

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการแนวทางการฟื้นฟูคลอง 3 สาย
และการทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกึ่งชุมชนบ้านห้วย
หมู่ที่ 4 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

โดย

นายมานิช ดิษฐ์เดช และคณะ

มีนาคม 2554

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการแนวทางการฟื้นฟูคลอง 3 สาย และการทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกึ่งชุมชนบ้านห้วย หมู่ที่ 4 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

คณะผู้วิจัย

1. นายมาโนช	ดิษฐ์เดช
2. ร้อยตรีเกกิงพล	อินทร์ชัย
3. นายเต็ม	แย้มอ่วม
4. นายสายันต์	แย้มอ่วม
5. นางขวัญเรือน	นิยมผล
6. นายอคมทรัพย์	ปานเมือง
7. นายวิสัย	เมฆสุวรรณ
8. นายชาติศักดิ์	สุวรรณภูมิ
9. นายสุุดใจ	ปวนน้ำวน
10. นายวันเด่น	กอบประเสริฐกุล
11. นายน้อม	เกิดสินธุ์
12. นายสมบัติ	กวินเฉลิมชัยกุล
13. นางสาวแสงเดือน	แก้วสะอาด
14. นายสมบัติ	สิงห์ดุ
15. นายวงศ์ดวง	กอบประเสริฐกุล
16. นายสมศักดิ์	นิยมผล

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

บทคัดย่อ

โครงการแนวทางการฟื้นฟูคลอง 3 สายและการทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกึ่งชุมชนบ้านห้วย หมู่ที่ 4 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี สัญญาเลขที่ RDG52S0024 มีนายมาโนช ดิษฐเดช เป็นหัวหน้าโครงการ พื้นที่บ้านห้วยสภาพพื้นที่เดิมเป็นพื้นที่ทำนาและพื้นที่ป่าชายเลนมีการทำมาหากินคนอยู่กับธรรมชาติ เพราะทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ แต่ต่อมาความอุดมสมบูรณ์ก็เริ่มหายไปเนื่องจากพื้นที่ทำนาเปลี่ยนจากนาข้าวเป็นนาปาล์ม เปลี่ยนจากผืนป่าชายเลนเป็นนาุ้ง ช่วงแรกมีการลงทุนโดยกลุ่มทุนนอกพื้นที่ ต่อมาเมื่อมีการซื้อขายเปลี่ยนมือจากกลุ่มทุนชาวสมุทรปราการที่อพยพย้ายถิ่นมาตั้งถิ่นฐาน การซื้อขายในสมัยนั้นมีการทำสัญญาซื้อขายชัดเจน ชาวสมุทรปราการเล่าให้ฟังว่า ช่วงแรกการทำมาหากินได้ผลดีมาก ระยะต่อมาทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมคลอง 3 สายมีแก๊สไข่เน่า คับคั่งน่ารังเกียจ ต้องใช้แรงงานคนในการขุดลอก รวมถึงภาครัฐต้องการพื้นที่คืนโดยการปลูกป่าชายเลนในพื้นที่นาุ้ง ทำให้รู้กับประชาชนมีความสัมพันธ์กันไม่ดีนัก

จากสภาพปัญหาคนในชุมชนจึงรวมตัวกันเป็นกลุ่มเล็กๆ เรียนรู้การแก้ไขปัญหาโดยใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงพัฒนาโจทย์วิจัยเป็นโครงการศึกษาแนวทางการฟื้นฟูคลอง 3 สายและการทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกึ่งชุมชนบ้านห้วย หมู่ที่ 4 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการฟื้นฟูลำคลองและอนุรักษ์ป่าชายเลนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านห้วย 2) เพื่อศึกษารูปแบบการเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกึ่งร้างสู่อาชีพที่พอเพียงของชุมชนบ้านห้วย 3) เพื่อศึกษารูปแบบการปฏิบัติการและใช้ทักษะการเฝ้าระวังทรัพยากรแบบมีส่วนร่วม

กระบวนการทำงาน 1) ประชุมชี้แจงโครงการ จัดเวทีนำเสนอรายละเอียดของโครงการให้คนในชุมชน ชุมชนใกล้เคียง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับทราบเกี่ยวกับโครงการ 2) ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน ประชุมทีมเพื่อสรุปความก้าวหน้าของการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานรวมถึงการวางแผนการดำเนินงานและการบริหารการเงินในแต่ละเดือนร่วมกัน 3) ศึกษาบริบทชุมชน ประวัติศาสตร์ชุมชน โดยทีมวิจัยใช้วิธีการศึกษาข้อมูลจากเอกสารสัมภาษณ์ผู้รู้ สันทนากลุ่มย่อยแต่ละด้านไม่ว่าด้านกายภาพ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านสังคมภูมิปัญญา วัฒนธรรม รวมถึงด้านเศรษฐกิจ หลังจากนั้นจะนำเสนอเพื่อคืนข้อมูลสู่ชุมชนช่วยกันเติมเต็มให้ข้อมูลสมบูรณ์มากขึ้น 4) ฟื้นฟูคลอง 3 สาย วัตถุประสงค์เพื่อคืนสภาพความอุดมสมบูรณ์ให้กับคลอง 3 สาย เพื่อสร้างแหล่งเพาะพันธุ์และอนุบาลสัตว์น้ำ เพื่อเป็นแหล่งทำมาหากินเสริมรายได้ให้กับคนในชุมชน / ชุมชนใกล้เคียง เพื่อสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชน ชุมชนใกล้เคียงในการอนุรักษ์ฟื้นฟูลำคลอง ทีมวิจัยมีการวางแผนกิจกรรมไว้ คือ สำรวจและจัดเก็บข้อมูลพื้นที่คลอง 3 สาย ปลูกไม้ฟื้นฟูคลอง 3 สาย ปลปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำสร้างกฎกติกาการอนุรักษ์ฟื้นฟูคลอง 3 สาย เพื่อประชาสัมพันธ์ให้รับรู้โดยทั่วกัน 5) ทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกึ่ง วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกึ่งที่ผ่านมา เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการและพัฒนาการเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกึ่ง และเพิ่มผลผลิตสัตว์น้ำในบ่อกึ่ง โดยทีมวิจัยได้วางแผนกิจกรรมไว้ดังนี้

(1) เวทีถอดบทเรียนเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ผ่านมา (2) สํารวจบ่อกุ้งที่เหมาะสม (3) ปฏิบัติการทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำ (4) สรุปผลเป็นระยะๆ ในการประชุมที่มววิจัย 6) เฝ้าระวังคลอง 3 สาย และเขตอนุรักษ์วัตถุประสงคเพื่อดูแลและป้องกันการใช้เครื่องมือทำลายล้างผิดกฎหมายในการจับสัตว์น้ำ เพื่อดูแลและบังคับการทำลายทรัพยากรป่าชายเลน เพื่อควบคุมดูแลการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าและสัตว์น้ำตามกฎหมายระเบียบที่ชุมชนกำหนดขึ้น เพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนและสัตว์น้ำให้กับคนในชุมชนและเยาวชน โดยที่มววิจัยได้วางแผนเฝ้าระวังโดยชุมชน ปฏิบัติการเฝ้าระวังและให้มีการประเมินผล สรุปบทเรียนเป็นระยะๆ 7) สรุปข้อมูลและประมวลผลงาน นำเสนอให้สาธารณชนได้เรียนรู้ร่วมกันแล้วประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม

ผลการดำเนินงานการเริ่มต้นด้วยกิจกรรมประชุมชี้แจงโครงการให้คนในชุมชน ชุมชนใกล้เคียง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับรู้ ผู้เข้าร่วมจำนวน 96 คน องค์ประกอบ นายอำเภอดอนสักนายฐานิต พรหมทอง นายก อบต.ดอนสักและคณะ เกษตรตำบลดอนสัก กำนันตำบลดอนสัก เจ้าอาวาสวัดดอนสัก (สิงขร) ที่มววิจัย คนในชุมชน ชุมชนใกล้เคียง ผู้เข้าร่วมได้เรียนรู้ความเป็นมาและรายละเอียดของโครงการ หลังจากนั้นที่มววิจัยร่วมกันศึกษาบริบทชุมชนโดยการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร สัมภาษณ์ สทนากลุ่มย่อย หลายๆ ครั้งเกี่ยวกับข้อมูลต่างๆ นำมาเรียบเรียงข้อมูล นำข้อมูลคืนสู่ชุมชนให้ชุมชนช่วยกันเติมเต็มข้อมูล นำข้อมูลไปใช้วางแผนการพัฒนาต่างๆ มีการฟื้นฟูคลอง 3 สาย โดยที่มววิจัยสำรวจพื้นที่คลองบ้านห้วย คลองบางแตน คลองบางตังหีบ กำหนดพื้นที่ปลูกต้นไม้ชายคลองปรับภูมิทัศน์ ฟื้นฟูทรัพยากรปลูกต้นไม้ ต้นจาก ต้นโกงกาง จำนวน 6,000 ต้น มีการจัดทำเขตอนุรักษ์พันธุ์ปูเปี้ยว 50 ไร่ จัดทำเขตอนุรักษ์พันธุ์ลิงผืนป่าชายเลน เขตอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนคลอง 3 สาย มีการจัดทำกฎกติกาเสนอผ่านเวทีประชาคมหมู่บ้าน มีการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำโดยเฉพาะกุ้งลงสู่คลอง มีการฝึกอบรมและจัดทำอีเอ็มบอลบำบัดน้ำเสียคลอง 3 สาย เพื่อแก้ปัญหาแก๊สไข่เน่า ที่สำคัญการปลูกต้นไม้ไม่ได้ปลูกแล้วผ่านเลยมีการติดตามการเจริญเติบโตเป็นระยะๆ

สำหรับการทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำแม้ทีมงานมีประสบการณ์การเลี้ยงสัตว์น้ำมากกว่า 20 ปี แต่ความรู้ต่างๆ รู้เฉพาะบุคคลจากการเลี้ยงจริงซึ่งแต่ละคนมีบทเรียนมีความรู้ที่เหมือนและต่างกันจำเป็นต้องมีเวทีถอดบทเรียนการเพาะเลี้ยงร่วมกัน ร่วมกันสำรวจบ่อทดลองเลี้ยงกุ้ง ปลากะพง ปูดำ(ปูทะเล) ว่าบ่อไหนมีความเหมาะสมกับการเลี้ยงสัตว์น้ำชนิดใด มีการทดลองเลี้ยงจับบันทึกข้อมูลการทดลองเลี้ยงเป็นระยะๆ แต่ก็ประสบปัญหาการทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำทั้ง 3 ชนิดไม่ประสบความสำเร็จ กุ้งและปลากะพงตอนทดลองเลี้ยงประสบปัญหาน้ำใหญ่ ทำให้ไปกับกระแสน้ำเพราะคันนาไม่แข็งแรงพอสูงต่ำในแต่ละจุด ส่วนปูดำ(ปูทะเล) เป็นโรคท้องสีเหลืองขาวโดยไม่ทราบสาเหตุ ที่มววิจัยพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการใช้ปูนขาว และได้สอบถามประมงอำเภอพบว่าในช่วงเดือนธันวาคม 2552 – กุมภาพันธ์ 2553 เป็นช่วงน้ำทะเลร้อนและเค็มผิดปกติ

นอกจากนี้แล้วทีมวิจัยได้วางแผนการปฏิบัติการเฝ้าระวังและเคม็ดปติและการลาดตระเวนมีการบันทึกการพบเห็นการกระทำผิด มีการตักเตือนเมื่อกระทำผิด รวมไปถึงการวางหุ่นเขตอนุรักษ์คลอง 3 สาย เพื่อป้องกันเครื่องมือทำลายล้างด้วย

จากการดำเนินงานที่ผ่านมาสร้างการเปลี่ยนแปลงหลายด้านด้วยกัน คือ 1) ด้านการพัฒนาคน ทีมวิจัยกล้าแสดงออก กล้าพูด กล้าแสดงความคิดเห็น มีทักษะการจดบันทึก มีทักษะการบริหารงบประมาณ ทักษะการทำงานเป็นทีม รวมถึงทักษะการปฏิบัติการเฝ้าระวัง 2) ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรคลอง 3 สาย มีเขตอนุรักษ์เกิดขึ้นหลายจุดมีการฟื้นฟูคลองทั้งปลูกต้นไม้ ทำอ้อมบอรักษาสิ่งแวดล้อมเฝ้าระวังอย่างต่อเนื่อง 3) ด้านการใช้ข้อมูลและความรู้ในการแก้ปัญหา ทีมวิจัยเรียนรู้ข้อมูลชุมชนมากขึ้น ทำให้ใช้ข้อมูลในการสื่อสารใช้ความรู้ที่ได้ในการพูดคุยกันมากขึ้น 4) ด้านเท่าที่ความสัมพันธ์และความตั้งใจระหว่างรัฐประชาชน นักวิชาการองค์กรพัฒนาเอกชน จากเดิมบ้านห้วยถูกมองในภาพลบเพราะมีการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านมีปัญหา แต่หลังจากมีกระบวนการพัฒนา กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นแถมยังยกระดับการพัฒนาหมู่บ้านอีกด้วย 5) ด้านความร่วมมือการดำเนินงานมีความร่วมมือหลายองค์กร อบต. ค่ายวิภาวดี มอ. ทสจ. รวมไปถึงประชาคมสุราษฎร์ธานีในโครงการประสานความร่วมมือเพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจนและเสริมสร้างสุขภาวะ จ.สุราษฎร์ธานี ที่ผ่านมากกระบวนการวิจัยเป็นเครื่องมือหนึ่งทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมกันมากขึ้น คาดว่าในอนาคตการพัฒนาพื้นที่บ้านห้วยเป็นระบบมากขึ้นและสามารถฟื้นฟูและรักษาเรื่องดีๆ ไว้ได้ให้กับลูกหลานบ้านห้วยต่อไป

นายมานิต ดิษฐเดช และคณะ

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 บริบทชุมชนพื้นที่บ้านห้วย	5
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	29
บทที่ 4 ผลการดำเนินงาน	
การฟื้นฟูคลอง และอนุรักษ์ป่าชายเลนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านห้วย	60
การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกึ่ง	69
การเฝ้าระวังคลอง 3 สาย และเขตอนุรักษ์	81
การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้ในการทำงานวิจัย	90
บทที่ 5 สรุปความก้าวหน้าโครงการ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ	
การดำเนินงาน	93
บทเรียนข้อค้นพบจากการทำงานวิจัย ที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในด้านต่างๆ	95
ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน	97
ข้อเสนอแนะต่อชุมชน หน่วยงาน และต่อการทำวิจัยในอนาคต	98
ภาคผนวก	
ประวัติทีมวิจัย	100
ภาพกิจกรรม	110
การใช้ประโยชน์จากงานวิจัย (RE)	117

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผล

บ้านห้วย หมู่ที่ 4 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี ทิศเหนือติดต่อกับพื้นที่ป่าชายเลนและคลองธรรมชาติ ทิศใต้ ติดต่อกับหมู่ที่ 7 บ้านดอนเสาธง ตำบลปากแพรก ทิศตะวันตก ติดต่อกับหมู่ที่ 3 บ้านดอนตะเคียน ตำบลไชยคราม ทิศตะวันออกติดต่อกับหมู่ที่ 2 บ้านดอนหาร ตำบลดอนสัก ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบดินเหนียวและสันดอนทรายลาดสู่ชายฝั่งทะเล การตั้งถิ่นฐานของชุมชนบ้านห้วยจึงตั้งอยู่บนเนินทรายยาวประมาณ 3 กิโลเมตร กว้างประมาณ 500 เมตร เป็นสันเนินยาวจากทิศตะวันออกไปทางทิศตะวันตกขนานกับป่าชายเลน มีคลองไหลผ่านหลายสาย คือ คลองคราม คลองบางเตน คลองท่าล้าฎ คลองบ้านห้วย คลองบางโสม ซึ่งคลองแต่ละสายไหลลงสู่อ่าวปากคลองดอนสัก

ภายในชุมชนบ้านห้วยมีการแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มบ้าน คือ บ้านห้วย, บ้านหนองห้าง, บ้านพังหาชี และบ้านดอนดาน ถือเป็นชุมชนเก่าแก่ อายุกว่า 200 ปี ในอดีตพื้นที่บริเวณนี้เคยเป็นศูนย์กลางการค้าขายของชุมชน มาตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ.2495 โดยมีชื่อเรียกว่า “ตลาดหัวท่าบ้านห้วย” ซึ่งจะมีชุมชนใกล้เคียงเข้ามาค้าขายอยู่เป็นประจำ ได้แก่ บ้านครามล่าง บ้านครามบน บ้านพอด บ้านเหนียว บ้านโน บ้านท่าล้าฎ บ้านปากคลอง เกาะพะงัน เกาะสมุย บ้านดอน ฯลฯ ต่อมาตลาดต้องปิดตัวลง เนื่องจากมีการตั้งศูนย์ราชการ(กิ่งอำเภอดอนสัก) ขึ้นในปี พ.ศ.2512 และได้มีการพัฒนาถนนหนทางหลายสายทำให้การสัญจรไป – มา สะดวก ส่งผลให้ศูนย์กลางของชุมชน เปลี่ยนแปลงจากตลาดหัวท่าบ้านห้วย เป็นตลาดปากคลองดอนสัก

ปีพ.ศ.2484 – พ.ศ.2500 ลักษณะชุมชนที่มีความสัมพันธ์ เป็นกลุ่มเครือญาติ พี่พาคอาศัยกัน มีการตั้งถิ่นฐานใกล้ๆ กัน ปลูกบ้านที่อยู่อาศัยแบบง่าย ๆ หลังคามุงจาก พื้นปูด้วยไม้ไผ่ ฝาบ้านกันด้วยไม้ไผ่ มีการประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก หาปลาตามลำคลอง หนอง บึง เป็นอาชีพเสริม อยู่แบบพอเพียง พึ่งพาธรรมชาติ เพราะบ้านห้วยมีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ต่อมาช่วงปีพ.ศ.2493 เริ่มมีการอพยพของบุคคลภายนอกเข้ามาจับจองและมาซื้อที่ดินทำกิน ส่วนใหญ่อพยพมาจากจังหวัดใกล้เคียง ในภาคใต้ คือ จ.นครศรีธรรมราช (อ.หัวไทร, อ.เชียรใหญ่, อ.ปากพนัง , อ.ชะอวด) จ.พัทลุง , จ.ตรัง ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา และมีการโยกย้ายของคนในชุมชนไปจับจองและซื้อที่ดินทำกินนอกพื้นที่ ได้แก่ จังหวัดสุราษฎร์ธานี (อ.ไชยา , อ.ท่าชนะ) และจังหวัดชุมพร (อ.ท่าแซะ , อ.สวี และ อ.หลังสวน) เนื่องจากในขณะนั้นกาแฟเป็นพืชไร่ที่มีราคาดี ระยะเวลาปลูกสั้น 2 – 3 ปี ก็สามารถเก็บผลผลิตได้ เกษตรกรมีรายได้มากกว่าทำนา คนในชุมชนที่เหลืออยู่ยังประกอบอาชีพทำนาและประมงชายฝั่งเป็นหลัก เช่นเดิม

ปี พ.ศ.2526 พื้นที่ป่าชายเลนถูกปรับเปลี่ยนเป็นบ่อกุ้งจากกลุ่มทุนทั้งในและนอกพื้นที่ การเลี้ยงกุ้งแบบธรรมชาติและบ่อกุ้งพัฒนาได้กำไรดีมาก ทำให้ในช่วงปี พ.ศ.2528 มีการอพยพของบุคคลภายนอกเข้ามาจับจองและมาซื้อที่ดินทำกิน เพื่อลงทุนเพาะเลี้ยงกุ้ง ส่วนใหญ่อพยพมาจากจังหวัดเพชรบุรี และ จังหวัดสมุทรปราการ ตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ.2526 เป็นต้นมา มีการเพาะเลี้ยงกุ้งมาตลอดแต่มาช่วงปี พ.ศ.2540 วิกฤตเศรษฐกิจฟองสบู่แตก บวกกับการเลี้ยงกุ้งประสบปัญหาโรคระบาด โรคตัวแดงหัวเหลือง ทำให้การลงทุนไม่คุ้มทุน ที่สำคัญสภาพบ่อกุ้งคั่นน้ำรั่วและเสี่ยงในการเลี้ยงกุ้ง เพราะระยะหลังได้มีการห้ามนำเครื่องจักรแม็คโครลงพื้นที่ทำให้กลุ่มนักลงทุนหยุดการลงทุนในที่สุด

ต่อมาในช่วงปี พ.ศ.2542 รัฐบาลมีนโยบายฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลนทำให้สัตว์น้ำมีความอุดมสมบูรณ์ขึ้น เกษตรกรรายย่อยกลุ่มบ้านหนองห้างก็ปรับใช้บ่อกุ้งจากการเลี้ยงกุ้งมาเลี้ยงหอยแครง เลี้ยงปูและหารายได้เสริมจากริมคลอง 2 ฝั่ง และคอยดูแลรักษาทรัพยากรตลอดมาเพื่อการดำรงชีวิตและในปี พ.ศ.2550 มีองค์กรพัฒนาเอกชนคือ สมาคมรักษ์ทะเลไทย และโครงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยองค์กรชุมชนภาคใต้(กลุ่มสายรุ้ง) เข้ามาในพื้นที่ได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชนอย่างต่อเนื่องจนเกิดกลุ่มชื่อว่า “กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการอนุรักษ์ทะเลท้องถิ่น” และในช่วงเดือนสิงหาคม พ.ศ.2551 นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนองค์กรดังกล่าวได้ประสานงานที่มวิจัยอ่าวบ้านดอนมาร่วมแลกเปลี่ยนในประเด็นการแก้ปัญหาแบบมีส่วนร่วม โดยใช้งานวิจัยท้องถิ่นเป็นเครื่องมือ จากการแลกเปลี่ยนบ้านห้วยมีความสนใจที่จะใช้งานวิจัยสร้างกระบวนการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหา หลังจากนั้นจึงได้ประสานงานศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานีในการพัฒนาโจทย์วิจัย ซึ่งบ้านห้วยมีความสนใจที่จะทำการศึกษาโครงการศึกษาแนวทางการฟื้นฟูคลอง 3 สายและการทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกุ้งชุมชนบ้านห้วย หมู่ที่ 4 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี ขึ้น

คำถามวิจัย

แนวทางการฟื้นฟูคลอง 3 สายและการทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกุ้งชุมชนบ้านห้วย ควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารูปแบบการฟื้นฟูลำคลองและอนุรักษ์ป่าชายเลนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านห้วย
2. เพื่อศึกษารูปแบบการเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกุ้งร้างสู่อาชีพที่พอเพียงของชุมชนบ้านห้วย
3. เพื่อศึกษารูปแบบการปฏิบัติการและใช้ทักษะการเฝ้าระวังทรัพยากรแบบมีส่วนร่วม

วิธีการดำเนินการ

1. ประชุมชี้แจงโครงการวิจัย

- จัดเวทีประชุมนำเสนอรายละเอียดโครงการ จำนวน 1 ครั้ง
- 2. ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน
 - จัดประชุมสมาชิกทีมวิจัย ประจำเดือน จำนวน 18 ครั้ง
- 3. ศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านห้วย ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทชุมชน ในด้านต่างๆ ได้แก่ การก่อตั้งชุมชน การประกอบอาชีพ ประเพณี วัฒนธรรม ฐานทรัพยากรในชุมชน การเปลี่ยนแปลงชุมชนจากอดีตถึงปัจจุบัน ฯลฯ
 - ศึกษาและค้นหาข้อมูลจากเอกสาร
 - สัมภาษณ์ผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้รู้ในชุมชน / ชุมชนใกล้เคียงผู้เกี่ยวข้อง
 - สันทนากลุ่มย่อย จำนวน 3 ครั้ง
 - จัดเวทีนำเสนอเพื่อเพิ่มเติมข้อมูล จำนวน 1 ครั้ง
- 4. พื้นฟูลำคลองและอนุรักษ์ป่าชายเลนพื้นที่ 200 ไร่ จำนวน 3 คลอง คือ คลองบ้านห้วย คลองบางตึ่งหีบ และคลองบางแตน
 - สำรวจและจัดเก็บข้อมูล เพื่อเตรียมพื้นที่ในการปลูกป่า และปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ แต่ละชนิด
 - ปลูกไม้เสริมตามแนวคลองจำนวน 3 คลอง จำนวน 3,000 ต้น พันธุ์ไม้ที่ปลูก เช่น ต้นจากและต้นโกงกาง จำนวน 3,000 ต้น ระยะเวลาที่ปลูก 3 วัน (คลองละ 1 วัน) โดยมีการประสานเรื่องขอชนิดพันธุ์ไม้กับสถานีพัฒนาป่าชายเลนที่ 14
 - ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ (กุ้ง หอย ปู ปลา) โดยประสานจากหน่วยงาน(ประมง) และชุมชนสมทบ
 - สำรวจและติดตามผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในพื้นที่อนุรักษ์ทุก 3 เดือน
 - ทำป้ายประชาสัมพันธ์ประกาศเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำในคลอง/ปูเปี้ยวในป่าชายเลน จำนวน 7 ป้าย
 - ประชุมสร้างกฎกติกาการประกอบอาชีพในคลอง / การอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ/ ปูเปี้ยว จำนวน 1 ครั้ง และประชาสัมพันธ์ไปยังส่วนต่างๆที่เกี่ยวข้อง
- 5. ทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกึ่งร้าง
 - ถอดบทเรียนการเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกึ่งร้าง ที่ผ่านมาเป็นอย่างไร (จุดดีและจุดด้อย) จำนวน 1 ครั้ง
 - สำรวจความเหมาะสมของบ่อกึ่งร้างที่เหมาะสมกับสัตว์น้ำแต่ละชนิด และปรับปรุงบ่อทดลอง
 - ปฏิบัติการพัฒนาการเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกึ่งร้าง จำนวน 3 บ่อ คือ ปลากระพง 300 ตัว และปูดำ 1000 ตัว บ่อขนาด 30 ไร่ และกุ้ง 100,000 ตัว เลี้ยงในบ่อขนาด 5 ไร่ โดยนำพันธุ์สัตว์น้ำ
 - เก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลง โดย กุ้งเก็บการเปลี่ยนแปลงสัปดาห์ละ 1 ครั้ง (2 เดือน) ปลากระพง เดือนละ 1 ครั้ง (8 เดือน) ปูดำ เดือนละ 1 ครั้ง (1ปี) รวม 28 ครั้ง

- สรุปผล / ประเมินผล (ประชุมประจำเดือน)
6. งานเฝ้าระวัง
- ประชุมทำแผนเฝ้าระวัง จำนวน 2 ครั้ง
 - ปฏิบัติการเฝ้าระวัง ระยะเวลา 18 เดือน
 - ประเมินผล / สรุปบทเรียนงานเฝ้าระวัง(ประชุมประจำเดือน)
7. เวทีสรุปข้อมูลและประมวลผลงานวิจัย เพื่อการประมวลผลและสรุปงานวิจัย
- เวทีนำเสนอข้อมูล จำนวน 1 ครั้ง

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านห้วย
2. ได้แนวทางการฟื้นฟูลำคลองและอนุรักษ์ป่าชายเลนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านห้วย
3. ได้แนวทางการเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกึ่งพัฒนาอาชีพที่พอเพียงของชุมชนบ้านห้วย
4. ได้รูปแบบการปฏิบัติการและเกิดทักษะการเฝ้าระวังทรัพยากรแบบมีส่วนร่วม
5. คนในชุมชนและชุมชนใกล้เคียงเกิดจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งเพื่อใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างยั่งยืน

ระยะเวลาในการดำเนินงาน 18 เดือน

งบประมาณที่ใช้ 259,400 บาท (สองแสนห้าหมื่นเก้าพันสี่ร้อยบาทถ้วน)

2.1 สภาพพื้นที่

2.1.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

ชุมชนบ้านห้วย ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 4 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีอาณาเขต ติดต่อกับพื้นที่ต่างๆ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ พื้นที่ป่าชายเลน และคลองธรรมชาติ

ทิศใต้ ติดต่อกับ หมู่ที่ 7 บ้านดอนเสาธง ตำบลปากแพรง อำเภอดอนสัก

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ หมู่ที่ 3 บ้านดอนตะเคียน ตำบลไชยคราม อำเภอดอนสัก

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ หมู่ที่ 3 บ้านดอนหาร ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก

2.1.2 ประวัติความเป็นมาของบ้านห้วย

จากการศึกษาประวัติความเป็นมาของคำว่า “บ้านห้วย” นั้นพบว่ามีที่มาจาก 2 ที่มาด้วยกัน ที่มาแรก สันนิษฐานว่ามาจากสภาพภูมิโนเขตที่มีลำห้วยล้อมรอบ พื้นที่เป็นดอนทราย 3 ดอน บริเวณพื้นที่ดังกล่าวเชื่อมติดหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น บ้านดอนหาร คำว่า “หาร” ก็คือห้วยที่กั้นระหว่างเขตหมู่บ้าน ส่วนอีกที่มานี้หนึ่ง คือ พื้นที่แห่งนี้เป็นหมู่บ้านที่มีลำห้วยหลายสายมีน้ำมาก แต่ละหมู่บ้านไหลลงลำห้วย ทำให้น้ำท่วมเป็นแอ่งห้วย จึงได้เรียกว่า บ้านห้วย นั่นเอง

ภายในชุมชนบ้านห้วยมีการแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มบ้าน คือ บ้านห้วย, บ้านหนองห้าง, บ้านพังหาชี และบ้านดอนดาน ถือเป็นชุมชนเก่าแก่ อายุกว่า 200 ปี ในอดีตพื้นที่บริเวณนี้เคยเป็นศูนย์กลางการค้าขายของชุมชน มาตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ.2495 โดยมีชื่อเรียกว่า “ตลาดหัวท่าบ้านห้วย” ซึ่งจะมีชุมชนใกล้เคียงเข้ามาค้าขายอยู่เป็นประจำ ได้แก่ บ้านครามล่าง บ้านครามบน บ้านพอด บ้านเหนียว บ้านโนบ้านท่าลำภู บ้านปากคลอง เกาะพะงัน เกาะสมุย บ้านดอน ฯลฯ ต่อมาตลาดต้องปิดตัวลง เนื่องจากมีการตั้งศูนย์ราชการ(กิ่งอำเภอดอนสัก) ขึ้นในปี พ.ศ.2512 กอปรกับการพัฒนาถนนหลายสายทำให้การสัญจรไป-มาสะดวก ส่งผลให้ศูนย์กลางของชุมชนเปลี่ยนแปลงจากตลาดหัวท่าบ้านห้วย เป็นตลาดปากคลองดอนสัก(ตัวอำเภอดอนสัก)มาจนถึงปัจจุบัน

2.1.3 ลักษณะทางภูมิศาสตร์

ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบดินเหนียว และสันดอนทรายลาดยาวสู่ชายฝั่งทะเล เป็นสันเนินยาวจากทิศตะวันออกไปยังทิศตะวันตกขนานกับแนวป่าชายเลน ที่มีคลองไหลผ่านหลายสาย คือ คลองคราม คลองบางแตง คลองท่าลำภู คลองบ้านห้วย และคลองบางโสม ซึ่งคลองแต่ละสายจะไหลลงสู่อ่าวบริเวณปากคลองดอนสัก ชุมชนบ้านห้วย หมู่ 4 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จึงตั้งอยู่บนเนินทรายในลักษณะสี่เหลี่ยมผืนผ้า ยาวประมาณ 3 กิโลเมตร และประมาณกว้าง 500 เมตร ซึ่งทอดยาวจากทิศเหนือจรดทิศใต้

2.2 สภาพทางสังคม และวัฒนธรรม

2.2.1 พัฒนาการด้านวิถีชีวิต และเศรษฐกิจ ของชุมชนบ้านห้วย

จากการศึกษาพัฒนาการด้านวิถีชีวิต และเศรษฐกิจของชุมชนบ้านห้วย มีลำดับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น แบ่งเป็นช่วงการเปลี่ยนแปลง ตามปี พ.ศ. ที่เกิดเหตุการณ์สำคัญขึ้น ดังนี้

ช่วงปี พ.ศ.2350 การตั้งบ้านเรือน ช่วงแรกของบ้านห้วยมี 9 ครัวเรือน เช่น ตาเสือ ตาข้า ทวดเริ่ม ทวดจันทร์ทอง ทวดนิ่ม แม่เฒ่าเงิน ทวดเคลื่อน – ทวดอุ่น ตาสวน ตาเดช อยู่กันด้วยความสามัคคี มีน้ำใจให้ที่ดินทำกินกัน การประกอบอาชีพ ทำไร่ ปลูกผักพืชล้มลุก หาปลา มีกินก็แบ่งปัน การครอบครองที่ดิน มีการจับจองแผ้วถางบุกเบิกที่ดิน ถือเป็นสิทธิทำกิน(มีสิทธิทำกินแล้ว) มีการบุกเบิกพื้นที่ทำกินไปเรื่อยๆ ด้วยแรงงานคน การบุกเบิกที่ดินใช้แรงงานคนในการบุกเบิก บุกเบิกพื้นที่ใกล้ที่ดินเดิมของตนเอง

ช่วงปี พ.ศ.2440 การปกครองเดิมจากมณฑลเทศาภิบาล เป็นจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน ปรากฏชื่อหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ ชัดเจน

ช่วงปี พ.ศ.2441 – 2474 มีการตั้งบ้านเรือน 40 – 50 หลังคาเรือน เช่น ปู่ตุด – ย่าแจ่ม ขลิบเคลื่อน(นิกิจ) , ตาแดง – ยายทับ เสวกจันทร์ , ตาหลวงจ้อย – ยายพัว(พระกิตติมงคลพิพัฒน์ – พ่อหลวงจ้อย) , ตาหลวงขวัญ – ย่าอิน มีศักดิ์ (ตาหลวงขวัญวัดทองอ่าว) , ตาแดง – ป้าแดง เพชรไผ่ , ครูสำเริง – ป้าเยื้อง , ลูกเสริม – ป้าจุน , ตาสุด – ยายเพ็ง(พ่อป้าโพง) , ตาหลวงชม (พ่อป้ารับวิชัยดิษฐ์) , พ่อหลวงเครือต – ย่าคลี นิกิจ , ผู้ใหญ่เวียน – ยายพลอย วิชัยดิษฐ์ (ทองชล) , ลูกจรัส – ป้าดำ นิกิจ(พ่อตาครูสถิต) , ลูกเสริม – ป้าจุน , ลูกคล้าย – ป้าเอี่ยม , ตากัด , ตาหมูน – ยายพวง , ก้องดี – ย่ายั่ว ดิษฐ์เดช , ตากคล้าย – ย่าช่วย น่วมสุวรรณ , ลูกเปียน – ป้าจวง รัชสกุล(ลูกยาปล้อง) , ตาส่อง – ยายทรัพย์ เล็กพร , ลูกอิน , ลูกแคล้ว , ตาจันทร์ อินทร์เมือง , ตาอินทร์ อินทร์เมือง , ลูกพัฒน์ อาทงมี มีความเป็นเครือญาติ เรือนมุงด้วยใบจากกันฟากไม้ไผ่สับ ปูด้วยไม้ไผ่(ทำเป็นซี่) การประกอบอาชีพ ทำนาข้าว(นาปี) ปลูกผัก ทำไร่เลื่อนลอย ทำน้ำตาลโตนด ทำนาข้าวได้ดี ฝนตกตามฤดูกาล ปลูกไว้กินเอง ปลูกไว้แจก แบ่งปัน การครอบครองที่ดิน มีการรับรองสิทธิโดยชุมชน คนใกล้เคียงรับรู้ร่วมกัน มีการใช้แรงงานคนในการบุกเบิกที่ดินทำกิน แสงสว่าง ใช้ไฟขี้ได้ เปลือกไม้เสม็ด , ใบเตยป่า และน้ำมันยาง(ยางนา) การศึกษา โรงเรียนวัดสุคนธาราม ส่วนใหญ่เรียนจบ ป.4 ใช้กระดานชนวนกับดินสอหิน คนจบ ป.4 ได้เป็นครู ตำรวจ ผู้นำ วัฒนธรรมประเพณี ด้านการแต่งกายผู้หญิงนุ่งกระเบน เสื้อคอกลมแขนกระบอก ผู้ชายนุ่งกางเกงขาก๊วย กางเกงแพรสีดำ เสื้อขาวคอกลม สวมหมวก นุ่งผ้าถุง ด้านประเพณีเดือนสิบ บรรพชา ก่อเจดีย์ทราย ชักพระน้ำ สาธารณสุข รักษาหมอภูมิปัญญาชาวบ้าน โครงสร้างพื้นฐาน ทางเดินเท้า การเดินทางสัญจรไปมา เดินเท้า ใช้เรือพาย เรือแจว

ช่วงปี พ.ศ.2475 – 2500 มีการตั้งบ้านเรือน 60 – 70 หลังคาเรือน มีความเป็นเครือญาติเป็นส่วนใหญ่ การประกอบอาชีพ ทำนา ปลูกผัก วัฒนธรรมประเพณี การชักพระน้ำเริ่มหายไป(2500)

ช่วงปี พ.ศ.2484 (สงครามเอเชียมหาบูรพา(สงครามญี่ปุ่น)) มีการขุดหลุมหลบภัยและมีการไถนท่อนไม้ขวางตามคลองบ้านห้วย การสัญจรมีความระมัดระวังมากขึ้น เกิดเหตุการณ์รบที่บ้านดอนเกาะสมุย การติดต่อสื่อสาร ใช้จดหมายฝากเพื่อน การใช้ไฟ ใช้หินกระแทก ความสว่างใช้ขี้ไต้มาตลอด สาธารณสุข การดูแลสุขภาพ หมอป่า , หมอตำแย , หมอทหารประจำตำบล , หมอแปรง , หมอบัว , หมอบัวเผื่อน ถนนหนทาง ชาวบ้านมีการขุดทำถนนกันเองใช้จอบ เสียม ทำทางทำเป็นถนน กว้างประมาณ 2 วา (4 เมตร) การเดินทางสัญจร ใช้หนวน(ทำด้วยไม้ไผ่ผ่ากันมีสี่เส้า บรรทุกสิ่งของ

ช่วงปี พ.ศ.2499 มีตลาดนัดหัวทำบ้านห้วยเกิดขึ้นในสมัยผู้ใหญ่นายเวียน วิชัยดิษฐ์ มีการแลกเปลี่ยนสินค้าในพื้นที่แลกเปลี่ยนเปลือกกับกะปิ ระหว่างพื้นที่ขึ้น เช่น ขายข้าวเปลือก รำ ของป่าไปบ้านดอน ชื้อน้ำมันของใช้อื่นๆ กลับมา มีหนังสือทุกชนิด การศึกษา มีจำนวนน้อยไปเรียนต่อมีฐานะการเงินดี ไปศึกษานอกพื้นที่ เช่น สีชล กาญจนดิษฐ์ อาศัยวัด อาศัยญาติ

ช่วงปี พ.ศ.2501 – 2510 การตั้งบ้านเรือน ประมาณ 100 หลังคาเรือน ย้ายมาจาก จ. นครศรีธรรมราช (ปากพนัง , หัวไทร , เขียวใหญ่) ชุมชนขยายมากขึ้นเป็นเรื่องดี แต่มีการบุกเบิกที่ดินทำกินมากขึ้นแย่งพื้นที่ทำกิน ชาวนครศรีธรรมราชย้ายถิ่นเข้ามาเพิ่มเนื่องจากเกิดภัยพิบัติแลหมตะลุุมพุกเมื่อปี 2505

ช่วงปี พ.ศ.2507 – 2508 มีประชากรเพิ่มมากขึ้นเป็น 400 ครัวเรือน มีชาวเกาะสมุยเข้ามา บุกเบิกพื้นที่ทำนา ทำไร่ เพิ่มขึ้น การประกอบอาชีพ ทำนาข้าว ปลูกผักไว้กิน ไว้แจก หาปลาตามลำคลอง หนอง การทำนามีความอุดมสมบูรณ์ดี มีข้าวกินตลอดปี การครอบครองสิทธิที่ดินทำกิน มีเอกสาร สค.1 ถือครองเป็นส่วนใหญ่ บางส่วนมี นส.3 ชาวบ้านรู้สึกมีความมั่นคงมากขึ้นที่ได้เอกสารสิทธิจากทางราชการ การศึกษา จบ ป.4 คนในบ้านห้วยมีการเรียน ป.4 เพิ่มขึ้นทั้ง ชาย – หญิง บางคนก็ได้ไปศึกษาต่อระดับสูง นอกพื้นที่โดยอาศัย วัด , บ้านญาติ วัฒนธรรม เล่นสระบัว , เพลงบอก การแสดงพื้นบ้าน หนังตะลุง มโนราห์ ผู้หญิงนุ่งผ้าโจงกระเบน มีความผูกพันในชุมชนแน่นแฟ้น ชาวบ้านมีความรักสามัคคี ชุมชนเลื่อมใสในพุทธศาสนาและวัฒนธรรมดั้งเดิม สาธารณสุข มีสถานอนามัยใกล้ที่ว่าการ อ.ดอนสัก ในปัจจุบันมีทางเลือกในการรักษา พยาบาล แต่ชุมชนให้ความเชื่อมั่นหมอป่า หมอสมุนไพรพื้นบ้าน ถนน ใช้แรงงานคน ชาวบ้านในพื้นที่ขุดยกระดับถนน(ถนนดิน) ความสว่าง ใช้ตะเกียงติดดา หรือ ตะเกียงเจ้าพายุ ตะเกียงหลุก ตะเกียงรั้วหรือตะเกียงโป๊ะ การสัญจรไปมา เดินเท้า ใช้เรือใช้เกวียน หนวน ขี่ม้า(บางส่วน) รอคอยหนัง(ใช้บรรทุกไม้ซุง มีน้อย เช่น ของกำนันคัง)

ช่วงปี พ.ศ.2511 – 2520 การตั้งบ้านเรือน คนบ้านห้วยเริ่มมีการย้ายถิ่น ย้ายไป อ.ฉวี 35 ครัวเรือน อ.ท่าฉาง 70 – 80 ครัวเรือน ย้ายมาจาก จ.นครศรีธรรมราช บางส่วน ย้ายไปพื้นที่ใกล้เคียง ต่างจังหวัด ตลอดถึง อ.ดอนสัก 20 ครัวเรือน อีกส่วนหนึ่งประมาณ 70 ครัวเรือนมีการแบ่ง

เขตพื้นที่การปกครองหมู่บ้าน(ม.7 ดอนเสาชิง ม.3 ดอนตะเคียน ปัจจุบันเมื่อแยกเป็น ต.ปากแพรง และ ต.ดอนสัก รวมประมาณ 200 ครัวเรือน การประกอบอาชีพ ทำนา ปลูกมะพร้าว ปลูกผัก หาปลาในนา รุนกึ่งเคยชายฝั่ง ชาวบ้านเกาะสมุยไม่มาทำนาเนื่องจากปัญหาในพื้นที่ มีการแบ่งฝ่ายถึงกัน เรียกได้ว่าได้ มีโจรชุกชุม การครอบครองที่ดิน มีการเปลี่ยนแปลง สค.1 เป็น นส.3 และมีการขายที่ดินเกิดขึ้น การศึกษา มีโรงเรียนประมาณช่วงปี 2518 ชื่อว่า “โรงเรียนบ้านห้วย” วัฒนธรรมประเพณี การแต่งกาย มีการเปลี่ยนแปลงมาใช้เสื้อผ้าที่ง่ายขึ้น การละเล่นพื้นบ้านเพลงบอก หนังตะลุง มโนราห์ ใช้ชุมชนมีการ สร้างสำนักสงฆ์ห้วยแก้วเมตตาารามขึ้น การสาธารณสุข หลังจากเกิดกิ่งอำเภอดอนสัก(2512) มีสถานีอนามัยระดับตำบลขึ้น เช่น ต.ไชยคราม ถนนหนทาง ถนนดินสายเก่าพื้นฟูโดยชุมชนสมัย ฅญ.สมพร ดิษฐ์เดช ความสว่าง ใช้ตะเกียง ตามงานใช้เครื่องปั่นไฟ การสัญจรเดินทาง เกวียน นวน จักรยาน เรือหางยาว ชุมชนค้าขายระหว่างพื้นที่ ชนมะพร้าว ของป่า ทำน้ำมันยาง

ช่วงปี พ.ศ.2521 – 2530 การตั้งบ้านเรือน คนในชุมชนทยอยย้ายถิ่นยังเหลืออยู่ประมาณ 150 ครัวเรือน ในช่วงปี 2526 – 2527 มีชาวสมุทรปราการเข้ามาซื้อที่ดินในชุมชน ตั้งถิ่นฐานในชุมชน การประกอบอาชีพ มีการทำนา สวนมะพร้าว ประมงชายฝั่ง การครอบครองที่ดิน ปี 2526 – 2528 มีการซื้อขายที่ดินในบ้านห้วยที่ดินที่ชาวนครศรีธรรมราชใช้ทำนาทุ่ง ก็เปลี่ยนมือสู่ชาวสมุทรปราการ (ช่วงนี้ เนื่องจากมีนโยบายในการปราบปรามคอมมิวนิสต์ รัฐจึงเปิดป่า นโยบายนี้ทำให้มีการบุกเบิกพื้นที่เพิ่มขึ้น มีการขายที่ดินกันมากขึ้น) การศึกษา คนส่วนใหญ่ในชุมชนจนเพียง ป.6 เท่านั้น มีส่วนน้อยไปเรียนต่อที่ ต.ท่าอุแท อ.กาญจนดิษฐ์ ร.ร.ดอนสักผดุงวิทย อ.ดอนสัก และต่างจังหวัด คนบ้านห้วยที่เป็นศิษย์เก่า โรงเรียนบ้านห้วยเรียนประสบความสำเร็จสูงจนถึงระดับ ปวส.ปริญญาตรี เช่น นายกรีฑา พานิช , น.ส.จรรยา วิชัยดิษฐ์ , นายณพชัย ดิษฐ์เดช , นายสมศักดิ์ อินทร์ชัย ครูผู้สอนโรงเรียนบ้านห้วย เช่น อ.เมธี วณิชชานนท์(ครูใหญ่) , อ.ไมตรี ภูมิรินทร์ , อ.สายชล นุ้ยบุตร , อ.ประมวล คงสุข , อ.ยินดี , อ.น้ำตาล คงสุข , อ.จำลอง คงสุข วัฒนธรรม มีการทำบุญเดือนสิบ รับ - ส่งตายาย การละเล่นเพลง บอก หนังตะลุง มโนราห์ สาธารณสุข มีการรักษาโดยใช้บริการสถานีอนามัยระดับตำบลและใช้บริการ โรงพยาบาลดอนสัก การรักษาหมอป่า หมอพื้นบ้านเริ่มหายไป คงเหลืออยู่บ้างเป็นหมอปีบขนาดแค้เคล็ด ขัดยอก โครงสร้างพื้นฐาน ถนนจากถนนดินเป็นถนนลูกลัง ความสว่างยังไม่มีไฟฟ้ายังใช้ตะเกียง เหมือนเดิม การสัญจรเดินทางใช้เกวียน นวน รถจักรยานยนต์ รถมอเตอร์ไซด์ มีรถเล็กในการเข้าตัว เมือง ใช้เรืออยู่บ้าง

ช่วงปี พ.ศ.2531 – 2540 การตั้งบ้านเรือน มีการย้ายถิ่นของชาวสมุทรปราการเข้ามาในพื้นที่ 19 ครัวเรือนและคนในพื้นที่ย้ายออกไปบางส่วน เช่น อ.สวี่ จ.ชุมพร อ.เมือง อ.ท่าฉาง จ.สุราษฎร์ธานี ตามเครือญาติที่ย้ายไปก่อนเหลือประมาณ 120 ครัวเรือน การประกอบอาชีพ เปลี่ยนอาชีพ จากการทำนาข้าวมาเป็นสวนปาล์ม สวนยางและนาทุ่งธรรมชาติ การทำสวนยาง สวนปาล์มมีการทำกัน ที่กลุ่มบ้านดอนดาน พังหาชี การทำบ่อกึ่งพัฒนา นาทุ่งธรรมชาติ โชนกลุ่มบ้านหนองห้าง การ

ครอบครองที่ดิน ส่วนใหญ่เป็น นส.3 มีส่วนน้อยที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์มีเพียงสัญญาซื้อขาย การศึกษา คนส่วนใหญ่ต้องเรียนตามภาคบังคับเรียนจบบ้างไม่จบบ้าง ที่สำคัญลูกหลานในชุมชนบ้านห้วยลดน้อยลงทุกทีเนื่องจากประชากรน้อยเหตุการณ์สำคัญในช่วงปี 2537 โรงเรียนบ้านห้วยถูกยุบเนื่องจากมีเด็กจำนวนน้อยนั่นเอง วัฒนธรรม มีการทำบุญเดือนสิบรับส่งตายาย ร่วมประเพณีจับปี๊บเดือน งานสงกรานต์รดน้ำผู้สูงอายุ แสดงความกตัญญูต่อพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย สาธารณสุข มี อสม. เกิดขึ้นเพื่อช่วยป้องกันและรักษาโรคต่างๆ ในหมู่บ้าน โดยการประชาสัมพันธ์ให้รู้เท่าทันโรค แต่ถ้ามีอาการไม่สบายส่วนใหญ่ไปใช้บริการโรงพยาบาลดอนสัก โครงสร้างพื้นฐาน ถนนจากถนนลูกรังเปลี่ยนเป็นถนนดำ มีบางสายที่ยังเป็นถนนลูกรังอยู่ ไฟฟ้าความสว่าง เริ่มมีไฟฟ้าใช้ประมาณ 20 กว่าครัวเรือน น้ำเปลี่ยนจากการใช้น้ำบ่อน้ำฝน มาเป็นน้ำประปา เมื่อปี พ.ศ.2537 ประมาณ 30 ครัวเรือน ที่เหลือยังมาใช้น้ำบ่อน้ำฝนอยู่ การสัญจรเดินทาง เป็นรถจักรยานกับรถจักรยานยนต์ ใช้เรือ

ช่วงปี พ.ศ.2541 – 2550 การตั้งบ้านเรือน มีการตั้งบ้านเรือนอยู่จริง 69 ครัวเรือน แต่ในข้อมูลทางราชการมี 125 ครัวเรือน การประกอบอาชีพ มีการทำสวนปาล์ม สวนยาง และนาทุ่งธรรมชาติ บ่อทุ่งพัฒนา ต่อมา มีการเปลี่ยนแปลงจากบ่อทุ่งมาเป็นสวนปาล์มในช่วงประมาณปี 2542 การครอบครองที่ดิน ส่วนใหญ่เอกสารสิทธิ์ที่ดินเป็นโฉนดและบางส่วนเป็น นส.3 มีส่วนหนึ่งที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์มีเพียงสัญญาซื้อขายบางรายเสียภาษีที่ดินต่อท้องถิ่น ที่ดินเปลี่ยนมือจากของเกษตรกรบ้านห้วยสู่นายทุนนอกพื้นที่และกลุ่มคนมีฐานะ คนรายนอกพื้นที่ จำนวนประมาณ 2,000 ไร่ การศึกษา ชาวบ้านในพื้นที่มีการสนับสนุนให้ลูกหลานไปเรียนต่อตั้งแต่อนุบาลจนถึงระดับสูงขึ้น เป็นเหตุเป็นผลจากนโยบายรัฐที่ส่งเสริมให้เรียนภาคบังคับจบถึง ม.3 วัฒนธรรม มีการทำบุญเดือนสิบรับส่งตายาย ร่วมงานจับปี๊บเดือน งานสงกรานต์รดน้ำผู้สูงอายุร่วมกับหมู่บ้านใกล้เคียง มีการละเล่นกีฬาพื้นบ้าน กีฬาสมัยใหม่ร่วมกันในระดับหมู่บ้าน ระดับตำบลและระดับอำเภอ สาธารณสุข การดูแลสุขภาพและรักษาสุขภาพสาธารณสุขมี อสม. ทำงานควบคู่กับสถานีอนามัยและโรงพยาบาลในรูปแบบป้องกันการเกิดโรคภัยไข้เจ็บและการรักษา คนส่วนใหญ่เมื่อเจ็บไข้ไม่สบายไปโรงพยาบาลดอนสัก โรงพยาบาลในบ้านดอนทั้งรัฐและเอกชน โครงสร้างพื้นฐาน ถนนมีถนนลาดยาง 1 สาย ระยะทาง 500 เมตร ถนนลูกรัง 4 สาย ระยะทางประมาณ 3.5 กิโลเมตร มีการตัดถนนไปเชื่อมต่อระดับหมู่บ้าน ไฟฟ้ามีไฟฟ้าใช้ทั่วถึงเกือบทุกหลังคาเรือนยกเว้น 6 ครัวเรือนที่อยู่โซนกลุ่มบ้านหนองห้างที่มีปัญหาที่ดินทำกินกับป้าชายเลน การสัญจรการเดินทางสัญจรไปมาใช้รถจักรยานยนต์ ใช้เรือ รถยนต์ส่วนตัว

ช่วงปี พ.ศ.2551 – ปัจจุบัน (2554) การตั้งบ้านเรือน มีการตั้งบ้านเรือนอยู่จริง 73 ครัวเรือน แต่ในข้อมูลทางราชการมี 102 ครัวเรือน การประกอบอาชีพ เปลี่ยนที่ดินจากนาทุ่งเป็นสวนปาล์ม สวนยาง ยกเว้นพื้นที่ที่มีปัญหาที่ดินทำกินกับป้าชายเลนเท่านั้น นาข้าวมีอยู่ 1 ครัวเรือนเนื้อที่ประมาณ 2 ไร่ ทำนาปีละ 2 ครั้ง การครอบครองที่ดิน เอกสารสิทธิ์ส่วนใหญ่เป็นโฉนด ส่วนน้อยเป็น นส.3 ที่ดินเปลี่ยนมือจำนวนมากจากการทำข้อมูลโดยการสำรวจของผู้เฒ่าเฒ่าที่หมู่บ้าน 5,400 กว่าไร่

เป็นพื้นที่ป่าชายเลนประมาณ 1,000 – 1,500 ไร่ พื้นที่ชนบทประมาณ 4,000 ไร่ เกษตรกรในพื้นที่
ครอบครองที่ดินอยู่เพียงประมาณ 1,600 ไร่ การศึกษา ชาวบ้านในพื้นที่ที่มีการสนับสนุนให้ลูกหลานไป
เรียนต่อตั้งแต่อนุบาลจนถึงระดับสูงขึ้น เป็นเหตุเป็นผลจากนโยบายรัฐที่ส่งเสริมให้เรียนภาคบังคับจบถึง
ม.3 วัฒนธรรม มีการทำบุญเดือนสิบรับส่งตายาย ร่วมงานจับปี๊บเดือน งานสงกรานต์รดน้ำผู้สูงอายุ
ร่วมกับหมู่บ้านใกล้เคียง มีการละเล่นกีฬาพื้นบ้าน กีฬาสมัยใหม่ร่วมกันในระดับหมู่บ้าน ระดับตำบลและ
ระดับอำเภอ สาธารณสุข มีโรคต่างๆ มากขึ้นนโยบายกระทรวงสาธารณสุขให้เพิ่ม อสม. จำนวนมากขึ้น
เพื่อช่วยในการป้องกันและดูแลรักษาด้านสุขภาพ เมื่อมีการเจ็บไข้คนส่วนใหญ่ไปใช้บริการโรงพยาบาล
ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ทั้งรัฐและเอกชน รวมถึงคลินิกต่างๆ โครงสร้างพื้นฐาน ถนนมีการตัดถนน
เพิ่มสายบ้านห้วย – หนองห้าง ระยะทาง 1,300 เมตร ไฟฟ้ามีการใช้ไฟฟ้าทั่วถึงเกือบทุกครัวเรือน
ยกเว้น 6 ครัวเรือนกลุ่มบ้านหนองห้างที่มีปัญหาที่ดินทำกินกับป่าชายเลน ประปามีการใช้ประปาอย่าง
ทั่วถึงยกเว้น 6 ครัวเรือนและมีการซ่อมแซมประปา 1,500 เมตร การสัญจรการเดินทางสัญจรไปมาส่วน
ใหญ่ใช้รถยนต์ส่วนตัว รถจักรยานยนต์

สรุปจากการศึกษาพัฒนาการด้านวิถีชีวิตและเศรษฐกิจของคนบ้านห้วยที่ผ่านมา จะเห็นว่า
ชุมชนบ้านห้วยมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการด้านต่างๆ อยู่ตลอดเวลา มีปัญหาต่างๆ เกิดขึ้น หายไป
และถูกแทนที่ด้วยปัญหาใหม่อยู่เสมอและเกิดความซับซ้อนมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้ชุมชนต้องมีการปรับตัว
และเรียนรู้ที่จะอยู่รอดตลอดเวลา และมีการอพยพเข้า-ออก พื้นที่ ที่ดินมีการเปลี่ยนมือบ่อยครั้ง จาก
การศึกษา พบว่า ชาวบ้านห้วยในอดีต มีความเป็นอยู่แบบง่าย ๆ อยู่กับแบบเครือญาติช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
มีวิถีชีวิตที่พึ่งพิงอยู่กับทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ ทั้งด้าน อาหารการกิน และที่อยู่อาศัย กล่าวคือ จะตั้ง
บ้านเรือน อยู่ริมน้ำแบบง่าย หลังคามุงจาก กันฟากด้วยไม้ไผ่สาน และปูพื้นด้วยไม้ไผ่ผ่าเป็นซี่ ประกอบ
อาชีพ ทำไร่ทำนา ปลูกผัก ทำน้ำตาลโตนด เพื่อแบ่งปันและแลกเปลี่ยนกันภายในชุมชน สมัยก่อนยังไม่มี
สิ่งอำนวยความสะดวกใช้ไฟจากขี้ไต้ในการให้แสงสว่าง การสัญจรไป มา จะใช้เดินเท้า เรือพาย และเรือแจว
เมื่อเจ็บป่วยก็รักษาโรคด้วยหมอสมุนไพร ทำให้วิถีชีวิตของคนในอดีตผ่านไปอย่างเชื่องช้า และค่อยๆ
พัฒนาขึ้นเรื่อยๆ

การเปลี่ยนแปลงเกิดอย่างรวดเร็วขึ้นในช่วง หลังปี 2505 เมื่อมีการย้ายถิ่นเข้ามาในพื้นที่มาก
ขึ้น เริ่มมีการบุกเบิกที่ดินทำกิน การการแย่งที่ดินทำกินกันมากขึ้น และเริ่มมีเอกสารสิทธิ สค.1 และ นส.
3 ก่อนปี 2520 ก็เกิดการย้ายถิ่นออกนอกพื้นที่บางส่วน เริ่มมีเกวียน หนวน จักรยาน และเรือหางยาวใช้
ในการสัญจรไปมา จนกระทั่งประมาณ ปี 2526 มีการจับจองพื้นที่บุกรุกป่าชายเลนเพื่อทำนาแก่งจากกลุ่ม
ทุนทั้งในและนอกพื้นที่ จากนั้นก็มีคนจากนอกพื้นที่อพยพเข้ามาในพื้นที่โดยการจับจองและซื้อพื้นที่ เพื่อ
ทำนาแก่งมากขึ้น เมื่อมีการลงทุนทำนาแก่ง เศรษฐกิจในพื้นที่ดีขึ้นก็มีการพัฒนาด้านสาธารณูปโภคต่างๆ ดี
ขึ้นกว่าเดิม ทั้งถนนหนทาง ไฟฟ้า น้ำประปา เข้าถึงชุมชนบ้านห้วยอย่างรวดเร็ว จนกระทั่งเกิดวิกฤติฟอง

สนุ่ 2540 บวกกับกึ่งประสบปัญหาโรคระบาด และมีการห้ามนำเครื่องจักรหนักเข้าไปในพื้นที่ นาทุ่งประสบปัญหาคันนาไร่ และไม่คุ้มทุนจนต้องหยุดการเลี้ยง ไปในที่สุด

จนถึงปัจจุบัน พบว่า ข้อมูลการตั้งบ้านเรือนของทางราชการมี 102 ครัวเรือน แต่มีเหลืออยู่จริงแค่ 73 ครัวเรือนเท่านั้น การประกอบอาชีพส่วนใหญ่เป็น สวนยาง สวนปาล์ม และประมง และยังมี การทำนาข้าวเหลืออยู่เพียง 1 ครัวเรือน ด้านโครงสร้างพื้นฐานมีการตัดถนนดำเพิ่มขึ้น การเดินทางส่วนใหญ่มีรถยนต์ส่วนตัว และรถจักรยานยนต์

สำหรับในด้านการศึกษาพบว่า ในอดีตชาวบ้านไปเรียนที่ โรงเรียนวัดสุคนธาราม โดยใช้ กระดานชนวน กับดินสอหิน ในการขีดเขียนเรียนรู้ซึ่งส่วนใหญ่จบแค่ชั้น ป.4 แต่คนที่ได้เรียนในสมัยนั้นก็ สามารถ เป็นครู เป็นตำรวจ และเป็นผู้นำชุมชนได้ จากนั้นประมาณ ปี 2500 คนที่มีฐานะทางการเงินก็จะส่งลูกไปเรียนที่ต่างอำเภอมากขึ้น เช่น อำเภอสิชล และอำเภอกาญจนดิษฐ์ โดยอาศัยวัด และบ้านเครือญาติ เป็นที่พักอาศัย จากนั้นก็พัฒนาการด้านการศึกษาของคนในพื้นที่บ้านห้วยสูงขึ้นไปเรื่อยๆ จนถึง ปวส. ปละปริญญาตรี ในบางคน ปัจจุบันชาวบ้านในพื้นที่สนับสนุนให้ลูกหลานเรียน ตั้งแต่ ชั้นอนุบาล จนถึง ม.3 มากขึ้น เนื่องจากเป็นนโยบายรัฐที่ส่งเสริมให้เยาวชนเรียนภาคบังคับจนถึง ม.3 และมีการเรียนต่อในระดับ ปวส. และปริญญาตรีมากขึ้น

2.2.2 ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน และกลุ่มในชุมชน

ในอดีตความสัมพันธ์ของคนในชุมชนบ้านห้วย เป็นแบบ เครือญาติ พี่น้องผองเพื่อน พี่พาทอาศัยกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เนื่องจากวิถีชีวิตสมัยก่อนอยู่แบบพึ่งพาทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ มีกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อ ที่ต้องทำร่วมกันอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยเสริมสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นในชุมชน แต่ปัจจุบัน ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเป็นแบบหลวมๆกว่าเดิม เนื่องจากการพัฒนา และการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ทำให้การทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างคนในชุมชนมีน้อยลง เนื่องจากสภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมที่ต้องรีบเร่งแข่งขันมากขึ้น ชุมชนต้องดิ้นรนเพื่อหาเงินมาตอบสนองความต้องการของตนเองและครอบครัว ทำให้ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนลดน้อยถอยลง

ทั้งนี้รูปแบบการรวมกลุ่มของคนในชุมชนแบบใหม่เกิดขึ้นโดยการหนุนเสริมของภาครัฐ และองค์กรชุมชน ซึ่งมีอยู่ จำนวน 5 กลุ่มด้วยกัน คือ กลุ่ม กข.คจ. , กลุ่ม อสม. , กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ , กลุ่มกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และกลุ่มออมทรัพย์เพื่อครอบครัวทะเลทองถิ่น ซึ่งการรวมกลุ่มที่เกิดขึ้นจะเน้นเรื่องการสะสม และการกักเงินเพื่อประกอบอาชีพ รายละเอียดแต่ละกลุ่ม เป็นดังตาราง

ตารางแสดงข้อมูลกลุ่มองค์กรในบ้านห้วย

ลำดับ	ชื่อกลุ่มองค์กร	ปีก่อตั้ง	วัตถุประสงค์ของกลุ่ม	กิจกรรม	หมายเหตุ
1	กข.คจ		เพื่อช่วยเหลือเรื่องการประกอบอาชีพให้กับคนจน	เงินหมุนเวียนไปสร้างอาชีพ	
2	อสม.	2535	1) เพื่อประชาสัมพันธ์การดูแลสุขภาพของประชาชนด้านบริโภคต่างๆ 2) เพื่อดูแลเด็ก สตรี ผู้สูงอายุ 3) เพื่อสร้างความรักสามัคคี	1) ประชาสัมพันธ์เฝ้าระวังโรคต่างๆ 2) เยี่ยมบ้าน วัด ความดัน ตรวจเบาหวาน 3) อบรมร่วมโรงพยาบาล	สมาชิก 12 คน
3	สัจจะออมทรัพย์			1) ออมทรัพย์ 2) กู้ยืมรายบุคคลไปประกอบอาชีพและใช้จ่าย	
4	กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	15 พ.ค. 2540	1) เพื่อส่งเสริมให้มีการออมทรัพย์ร่วมกันของสมาชิกในชุมชน 2) เพื่อให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจภาคครัวเรือน 3) เพื่อสร้างวินัยในการออมเงินระยะยาว	1) ออมทรัพย์ 2) กู้ยืมของสมาชิกลงทุนการเกษตร	แรกเริ่ม 96 ราย ปัจจุบัน 49 ราย
5	ออมทรัพย์เพื่อการอนุรักษ์ทะเลท้องถิ่น	15 ม.ค. 51	1) เพื่อส่งเสริมการออมเงินของชุมชน 2) เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากร 3) เพื่อจัดสวัสดิการชุมชน	1) ออมเงิน 2) กู้ยืมเงิน 3) กิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม	แรกเริ่ม 46 ราย ปัจจุบัน 71 ราย

ลำดับ	ชื่อกลุ่มองค์กร	ปีก่อตั้ง	วัตถุประสงค์ของกลุ่ม	กิจกรรม	หมายเหตุ
			4) เพื่อส่งเสริมอาชีพ 5) เพื่อเป็นเวที แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ร่วมกัน		

จากตารางจะเห็นว่า การรวมกลุ่มที่ผ่านมา นั้น หลายกลุ่มไม่ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องและมีสมาชิกลดลงเรื่อยๆ โดยเฉพาะกลุ่มที่ได้รับการหนุนเสริมจากภาครัฐ เนื่องจากขาดการติดตามอย่างต่อเนื่อง สำหรับกลุ่มที่มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องในปัจจุบัน คือ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการอนุรักษ์ทะเลท้องถิ่น ซึ่งเป็นการทำกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการออม และการกู้เงิน เกิดขึ้นเมื่อปี 2551 มีสมาชิกเริ่มต้นจำนวน 46 ราย ปัจจุบันมีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็น 71 ราย

2.2.3 ศาสนา ความเชื่อ และการเคารพนับถือ

ชาวชุมชนบ้านห้วยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ควบคู่ไปกับความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่ผูกพันกับวิถีชีวิต ถึงแม้จะไม่สามารถพิสูจน์ได้ แต่ก็มักปรากฏเหตุการณ์ที่สื่อให้เห็น และคอยย้ำบอกต่อความเชื่อนั้นให้คงอยู่คู่กับชุมชนมาอย่างช้านาน และเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจให้กับชาวบ้านในยามที่มีปัญหาได้เป็นอย่างดี รายละเอียด เป็นดังตาราง

ตารางแสดงข้อมูลความเชื่อประจำถิ่นของคนบ้านห้วย

ความเชื่อประจำถิ่น	การปฏิบัติตนในความเชื่อประจำถิ่นนั้น
เทวดาตะวันตก	แล้วแต่ว่าจะบนสิ่งไหน เวลาแก้บนก็ให้แก้บนสิ่งนั้น วิธีแก้ ใช้หัวหมูหนึ่งตัว เหล้า ดอกไม้
พ่อตาขุนตาดำ	บนสิ่งไหนก็แก้สิ่งนั้น วิธีแก้ ไก่ เหล้า ดอกไม้ ฐูป เทียน ผลไม้ 3 อย่าง
พ่อตาปลายนา	วิธีแก้ ไก่ เหล้า ดอกไม้ ฐูป เทียน ผลไม้ 3 อย่าง ขนมน
ไหว้หัวเรือ	ใช้ผ้า 3 สี ดอกไม้ ฐูป เทียน ผลไม้ 3 อย่าง

นอกจากนี้ในอดีตชุมชนบ้านห้วยยังมีภูมิปัญญาหลายอย่างที่เกี่ยวกับ การทำพิธีกรรมทางศาสนาและความเชื่อ การดูดวง การรักษาโรค และการทำคลอดให้กับคนในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง เนื่องจากในอดีตการเดินทางค่อนข้างลำบาก จึงต้องพึ่งพาครุหมอบในพื้นที่ โดยไม่ต้องเดินทางออกไปหาหมอนอกพื้นที่ รายละเอียดข้อมูลด้านภูมิปัญญาเป็นดังตาราง

ตารางแสดงข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	ภูมิปัญญา
1.	ตาเดช เล็กพรหมทอง	หมอสมนไพร หมอป่า
2.	ตากล้วย น่วมสุวรรณ	ทำพิธีทางศาสนา พระเจ้า
3.	ปู่ตุต ขลิบเคลื่อน	หมอสมนไพร ช่างตีเหล็ก
4.	ปู่หลวงจ้อย	หมอสมนไพร
5.	ลุงเสริม	หมอดูดวง/ทำนายดวงชะตา , ฤกษ์ยาม – ของสูงูญหาย
6.	หมอแปลง จันทรตักเตือน	หมอดทหารเสนารักษ์
7.	หมอบัวเฟื่อน	
8.	ทวดนัง	หมอดำแย
9.	ย่าทองเมือง	หมอดำแย
10.	ป้าชุม นวลศรีทอง	หมอดำแย(ดอนล่าง)
11.	ป้าป้อม	หมอดำแย(ดอนดาน)

จากตารางจะเห็นว่า ภูมิปัญญาในพื้นที่บ้านห้วยมีหลายเรื่องด้วยกัน ทั้งหมอสมนไพร หมอดู และหมอดำแย นอกจากนี้ยังมีคนที่มีความรู้เรื่องการตีเหล็ก และมีคนที่มีความชำนาญด้านพิธีกรรมทางศาสนาอีกด้วย แต่ปัจจุบัน เมื่อความเจริญเข้ามาในพื้นที่ มีการพึ่งพาปัจจัยจากภายนอกในการดำเนินชีวิตมากขึ้น ภูมิปัญญาเหล่านี้ จึงค่อยๆ เลือนหายไป

2.2.4 วัฒนธรรมประเพณีของคนบ้านห้วย

วัฒนธรรมประเพณีของคนบ้านห้วยในปัจจุบัน เป็นแบบทั่วไปไม่ต่างจากพื้นที่อื่นๆ มากนัก ซึ่งแตกต่างจากในอดีตที่วิถีชีวิตผูกพันอยู่กับ ความเชื่อ และวัฒนธรรมประเพณี แต่ด้วยวิถีชีวิตในปัจจุบันที่ต้องรีบเร่งในการหาเลี้ยงชีพ ทำให้วัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ขาดการสืบทอดและหายไปในที่สุด ตัวอย่างดังตาราง

ตารางแสดงข้อมูลวัฒนธรรมประเพณีในอดีตของชุมชนบ้านห้วย

เดือน	วัฒนธรรมประเพณี	มีการปฏิบัติในประเพณีนั้นอย่างไร
มกราคม	-	-
กุมภาพันธ์	ประเพณีลงแขกเกี่ยวข้าว	เก็บข้าว
มีนาคม	-	-
เมษายน	จบปีจบเดือน	เล่นส่ำบ้ำ , เพลงบอก
พฤษภาคม	-	-
มิถุนายน	-	-

เดือน	วัฒนธรรมประเพณี	มีการปฏิบัติตนในประเพณีนั้นอย่างไร
กรกฎาคม	ทำบุญเข้าพรรษา	บวชนาค
สิงหาคม	-	-
กันยายน	รับ - ส่งต่ายาย	ทำขนมพอง , ขนมลา , กองเจดีย์ทราย
ตุลาคม	ประเพณีชักพระ(ชักพระน้ำ)	แห่เรือพระ
พฤศจิกายน	-	-
ธันวาคม	-	-

ข้อมูลวัฒนธรรมประเพณีที่แสดง ในตารางนั้น เป็นวัฒนธรรมประเพณีที่มีในอดีต ซึ่งปัจจุบันบางอย่างได้เลือนหายไปพร้อมๆ กับวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น การลงแขกเกี่ยวข้าวหายไป เนื่องจากปัจจุบันชุมชนไม่ได้ประกอบอาชีพทำนาแล้ว นอกจากนี้การเล่นสะบ้า เพลงบอก และการก่อเจดีย์ทรายในงานวัด ก็ไม่มีผู้ที่สืบสานต่อ รวมถึงประเพณีชักพระน้ำในอดีตก็เปลี่ยนเป็นการชักพระบก ในปัจจุบัน

2.2.5 การปกครองส่วนท้องถิ่น

ชุมชนบ้านห้วยมีการปกครองโดยผู้ใหญ่บ้านมานานกว่า 50 ปี ดังแสดงรายชื่อผู้ใหญ่บ้านตามตารางดังนี้

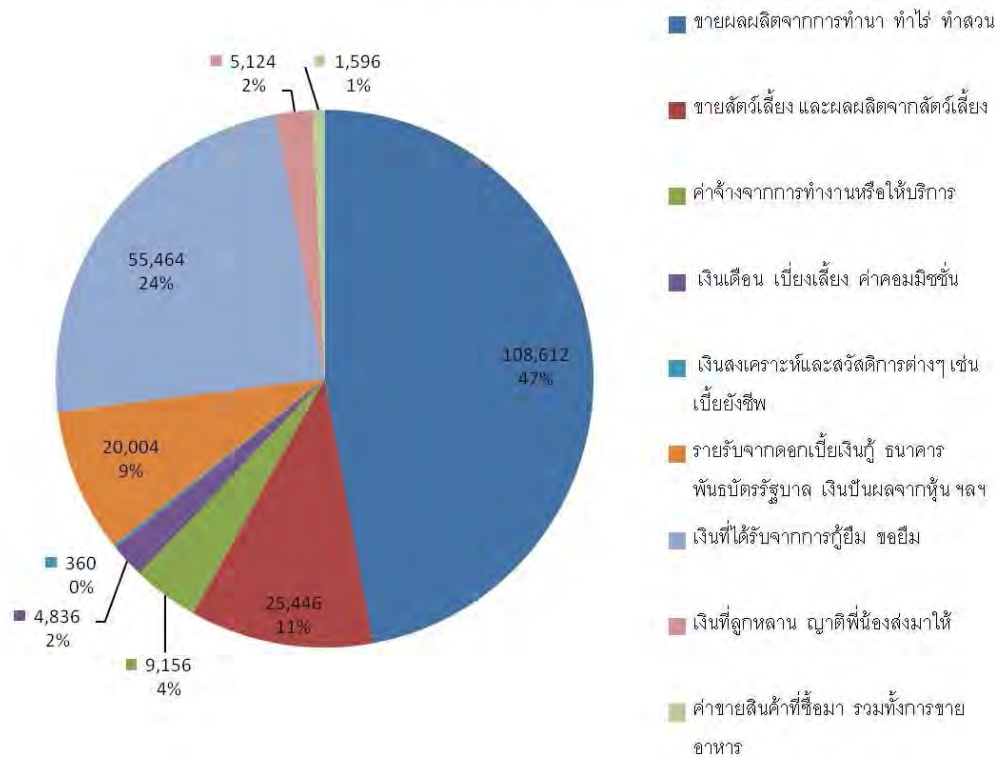
ตารางแสดงข้อมูลทำเนียบผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 บ้านห้วย

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	ช่วงเวลาการปกครอง
1.	นายแดง เสวกจันทร์	ระบุช่วงเวลาไม่ได้
2.	นายขวัญ มีศักดิ์ (ตาหลวงขวัญ)	ระบุช่วงเวลาไม่ได้
3.	นายเวียน วิชัยดิษฐ์	ประมาณ พ.ศ.2490 – พ.ศ.2517
4.	นายสมพร ดิษฐเดช	พ.ศ.2517 – พ.ศ.2529
5.	นายมานิช ดิษฐเดช	2530 - ปัจจุบัน

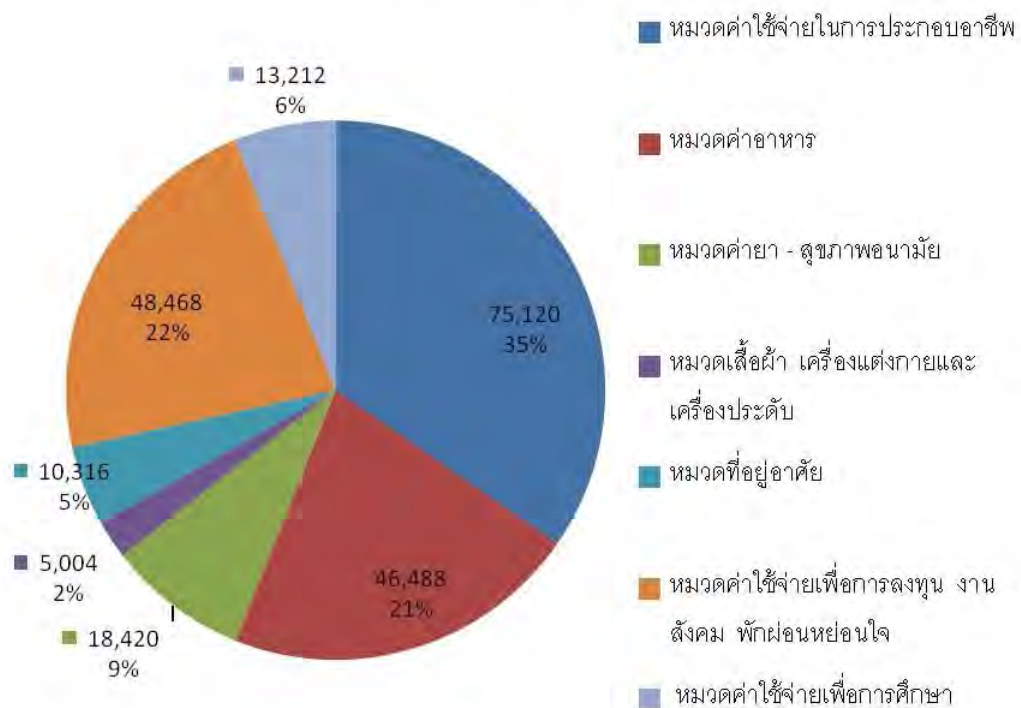
2.3 สภาพทางเศรษฐกิจภายในชุมชน

จากการศึกษาสภาพเศรษฐกิจภายใน หมู่ที่ 4 ชุมชนบ้านห้วย ผ่านการทำงานร่วมกับโครงการประสานความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ทำให้ทราบข้อมูลด้านรายรับ-รายจ่ายของคนในชุมชน ซึ่งได้แสดงไว้ในแผนภูมิดังนี้

รายรับเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี

รายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี

จากแผนภูมิแสดงรายรับ-รายจ่าย ต่อครัวเรือนต่อปีของชุมชนบ้านห้วย จะเห็นว่าชุมชนจะมีรายได้ส่วนใหญ่ของชุมชนจะมาจากการขายผลผลิตทางการเกษตรด้านพืช เช่น ทำนา ทำสวน ทำไร่ (47%) รองลงมาคือ รายรับจากการกู้ยืม เพื่อเอาเงินมาลงทุนในการประกอบอาชีพ (24%) รายรับจากการเลี้ยงสัตว์(11%) รายรับจากดอกเบี้ยเงินกู้หรือดอกเบี้ยธนาคาร (9%) ตามลำดับ นอกจากนี้ยังมีรายได้เล็กน้อยที่เกิดขึ้นจาก ค่าจ้างจากการทำงานบริการ การขายสินค้า เงินที่ลูกหลานให้ อีกประมาณ 9% ของรายได้ทั้งหมด ด้านรายจ่าย พบว่าค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นมากที่สุด คือ ค่าใช้จ่ายในการลงทุนประกอบอาชีพ (35%) รองลงมาคือ ค่าใช้จ่ายเพื่อการลงทุน งานสังคมและพักผ่อนหย่อนใจ (22%) ค่าใช้จ่ายในเรื่องอาหาร (21%) ค่าใช้จ่ายในเรื่องค่ายาสุขภาพอนามัย (9%) ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษา (6%) ค่าใช้จ่ายเรื่องที่อยู่อาศัย (5%) และค่าใช้จ่ายเรื่องเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย (2%) ตามลำดับ ทั้งนี้เมื่อนำข้อมูลรายรับ-รายจ่าย มาเปรียบเทียบกัน จะได้ข้อมูลดังตาราง คือ

ตารางสรุปส่วนต่างรายรับและรายจ่ายโดยเฉลี่ยระดับครัวเรือนและระดับหมู่บ้าน

รายการ	เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือน	เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี	เฉลี่ยต่อหมู่บ้านต่อเดือน (73 ครัวเรือน)	เฉลี่ยต่อหมู่บ้านต่อปี (73 ครัวเรือน)
1. รายรับ	19,216.50	230,598	1,402,804.50	16,833,654
2. รายจ่าย	18,089	217,068	1,320,497	15,845,964
คงเหลือ	1,127.50	13,530	82,307.50	987,690

จากตารางจะเห็นว่าเมื่อเปรียบเทียบรายรับ - รายจ่าย เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือนแล้ว พบว่าชุมชนบ้านห้วย มีรายรับคงเหลือ ที่หักลบรายจ่ายต่างๆ ออกแล้ว เฉลี่ยเหลือเพียงครัวเรือนละ 1,127.50 บาทต่อเดือนเท่านั้น ซึ่งเป็นเงินสะสมสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายอื่นๆที่เกิดขึ้นในครอบครัว

2.4 ทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการ และระบบกรรมสิทธิ์

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านห้วย

ช่วงปี พ.ศ.2500 ทรัพยากรป่าสมบูรณ์มาก พันธุ์ไม้สมัยก่อนมีทุกๆ สายพันธุ์หลากหลาย สัตว์บก เสือ จระเข้ หมี อื่นๆ อีกเยอะมาก สัตว์น้ำ มีมากส่วนใหญ่ใช้จับกับมือแบบธรรมชาติเลือกเอาสัตว์ตัวใหญ่หาได้ง่าย แหล่งน้ำ สะอาดใช้ดื่ม ใช้กินได้ เพราะไม่ใช้สารเคมี

ก่อนปี พ.ศ.2520 การจับสัตว์น้ำยังใช้แบบธรรมชาติ ทรัพยากรป่าอุดมสมบูรณ์ การจับสัตว์น้ำชายฝั่ง ชายคลอง ยังใช้ขอใหญ่ ยอเล็ก ใช้มือในการจับ

ช่วงปี พ.ศ.2520 – 2525 ทรัพยากรป่าไม้เสื่อมโทรม มีการเปิดสัมปทานและใช้ไม้ในการเผาถ่าน (มีนาทุ่งเกิดบ้างแล้ว มีเตาถ่านของกลุ่มคนรวยหลายเตา ทั้งในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียง) สัตว์บก เสือ หมี สัตว์ใหญ่ๆ เริ่มหายไป มีเพียงสัตว์เล็ก เช่น ลิง ชะนี ค่าง ไก่ป่า กระรอก กระแต งู อีเห็น กระบูด นางอาย ฯลฯ สัตว์น้ำ มีความอุดมสมบูรณ์หาได้ง่าย เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา แหล่งน้ำ ยังดีอยู่ยังไม่เสีย

ช่วงปี พ.ศ.2526 – 2530 ทรัพยากรป่า จากพื้นที่ป่าเปลี่ยนเป็นนาทุ่ง ส่วนใหญ่เนื่องจากมีการเปิดป่าให้คนเข้าไปใช้ประโยชน์ สัมปทาน ให้เช่า ให้จับจองในการทำมาหากิน ชาวบ้านบางส่วนไปเช่าทำประโยชน์จากกลุ่มที่เคยจัดตั้ง สัตว์บก เริ่มหายไป มีเหลือให้เห็นอยู่บ้าง เช่น ลิง ไก่ป่า กระรอก ชะมด(มีหนูป่าซุกซม งูเห่าซุกซม) สัตว์น้ำ มีความอุดมสมบูรณ์ กุ้ง หอย ปู ปลา หาได้ง่าย แหล่งน้ำ ยังมีสภาพดี คลองไม่ตื้นเขิน(ลึก) น้ำไม่เสีย มีการถ่ายเทไหลเวียนได้ดี

ช่วงปี พ.ศ.2531 – 2535 ทรัพยากรป่า จากพื้นที่ป่าเปลี่ยนเป็นนาทุ่ง ส่วนใหญ่เนื่องจากมีการเปิดป่าให้คนเข้าไปใช้ประโยชน์ สัมปทาน ให้เช่า ให้จับจองในการทำมาหากิน ชาวบ้านบางส่วนไปเช่าทำประโยชน์ สัตว์บก เริ่มหายไป มีเหลือให้เห็นอยู่บ้าง เช่น ลิง ไก่ป่า กระรอก ชะมด(มีหนูป่าซุกซม งูเห่าซุกซม) สัตว์น้ำ มีความอุดมสมบูรณ์ กุ้ง หอย ปู ปลา หาได้ง่าย แหล่งน้ำ ยังมีสภาพดี คลองไม่ตื้นเขิน(ลึก) น้ำไม่เสีย มีการถ่ายเทไหลเวียนได้ดี

ช่วงปี พ.ศ.2536 – 2540 ทรัพยากรป่า จากป่าส่วนใหญ่เป็นบ่อทุ่ง ต่อมา มีการเริ่มปลูกป่าในพื้นที่บ่อทุ่งเป็นบางแปลง โดยภาครัฐในปลายปี 2540 สัตว์บก เริ่มหายไป มีเหลือให้เห็นอยู่บ้าง เช่น ลิง ไก่ป่า กระรอก ชะมด(มีหนูป่าซุกซม งูเห่าซุกซม) สัตว์น้ำ เริ่มลดลงคาดว่าสาเหตุจากการทำมาหากินของคนมากขึ้น เครื่องมือทำมาหากินมากขึ้น เครื่องมือทันสมัยขึ้น แหล่งน้ำ เริ่มตื้นเขิน ปี 2540 คาดว่าสาเหตุมาจากธรรมชาติในการทำมาหากิน เช่น อวนรุน อวนลาก เรือเร็ว กระชังปลากีดขวางทางน้ำ การเปิดบ่อทุ่งทำให้ซีเลนเพิ่มปริมาณมาเรื่อยๆ มีใบไม้ทับถม (ไม้ที่มีตามชายฝั่งคลอง) ก่อนหน้านี้มีการดูแลคลองทุกปี(ปากคลองดอนสัก) เพิ่งมาหยุดดูแลเมื่อปี 2540 ทำให้คลองตื้นเขิน เกิดสันดอนจากการทับถมที่ปากคลองดอนสัก

ช่วงปี พ.ศ.2541 – 2545 ทรัพยากรป่า จากป่าเสื่อมโทรม จากป่าเป็นบ่อทุ่ง ภาครัฐมีการฟื้นฟูป่าโดยการปลูกป่าในพื้นที่ชายฝั่งและบ่อทุ่งบางแปลง สัตว์บก เริ่มหายไป มีเหลือให้เห็นอยู่บ้าง เช่น ลิง ไก่ป่า กระรอก ชะมด(มีหนูป่าซุกซม งูเห่าซุกซม) สัตว์น้ำ สัตว์น้ำลดเหลือน้อยลง ขนาดเล็กลง ไม่มีการฟื้นฟูสัตว์น้ำโตไม่ทัน แหล่งน้ำ ตื้นเขินเหมือนช่วงปี 2536 – 2540 ที่สำคัญเริ่มมีน้ำเน่าเสียเป็นแก๊สไข่เน่า

ช่วงปี พ.ศ.2546 – 2550 ทรัพยากรป่า มีป่าเกิดขึ้นมากมายจากนโยบายภาครัฐ โดยชาวบ้านบางส่วนมีส่วนร่วมปลูก ร่วมดูแลรักษา สัตว์บก มีน้อยลง โดยเฉพาะลิงเริ่มย้ายที่อยู่ นุกรุกบ้านชาวบ้าน คาดว่าสัตว์น้ำที่เป็นอาหารของลิงลดลง และพื้นที่บนบกจากป่าธรรมชาติ สวนผสมผสานเป็น

สวนปาล์ม สัตว์น้ำ สัตว์น้ำลดลงมากเกิดวิกฤต เกิดการตายในบางช่วง ฤดูกาล เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา ดิดเชื้อ แหล่งน้ำ เน่าเสียเป็นแก๊สมากขึ้นเห็นได้ชัดเจนนด้วยตาเปล่า นอกจากใบไม้ทับถมแล้ว คาดว่าเป็น เพราะการใช้สารเคมีด้วย

ช่วงปี พ.ศ.2551 – 2552 ทรัพยากรป่า มีทรัพยากรป่าสมบูรณ์มาก หนาแน่นเกินไป จาก พันธุ์ไม้ไม่หลากหลาย โดยเฉพาะในแปลงบ่อกึ่งปลูกไม้ชนิดเดียวคือโกงกาง สัตว์บก มีจำนวนลดลงเรื่อยๆ หาได้ยาก มีเหตุการณ์การล่าสัตว์น้ำโดยเฉพาะลิง ทำให้ลิงลดน้อยลงและอพยพตัวเองออกจากพื้นที่ สัตว์น้ำ สัตว์น้ำวิกฤตมีโรคสัตว์กุ้ง หอย ปู ปลาตายก่อนโต แหล่งน้ำ น้ำเสียมากขึ้นเป็นแก๊สมากขึ้น คลองบ้านห้วยเป็นคลองน้ำตัน น้ำนิ่ง ชาวบ้านวิเคราะห์เชื่อมโยงตั้งแต่การเทน้ำเสียจากแพต่างๆ ใน ตลาดดอนสัก คลองปากดอนสักเชื่อมโยงกับคลองบ้านห้วย คลองบางตั้งหีบ คลองบางแตน

การใช้ประโยชน์จากที่ดินของชุมชนบ้านห้วย

จากการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้การใช้ประโยชน์จากที่ดิน และ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรต่างๆ เปลี่ยนแปลงไปด้วย ซึ่งการเปลี่ยนแปลง แต่ละช่วง เป็นดังตาราง

ตารางแสดงข้อมูลการเปลี่ยนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการใช้ประโยชน์จากที่ดินพื้นที่บ้านห้วย

ช่วงเวลา(พ.ศ.)	การใช้ประโยชน์ที่ดินทำอะไร	ใครใช้ประโยชน์อย่างไร
2500 - 2509	เป็นพื้นที่ป่าอุดมสมบูรณ์มีตะบูนแดง แสม ตาตุ่ม มาก โกงกางมีน้อยถือว่ามี พันธุ์ไม้หลากหลาย	ชาวบ้านใช้ประโยชน์ในการทำมาหากินในพื้นที่ป่า จับสัตว์น้ำด้วยมือและเครื่องมือง่าย บ้างใช้ไม้เผาถ่านใช้ในครัวเรือนและขายบ้างเล็กน้อย
ประมาณ 2510 - 2520	เริ่มเกิดการสัมปทานพื้นที่ป่าใช้ประโยชน์ในการเผาถ่าน	มีกลุ่มคนที่ย้ายมาอาศัยในพื้นที่ที่มีการเล้าต่อๆ กันว่า ชื่อตาทึง สัมปทานป่าในการเผาถ่าน เหตุการณ์จากการสัมปทานทำให้ชาวบ้านในพื้นที่เข้ามาใช้ประโยชน์ในการเผาถ่านด้วยและมีการจับจองมีการซื้อขายกัน
2521 - 2530	หลังจากการสัมปทานป่า ทรัพยากรป่าหมด หรือ เสื่อมโทรม การใช้ประโยชน์ที่ดินจากป่าเสื่อมโทรมเป็นนาทุ่งธรรมชาติ	เป็นนาทุ่งธรรมชาติโดยมีแม่โคเข้าทำนา กุ้ง โดยกลุ่มนายทุน เช่น นายดาโหด บิลหลาเต๊ะ นายชวน พงศ์พานิช โกหนุ่ย โกลักษณ์ เป็นคนมาจากนครศรีธรรมราช

ช่วงเวลา(พ.ศ.)	การใช้ประโยชน์ที่ดินทำอะไร	ใครใช้ประโยชน์อย่างไร
		เนื้อที่ประมาณ 5,000 ไร่ (ปัจจุบันติดเขตพื้นที่ ม.2 , ม.4 , ม.7 , ม.9 ต.ดอนสัก ม.3 ต.ไชยคราม และ ม.1 ต.ชลคราม
2531 - 2535	มีการเปลี่ยนมือจากกลุ่มทุนชาวนครศรีธรรมราช มาเป็นของชาวบ้านในพื้นที่และนอกพื้นที่ใช้ในการเลี้ยงกุ้ง ช่วงนี้มีการซื้อขายที่ดินบ่อกุ้งอยู่อย่างต่อเนื่อง	- กลุ่มนายทุนชาวนครศรีธรรมราช - ชาวบ้านในและนอกพื้นที่บางส่วน (สมุทรปราการ , สมุทรสาคร , เพชรบุรี , กรุงเทพฯ , สมุทรสงคราม)
2536 - 2540	- กลุ่มทุนใช้พื้นที่เลี้ยงกุ้งควบคู่ทั้งบ่อธรรมชาติและบ่อพัฒนา - ชาวบ้านที่ซื้อที่ดินมาเลี้ยงกุ้งใช้ประโยชน์ที่ดินเลี้ยงกุ้งทำนากุ้งธรรมชาติและมีบ่อพัฒนาบ้างแต่น้อย - รัฐใช้พื้นที่บางแปลงปลูกป่าเมื่อปลายปี 2540	- กลุ่มทุนชาวนครศรีธรรมราชายังใช้ประโยชน์อยู่บ้างแปลงในการเลี้ยงกุ้ง - ชาวบ้านในพื้นที่ อ.ดอนสักใช้เลี้ยงกุ้ง/สัตว์น้ำอื่นๆ - ภาครัฐใช้ปลูกป่าฟื้นฟู - ชาวบ้านนอกพื้นที่ (สมุทรปราการ , สมุทรสาคร , เพชรบุรี , กรุงเทพฯ , สมุทรสงคราม)ใช้เลี้ยงกุ้ง/เลี้ยงสัตว์น้ำอื่นๆ
2541 - 2545	- กลุ่มทุนเริ่มทยอยออกให้ชาวบ้านเช่าบ่อกุ้งทำประโยชน์ต่อ - ชาวบ้านยังเลี้ยงกุ้งแบบธรรมชาติอยู่เหมือนเดิม - รัฐใช้พื้นที่ปลูกป่าบางแปลง มีการเจาะปลูกป่าไปเรื่อยๆ เหตุการณ์สำคัญ เมื่อรัฐมาฟื้นฟูปลูกป่า มีการห้ามเครื่องจักรลงทำในพื้นที่ (แม่โคโร)	- ชาวบ้านที่เช่าที่ดินจากกลุ่มทุน - ชาวบ้านที่ซื้อที่ดินจากกลุ่มทุน - รัฐใช้พื้นที่ปลูกป่าในพื้นที่บ่อกุ้ง รัฐเรียกว่า ปลูกป่าพื้นที่บ่อกุ้งร้าง
2546 - 2552	- ชาวบ้านเปลี่ยนจากการเลี้ยงกุ้งมาเป็นการเลี้ยงหอยแครงผสมสัตว์น้ำอื่นๆ กุ้ง ปู ปลา - รัฐมีการดำเนินการปลูกป่ามาเรื่อยๆ ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงชาวบ้าน	- ชาวบ้านที่เคยเช่าที่ดินจากกลุ่มทุน - ชาวบ้านที่ซื้อมาจากกลุ่มทุนทั้งสองกลุ่มใช้ประโยชน์ที่ดินปรับจากการเลี้ยงกุ้งมาเป็นเลี้ยงหอยแครงผสมสัตว์น้ำอื่นๆ

ช่วงเวลา(พ.ศ.)	การใช้ประโยชน์ที่ดินทำอะไร	ใครใช้ประโยชน์อย่างไร
	เหตุการณ์สำคัญ เลี้ยงกุ้งไม่ค่อยได้ผล เนื่องจากคันนาข้าวรูด ต้องใช้แรงงานคน เลยปรับมาเป็นการเลี้ยงหอยแครง	

จากตารางจะเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ และการใช้ประโยชน์จากที่ดิน เริ่มเกิดขึ้นตั้งแต่ประมาณ ปี 2510 เป็นต้นมา ซึ่งเป็นช่วงที่นโยบายภาครัฐ เปิดพื้นที่ให้มีการทำสัมปทาน ป่าชายเลนในพื้นที่บ้านห้วย หลังจากนั้นป่าชายเลนได้เสื่อมโทรมลงเรื่อยๆ นอกจากนั้นยังมีคนจากนอกพื้นที่ (จ.นครศรีธรรมราช) เข้าไปใช้ประโยชน์มากขึ้น โดยการปรับปรุงพื้นที่เพื่อทำนากุ้งแบบธรรมชาติ จนกระทั่งปี 2530 ที่ดินมีการเปลี่ยนมือจากคนในจังหวัดนครศรีธรรมราช มาเป็นคนในพื้นที่และคนเมืองใน (จากจังหวัดทางภาคกลาง สมุทรปราการ สมุทรสงคราม เพชรบุรี ฯลฯ) ทำให้ที่ดินมีการเปลี่ยนมืออย่างต่อเนื่อง โดยมีการใช้ประโยชน์ของที่ดินในรูปแบบมีการเลี้ยงกุ้งทั้งแบบพัฒนาและแบบธรรมชาติ จนกระทั่ง ปี 2540 ประสบปัญหากุ้งเป็นโรค กุ้งตาย ขายไม่ได้ เจ้าของนากุ้งหลายรายจึงเลิกเลี้ยงและปล่อยพื้นที่ให้รกร้าง ต่อมาภาครัฐจึงได้เข้ามาจัดการพื้นที่โดยการปลูกป่าเสริมในช่วงปลายปี 2540

หลังจากกลุ่มทุน เริ่มทยอยออกนอกพื้นที่ คนในชุมชนที่อดีตเคยเป็นผู้รับจ้างเฝ้านากุ้ง ก็ได้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ต่อ ส่วนภาครัฐเองก็เริ่มมีการเข้าไปเจรจาขอพื้นที่ปลูกป่า และมีกฎหมายใช้เครื่องมือหนัก (จำพวกเครื่องจักร) ลงพื้นที่ ทำให้ผู้เลี้ยงกุ้งและสัตว์น้ำตามธรรมชาติประสบปัญหา เนื่องจากชาวบ้านต้องซ่อมแซมบำรุงรักษาคันนากุ้งด้วยแรงงานคน ซึ่งเป็นงานที่หนักและลำบากมาก จนหลายรายยอมออกนอกพื้นที่ไปในที่สุด และหลายรายมีการปรับเปลี่ยนการเลี้ยงจากการเลี้ยงกุ้ง มาเป็นการเลี้ยงหอยแครง ควบคู่ไปกับการเลี้ยงสัตว์น้ำตามธรรมชาติ ส่วนภาครัฐก็มีนโยบายเดินหน้าปลูกป่าจึงส่งผลต่อความมั่นคงในการประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์น้ำของชุมชน ทั้งนี้จากการเข้ามาจัดการพื้นที่ป่าชายเลนของภาครัฐ ทำให้ชุมชนที่ประกอบอาชีพเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในป่าชายเลนได้รับความเดือดร้อน ทำให้ทัศนคติระหว่างชุมชน กับภาครัฐ ไม่ดีนัก โดยปัญหาเรื่องพื้นที่ในการประกอบอาชีพและการปรับตัวของผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ รายละเอียดเป็นดังตาราง

ตารางแสดงข้อมูลปัญหาเรื่องพื้นที่ในการประกอบอาชีพ และการแก้ปัญหาของชุมชน

ช่วงเวลา(พ.ศ.)	มีปัญหาอะไรบ้าง	ชาวบ้านทำอะไรไปแล้วบ้าง
2535	มีเจ้าหน้าที่ตำรวจมาจับกุมผู้บุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนโดยเฉพาะกลุ่มทุนที่หมดสัมปทาน จับกุมลูกจ้างของนายดาโหด	เกิดเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ชาวบ้านรู้สึกไม่มีความมั่นคงในการทำมาหากินจึงไปขอความเป็นธรรมที่จังหวัด ส่งหนังสือถึง

ช่วงเวลา(พ.ศ.)	มีปัญหอะไรบ้าง	ชาวบ้านทำอะไรไปแล้วบ้าง
	ไปจำนวน 2 คน	ผู้ว่าราชการ จ.สุราษฎร์ธานี (ชาวบ้านบ้านห้วยและพื้นที่อื่นๆ ใน จ.สุราษฎร์ธานี ที่มีความเดือดร้อนเหมือนกัน ประมาณ 200 คน)
2536 - 2539	ปัญหาการจับกุมทำให้บ้านปลายมีการเจรจาต่อรอง ร้องเรียนไปยังส่วนต่างๆ โดยเฉพาะหน่วยพิทักษ์ธรรมกองทัพบกที่ 4 โดยกลุ่มคนที่มีปัญหาเหมือนกันใน จ.สุราษฎร์ธานี (มีข้อมูลหน่วยพิทักษ์ธรรมกองทัพบกที่ 4 มีการดูพื้นที่จริง และมีการไกล่เกลี่ยให้ยุติความขัดแย้ง	ชาวบ้านในพื้นที่บ้านห้วยทำมาหากินปกติ
2540	เจ้าหน้าที่ป่าไม้ลงจับแม็คโคร 3 คัน ในพื้นที่หมู่ที่ 2 บ้านดอนหาร (แปลงของนายชวน พงศ์พานิช และแปลงของนายขาว) ซึ่งเป็นพื้นที่ใกล้เคียง ม.4 บ้านห้วย	ชาวบ้านร่วมประชุมกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น ป่าไม้ เพื่อหาทางออก ร่วมกันโดยการประสานของภาครัฐ (หัวหน้าสาริต) แต่ไม่มีข้อยุติ
2541 - 2542	เจ้าหน้าที่ภาครัฐมีนโยบายจะดำเนินการปลูกป่าในบ่อทุ่งให้เต็มพื้นที่ ไล่ชาวบ้านที่เคยใช้ประโยชน์พื้นที่ออกจากพื้นที่ เหตุการณ์สำคัญ จากสถานการณ์ปัญหาทำให้กลุ่มนายทุนกลัวความผิดเลยเปิดพื้นที่ให้ชาวบ้านในพื้นที่ นอกพื้นที่เขานากุ้งธรรมชาติในการทำมาหากินต่อ	1) ขอความเป็นธรรมจากนายอำเภอไม่มั่นใจว่าเป็นนายอำเภอตำริ บุญจริง หรือนายคณศ อินทสุวรรณ แต่ นายอำเภอลงพื้นที่ดูสภาพพื้นที่จริง พร้อมประชุมร่วมกับชาวบ้าน(ประชุมที่บ้านนายจำลอง ฟังรอด) แต่ไม่มีข้อยุติที่เป็นทางออกร่วม (ชาวบ้านก็ยังประกอบอาชีพตามปกติ) 2) ขอความเป็นธรรมในการทำมาหากินพื้นที่บ่อทุ่งเขต อ.ดอนสัก ต่อผู้ว่าราชการจังหวัดนายภุชงค์ รุ่งโรจน์ จำนวนประมาณ 50 คน มีตัวแทนผู้เดือดร้อนได้เข้าพูดคุยกับรองผู้ว่าราชการจังหวัดด้วย (ชาวบ้านก็ยังประกอบอาชีพตามปกติ)
2543 - 2545	ปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นยังไม่ยุติ ภาครัฐยังมีนโยบายปลูกป่าให้เต็มพื้นที่	ชาวบ้านนำเสนอปัญหาต่อผู้ใหญ่บ้าน ม. 4 (นายมานะ ดิษฐ์เดช) และมีการ

ช่วงเวลา(พ.ศ.)	มีปัญหอะไรบ้าง	ชาวบ้านทำอะไรไปแล้วบ้าง
		ประชุมหารือกันในหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง
2546	ปัญหายังคงไม่มีข้อยุติ ชาวบ้านยังขาดความมั่นคง	1) 18 เมษายน 2546 มีหนังสือร้องเรียนขอความเป็นธรรมต่อสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา สำนักงานนายกรัฐมนตรี มีหนังสือตอบชี้แจงมาให้ชาวบ้านผู้ร้องเรียน 2) ทำหนังสือถึง ส.ส.ประวิช นิธิ์ธรรมณี (เพียงให้คำปรึกษาหารือ)
2547 - 2550	ปัญหาดังกล่าวยังไม่ข้อยุติ ขณะเดียวกันภาครัฐก็เดินหน้าปลูกป่า	1) ทำมาหากินตามวิถีชีวิตใช้แรงงานคนมาตลอด 2) ชาวบ้านเข้าร่วมเวทีต่างๆ หลายครั้ง เช่น เวที กศน.ดอนสัก เพื่อสะท้อนปัญหาของชาวบ้าน ฯลฯ
2551 - 2552	ปัญหาดังกล่าวยังไม่ข้อยุติ ขณะเดียวกันภาครัฐก็เดินหน้าปลูกป่าและมีการตัดไม้ออกในพื้นที่ใกล้เคียงบางแปลง ส่งผลต่อการอนุรักษ์ป่าของชาวบ้าน กลุ่มคนบางกลุ่มใช้โอกาสนี้ในการตัดไม้ด้วย	ชาวบ้านมีการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการอนุรักษ์ทะเลท้องถื่น โดยใช้กระบวนการกลุ่มในการแก้ไขปัญหาในการสร้างการยอมรับต่อสังคม เช่น มีการออมทรัพย์ร่วมกัน มีกิจกรรมปลูกป่า สำรวจและเฝ้าระวัง ปัจจุบัน ใช้โครงการวิจัยฟื้นฟูคลอง 3 สายในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาต่อไป

จากข้อมูลในตาราง จะเห็นว่า ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2535 หลังจากการเลี้ยงกุ้งไม่ได้ผลและที่ดินนาถูกเปลี่ยนมือไป ก็มีปัญหาระหว่างความมั่นคงในการประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกุ้งในป่าชายเลนระหว่าง ผู้เลี้ยงสัตว์น้ำ และภาครัฐ เกิดขึ้นมาโดยตลอด ด้วยเหตุที่ภาครัฐมีนโยบายปลูกป่าเต็มพื้นที่ ซึ่งทำให้ชาวบ้านที่เลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกุ้งในป่าชายเลนเดือดร้อน รู้สึกไม่มั่นคงในการประกอบอาชีพ นอกจากนี้การห้ามนำเครื่องมือหนักเข้าพื้นที่ ทำให้ชาวบ้านต้องซ่อมแซมคันนาด้วยแรงคนซึ่งเป็นไปด้วยความยากลำบาก ที่ผ่านมามีการจับกุมชาวบ้านในเรื่องการนำเครื่องมือหนัก (รถแมคโค) เข้ามาใช้ในพื้นที่ และเกิดการรวมตัวของชาวบ้าน เพื่อเจรจาต่อรองมาโดยตลอด แต่ก็ยังหาข้อยุติไม่ได้ ปัจจุบัน ชาวบ้านชาวบ้านยังใช้พื้นที่อยู่ และมีการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการอนุรักษ์ทะเลท้องถื่น โดยใช้กระบวนการกลุ่มในการแก้ไขปัญหาในการสร้างการยอมรับต่อสังคม เช่น มีการออมทรัพย์ร่วมกัน มี

กิจกรรมปลูกป่า สำรวจและเผ่าระวัง และ ใช้โครงการวิจัยฟื้นฟูคลอง 3 สายในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาต่อไป

ทั้งนี้ผู้ที่มีปัญหา เกี่ยวกับแนวเขตที่ดินทำกินกับพื้นที่ป่านชายเลนในพื้นที่บ้านห้วย และพื้นที่ใกล้เคียง เป็นดังตาราง

ตารางแสดงข้อมูลที่ดินที่มีปัญหาแนวเขตที่ดินทำกินกับพื้นที่ป่าชายเลน

ลำดับ	เจ้าของที่ดิน	ที่อยู่	มีการซื้อขายจาก	ว / ต / ป(ซื้อ)	จำนวนพื้นที่	ราคาซื้อ(บาท)
1.	นายกำน เกิดสินธุ์ ซื้อให้นายน้อม เกิดสินธุ์	19 ม.4 ต.ดอนสัก อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	นายชูต อุปการดี	23 พฤษภาคม 2532	80 ไร่	1,510,000.-
2.	นายวรรัตน์ กอประเสริฐกุล	127 ม.7 ต.ดอนสัก อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	นายไพรัตน์ ใจเพชร	30 พฤษภาคม 2533	100 ไร่	3,000,000.-
3.	นายเต็ม แยมอ่วม	93 ม.2 ต.ดอนสัก อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	นายดาโหด มิลล่าเต๊ะ	7 กันยายน 2532	130 ไร่	1,900,000.-
4.	นายประจวบ กวินเฉลิมชัยกุล	15/1 ม.4 ต.ดอนสัก อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	นายบุญเลิศ พึ่งรอด	8 กันยายน 2530	80 ไร่	530,000.-
5.	นางศรีนวล โพธิ์จันทร์ ให้นายเฉลิม แยมอ่วม	15/4 ม.4 ต.ดอนสัก อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	นายชูต อุปการดี	22 พฤษภาคม 2532	80 ไร่	1,500,000.-
6.	นายประสงค์ แบบสุวรรณ ซื้อให้นายสมบัติ สิงครุห์	118 ม.4 ต.ดอนสัก อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	นายประยุทธ นวลชา	20 กุมภาพันธ์ 2534	80 ไร่	1,000,000.-
7.	นายสำเนา อวยบางมด ซื้อให้นายเฉลียว กลิ่นธูป	41/1 ม.2 ต.ดอนสัก อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	นายเล็ก	12 กุมภาพันธ์ 2533	388 ไร่ (3 แปลง)	6,250,000.-
8.	นายสมศักดิ์ นิยมผล	8/1 ม.4 ต.ดอนสัก อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	นายบุญเลิศ นิยมผล นายบุญเส็ง ชุนด่าน	พ.ศ.2532	170 ไร่	3,000,000.-
9.	นายบุญเสริม ชุนด่าน	93/2 ม.2 ต.ดอนสัก อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี			100 ไร่	1,300,000.-
10.	นายสมควร เล็กสมทรง		นายอุยเทียม แซ่ฮึ้ง	24 มกราคม 2535	97 ไร่	1,200,000.-

จากตารางจะเห็นว่าปัจจุบัน ชาวบ้านที่มีที่ดินในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในป่าชายเลนในพื้นที่บ้านห้วย มีทั้งสิ้น จำนวน 10 ราย คิดเป็นพื้นที่รวม จำนวน 1,305 ไร่ ส่วนใหญ่เป็นคนที่ย้ายมาจากภาคกลาง เข้ามาซื้อที่ต่อจากนายทุนเก่าในพื้นที่ ตั้งแต่ ช่วงปี 2530-2535 มาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งจะเห็นว่า กุ้ง ทั้งหมด เป็นนากุ้ง ขนาดใหญ่ ตั้งแต่ 80 ไร่ ถึง 170 ไร่ แต่ละคนได้ขายที่มาจากบ้านเกิดเพื่อหวังมาตั้งรกรากในพื้นที่ใหม่ ซึ่งราคาซื้อขายต่อคนต่ำสุด 530,000 บาท สูงสุด 3,000,000 บาท ซึ่งในช่วงแรกก็มีการเลี้ยงกุ้งได้ผลดีอยู่ได้ช่วงหนึ่งก็ประสบปัญหากุ้งเป็นโรคเหมือนกับพื้นที่อื่นๆ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี จากนั้นมีการขอสืบพื้นที่เพื่อปลูกป่าชายเลนฟื้นฟูระบบนิเวศ ทำให้คนกลุ่มนี้ได้รับความเดือดร้อนอย่างมาก เนื่องจากเกิดความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัย และการประกอบอาชีพ เพราะ ไม่มีที่ไป และไม่มีเงินในการลงทุนต่อ จึงต้องฝืนอยู่ในพื้นที่ต่อไป

นอกจากนี้ภาครัฐยังมีการห้ามนำเครื่องมือหนักลงพื้นที่เพื่อเป็นการกดดันให้ชาวบ้านย้ายออกจากพื้นที่ เนื่องจากการขอมขบ่อบ่อขนาดใหญ่ให้สามารถเก็บกักน้ำ เพื่อให้เลี้ยงสัตว์น้ำได้นั้น เป็นสิ่งที่ยาก อย่างไรก็ตาม ชาวบ้านกลุ่มนี้หลายรายยังอยู่ในพื้นที่ที่มีการขอมขบ่อบ่อเลี้ยง ด้วยแรงงานคน และปรับเปลี่ยนชนิดสัตว์น้ำที่เลี้ยงเป็นเลี้ยงหอยแครงควบคู่ไปกับการเลี้ยงสัตว์น้ำตามธรรมชาติ เพื่อลดความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นหากขบ่อบ่อเลี้ยงพัง เนื่องจากหอยแครงเป็นสัตว์ที่ไม่เคลื่อนที่ไปกับน้ำ

ทั้งนี้การเลี้ยงสัตว์น้ำตามธรรมชาติ โดยการเปิดน้ำเข้า-ออกบ่อ เพื่อให้สัตว์น้ำที่มีอยู่ในธรรมชาติเข้ามาอาศัยในบ่อ จะได้ผลดีก็ต่อเมื่อพื้นที่มีสภาพนิเวศที่สมบูรณ์ เพราะจะมีสัตว์น้ำเข้าไปในบ่อได้หลากหลาย จึงต้องดูแลพื้นที่ให้เอื้อต่อการอยู่รอด และเจริญเติบโตของสัตว์น้ำ มีการพึ่งพาอาศัย ไม่ทำลายทรัพยากรทั้งสัตว์น้ำ และป่าชายเลน

สำหรับการเลี้ยงสัตว์น้ำตามธรรมชาตินั้นผู้เลี้ยงจะเลี้ยงได้ตลอดทั้งปี โดยการเปิดน้ำเข้าออกบ่อในช่วงน้ำใหญ่เดือนละ 2 ช่วง คือ ประมาณขึ้น 13 ค่ำ ถึงแรม 3 ค่ำ และ ช่วง แรม 13 ค่ำ ถึง ขึ้น 3 ค่ำ ซึ่งช่วงเวลาที่กล่าวมานี้ ชาวบ้านสามารถเปิดน้ำเข้าออกบ่อได้ทุกวัน และสามารถใส่ตาข่ายจับสัตว์น้ำที่เข้า-ออกบ่อ เกิดเป็นรายได้ประมาณวันละ 1,000 - 2,000 บาท ซึ่งเดือนหนึ่งจะจับสัตว์น้ำได้ประมาณ 10-15 วัน เป็นรายได้หมุนเวียนให้กับครอบครัว ระหว่างที่รอการเจริญเติบโตของหอยแครงได้ทั้งนี้การเปิด - ปิด น้ำเข้าออกบ่อทำให้สัตว์น้ำขนาดเล็กหลากหลายชนิดเข้าไปอาศัยและเจริญเติบโตอยู่ในบ่อ ทำให้ผู้เลี้ยงสามารถอยู่ได้โดยการหาสัตว์น้ำในบ่อ ไม่ต้องไปหาสัตว์น้ำข้างนอก เพียงการดูแลบ่อไม่ให้รั่ว ก็สามารถจับสัตว์น้ำในบ่อได้เพียงพอต่อความต้องการ ดังนั้นกิจกรรมของชาวบ้านกลุ่มนี้จึงอยู่บริเวณบ่อเลี้ยงสัตว์น้ำเป็นหลัก ซึ่งเครื่องมือในการจับสัตว์น้ำในบ่อแต่ละชนิด จะเป็นไปตามฤดูกาลของสัตว์น้ำ แต่ละชนิดที่เข้ามาในพื้นที่ รายละเอียด เป็นดังตาราง

ตารางแสดง ปฏิทินการทำมาหากินบ้านห้วย

ชนิด สัตว์น้ำ	เดือน												ประเภท เครื่องมือ	วิธีการใช้ เครื่องมือ	บริเวณที่จับ สัตว์น้ำ
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12			
กุ้ง		/	/	/	/								ถุงอวนเปิดกุ้ง	ถุงอวนเปิดกุ้ง	ในนาทุ่งเดิม
ปู						/	/	/					ตะขอ ลอบ	ลอบใช้ดัก	ในนาทุ่งเดิม
ปลา	/	/								/	/	/	ใช้อวน ตาข่าย	ใช้ตาข่ายคว่ำ	ในนาทุ่งเดิม
หอย	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/			ใช้มือคว่ำ	ใช้มือคว่ำ	ในนาทุ่งเดิม

จากตารางจะเห็นว่า ชาวบ้านที่เลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อจะสามารถจับสัตว์น้ำได้ตลอดทั้งปี มากน้อยตามฤดูกาลและสภาพแวดล้อมในช่วงนั้นๆ จากสถานการณ์ที่หลากหลาย จึงทำให้มีการใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำที่หลากหลายตามไปด้วย จึงเครื่องมือการจับที่แตกต่างกัน ทั้งถุง อวน ตาข่าย และใช้มือคว่ำ รายละเอียดการใช้เครื่องมือ แต่ละชนิดเป็นดังตารางที่ได้กล่าวไปแล้ว

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่องแนวทางการฟื้นฟูคลอง 3 สายและการทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกึ่งหมู่ที่ 4 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่โจทย์มาจากปัญหาของชุมชน ผู้วิจัยหรือทีมวิจัยคือคนในชุมชนที่กำลังประสบปัญหา เป็นการเชื่อมโยงการปฏิบัติการกับการวิจัยทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน โดยมีโจทย์วิจัยว่า “แนวทางการฟื้นฟูคลอง 3 สายและการทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกึ่งชุมชนบ้านห้วย ควรเป็นอย่างไร” โดยมีขอบเขตและรายละเอียดวิธีการวิจัยดังนี้

3.1 ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตประชากรที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม

(1) ทีมวิจัย

1. นายมานิช	ดิษฐ์เดช	หัวหน้าโครงการ
2. ร้อยตรีเถกิงพล	อินทร์ชัย	ทีมวิจัย
3. นายเทิ้ม	แย้มอ่วม	ทีมวิจัย
4. นายสายันต์	แย้มอ่วม	ทีมวิจัย
5. นางขวัญเรือน	นิยมผล	ทีมวิจัย
6. นายอคมทรัพย์	ปานเมือง	ทีมวิจัย
7. นายวิสัย	เมฆสุวรรณ	ทีมวิจัย
8. นายชาติศักดิ์	สุวรรณภูมิ	ทีมวิจัย
9. นายสุุดใจ	ปวนน้ำวน	ทีมวิจัย
10. นายวันเด่น	กอบประเสริฐกุล	ทีมวิจัย
11. นายน้อม	เกิดสินธุ์	ทีมวิจัย
12. นายสมบัติ	กวินเฉลิมชัยกุล	ทีมวิจัย
13. นางสาวแสงเดือน	แก้วสะอาด	ทีมวิจัย
14. นายสมบัติ	สิงห์ตรู	ทีมวิจัย
15. นายวงศ์ดวง	กอบประเสริฐกุล	ทีมวิจัย
16. นายสมศักดิ์	นิยมผล	ทีมวิจัย

(2) ที่ปรึกษาทีมวิจัย

1. นายบุญธรรม นิยะกิจ	กำนันตำบลดอนสัก
2. มหาวิทยาลัย วิโรจโน	เจ้าอาวาสวัดดอนสัก(สิงขร)
3. รต.เอกกมล อินทร์ชัย	ข้าราชการทหารบ้านนาญ
4. น.ส.วรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ	โครงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยองค์กรชุมชน
ภาคใต้(กลุ่มสายรุ้ง)
5. น.ส.สุนทรทิพย์ รักแก้ว	โครงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยองค์กรชุมชน
ภาคใต้(กลุ่มสายรุ้ง)

(3) กลุ่มคนที่ร่วมดำเนินการ

1. ผู้ประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกุ้ง
2. ประชากรหมู่ที่ 4 บ้านห้วย และหมู่บ้านใกล้เคียง ผู้ใช้ประโยชน์คลอง 3 สาย

(3) คณะวิทยากรหรือผู้ร่วมในการเสริมความรู้และประสบการณ์

1. พลตรีกิตติพันธ์ นพวงศ์ ณ อยุธยา ผู้อำนวยการศูนย์บูรณาการพัฒนาดินที่พิเศษ 5
จังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้ความรู้เรื่องการทำ อีเอ็มบอล บำบัดน้ำเสีย เมื่อวันที่ 31
พฤษภาคม 2553

ขอบเขตพื้นที่

พื้นที่ชายฝั่ง ป่าชายเลน และคลอง 3 สาย (คลองบ้านห้วย คลองบางแตน คลองบางตั้ง
หีบ) หมู่ที่ 4 บ้านห้วย ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ขอบเขตเนื้อหา

จากการทำกิจกรรมทั้งหมด มีขอบเขตเนื้อหาที่ได้จากกิจกรรมที่จะสามารถนำมาตอบโจทย์
และวัตถุประสงค์ ของโครงการ ดังนี้

1. การฟื้นฟูคลอง และอนุรักษ์ป่าชายเลนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านห้วย
 - ปลุกป่าชายเลน
 - การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ
 - สร้างกฎกติกาการใช้ทรัพยากรจากคลอง
 - ฝึกอบรมการทำอีเอ็มบอลบำบัดน้ำเสีย
2. รูปแบบการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกุ้ง
 - การถอดบทเรียนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ
 - สำรวจบ่อกุ้งที่เหมาะสมในการทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำ

- ปฏิบัติการทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำและการจัดเก็บข้อมูลการเจริญเติบโตของสัตว์น้ำบ่อทดลองเลี้ยงทั้ง 3 บ่อ
- 3. การเฝ้าระวังคลอง 3 สาย และเขตอนุรักษ์
 - ประชุมทำแผนเฝ้าระวัง
 - ปฏิบัติการเฝ้าระวัง
- 4. การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้ในการทำงานวิจัย

ขอบเขตระยะเวลา 18 เดือน

3.2 กระบวนการในการดำเนินกิจกรรม

กระบวนการทำงานของทีมวิจัยของโครงการ ประกอบด้วย 7 กิจกรรม คือ ประชุมชี้แจงโครงการวิจัยประชุมทีมวิจัยประจำเดือน , ศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านห้วย ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทชุมชน ในด้านต่างๆ ได้แก่ การก่อตั้งชุมชน การประกอบอาชีพ ประเพณี วัฒนธรรม ฐานทรัพยากรในชุมชน การเปลี่ยนแปลงชุมชนจากอดีตถึงปัจจุบัน ฯลฯ, ฟื้นฟูลำคลองและอนุรักษ์ป่าชายเลนพื้นที่ 200 ไร่ จำนวน 3 คลอง คือ คลองบ้านห้วย คลองบางต้างหีบ และคลองบางเตน, ทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกึ่งร้าง , เฝ้าระวังทรัพยากรคลอง 3 สาย และเวทีสรุปข้อมูลและประมวลผลงานวิจัยเพื่อการประมวลผลและสรุปงานวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

กิจกรรมที่ 1 ประชุมชี้แจงโครงการ

วันที่ 10 กรกฎาคม 2552 ณ ศาลาประชุมหมู่บ้าน หมู่ที่ 4 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วัตถุประสงค์

เพื่อชี้แจงความเป็นมา วัตถุประสงค์ของโครงการให้บุคคลภายในชุมชนและบุคคลใกล้เคียงได้ทราบเกี่ยวกับโครงการ

ผู้เข้าร่วม

จากแผนงานกิจกรรมกลุ่มเป้าหมาย 30 คน วันชี้แจงโครงการผู้เข้าร่วมจริงจำนวน 96 คน ประกอบด้วย นายอำเภอดอนสัก รองนายก อบต.ดอนสัก เจ้าหน้าที่เกษตรตำบลดอนสัก สำนักงานเกษตรอำเภอดอนสัก กำนันตำบลดอนสัก เจ้าอาวาสวัดดอนสัก(สิงขร) ทีมวิจัย ตัวแทนชุมชน ตัวแทนพื้นที่ใกล้เคียงหมู่ที่ 2 บ้านดอนหาร หมู่ที่ 1 บ้านพอด เป็นต้น

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ประชุมเตรียมงานทีมวิจัยได้ประชุมร่วมกันเมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2552 ได้ออกแบบกระบวนการเวทีและแบ่งความรับผิดชอบงานด้านต่างๆ ร่วมกัน กำหนดการมีดังนี้

- 09.30 น. – 10.00 น. ลงทะเบียน
- 10.00 น. – 10.30 น. กล่าวรายงานวัตถุประสงค์ของการจัดงาน
โดย ร.ต.เอกกมล อินทร์ชัย (ทีมวิจัย)
- 10.30 น. – 11.00 น. กล่าวเปิดงานโดยนายอำเภอดอนสัก นายฐานิต พรหมทอง
- 11.00 น. – 11.30 น. ชี้แจงโครงการ โดย ผอ.มานิต ดิษฐ์เดช (หัวหน้าโครงการวิจัย)
- 11.30 น. – 12.00 น. กล่าวปิดงานและให้พรเติมพลังใจส่งเสริมคนทำดี
โดย พระมหาวิลาส วิโรจโน (เจ้าอาวาสวัดดอนสัก)
- 12.00 น. – 13.00 น. พักรับประทานอาหารกลางวันร่วมกัน
- 13.00 น. เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

หมายเหตุ

1. ระหว่างการประชุมมีอาหารว่างบริการ
2. ดำเนินตามกระบวนการที่วางแผนไว้ ตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
3. สรุปสิ่งที่ได้จากเวที

รายละเอียดการดำเนินกิจกรรม

ทีมวิจัยได้และผู้ร่วม ชี้แจงโครงการทั้งความเป็นมา วัตถุประสงค์ กระบวนการวิจัยที่วางไว้ มีการชี้แจงถึงที่มาที่ไปของโครงการ และหน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุน ชี้แจงถึงจุดประสงค์เป้าหมายในการทำงานให้บุคคลที่สนใจ และหน่วยงานที่มาร่วมได้ทราบ พร้อมทั้งมีการแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนกันเพื่อความเข้าใจที่ตรงกันและการทำงานที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ยังมีการแสดงความยินดีและพร้อมจะให้ความร่วมมือจากนายไชยสิทธิ์ บุญดี รองนายก อบต. ดอนสัก และนายสมภพ โกศลเวช สำนักงานเกษตรอำเภอดอนสัก พร้อมทั้งได้คำแนะนำจาก พระมหาวิลาส วิโรจโน ที่ให้สติและคำสอนต่างๆ ในการทำงานที่ประสบความสำเร็จหลังจากนั้นก็มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน (รายละเอียดตามภาคผนวก ค.)

สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จากดำเนินกิจกรรม ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการดำเนินงาน

ข้อดี/สิ่งที่ได้จากกิจกรรม

1. ได้เรียนรู้เรื่องการเตรียมความพร้อมในการจัดงาน ว่าต้องคำนึงถึงสิ่งใดบ้าง ทั้งด้านการจัดเตรียมข้อมูลเพื่อนำเสนอ การประสานผู้เข้าร่วม การจัดกาเรื่องอาหารสถานที่ การต้อนรับผู้เข้าร่วม และแบ่งบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมกับคนทำงาน
2. ได้ฝึกทักษะการทำงานเป็นทีม การแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ ทำให้การดำเนินงานต่างๆ เป็นไปอย่างเป็นระบบ และบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการจัดงานที่วางไว้ เนื่องจากทีมวิจัยแต่ละคนมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตนเอง
3. ได้เรียนรู้การประสานงานตัวแทนในหมู่บ้านและภาครัฐ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม เช่น ในเวทีครั้งนี้ได้ประสาน นายอำเภอดอนสัก รองนายก อบต.ดอนสัก

เจ้าหน้าที่เกษตรตำบลคอนสัก สำนักงานเกษตรอำเภอดอนสัก กำนันตำบลคอนสัก เจ้าอาวาสวัดดอนสัก(สิงขร) เข้าร่วมรับฟังการประชุมชี้แจงโครงการ และเสนอความคิดเห็นต่อการทำโครงการของทีมวิจัยด้วย

4. ได้เห็นว่าการทำโครงการในครั้งนี้มีผู้สนใจเข้าร่วมกับฟังการประชุมชี้แจงโครงการมากกว่าเป้าหมายที่วางไว้ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานและชุมชน คือ ตั้งเป้าหมายไว้ 30 คน แต่มีผู้เข้าร่วมจริง จำนวน 96 คน

ปัญหาอุปสรรค

1. ผู้เข้าร่วมบางส่วนให้ความสนใจในการนำเสนอจากเวทีน้อย สังเกตได้จากยังมีผู้เข้าร่วมบางคนที่นั่งคุยกันอยู่

2. ผู้เข้าร่วมบางกลุ่มยังมองแบบแยกส่วนว่าเรื่องนี้ไม่ได้เกี่ยวข้องกับพวกตน เนื่องจากเห็นว่างานวิจัยทำอยู่ในพื้นที่ โชนล่าง ส่วนตนเองอยู่ในโชนบน

3. ทีมวิจัยยังไม่กล้าแสดงออกและขาดการจดบันทึกเท่าที่ควร เนื่องจากการจัดเวทีใหญ่ครั้งแรกของการทำงานทำให้เกิดความประหม่า ไม่กล้า แสดงออก และทีมวิจัยบางส่วนยังอยู่กับการต้อนรับผู้เข้าร่วม ทำให้ขาดการจดบันทึก

การเคลื่อนงานต่อของทีมวิจัย

1. ดำเนินกิจกรรมต่างๆต่อ ตามแผนงานที่วางไว้
2. ประสานงานหน่วยงานภาครัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม และสนับสนุนการดำเนินงานให้มากขึ้น

กิจกรรมที่ 2 ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อติดตามและสรุปผลการดำเนินงานในแต่ละเดือน
2. เพื่อกำหนดแผนการดำเนินงานในเดือนต่อไป

วัน เวลา สถานที่ และ ผู้เข้าร่วม

ครั้งที่	ว / ด / ป	สถานที่จัด	ผู้เข้าร่วม	องค์ประกอบ
1	23 มิ.ย.52	ศาลาประชุมหมู่ที่ 4 บ้านห้วย	20 คน	ทีมวิจัย พี่เลี้ยงพื้นที่กลุ่มสายรุ้ง ผู้สนใจ
2	15 ก.ค.52	15/3 หมู่ที่ 4 บ้านห้วย	22 คน	
3	15 ส.ค.52	ศาลาประชุมหมู่ที่ 4 บ้านห้วย	20 คน	
4	15 ก.ย.52	15/3 หมู่ที่ 4 บ้านห้วย	20 คน	
5	3 ต.ค.52	15/3 หมู่ที่ 4 บ้านห้วย	20 คน	
6	15 พ.ย.52	ศาลาประชุมหมู่ที่ 4 บ้านห้วย	18 คน	
7	15 ธ.ค.52	ศาลาประชุมหมู่ที่ 4 บ้านห้วย	18 คน	

ครั้งที่	ว / ต / ป	สถานที่จัด	ผู้เข้าร่วม	องค์ประกอบ
8	15 ม.ค.53	ศาลาประชุมหมู่ที่ 4 บ้านห้วย	21 คน	ทีมวิจัย พี่เลี้ยงพื้นที่กลุ่มสายรุ้ง ผู้สนใจ
9	15 ก.พ.53	ศาลาประชุมหมู่ที่ 4 บ้านห้วย	24 คน	
10	15 มี.ค.53	ศาลาประชุมหมู่ที่ 4 บ้านห้วย	27 คน	
11	15 เม.ย.53	ศาลาประชุมหมู่ที่ 4 บ้านห้วย	25 คน	
12	15 พ.ค.53	ศาลาประชุมหมู่ที่ 4 บ้านห้วย	23 คน	
13	15 มิ.ย. 53	ศาลาประชุมหมู่ที่ 4 บ้านห้วย	16 คน	
14	15 ก.ค. 53	ศาลาประชุมหมู่ที่ 4 บ้านห้วย	16 คน	
15	15 ส.ค. 53	ศาลาประชุมหมู่ที่ 4 บ้านห้วย	22 คน	
16	15 ก.ย. 53	ศาลาประชุมหมู่ที่ 4 บ้านห้วย	16 คน	
17	15 ต.ค. 53	ศาลาประชุมหมู่ที่ 4 บ้านห้วย	22 คน	
18	15 พ.ย. 53	ศาลาประชุมหมู่ที่ 4 บ้านห้วย	12 คน	
19	15 ธ.ค. 53	ศาลาประชุมหมู่ที่ 4 บ้านห้วย	16 คน	
20	15 ม.ค. 54	ศาลาประชุมหมู่ที่ 4 บ้านห้วย	16 คน	
21	15 ก.พ. 54	ศาลาประชุมหมู่ที่ 4 บ้านห้วย	21 คน	

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

1. กำหนดประเด็นการพูดคุยของครั้งต่อไป เพื่อทีมวิจัยจะได้เตรียมเนื้อหาในประเด็นนั้นๆ มาร่วมแลกเปลี่ยนโดยหลักๆ คือ มีการรายงานความก้าวหน้าของงานปัญหาอุปสรรคที่พบเจอ แนวทางการแก้ไข วางแผนการดำเนินกิจกรรมในเดือนต่อไป รวมไปถึงการบริหารจัดการงบประมาณด้วย

2. จัดเวทีประชุมพบปะประจำเดือนของทีมวิจัย การประชุมประจำเดือนมีประเด็นการพูดคุยหลักๆ คือ รายงานความก้าวหน้าของงานว่าทำกิจกรรมอะไรบ้าง เกิดผลอย่างไร ปัญหาอุปสรรคที่พบมีอะไรบ้าง แก้ไขปัญหาอย่างไร, วางแผนการดำเนินงานโครงการในเดือนต่อไป และรายงานสถานการณ์การเงินโครงการ

รายละเอียดการดำเนินกิจกรรม

การประชุมทีมวิจัยประชุมกลุ่มย่อยและประชุมระดมความคิดเห็น วิธีการนำมาใช้มีผู้ดำเนินการชวนคุยในประเด็นที่กำหนดพยายามให้ทีมวิจัยทุกคนได้แสดงความคิดเห็นมีการบันทึกในกระดาษฟรียชาร์จ โดยแต่ละครั้ง จะมีผู้เข้าร่วม ประมาณ 18 – 22 คน สถานที่จัดจะใช้ ศาลาประชุมหมู่บ้าน หมู่ที่ 4 บ้านห้วย และบ้านทีมวิจัย สับเปลี่ยนกันไปแล้วแต่ความสะดวก ณ ขณะนั้น โดยส่วนใหญ่จะใช้วันที่ 15 ของทุกเดือนเป็นวันประชุมทีมวิจัย แต่ก็มีกรณีเลื่อนไปบ้างตามความเหมาะสม โดยการพูดคุยในแต่ละครั้ง สรุปได้ดังต่อไปนี้

ครั้งที่ 1 วันที่ 23 มิถุนายน 2552 ณ ศาลาประชุมหมู่บ้าน ผู้เข้าร่วมจำนวน 20 คน ประกอบด้วยทีมวิจัยและพี่เลี้ยงในพื้นที่ เนื้อหาเป็นการพูดคุยทบทวนแผนการดำเนินงานทั้งหมดร่วมกัน และวางแผนในการจัดเวทีประชุมชี้แจงโครงการ โดยการวางกำหนดการ กลุ่มเป้าหมาย ผู้เข้าร่วม การจัดการเรื่องอาหาร สถานที่ และการต้อนรับผู้เข้าร่วม และแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบตามความเหมาะสม

ครั้งที่ 2 วันที่ 15 กรกฎาคม 2552 ณ บ้านเลขที่ 15/3 หมู่ที่ 4 บ้านห้วย ผู้เข้าร่วมจำนวน 22 คน ประกอบด้วยทีมวิจัยและพี่เลี้ยงในพื้นที่ เนื้อหาเป็นการพูดคุยเรื่องการวางแผนปลูกป่าในใจคน พันธุ์ปลูก 3 สาย งานประสานความร่วมมือกับ สกว. และองค์กรภาคี เช่นการอบรมการเขียนข่าวและจัดรายการวิทยุ การจัดเวทีนโยบายสาธารณะร่วมกับเครือข่ายองค์กรชุมชนรอบอ่าวบ้านดอน เพื่อรับฟังแนวคิดนโยบายเรื่องการจัดการทรัพยากรอ่าวบ้านดอน

ครั้งที่ 3 วันที่ 15 สิงหาคม 2552 ณ ศาลาประชุมหมู่บ้าน มีผู้เข้าร่วมจำนวน 20 คน ประกอบด้วยทีมวิจัยและพี่เลี้ยงในพื้นที่ เนื้อหาเป็นการพูดคุย เรื่องรายงานความก้าวหน้าของงานที่ผ่านมา ในเรื่องการศึกษาบริบทชุมชน การสำรวจพื้นที่ปลูกป่า การวางแผนงานเฝ้าระวัง และการจัดทำเขตอนุรักษ์ว่าไปถึงไหนได้ผลอย่างไรบ้าง แล้วก็วางแผนการทำงานต่อในเรื่องการวางกฎระเบียบต่างๆ เกี่ยวกับเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ เขตอนุรักษ์พันธุ์ปูเปี้ยว เขตอนุรักษ์ปูลมชมพู และเขตอนุรักษ์พันธุ์ลิง โดยมีผู้รับผิดชอบในแต่ละเรื่อง จากนั้นได้วางแผนการเตรียมนำเสนอบริบทพื้นที่บ้านห้วย

ครั้งที่ 4 วันที่ 15 กันยายน 2552 ณ บ้านเลขที่ 15/3 หมู่ที่ 4 บ้านห้วย มีผู้เข้าร่วม 20 คน ประกอบด้วยทีมวิจัยและพี่เลี้ยงในพื้นที่ เนื้อหาเป็นการพูดคุยเรื่องกฎกติกาชุมชนในการฟื้นฟูปลูก 3 สาย โดยได้นำกฎกติกาที่ยกร่างมาเติมเต็มข้อมูลร่วมกัน

ครั้งที่ 5 วันที่ 3 ตุลาคม 2552 ณ บ้านเลขที่ 15/3 หมู่ที่ 4 บ้านห้วย มีผู้เข้าร่วม 20 คน ประกอบด้วยทีมวิจัย และพี่เลี้ยงในพื้นที่ เนื้อหาเป็นการพูดคุยเรื่อง การสำรวจบ่อกุ้งที่เหมาะสมที่จะนำมาทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำ และแลกเปลี่ยนเรื่องการเจริญเติบโตของต้นจากและต้นโกงกาง นำข้อมูลที่ได้มาสรุปผลร่วมกัน จากนั้นได้ทบทวนแผนการดำเนินงานที่ยังค้างอยู่ และเตรียมแบ่งหน้าที่ในเรื่องการนำเสนอกฎกติกาในเขตอนุรักษ์ ผ่านเวทีประชาคมหมู่บ้าน

ครั้งที่ 6 วันที่ 15 พฤศจิกายน 2552 ณ ศาลาหมู่บ้าน มีผู้เข้าร่วม 18 คน ประกอบด้วยทีมวิจัยและพี่เลี้ยงในพื้นที่ เนื้อหาเป็นการพูดคุยเรื่อง การทำรายงานความก้าวหน้าของโครงการ ทบทวนการทำงานทั้งหมดที่ผ่านมา สิ่งที่พบจากการทำงานวิจัย ปัญหาอุปสรรคจากการทำงานวิจัยแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ผ่านมา การร่วมมือกับองค์กรภาคีที่ผ่านมา และวางแผนในการดำเนินกิจกรรมงวดที่ 2

ครั้งที่ 7 วันที่ 15 ธันวาคม 2552 ณ ศาลาประชุมหมู่บ้าน ผู้เข้าร่วมจำนวน 18 คน ประกอบด้วยทีมวิจัย พี่เลี้ยงพื้นที่กลุ่มสายรุ้ง ผู้สนใจ เพื่อหาการพูดคุยรายงานความก้าวหน้า กิจกรรมต่างๆ ทั้งการทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำ ติดตามการเจริญเติบโตสัตว์น้ำ ติดตามการเจริญเติบโตของต้นไม้ งานปฏิบัติการเฝ้าระวัง สรุปการร่วมเรียนรู้ ข้อดี ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับผังเมืองเมื่อวันที่ 22 ธันวาคม

2552 มีการหารือการร่วมงานบ้านปูเปี้ยววันที่ 18 ธันวาคม 2552 มีการหารือการประชุมเครือข่ายวันที่ 23 ธันวาคม 2552 ณ ศาลาแยกดอนยวน และมีการหารือการร่วมเวทีแนวทางความร่วมมือการจัดการทรัพยากรอ่าวบ้านดอนที่ดีและยั่งยืนวันที่ 24 ธันวาคม 2552 ณ โรงแรมเสาวลักษณ์ จ.สุราษฎร์ธานี

ครั้งที่ 8 วันที่ 15 มกราคม 2553 ณ ศาลาประชุมหมู่บ้าน ผู้เข้าร่วมจำนวน 21 คน ประกอบด้วย ทีมวิจัย พี่เลี้ยงพื้นที่กลุ่มสายรุ้ง ผู้สนใจ เนื้อหาการพูดคุยมีการวางแผนการจัดกิจกรรม การวางท่อนุรักษ์คลองชุมชน ติดตามเฝ้าระวังของพื้นที่ รวมถึงสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้เวทีอ่าวบ้านดอน การประสานงานพื้นที่ในการประชุมเครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน เพื่อร่วมกันวางแผนการขับเคลื่อนงานเชิงนโยบายประสานความร่วมมือ อบจ.สุราษฎร์ธานี และองค์กรภาคีอื่นๆ ณ อุทยานเขาท่าเพชร ระหว่างวันที่ 1 – 2 กุมภาพันธ์ 2553

ครั้งที่ 9 วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2553 ณ ศาลาประชุมหมู่บ้าน ผู้เข้าร่วมจำนวน 24 คน ประกอบด้วย ทีมวิจัย พี่เลี้ยงพื้นที่กลุ่มสายรุ้ง ผู้สนใจ เนื้อหาการพูดคุยรายงานความคืบหน้าในการจัดวางท่อนุรักษ์คลองชุมชน มีการสรุปการเรียนรู้เวทีเครือข่ายอ่าวบ้านดอน ณ อุทยานแห่งชาติเขาท่าเพชร รวมถึงวางแผนการจัดงานวันวิชาการ สานภูมิปัญญาชุมชนก้าวหน้าพัฒนาสู่ความยั่งยืนครั้งที่ 5 ระหว่างวันที่ 4 – 6 มีนาคม พ.ศ.2553 ที่จะถึงนี้

ครั้งที่ 10 วันที่ 15 มีนาคม 2553 ณ ศาลาประชุมหมู่บ้าน ผู้เข้าร่วมจำนวน 27 คน ประกอบด้วย ทีมวิจัย พี่เลี้ยงพื้นที่กลุ่มสายรุ้ง ผู้สนใจ เนื้อหาในการพูดคุยมีการสรุปงานวันวิชาการ สานภูมิปัญญา ชุมชนก้าวหน้าพัฒนาสู่ความยั่งยืน มีการรายงานความก้าวหน้าโครงการ โดยเฉพาะการเจริญเติบโตของต้นไม้ ผลการทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำ แจ้งความร่วมมือระหว่างกลุ่มสายรุ้งกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(พอช.) และการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งมีการประสานความร่วมมือโครงการประสานความร่วมมือ ประสานงานนายอำเภอเพื่อวางแผนในการศึกษาดูงานเกาะพิทักษ์ จ.ชุมพร วันที่ 8 เมษายน 2553 นี้

ครั้งที่ 11 วันที่ 15 เมษายน 2553 ณ ศาลาประชุมหมู่บ้าน ผู้เข้าร่วมจำนวน 25 คน ประกอบด้วย ทีมวิจัย พี่เลี้ยงพื้นที่กลุ่มสายรุ้ง ผู้สนใจ เนื้อหาในการพูดคุย คือ ติดตามการเจริญเติบโตของต้นไม้ สถานการณ์งานเฝ้าระวัง การติดตามเฝ้าระวังเพิ่มเติม เขตอนุรักษ์เพิ่มเติม การท่องเที่ยวโดยชุมชน การพัฒนาศูนย์เรียนรู้บริเวณที่ดินสาธารณะประโยชน์

ครั้งที่ 12 วันที่ 15 พฤษภาคม 2553 ณ ศาลาประชุมหมู่บ้าน ผู้เข้าร่วมจำนวน 23 คน ประกอบด้วย ทีมวิจัย พี่เลี้ยงพื้นที่กลุ่มสายรุ้ง ผู้สนใจ เนื้อหาในการพูดคุยรายงานความคืบหน้าการเจริญเติบโตของต้นไม้ ของสัตว์น้ำที่ทดลองเลี้ยง มีการแลกเปลี่ยนแผนงานงวดที่ 3 และเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยทีมวิจัยร่วมกันร่างกฎกติกา แต่งตั้งคณะทำงานชุดต่างๆ (รายละเอียดตามภาคผนวก ง)

สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการดำเนินกิจกรรม ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการดำเนินงาน

ข้อดี/สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการดำเนินกิจกรรม

1. การประชุมทีมวิจัยเป็นประจำทุกเดือนทำให้ทีมได้พบปะพูดคุยในประเด็นต่างๆ ทั้งเรื่องชีวิตและงาน มีการถามทุกข์สุขของแต่ละคนมีการรับประทานอาหารร่วมกัน สังสรรค์กันในทีมทั้งทีมวิจัยและพี่เลี้ยงพื้นที่ ทำให้เกิดความสุข ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และเกิดความรักสามัคคีกันมากขึ้น
2. ได้เรียนรู้นิสัยของแต่ละคนรู้ว่าเป็นคนอย่างไร ถนัดเรื่องอะไร มีจุดเด่น จุดด้อยเรื่องอะไร ทำให้มีความเข้าใจกันยอมรับกันมากขึ้น และมีการมอบหมายหน้าที่ที่เหมาะสมกับทีมแต่ละคน
3. ได้พัฒนาทักษะด้านความกล้าในการแสดงความคิดเห็นภายใต้ฐานข้อมูลที่มีอยู่ของทีมวิจัย เพื่อเป็นฐานในการนำเสนอในเวทีใหญ่ๆ ต่อไปได้ เนื่องจากการประชุมทีมวิจัยเป็นเวทีประชุมเล็กๆ ที่มีผู้เข้าร่วมสนทนากันเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ทำให้ทุกคนมีความกล้าในการฝึกนำเสนอข้อมูลหรือการแสดงความคิดเห็น
4. ฝึกให้ทีมวิจัยได้ทำงานอย่างเป็นระบบมากขึ้น ทั้งในเรื่องของการจัดบันทึก การจัดเก็บข้อมูลและการวางแผนในการจัดเวทีต่างๆ โดยใช้เวทีประชุมทีมวิจัยประจำเดือนในการวางแผนงานร่วมกันล่วงหน้า ทำให้ทีมวิจัยรู้จักประกอบของงาน มีความเข้าใจในการทำงานร่วมกันมีการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ นำไปสู่ความสำเร็จของงานที่เกิดขึ้น
5. ทีมวิจัยรู้สึกเป็นเจ้าของงาน เนื่องจากการประชุมทำให้ได้สรุปความก้าวหน้าของงาน ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น มีการวางแผนการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างทันทั่วทั้งที่ ซึ่งแตกต่างจากงานอื่นๆ ที่เคยทำมา
6. พบว่ามีผู้สนใจงานวิจัยมากขึ้น บางคนสมัครเข้ามาเป็นทีมวิจัย เนื่องจากเห็นลักษณะการทำงานวิจัย แล้วอยากเข้ามามีส่วนร่วม

ปัญหาอุปสรรค

1. ทีมวิจัยเหนื่อยล้าเนื่องจากวันที่ 15 ของทุกเดือนช่วงเช้าต้องประชุมหมู่บ้าน และช่วงบ่ายเป็นการประชุมทีมวิจัย ซึ่งแต่ละเดือนใช้เวลาพอสมควร แต่เนื่องด้วยทีมวิจัยไม่ต้องการให้การประชุมส่งผลกระทบต่อการทำงานประกอบอาชีพมากจนเกินไป จึงยังคงใช้วันที่ 15 ของทุกเดือนเป็นวันประชุมทีมวิจัยอยู่ แต่ก็มีภาระเลื่อนบ้างตามความเหมาะสม
2. การบันทึกข้อมูลจากการประชุมยังมีน้อย เนื่องจากทีมวิจัยไม่มีความถนัดในการจดข้อมูล แต่จะถนัดในเรื่องการบอกกล่าวเล่าเรื่อง หรือการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นมากกว่า ดังนั้นทีมวิจัยจึงควรฝึกจดบันทึกให้มากกว่าเดิม เพื่อการเรียบเรียงข้อมูลให้

เป็นระบบระเบียบมากขึ้นถ้ามีโอกาสที่มิวจัดควรได้ฝึกอบรมทักษะต่างๆ เพื่อประโยชน์ในการทำงาน

3. ในการประชุมที่มิวจัดบางครั้ง ทีมมิวไม่สามารถเข้าร่วมประชุมได้ครบทุกคน เนื่องจากติดภารกิจในครอบครัว และบางครั้งการประชุมก็ส่งผลกระทบต่อการทำงานอาชีพหาเลี้ยงครอบครัว

กิจกรรมที่ 3 ศึกษาบริบทชุมชนฐานทรัพยากรในชุมชนและการเปลี่ยนแปลงของชุมชน วัตถุประสงค์

เพื่อทราบประวัติความเป็นมาของชุมชน การก่อตั้ง พัฒนาการชุมชน ด้านเศรษฐกิจ (อาชีพ) ด้านสังคมประเพณี วัฒนธรรม ฯลฯ

วัน เวลา สถานที่ และผู้เข้าร่วม

ว / ด / ป	กิจกรรม	สถานที่จัด	ผู้เข้าร่วม(คน)	องค์ประกอบ
25 – 30 มิ.ย.52	ศึกษาและค้นหาข้อมูลจากเอกสาร	- ที่ ท า ก า ร ผู้ใหญ่บ้าน - พัฒนาชุมชน - อบต.	4 – 5	ที ม วิ จั ย ผู้ ร ับ ผิ ด ช อ บ การศึกษาค้นคว้า เอกสาร
26 – 30 มิ.ย.52	สัมภาษณ์ผู้รู้ในชุมชน	บ้านผู้รู้ในชุมชน	10	ที ม วิ จั ย และผู้รู้ใน ชุมชน
5 ก.ค.52	สนทนากลุ่มย่อยด้าน กายภาพ	52/1 ม.4 บ้านห้วย ต.ดอนสัก	12	ตัวแทนที ม วิ จั ย ผู้รู้ พี่เลี้ยงพื้นที่ ผู้สนใจ
8 ก.ค.52	สนทนากลุ่มย่อยด้าน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	15/3 ม.4 บ้านห้วย ต.ดอนสัก	23	ที ม วิ จั ย ผู้รู้ พี่ เลี้ยง พื้นที่ ผู้สนใจ
15 ก.ค.52	สนทนากลุ่มย่อยด้าน สังคม และ ทบ ทวน ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ	15/3 ม.4 บ้านห้วย ต.ดอนสัก	14	ตัวแทนที ม วิ จั ย ผู้รู้ พี่เลี้ยงพื้นที่
15 ก.ย.52	นำเสนอบริบทพื้นที่ บ้านห้วย	ศาลาประชุมหมู่ที่ 4 บ้านห้วย ต.ดอนสัก	40	ที ม วิ จั ย คนใน ชุมชน ผู้รู้ พี่เลี้ยง พื้นที่

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ใช้เวทีประชุมทีมวิจัยประจำเดือน ในการประชุม แบ่งหน้าที่รับผิดชอบ
2. ดำเนินการตามแผนที่วางไว้ ทั้งการศึกษาจากเอกสารมือสอง การประชุมกลุ่มย่อย การสัมภาษณ์ ผู้ที่มีประสบการณ์ หรือรู้เห็นเหตุการณ์
3. จัดเวทีนำเสนอผลการศึกษาริบทบทวน
4. สรุปการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและสิ่งที่ได้จากการดำเนินงาน

รายละเอียดการดำเนินกิจกรรม

ทีมวิจัยได้ร่วมกันเก็บข้อมูลบริบทชุมชน และประวัติความเป็นมาของชุมชนในหลายรูปแบบด้วยกัน ทั้งการศึกษาข้อมูลผ่านเอกสารมือสองจากหน่วยงานในพื้นที่ การสัมภาษณ์จากผู้รู้ในชุมชน และการสนทนากลุ่มย่อย ทำให้ได้ข้อมูลต่างๆ ในประเด็น ดังนี้

1. ด้านประวัติความเป็นมา และการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนบ้านห้วย

คำว่า “บ้านห้วย” นั้น จากการสืบค้นพบว่ามีที่มาจากสองที่ด้วยกัน บ้างก็บอกว่าเนื่องจากเป็นบ้านที่มีลำห้วยล้อมรอบ พื้นที่เป็นดอนทราย 3 ดอนที่เชื่อมกับหมู่บ้านใกล้เคียง บ้างก็บอกว่ามาจากการที่หมู่บ้านแห่งนี้มีลำห้วยหลายสาย มีน้ำมาก และน้ำแต่ละหมู่บ้านก็ไหลลงลำห้วยทำให้น้ำท่วมเป็นแอ่งห้วยนั่นเอง

ในด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนบ้านห้วย สามารถศึกษาย้อนหลังไปถึง ปี พ.ศ.2350 มีบ้านเรือน จำนวน 9 ครัวเรือน ประกอบอาชีพปลูกพืชผัก ทำนา หาปลา มีการแบ่งปันอยู่กันด้วย ความสามัคคี มีการบุกเบิก จับจองพื้นที่ไปเรื่อยๆ ด้วยแรงงานคน หลังจากนั้นก็มีจำนวนบ้านเรือนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2500 มีจำนวนบ้านเรือนประมาณ 100 หลังคาเรือน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ค่อนข้างลำบาก ขาดสิ่งอำนวยความสะดวก ต้องใช้ชีวิตรูปแบบดั้งเดิม วัสดุตามธรรมชาติในการให้แสงสว่าง การสัญจรไปมาโดยการเดินเท้าใช้เรือพาย และเรือแจว เมื่อเกิดการเจ็บป่วยก็รักษาด้วยสมุนไพรพื้นบ้าน แต่มีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์เพียงพอต่อความต้องการ มีการแลกเปลี่ยนสินค้าในพื้นที่ เช่น แลกกะปิ เป็นต้น การศึกษาจะเรียนโรงเรียนวัด ส่วนใหญ่จบแค่ ป.4

ปี พ.ศ.2505 เกิดภัยพิบัติที่แหลมตะลุมพุก ทำให้เกิดการย้ายถิ่นของคนมาจาก จังหวัดนครศรีธรรมราชมากขึ้นเรื่อยๆ พบว่าในปี พ.ศ.2508 มีประชากรทั้งหมดประมาณ 400 ครัวเรือน และมีชาวเกาะสมุยเข้ามาบุกเบิกพื้นที่ทำนา เริ่มมีเอกสารสิทธิ์จากทางราชการ เช่น นส.3 และ สค.1 ความเจริญเริ่มเข้ามาในพื้นที่เรื่อยๆ เริ่มมีสถานีอนามัย มีการขุดถนนโดยแรงงานคน การใช้ตะเกียงน้ำมันก๊าดแทนขี้ได้ จากนั้นเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในชุมชนมากขึ้น เช่นการย้ายถิ่น ชายที่ การแบ่งฝ่าย แบ่งพรรค แบ่งพวก และมีโจรชุกชุม พบว่าก่อนปี พ.ศ.2530 ประชากรในพื้นที่ย้ายถิ่นจนเหลือแค่ 150 ครัวเรือน แต่มีชาวสมุทรปราการเข้ามาซื้อที่ และตั้งถิ่นฐานในชุมชน ช่วงปี 2526-2528 ที่ดินที่ชาวนครศรีธรรมราช เข้ามาทำนา กุ้ง ก็ถูกเปลี่ยนมือไปสู่วิสาหกิจสมุทรปราการ และช่วงนี้เองที่ทำให้เกิดการบุกเบิกพื้นที่ เพื่อซื้อขายมากขึ้น เนื่องรัฐ

ปิดป่าเพื่อปราบปรามคอมมิวนิสต์ ด้านการเดินทางสัญจร เริ่มมีถนนลูกรัง มีรถจักรยาน และ รถจักรยานยนต์ ไข่

ช่วงปี พ.ศ. 2531-2540 ยังมีการย้ายถิ่นออกนอกพื้นที่อยู่ และมีชาวสมุทรปราการย้ายเข้ามาในพื้นที่ 19 คร้วเรือน ประชากรรวมในพื้นที่เหลือประมาณ 120 คร้วเรือน การประกอบอาชีพเริ่มเปลี่ยนจากนาข้าวเป็น สวนยาง สวนปาล์ม และนาทุ่งธรรมชาติ ในด้านโครงสร้างพื้นฐาน เริ่มมีไฟฟ้าใช้ประมาณ 20 คร้วเรือน ถนนลูกรังบางสายถูกเปลี่ยนเป็นถนนดำ เริ่มมีน้ำประปาใช้ประมาณ 30 คร้วเรือน ปี พ.ศ. 2542 บ่อทุ่งถูกเปลี่ยนเป็นสวนปาล์มมากขึ้น หลังจากนั้นไม่นาน ไฟฟ้าและน้ำประปาก็เข้าถึงเกือบทุกหลังคาเรือน ยกเว้น 6 คร้วเรือนที่อยู่ในกลุ่มบ้านหนองห้างที่มีปัญหาเรื่องที่ดินทำกินกับป่าชายเลน ปัจจุบันข้อมูลการตั้งบ้านเรือนของทางราชการมี 102 คร้วเรือน แต่มีเหลืออยู่จริงแค่ 73 คร้วเรือน การประกอบอาชีพส่วนใหญ่เป็นสวนยาง และสวนปาล์ม และยังมีการทำนาข้าวเหลืออยู่ 1 คร้วเรือน เนื้อที่ประมาณ 2 ไร่ ทำนาข้าวปีละ 2 ครั้ง ด้านโครงสร้างพื้นฐานมีการตัดถนนดำเพิ่มขึ้น การเดินทางส่วนใหญ่มีรถยนต์ส่วนตัว และรถจักรยานยนต์

2. ข้อมูลความเปลี่ยนแปลงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านห้วย

จากวิถีของคนบ้านห้วยที่อยู่รายล้อมไปด้วยสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ ทำให้บรรดาผู้คนในชุมชนได้อาศัยความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงวิถีชีวิต จากสภาพทรัพยากรป่าที่อุดมสมบูรณ์ ความหลากหลายของพันธุ์ไม้ สัตว์หลากหลายชนิดไม่ว่าจะเป็น สัตว์บก สัตว์น้ำ ที่สามสามารถเลือกสรรขนาดน้อยใหญ่ได้ตามธรรมชาติ ขณะเดียวกันเครื่องมือในการจับสัตว์น้ำก็ยังเป็นวัสดุขนาดเล็ก เช่น ยอใหญ่ ยอเล็ก หรือแม้แต่ใช้มือจับ เป็นต้น จนกระทั่งเมื่อ 2520-2525 เป็นต้นมาได้มีการเปิดสัมปทานและใช้ไม้ในการเผาถ่าน (มีเตาเผาถ่านของกลุ่มคนรายหลายเตาทั้งในพื้นที่ชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง) ส่งผลให้ทรัพยากรป่าไม้เสื่อมโทรม ตลอดจนสัตว์บกและสัตว์น้ำเริ่มหายากขึ้น โดยเฉพาะสัตว์ขนาดใหญ่ (เช่น เสือ หมี) ทำให้ทำให้มีเพียงสัตว์ขนาดเล็กที่พอจะเห็นอยู่ในชุมชน

เมื่อ 2526-2530 วิธีการครองชีพของคนบ้านห้วยจากที่เคยใช้พื้นที่ป่าในการทำกินได้เปลี่ยนมาเป็นนาทุ่ง ทั้งนี้ส่วนใหญ่เกิดจากการบุกรุกพื้นที่ป่าให้คนได้ใช้ประโยชน์ จากการสัมปทาน การเช่า และจับจองเป็นพื้นที่ในการหาเลี้ยงชีพ อย่างไรก็ตาม ผลกระทบที่พ่วงมากับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรครั้งนี้ก็คือสัตว์บกและสัตว์น้ำหลงเหลือน้อยลง เพราะการเปลี่ยนวิถีในการทำกิน และความทันสมัยของเครื่องมือจับสัตว์น้ำ ยิ่งไปกว่านั้นแหล่งน้ำตามธรรมชาติเริ่มต้นเหือด จะปรากฏชัดในช่วงปี 2540 มีสาเหตุหลักมาจากการเปลี่ยนวิถีในการทำกิน ที่เริ่มมีอวนรุน อวนลาก เรือเร็ว กระชังปลาเกิดขวางทางน้ำ การเปิดบ่อทุ่งทำให้ซีเลนเพิ่มปริมาณมากขึ้น ทำให้เกิดการตื้นเขินเป็นสันดอนจากการทับถมที่ปากคลองดอนสัก

ปี 2546-2550 เป็นต้นมา ภาครัฐได้เข้ามาสนับสนุนนโยบายในการร่วมปลูกป่าร่วมกันดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้นแล้วก็ตาม แต่ดูเหมือนว่าสัตว์บกและสัตว์น้ำลดลงตามลำดับ หรืออาจเรียกได้ว่าเข้าสู่ “ภาวะวิกฤต” สัตว์น้ำล้มตายในบางช่วงฤดูกาล เช่น สัตว์น้ำเกิดการติดเชื้อ ปลาตายก่อนโต เป็นต้น ทั้งนี้

ส่วนหนึ่งเกิดจากแหล่งน้ำตามธรรมชาติเริ่มมีระดับแกสในคลองมากขึ้น ตลอดจนคลองของบ้านห้วยเริ่มมีการ
เทน้ำเสียจากแพต่าง ๆ ในตลาดดอนสัก และการเชื่อมโยงกับคลองน้อยใหญ่จากบ้านห้วย คลองบางตั้งหีบ
และคลองบางแตน ทำให้น้ำในลำคลองตื้นและนิ่งนั่นเอง

3. ข้อมูลพัฒนาการเรื่องการให้ประโยชน์ที่ดินทำกินที่มีปัญหาแนวเขตป่าชายเลนชุมชน บ้านห้วย

ในครั้งอดีตวิถีของคน “บ้านห้วย” ได้พึ่งพาทรัพยากรป่าในการหาเลี้ยงชีพ อันเกิดจากความอุดม
สมบูรณ์ของพันธุ์ไม้นานาชนิด เช่น ตะบูนแดง แสม ตะตุ่ม โกงกาง เป็นต้น ทำให้เกิดการหาอยู่หากินตาม
ธรรมชาติ จนประมาณปี 2510-2520 ได้เริ่มมีกลุ่มคนที่อพยพเข้ามาในชุมชน และได้เดินทางมาพร้อมกับการ
สัมปทานป่าเพื่อใช้ประโยชน์ในการเผาถ่าน จนกระทั่งเมื่อ 2521-2530 ภายหลังจากการสัมปทานป่า ส่งผลให้
ป่าไม่เกิดการเสื่อมโทรมและผืนป่าได้เปลี่ยนเป็นพื้นที่นาทุ่งธรรมชาติ ขณะเดียวกันก็เริ่มมีการใช้รถแม็คโครเข้า
มาทุนแรงในการทำนาทุ่ง โดยกลุ่มนายทุนคนสำคัญที่มีอิทธิพลในช่วงนั้น คือ นายดาโหด บิลลาเต๊ะ นายชวน
พงศ์พานิช โกหนูย โกลักษณะ เป็นคนพื้นถิ่นมาจากจังหวัดนครศรีธรรมราช มีเนื้อที่ในการทำกินประมาณ
5,000 ไร่ (ปัจจุบันติดเขตพื้นที่ ม.2 , ม.4 , ม.7 , ม.9 ต.ดอนสัก ม.3 ต.ไชยคราม และ ม.1 ต.ชลคราม)
จนกระทั่ง 2531-2535 มีการเปลี่ยนมือกลุ่มนายทุนจากจังหวัดนครศรีธรรมราชมาเป็นของชาวบ้านในพื้นที่
และนอกพื้นที่บางส่วน (เช่น จังหวัดสมุทรปราการ , สมุทรสาคร , เพชรบุรี , กรุงเทพฯ , สมุทรสงคราม) โดยกลุ่ม
ทุนในพื้นที่เลี้ยงกุ้งควบคู่ทั้งปอธรรมชาติและปอพัฒนา ส่วนกรณีชาวบ้านนอกพื้นที่จะเลี้ยงกุ้งหรือเลี้ยงสัตว์น้ำ
อื่น ๆ หลังจากนั้น 2541-2545 กลุ่มนายทุนเริ่มทยอยออกจากพื้นที่และใช้ชาวบ้านเช่าที่ดินนาทุ่งในการเลี้ยง
กุ้งแบบธรรมชาติ ในขณะเดียวกันภาครัฐเริ่มมีการใช้พื้นที่ปอทุ่งใช้ในการปลูกป่า เรียกว่า การปลูกป่าในพื้นที่
ปอทุ่งร้าง และมีการห้ามปรามมิให้ในการฟื้นฟูพื้นที่ป่ามีการนำเครื่องจักรกลในพื้นที่อีกด้วย เหตุการณ์ต่อมา
ในช่วง 2546-2552 ชาวบ้านที่ใช้ประโยชน์จากกลุ่มนายทุนได้มีการปรับเปลี่ยนการเลี้ยงกุ้งมาเป็นการเลี้ยง
หอยแครงผสมผสานกับการเลี้ยงสัตว์น้ำชนิดอื่นๆ เช่น กุ้ง ปู ปลา เป็นต้น แต่ปรากฏว่าการเลี้ยงกุ้งไม่ค่อย
ได้รับผลเท่าที่ควร ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากค่านาข้าวลด ทำให้ต้องอาศัยแรงงานคนจึงได้ปรับรูปแบบการเลี้ยงมา
เป็นหอยแครง ขณะเดียวกันภาครัฐเองก็เริ่มดำเนินการปลูกป่าเพิ่มมากขึ้นส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของ
ชาวบ้านอีกทางหนึ่งด้วย

4. ข้อมูลการเจรจาต่อรองเรื่องที่ดินทำกินกับพื้นที่ป่าชายเลนชุมชนบ้านห้วย

ดังที่ได้กล่าวไว้ในตอนต้นแล้วว่าจากนโยบายของภาครัฐที่จะเร่งฟื้นฟูพื้นที่ป่า ส่งผลให้ชาวบ้าน
เกิดความรู้สึกไม่มั่นคงในการทำกิน เช่น กรณีพิพาทในปี 2535 มีเจ้าหน้าที่ตำรวจมาจับกุมผู้บุกรุกพื้นที่ป่าชาย
เลนโดยเฉพาะกลุ่มทุนที่หมดสัมปทาน จับกุมลูกจ้างของนายดาโหดไปจำนวน 2 คน เป็นต้น จากสภาพ
ปัญหาที่ชาวบ้านห้วยต้องประสบอยู่นั้น จึงได้มีการรวบรวมกลุ่มไปเรียกร้องความเป็นธรรมที่ศาลากลาง
จังหวัด (ชาวบ้านบ้านห้วยและพื้นที่อื่นๆ ที่มีความเดือดร้อนเหมือนกันใน จ.สุราษฎร์ธานี ประมาณ 200 คน)

โดยส่งหนังสือถึงผู้ว่าราชการ จ.สุราษฎร์ธานี แต่ดูเหมือนว่าการเรียกร้องสิทธิของชาวบ้านในครั้งนั้นยังไม่เป็นผล มีหน้าซ้ำในช่วงปี พ.ศ. 2536-2539 ยังเกิดปัญหาการจับกุมทำให้ปานปลายมีการเจรจาต่อรองร้องเรียนไปยังส่วนต่างๆ โดยเฉพาะหน่วยพิทักษ์ธรรมกองทัพภาคที่ 4 และอีกหลาย ๆ เหตุการณ์สำคัญในปี 2540 เจ้าหน้าที่ป่าไม้ลงจับแม่โคไคร 3 คัน ในพื้นที่หมู่ที่ 2 บ้านดอนหาร (แปลงของนายชวน พงศ์พานิช และแปลงของนายขาวซึ่งเป็นพื้นที่ใกล้เคียง ม.4 บ้านห้วย)และอีกเหตุการณ์ที่สร้างความระแวงหวาดให้กับชาวบ้านในช่วง 2541 - 2542เจ้าหน้าที่ภาครัฐมีนโยบายจะดำเนินการปลูกป่าในบ่อทุ่งให้เต็มพื้นที่ จึงมีความจำเป็นต้องขับไล่ชาวบ้านที่เคยใช้ประโยชน์ออกจากพื้นที่ จากสภาพปัญหาที่ชาวบ้านต้องประสบมานั้นยังพบว่ายังไม่มีข้อยุติ ขณะเดียวกันภาครัฐก็เดินหน้าปลูกป่า จนปี 2551-2552 ภาครัฐได้เดินหน้าปลูกป่าและมีการตัดไม้ออกในพื้นที่ใกล้เคียงบางแปลงส่งผลต่อการอนุรักษ์ป่าของชาวบ้าน และยังเป็นการเอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มคนบางกลุ่มใช้โอกาสในการตัดไม้ในครั้งนี้ด้วย ส่งผลให้ชาวบ้านได้เรียกร้องขอความเป็นธรรมจากผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ และผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น หรือแม้แต่การรวมกลุ่มเป็นกลุ่มออมทรัพย์เพื่อเพื่อการอนุรักษ์ทะเลท้องถิ่น โดยใช้กระบวนการกลุ่มในการแก้ไขปัญหาในการสร้างการยอมรับต่อสังคมเช่น มีการออมทรัพย์ร่วมกัน มีกิจกรรมปลูกป่า สำนวณและเผ่าระวัง เป็นต้น ปัจจุบันได้มีโครงการโครงการวิจัยฟื้นฟูคลอง 3 สายในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาต่อไป

5. ข้อมูลที่ดินที่มีปัญหาแนวเขตที่ดินทำกินกับพื้นที่ป่าชายเลน

ลำดับ	เจ้าของที่ดิน	ที่อยู่	มีการซื้อขายจาก	ว / ต / ป(ซื้อ)	จำนวนพื้นที่	ราคาซื้อ(บาท)
1.	นายกำน เกิดสินธุ์ ซื้อให้นายน้อม เกิดสินธุ์	19 ม.4 ต.ดอนสัก อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	นายชุต อุปการดี	23 พฤษภาคม 2532	80 ไร่	1,510,000.-
2.	นายวรรัตน์ กอประเสริฐกุล	127 ม.7 ต.ดอนสัก อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	นายไพรัตน์ ใจเพชร	30 พฤษภาคม 2533	100 ไร่	3,000,000.-
3.	นายเทิม แยมอ่วม	93 ม.2 ต.ดอนสัก อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	นายดาโหด มิลล่าเต๊ะ	7 กันยายน 2532	130 ไร่	1,900,000.-
4.	นายประจวบ กวินเฉลิมชัยกุล	15/1 ม.4 ต.ดอนสัก อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	นายบุญเลิศ พึ่งรอด	8 กันยายน 2530	80 ไร่	530,000.-
5.	นางศรีนวล โพธิ์จันทร์ ให้นายเฉลิม แยมอ่วม	15/4 ม.4 ต.ดอนสัก อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	นายชุต อุปการดี	22 พฤษภาคม 2532	80 ไร่	1,500,000.-
6.	นายประสงค์ แบบสุวรรณ ซื้อให้นายสมบัติ สิงครุห์	118 ม.4 ต.ดอนสัก อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	นายประยุทธ นวลชา	20 กุมภาพันธ์ 2534	80 ไร่	1,000,000.-
7.	นายสำเนา อวยบางมด ซื้อให้นายเฉลียว กลิ่นรูป	41/1 ม.2 ต.ดอนสัก อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	นายเล็ก	12 กุมภาพันธ์ 2533	388 ไร่ (3 แปลง)	6,250,000.-
8.	นายสมศักดิ์ นิยมผล	8/1 ม.4 ต.ดอนสัก อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	นายบุญเลิศ นิยมผล นายบุญเส็ง ขุนด่าน	พ.ศ.2532	170 ไร่	3,000,000.-
9.	นายบุญเสริม ขุนด่าน	93/2 ม.2 ต.ดอนสัก อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี			100 ไร่	1,300,000.-
10.	นายสมควร เล็กสมทรง		นายอุยเทียม แซ่จึ้ง	24 มกราคม 2535	97 ไร่	1,200,000.-

จากตารางข้อมูลที่ดินที่มีการซื้อขายกันระหว่างเจ้าของที่ดินกับผู้ถือครองกรรมสิทธิ์คนเก่าดัง
รายนามข้างต้นแล้วนั้น เกิดจากการรวบรวมเอกสารหลักฐานที่ชาวบ้านที่นำมาแสดงในที่ประชุม เช่น
หนังสือสัญญาการซื้อขายมาให้ตรวจสอบ ซึ่งถือเป็นข้อมูลชิ้นสำคัญที่สามารถยืนยันการซื้อขายได้จริง
เพราะมีทั้งผู้ขาย พยานที่ชัดเจน ตลอดจนมีกำนันตำบลคนสักเป็นผู้ร่างเขียนสัญญา และหลักฐานการ
เสียภาษีบำรุงท้องที่ (ดังตัวอย่างที่แนบมาในภาคผนวก) ซึ่งหลักฐานเหล่านี้เป็นประจักษ์พยานที่สำคัญที่
สะท้อนให้เห็นว่าชาวบ้านได้มีการซื้อขายกันจริง

6. ข้อมูลด้านกลุ่มองค์กรหมู่บ้านของบ้านห้วย

ชุมชนบ้านห้วยมีกลุ่มองค์กรที่ตั้งขึ้นจากการรวมกลุ่มของชุมชนเพื่อการทำกิจกรรมบางอย่าง
จำนวน 5 กลุ่มด้วยกัน คือ กลุ่ม กข.คจ. กลุ่ม อสม. กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กลุ่มกองทุนหมู่บ้านและชุมชน
เมือง และกลุ่มออมทรัพย์เพื่อครอบครัวทะเลทองถิ่น ซึ่งการรวมกลุ่มที่เกิดขึ้นจะเน้นเรื่องการสะสม และ
การกักเงินเพื่อประกอบอาชีพ ซึ่งกลุ่มที่มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องในปัจจุบันคือ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อ
การอนุรักษ์ทะเลทองถิ่น ซึ่งเป็นการทำกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการออม และการกักเงิน
เกิดขึ้นเมื่อปี 2551 มีสมาชิกเริ่มต้นจำนวน 46 ราย ปัจจุบันมีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็น 71 ราย
(รายละเอียดอยู่ในเนื้อหาบทที่ 2 บริบทชุมชน)

เมื่อเก็บข้อมูลเสร็จ ทีมวิจัยก็ได้จัดเวทีนำเสนอบริบทพื้นที่เดิมเต็มข้อมูลวันที่ 15
กันยายน 2552 โดยการนำเอกสารที่จัดพิมพ์เรียบร้อยแล้วแจกจ่ายให้กับผู้เข้าร่วมประชุม ผู้ใหญ่มาโนช
ดิษฐ์เดช กล่าวว่าข้อมูลนี้เป็นข้อมูลที่ได้จากการค้นหาจากเอกสาร จากการสัมภาษณ์ผู้รู้ จากการสนทนา
กลุ่มย่อยจากการบันทึกบัญชีรายรับ – รายจ่ายแล้วนำมาวิเคราะห์ถือเป็นข้อมูลจากการมีส่วนร่วม ผู้ใหญ่
มาโนช ดิษฐ์เดชได้ชวนผู้เข้าร่วมดูข้อมูลแต่ละด้าน โดยเริ่มจากข้อมูลด้านกายภาพ ด้าน
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจใช้เวลาพอสมควรในการนำเสนอข้อมูล
ผู้เข้าร่วมให้ความสนใจข้อมูลพอสมควรเพราะไม่เคยมีการรวบรวมข้อมูลของหมู่บ้านมาก่อน ซึ่งประเด็นที่
ได้จากกาแลกเปลี่ยนข้อมูล ประกอบด้วย

- ข้อมูลเวทีที่ได้เป็นข้อมูลที่ดีเป็นองค์ความรู้ให้กับหมู่บ้านให้กับลูกหลานต่อไป
- การทำข้อมูลบัญชีครัวเรือนมีประโยชน์ถ้าเป็นไปได้ต้องการให้ทุกครัวเรือนได้บันทึกไว้ จะเป็นประโยชน์ทำให้เรียนรู้ตัวเองและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหมู่บ้าน
- ควรเพิ่มเติมข้อมูลเกี่ยวกับที่ดินว่าที่ดินของหมู่บ้านมีกี่ไร่ ตอนนี้เป็นผืนป่าชายเลนกี่ไร่เป็น
ของนายทุนกี่ไร่ เป็นของชาวบ้านในพื้นที่กี่ไร่ และควรรักษาไว้เพราะที่ดินคือความมั่นคง
ของชีวิต
- ข้อมูลที่ได้ทำอย่างไรเกิดการประชาสัมพันธ์อาจทำเป็นศูนย์เรียนรู้ของหมู่บ้านก็ได้
- การทำข้อมูลบันทึกข้อมูลไว้ถือเป็นเรื่องดีมีประโยชน์รุ่นสู่รุ่น

สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการดำเนินกิจกรรม ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการดำเนินงาน

ข้อดี/สิ่งที่ได้จากการดำเนินกิจกรรม

1. จากการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนบ้านห้วยเป็นการกระทำโดยคนในชุมชนร่วมกัน ทำ ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน เศรษฐกิจ ประเพณี วัฒนธรรม สถานพยาบาลของชุมชน ทั้งในด้านทรัพยากรป่า สัตว์บก และสัตว์น้ำ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน ทำให้รับรู้ถึงเหตุและปัจจัยต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วง เช่น ข้อมูลการพัฒนาเรื่องการใช้ประโยชน์ที่ดินทำกินที่มีปัญหาแนวเขตป่าชายเลนบ้านห้วย ทำให้ทีมวิจัยเกิดความตระหนักรู้ถึงปัญหาที่ก่อให้เกิดกรณีพิพาทกับหน่วยงานภาครัฐ เช่น กรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจมาจับกุมผู้บุกรุกพื้นที่ป่าชายเลน เจ้าหน้าที่รัฐมีนโยบายจะดำเนินการปลูกป่าในบ่อกึ่งให้เกิดประโยชน์ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามชาวชุมชนเองก็ได้เห็นพลังมวลชนจากการปลุกกระดมของชาวบ้านที่ลุกขึ้นมาเรียกร้องสิทธิอันพึงชอบธรรมให้กับปากท้องของตนเองตลอดจนชุมชนที่มีการอยู่ในพื้นที่นั้นมาอย่างยาวนาน
2. ทีมวิจัยมีการจดบันทึก การตั้งคำถาม การจับประเด็น และเรียนรู้วิธีการทำข้อมูลอย่างเป็นระบบ และเป็นลำดับขั้นตอน ทำให้ได้ข้อมูลในเชิงลึก จากการปฏิบัติการงานจริง
3. ทีมวิจัยได้พัฒนาทักษะการทำงานร่วมกันเป็น “ท .ม” ทำให้ต้องทำงานร่วมกันระหว่างผู้อาวุโสในชุมชน และเยาวชนในชุมชน ทำให้เกิดการบอกเล่าเรื่องราวประสบการณ์ในครั้งอดีต และเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการเติมเต็มข้อมูลร่วมกันระหว่างรุ่นวัย สังเกตได้จากสีหน้า อากัปกิริยา ความกระตือรือร้น และความตั้งใจในการเล่าขานเรื่องราวต่าง ๆ
4. จากการรวบรวมข้อมูลของหมู่บ้านห้วยทำให้เป็นการบันทึกเรื่องราวความเป็นมา ที่สามารถนำมาใช้ในการสื่อสารบอกเล่าความเป็นมาของผู้คนในชุมชนได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เกิดจากการร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในหลากหลายช่วงวัย จนทำให้เกิดเป็นชุดข้อมูลของชุมชนที่สามารถนำไปใช้พัฒนาหมู่บ้านได้ และยังทำให้ทีมวิจัยมีความภาคภูมิใจในการจัดทำข้อมูลเพื่อประโยชน์ส่วนรวมอีกด้วย

ปัญหาอุปสรรค/สิ่งที่ควรปรับปรุง

1. การแลกเปลี่ยนประเด็นเกี่ยวกับที่ดินในพื้นที่ป่าชายเลนทำให้ชาวบ้านผู้ประสบปัญหาที่มีความตึงเครียด เพราะเป็นผู้ที่ประสบปัญหาจากการถูกจับจอง บุกรุก ทำให้การดำเนินการในเวทีแลกเปลี่ยนต้องอาศัยความละเอียดอ่อนในการควบคุมประเด็น

2. ข้อมูลด้านสังคมยังขาดความสมบูรณ์ในบางประเด็น โดยเฉพาะการจัดเก็บข้อมูลครัวเรือนประชากรที่อาศัยอยู่จริงในพื้นที่ และจากการสนทนาข้อมูลในส่วนนี้ยังไม่ค่อยชัดเจนเท่าที่ควร
3. รูปแบบในการนำเสนอข้อมูลสู่ชุมชนยังขาดสีสันในการนำเสนอ ทำให้ขาดความสนใจในบางช่วง ดังนั้นจึงควรมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบในการนำเสนอบ้าง เช่น รูปแบบการเล่าเรื่องการแสดงละคร เป็นต้น
4. การสนทนากลุ่มย่อยเป็นการนำเสนอให้ผู้รู้ในชุมชนมีโอกาสถ่ายทอดประสบการณ์อย่างเป็นธรรมชาติ เพื่อให้ผู้ฟังได้รับอรรถรสจากการฟัง แต่อย่างไรก็ดีการดำเนินการเช่นนี้ในบางครั้งทำให้ต้องใช้เวลาในการสนทนาแลกเปลี่ยนเป็นเวลาพอสมควร และบางบทสนทนาอาจยืดเยื้อและใช้เวลานานยาวนาน ทำให้ต้องอาศัยการดึงการสนทนากลับมาเพื่อรวบรัดให้เร็วขึ้น

กิจกรรมที่ 4 พัฒนาคล่องและการอนุรักษ์ป่าชายเลนคลอง 3 สาย (คลองบ้านห้วย คลองบางต้างหีบ คลองบางแตง)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อคืนสภาพความสมบูรณ์ให้กับลำคลอง 3 คลอง
2. เพื่อสร้างแหล่งเพาะพันธุ์และอนุบาลสัตว์น้ำ
3. เพื่อเป็นแหล่งทำมาหากินเสริมรายได้ให้กับคนในชุมชน / ชุมชนใกล้เคียง
4. เพื่อสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชน / ชุมชนใกล้เคียงในการอนุรักษ์ฟื้นฟูลำคลอง

วัน เวลา สถานที่จัด ผู้เข้าร่วม

ว / ด / ป	กิจกรรม	สถานที่จัด	ผู้เข้าร่วม (คน)	องค์ประกอบ
1 ก.ค.2552	สำรวจและจัดเก็บข้อมูลพื้นที่ปลูกป่า	คลอง 3 สาย	22	ทีมวิจัย ผู้สนใจ พี่เลี้ยงพื้นที่
27 – 28 ก.ค. 2552	- ปลูกต้นไม้ฟื้นฟูคลอง 3 สาย - ปักป้ายเขตอนุรักษ์ ประชาสัมพันธ์	คลอง 3 สาย	63	ทีมวิจัย คนในชุมชน ผู้สนใจ ทหารค่ายวิภาวดี พี่เลี้ยงพื้นที่
15 ต.ค.2552	ประชุมนำเสนอกฎกติกาชุมชนกับการฟื้นฟูคลอง 3 สาย	ศาลาประชุม หมู่บ้านหมู่ที่ 4 บ้านห้วย	55	ทีมวิจัย คนในชุมชน พี่เลี้ยงพื้นที่

ว / ด / ป	กิจกรรม	สถานที่จัด	ผู้เข้าร่วม (คน)	องค์ประกอบ
		ต.ดอนสัก		
16 ต.ค.2552	ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ พันธุ์ปลาคลอม 3 สาย	คลองบ้านห้วย	20	ทีมวิจัย และพี่ เลี้ยงพื้นที่
ทุกวันที่ 10 ของ เดือน ธ.ค. 2552 – พ.ค. 2553	ติดตามการ เปลี่ยนแปลงการ เจริญเติบโตของ ต้นไม้	คลอง 3 สาย	3	ทีมวิจัย พี่เลี้ยง พื้นที่
1 ส.ค. 2553	จัดทำป้ายศูนย์การ เรียนรู้บ้านห้วย	ศูนย์การเรียนรู้ บ้านห้วย	16	ทีมวิจัย คนใน ชุมชน พี่เลี้ยง พื้นที่
31 พ.ค. 2553	- อบรมการทำ อีเอ็มบอล	ศูนย์การเรียนรู้ บ้านห้วย	18	ทีมวิจัย คนใน ชุมชน พี่เลี้ยง พื้นที่
ตุลาคม 2553	จัดทำอีเอ็มบอล	ศูนย์การเรียนรู้ บ้านห้วย	37	ทีมวิจัย คนใน ชุมชน พี่เลี้ยง พื้นที่ นักเรียน จากโรงเรียนดอน เสารัง

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. สำรวจและจัดเก็บข้อมูลพื้นที่ปลูกป่า ทีมวิจัยได้วางแผนการสำรวจคลอง 3 สาย
ประสานเรือทีมวิจัยออกสำรวจ แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของทีมวิจัยในการจัดบันทึก
การสำรวจเส้นทางการสำรวจ และปฏิบัติตามแผนที่วางไว้
2. ปลูกต้นไม้พันธุ์ปลาคลอม 3 สาย มีการประชุมทีมวิจัยแบ่งความรับผิดชอบในการจัดหาพันธุ์
ไม้กำหนดวันปลูก ประสานงานผู้เข้าร่วมทั้งภายในชุมชนและหน่วยงานซึ่งได้วางแผน
รวมกันในวันประชุมทีมวิจัยวันที่ 15 กรกฎาคม 2552 โดยได้วางแผนกำหนดการไว้
ระหว่างวันที่ 26 – 28 กรกฎาคม 2552 และปฏิบัติตามแผนที่วางไว้
3. ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ มีการวางแผนร่วมในการสำรวจคลอง 3 สาย เพื่อปลูกป่าและได้
สำรวจต่อมาได้มากำหนดจุดปล่อย คือ คลองบ้านห้วย ในการประชุมทีมวิจัย 3 ตุลาคม
2552 โดยการสำรวจซ้ำ อีกครั้งในวันเดียวกับวันสำรวจบ่อกุ้งที่เหมาะสมในการทดลอง

เลี้ยง 3 ตุลาคม 2552 โดยกำหนดปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำวันที่ 16 ตุลาคม 2552 และปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

4. ประชุมนำเสนอกฎกติกาชุมชนกับการฟื้นฟูคลอง 3 สาย มีการประชุมที่มวิชัยโดยมีการมอบหมายการร่างกฎกติกาเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ เขตอนุรักษ์ปูเปี้ยว เขตอนุรักษ์พันธุ์ลิง เขตอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในวันที่ 15 สิงหาคม 2552 แล้วให้นำมาเสนอในที่มวิชัยวันที่ 15 กันยายน 2552 เมื่อเดิมเดิมกฎกติกาแล้วจึงเตรียมนำเสนอกฎกติกาชุมชนในเวทีประชาคมหมู่บ้านวันที่ 15 ตุลาคม 2552 โดยที่มวิชัยแบ่งความรับผิดชอบในการเสนอแต่ละเรื่อง และปฏิบัติตามแผนที่วางไว้
5. ทำอีเอ็มบอลบำบัดน้ำเสีย ซึ่งชุมชนได้รับการอบรมจากพลตรีกิตติพันธ์ นพวงศ์ ณ อยุธยา ผู้อำนวยการศูนย์บูรณาการพัฒนามลพิษพิเศช 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มาให้ความรู้เรื่องการทำ อีเอ็มบอล บำบัดน้ำเสีย เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2553 ซึ่งทางชุมชนได้ลงมือปฏิบัติบ้นอีเอ็มบอลจริงในในช่วงเดือนตุลาคม 2553 ซึ่งได้รับความสนใจจากชุมชนและนักเรียนโรงเรียนดอนเสาดง

รายละเอียดการทำกิจกรรม

กิจกรรมฟื้นฟูลำคลองและอนุรักษ์คลอง 3 สาย คือ คลองบ้านห้วย คลองบางตังหีบ และคลองบางเตน ได้วางลำดับการทำกิจกรรมไว้ตั้งแต่ การสำรวจและจัดเก็บข้อมูลพื้นที่ปลูกป่า เมื่อได้พื้นที่แล้วก็เริ่มปลูกต้นไม้เพื่อฟื้นฟูคลอง 3 สาย และปักป้ายแนวเขต ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ และการประชุมนำเสนอกฎกติกาเกี่ยวกับการฟื้นฟูคลอง 3 สาย ผูกอบรมการทำอีเอ็มบอลบำบัดน้ำเสีย และติดตามการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมโดยมีรายละเอียดดังนี้

1. สำรวจและจัดเก็บข้อมูลพื้นที่ปลูกป่า

ที่มวิชัยได้สำรวจพื้นที่ปลูกป่าทั้งทางเรือ และ ทางบก จากการสำรวจ และจัดเก็บข้อมูลพื้นที่ปลูกป่าชายเลน พบว่า ได้พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการปลูกป่าชายเลนทั้งหมด 6 พื้นที่ โดยวางแผนจะปลูกพืชจำพวกจาก และโกงกาง เนื่องจากเป็นพืชหลักในพื้นที่ และได้เลือกพื้นที่ สำหรับกำหนดจุดในการทำเขตอนุรักษ์ต่างๆ ตามความเหมาะสม

2. ปลูกต้นไม้ฟื้นฟูคลอง 3 สาย และปักป้ายเขตอนุรักษ์

เมื่อได้พื้นที่ที่เหมาะสมแล้วที่มวิชัยก็ได้ทำการปลูกป่าชายเลน ร่วมกัน โดยใช้ชื่องานว่า “ปลูกป่าในใจคน ฟื้นฟูคลอง 3 สาย” ในวันที่ 26-28 กรกฎาคม 2552 หลังจากปลูกป่าเสร็จ ก็ได้ปักป้ายอนุรักษ์ในพื้นที่ดังกล่าว เพื่อเป็นการสื่อสารให้ผู้เข้ามาใช้ประโยชน์ในพื้นที่ได้รับทราบร่วมกัน และช่วยกันดูแลป่าเอาไว้ จากนั้นก็ติดตามการเจริญเติบโตของป่าชายเลนที่ปลูกอย่างต่อเนื่อง

3. ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ

ทีมวิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ ไว้ 3 พื้นที่ คือ ประตู่เขื่อน คลองบ้านห้วย และสามแยกคลองบ้านห้วย จากนั้นได้ประสานงานเพื่อขอพันธุ์สัตว์น้ำจากศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งสุราษฎร์ธานี เข้ามาปล่อยตามโอกาส

4. ประชุมนำเสนอเพื่อสร้างกฎกติกา

การจัดทำกติกาอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ และทรัพยากรป่าชายเลน ทีมวิจัยได้แบ่งพื้นที่เป็นเขตอนุรักษ์ต่างๆ ตามลักษณะเด่นของทรัพยากรในแต่ละพื้นที่ และมีการวางกฎกติกาในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ร่วมกัน

5. ฝึกอบรมการทำอิเอ็มบอลบำบัดน้ำเสียเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมคลอง 3 สาย

จากการพบปัญหาน้ำเสีย บริเวณคลอง 3 สาย เป็นแก๊สไข่เน่า และมีตะกอนเกาะใบไม้ที่ปลูก ทำให้ต้นไม้ตาย จึงได้ทำอิเอ็มบอลขึ้นเพื่อบำบัดน้ำเสีย โดยได้รับความรู้ในด้านวิธีทำจาก พลตรีกิตติพันธ์ นพวงศ์ ณ อยุธยา ผู้อำนวยการศูนย์บูรณาการพัฒนามันที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2553 และชุมชนบ้านห้วยได้จัดทำกรรมสมและบั้งอิเอ็มบอลในช่วงเดือนตุลาคม 2553 ซึ่งนับตั้งแต่วันนั้นจนถึงวันใช้งานได้นั้น ต้องบั้งและตั้งทิ้งไว้ประมาณ 2 อาทิตย์ หลังจากได้กำหนดเวลาแล้วได้แจกจ่ายให้ทีมวิจัยไปโยนในบ่อกึ่งของตน โยนในลำคลอง และนำไปใส่ในส้วม ซึ่งผลจากการโยนในบ่อกึ่งและส้วมถือว่าใช้ได้ผลดี คือบ่อกึ่งจะสังเกตเห็นลักษณะน้ำที่ดี มีเลนสีนวลขึ้นกว่าเดิม แต่สำหรับคลองไม่เห็นผลเนื่องจากว่าเป็นน้ำขึ้น-ลงตลอดเวลา

6. ติดตามผลการเปลี่ยนแปลงเรื่องการเจริญเติบโตของต้นไม้

หลังจากปลูกต้นไม้เสร็จ ทีมวิจัยได้เก็บข้อมูลการเจริญเติบโตของต้นไม้ ซึ่งพบว่า ภาวะน้ำเสียและมีน้ำท่วมสูงมีผลต่อการเจริญเติบโตของต้นไม้ที่ปลูก นอกจากนี้ยังมีปูแสม และปูลมมากัดกินยอด ทำให้ต้นโกงกาง และต้นจากที่ปลูกมีอัตราการรอด ประมาณ 50 % เท่านั้น

สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการดำเนินกิจกรรม ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการดำเนินงาน

ข้อดี/สิ่งที่ได้จากการดำเนินกิจกรรม

1. ได้ลงพื้นที่สำรวจคลอง 3 สาย ร่วมกันทำให้เห็นสภาพความเป็นจริงของคลองมากขึ้น ทำให้เกิดความคิด และการวางแผนการทำงานร่วมกัน ทั้งในเรื่องบริเวณพื้นที่ที่เหมาะสมในการปลูกต้นไม้ พื้นที่ที่เหมาะสมในการปักป้ายประชาสัมพันธ์การอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ รวมถึงการคิดร่วมกันว่าแต่ละพื้นที่ควรปลูกต้นไม้ชนิดไหนและทำไมถึงเลือกปลูกต้นไม้ชนิดนั้น
2. ทีมวิจัย และชุมชน ได้ร่วมกันปลูกต้นไม้ ต้นจาก และต้นโกงกาง จำนวน 6,000 ต้น และปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำลงสู่ธรรมชาติคลองบ้านห้วย เพื่อการฟื้นฟูคลอง 3 สาย

3. เกิดเขตอนุรักษ์คลอง 3 สายขึ้น เช่น เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำและป่าชายเลน เขตอนุรักษ์พันธุ์ลิง เขตอนุรักษ์ปูเปี้ยว เขตอนุรักษ์ปูลมชมิว เป็นต้น พร้อมทั้งมีป้ายประชาสัมพันธ์การอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำและป่าชายเลนคลอง 3 สาย เขตอนุรักษ์ต่างๆ ชัดเจน ซึ่งคาดว่าจะในอนาคตจะเกิดความอุดมสมบูรณ์ของคลอง 3 สาย จนสามารถเป็นแหล่งทำมาหากินเสริมรายได้ให้กับคนในชุมชนและชุมชนใกล้เคียงได้
4. การทำกิจกรรมฟื้นฟูลำคลองและการอนุรักษ์ป่าชายเลนคลอง 3 สาย สามารถสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนและชุมชนใกล้เคียงได้พอสมควร เพราะต้องเคารพกฎกติกาชุมชน
5. มีการประสานงานที่ดี ทำให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างทีมวิจัย ชุมชน และค่ายวิภาวดี ในการฟื้นฟูคลอง 3 สาย โดยเฉพาะกิจกรรมปลูกต้นไม้ ที่ได้ทำร่วมกันอย่างพร้อมเพรียง
6. ทีมวิจัยรู้จักบริหารเวลาการทำงานให้เสร็จตามที่กำหนด เนื่องจากการเตรียมตัวที่ดีและมีการแบ่งความรับผิดชอบได้ชัดเจนขึ้น
7. เกิดความสามัคคี รับฟังเหตุผลซึ่งกันและกัน สังเกตจากการร่วมแรงร่วมใจกันในการทำงาน ตั้งแต่การสำรวจพื้นที่ การปลูกป่า การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ และการสร้างกฎกติกาในเขตอนุรักษ์ต่างๆ เกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดความไว้วางใจกันมากขึ้น
8. ทีมวิจัยมีความกล้าในการแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนข้อมูล และการนำเสนอข้อมูลมากขึ้น

ปัญหาอุปสรรค

1. วันลงพื้นที่สำรวจคลองบางแตน คลองบางตังหีบ น้ำแห้งไม่สามารถไปทางเรือได้จึงต้องเดินทางทางบกโดยการไ้รรถ
2. การปลูกต้นไม้ ต้นจาก ต้นโกงกาง ไม่ทั่วตามพื้นที่ที่สำรวจไว้ โดยเฉพาะคลองบางแตน และคลองบางตังหีบ เพราะต้นกล้าเหนื่อยเกินไป
3. หน่วยงานในพื้นที่ ภาครัฐ อบต. และชาวบ้านในพื้นที่บ้านห้วยบางส่วนไม่ค่อยให้ความร่วมมือ
4. การปลูกป่าในคลอง 3 สายไม่บรรลุเป้าหมายเท่าที่ควรเพราะว่าน้ำในคลองแห้งมากเกินไป (บางแตน , บางตังหีบ)
5. การบันทึกรายละเอียดเรื่องเส้นทางของทีมวิจัย ไม่ละเอียดเท่าที่ควรอาจจะคลาดเคลื่อนบ้าง ซึ่งถ้าเป็นไปได้อาจจะบันทึกเส้นทางให้ดีขึ้น
6. มีต้นกล้าพันธุ์ไม้เหนื่อยเกินไป(ไม่พอกับพื้นที่) และพันธุ์สัตว์น้ำที่ปล่อยมีน้อย อยากให้ปล่อยมากๆ เพราะจะทำให้ความอุดมสมบูรณ์ฟื้นตัวเร็ว
7. ชาวบ้านในพื้นที่บ้านห้วยบางส่วนยังไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร

8. การปลูกต้นโกงกาง ต้นจากในคลอง 3 สายประสบปัญหาปุ๋ยแสมและปุ๋ยลมกดยอดต้นไม้ และปัญหาตะกอนเกาะใบทำให้ต้นไม้ตาย
9. การเก็บข้อมูลการเจริญเติบโตของต้นไม้เนื่องจากอยู่บริเวณชายคลองการจัดเก็บยากพอสมควร ทีมวิจัยได้ใช้การวัดด้วยไม้แล้วมาวัดด้วยสายวัดอาจจะคลาดเคลื่อนบ้าง

กิจกรรมที่ 5 ทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกุ้ง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกุ้งร้างที่ผ่านมา
2. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการและพัฒนาการเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกุ้งร้างที่ผ่านมา
3. เพื่อเพิ่มผลผลิตสัตว์น้ำในบ่อกุ้งร้าง

วัน เวลา สถานที่จัด ผู้เข้าร่วม

ว / ด / ป	กิจกรรม	สถานที่จัด	ผู้เข้าร่วม (คน)	องค์ประกอบ
16 ต.ค.52	เวทีถอดบทเรียน การเพาะเลี้ยงสัตว์ น้ำ	ศาลาประชุมหมู่ที่ 4 บ้านห้วย	32	ทีมวิจัย ตัวแทนผู้ ที่มีประสบการณ์ ที่เลี้ยงพื้นที่
3 ต.ค.52	สำรวจบ่อกุ้งที่ เหมาะสมในการ ทดลองเลี้ยง	บ่อกุ้งคลอง 3 สาย	19	ทีมวิจัย พี่เลี้ยง พื้นที่
3 พ.ย.52	ปฏิบัติการทดลอง เลี้ยงสัตว์น้ำ - กุ้ง - ปลากระพง	- บ่อของนายวัน เด่น กอประเสริฐ กุล - บ่อของนายวงษ์ ดวง กอประเสริฐ กุล	10	ทีมวิจัย และพี่ เลี้ยงพื้นที่
15 พ.ย.52	ปฏิบัติการทดลอง เลี้ยงสัตว์น้ำ - ปลู	บ่อของนายวิศัย เมฆสุวรรณ	6	ทีมวิจัย
15 ของทุกเดือน	สรุปผล / ประเมินผล	ตามสถานที่ ประชุมทีมวิจัย	16 – 22	ทีมวิจัย ผู้สนใจ และพี่เลี้ยงพื้นที่

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

1. ถอดบทเรียนการเลี้ยงสัตว์น้ำที่ผ่านมา โดยการระดมความคิดเห็นผู้มีประสบการณ์ตามประเด็นที่ร่วมกันกำหนด
2. สำรวจปัจจัยที่เหมาะสมในการเลี้ยง โดยการสำรวจและการระดมความคิดเห็น สนทนากลุ่มย่อยระหว่างการสำรวจ โดยใช้ระบบเหตุผลความเหมาะสม
3. ปฏิบัติการเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกึ่ง โดยการทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำและการดูแลรักษา ดูการเจริญเติบโตของสัตว์น้ำขณะเลี้ยง และได้เริ่มปล่อยลงสู่บ่อภายในวันที่ 15 พฤศจิกายน 2552
4. เก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลง สรุป และประเมินผล โดยการการลงไปสำรวจบ่อ การสนทนากลุ่มย่อยและการประชุมระดมความคิดเห็นในวันประชุมที่มววิจัย

รายละเอียดการดำเนินกิจกรรม

1. เวทีถอดบทเรียน มีการวางแผนร่วมกันของทีมวิจัยในวันที่ 3 ตุลาคม 2552 วางแผนในการประสานผู้เข้าร่วม สถานที่ อาหาร อาหารว่าง โดยมีการออกแบบเวทีใช้เวลาตั้งแต่ 10.00 น. – 15.00 น มีประเด็นที่ต้องถอดบทเรียนร่วมกัน ดังนี้

- ทบทวนผู้เลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกึ่งที่ผ่านมา
- พัฒนาการและรูปแบบการเลี้ยงสัตว์น้ำที่ผ่านมา
- พัฒนาการปรับรูปแบบการเลี้ยงสัตว์น้ำที่ผ่านมา
- ทบทวนการเจริญเติบโตของหอยแครงในแต่ละช่วงเดือน
- ทบทวนความเหมาะสมในการเลี้ยงหอยแครงขนาด พื้นที่กับปริมาณหอยแครงที่เลี้ยง
- ทบทวนจำนวนผู้เพาะเลี้ยงหอยแครงแต่ละช่วงปี
- ผลผลิตหอยแครงที่ได้ต่อรอบในการเลี้ยง
- ขั้นตอนการเตรียมบ่อในธรรมชาติและการดูแลระหว่างการเพาะเลี้ยง
- ปัจจัยที่ส่งผลดีและไม่ดีต่อการประกอบอาชีพเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ
- วิธีการเก็บผลผลิตจากนาุ้งธรรมชาติ

2. สำรวจปัจจัยที่เหมาะสมในการทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำ ทีมวิจัยได้ร่วมกันวางแผนเมื่อวันที่ 15 กันยายน 2552 ว่าในช่วงเช้าของวันที่ 3 ตุลาคม 2552 จะลงสำรวจพื้นที่บ่อกึ่งที่เหมาะสมในการทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำ กุ้ง ปลากระพง และปู โดยมีการนัดหมายทีมวิจัย พร้อมประสานงานเรื่องเรืออาหารการกินไว้ เพราะหลังจากสำรวจเสร็จแล้วจะมาสรุปในช่วงบ่ายการประชุมที่มววิจัย

3. ปฏิบัติการทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำ ทีมวิจัยมีการประชุมที่มววิจัยเตรียมความพร้อมต่างๆ เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2552 และมีการเบิกจ่ายงบประมาณเมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2552 เพื่อใช้ในการปรับปรุงพื้นที่เตรียมความพร้อมของบ่อและซื้อพันธุ์ในการเพาะเลี้ยง โดยให้เจ้าของบ่อประสานงานเรื่องพันธุ์ ซึ่งมีการมอบหมายดังนี้

- พันธุ์ปลากะพง มอบหมายให้นายวงศ์ดวง กอประเสริฐกุล ประสาน
- พันธุ์กุ้ง มอบหมายให้นายวันเด่น กอประเสริฐกุล ประสาน
- พันธุ์ปู มอบหมายให้นายวิศิษฐ์ เมฆสุวรรณ ประสาน

การปล่อยสู่บ่อในการทดลองเลี้ยงให้ประสานงานหัวหน้าโครงการวิจัยผู้ใหญ่มากินช ดิษฐ์เดช ด้วยเพื่อการประสานที่มลงไปร่วมกิจกรรม โดยวางแผนร่วมกันว่าการทดลองเลี้ยงจะดำเนินการปล่อยสัตว์น้ำให้เสร็จภายในวันที่ 15 พฤศจิกายน 2552

4. สรุปผลประเมินผล ทีมวิจัยได้เตรียมการไว้ว่าจะมีการรายงานความก้าวหน้าสรุปผล ประเมินผลการเพาะเลี้ยงทุกเดือนในการประชุมทีมวิจัย ซึ่งพบว่า จากการดำเนินงานกิจกรรมการทดลอง เลี้ยงสัตว์น้ำ พบปัญหาอุปสรรคมากมายจาก สภาพปัญหาคันนาพัง คั่นน้ำรั่ว บวกกับความเป็น ธรรมชาติน้ำใหญ่ ทำให้กุ้งและปลากะพงออกสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ น้ำเค็มผิดปกติทำให้ปูดำ(ปูทะเล) เกิด เป็นโรค

สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรม ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการดำเนินงาน

ข้อดี/สิ่งที่ได้จากกิจกรรม

1. ได้ชุดบทเรียนการเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกุ้งแบบธรรมชาติ ซึ่งเกิดจากการถอดบทเรียนของผู้มี ประสบการณ์ในการเลี้ยงสัตว์น้ำ ทราบจุดดี จุดด้อยของการเลี้ยง และศักยภาพของพื้นที่ ในการเลี้ยงสัตว์น้ำแต่ละชนิด เนื่องจากการสำรวจพบว่าบ่อกุ้งแต่ละบ่อเหมาะสำหรับการ เลี้ยงสัตว์น้ำที่แตกต่างกัน
2. ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทบทวนประสบการณ์ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกุ้งที่ผ่านมา ร่วมกัน เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงาน การวิเคราะห์วางแผนปฏิบัติการ ทดลองเลี้ยงร่วมกัน เพื่อรูปแบบที่เหมาะสมในการเลี้ยงสัตว์น้ำร่วมกัน พร้อมทั้งบันทึก ข้อมูลอย่างเป็นระบบ
3. ได้ร่วมกันสำรวจพื้นที่ที่เหมาะสมในการเลี้ยงสัตว์น้ำ และพัฒนาการเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกุ้ง และยกระดับการเลี้ยงจากการเลี้ยงส่วนบุคคล มาเป็นการเลี้ยงร่วมกันเป็นระบบทีม
4. ได้เห็นความเสียสละของเจ้าของบ่อ ที่ได้รับการคัดเลือกเป็นบ่อทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำ เพราะ การทดลองเลี้ยงครั้งนี้เป็นของส่วนรวม ทำให้เจ้าของบ่อไม่สามารถใช้ประโยชน์จากบ่อ ของตนได้เองอย่างเต็มที่
5. ทีมวิจัยได้ร่วมสร้างกฎกติกาบริหารจัดการผลประโยชน์จากการทดลองเลี้ยงรวมไปถึงการ วางแผนตั้งรับหากการทดลองเลี้ยงประสบปัญหา

ปัญหาอุปสรรค

1. บ่อกึ่งในพื้นที่หมู่ที่ 4 บ้านห้วยสวนใหญ่คั่นนาข้าวขาด ไม่สามารถเลี้ยงปลากระพง กุ้ง ปู ได้ ถ้าจะเลี้ยงได้ต้องปรับปรุงบ่อ ซึ่งใช้แรงงานคนไม่ไหวแล้วจึงต้องเลี้ยงหอยแครง สัตว์น้ำอื่นๆ ได้บ้างแต่ไม่มาก
2. เกิดภัยธรรมชาติน้ำท่วมนาทุ่ง ท่วมคั่นนาทำให้กุ้งและปลากระพงได้รับความเสียหายไม่แน่ใจว่าเหลือมากน้อยเพียงใด
3. การถอดบทเรียนถ้าเป็นเชิงปริมาณเกี่ยวข้องกับตัวเลข ต้องใช้เวลาดังนั้นเพื่อให้ได้ข้อมูล จึงใช้ข้อมูลโดยประมาณการ โดยเฉลี่ย ถ้าให้ชัดเจนควรจัดทำข้อมูลความเป็นจริงแต่ละรายแล้วนำมาสรุปภาพรวม
4. การทดลองเลี้ยงกุ้ง และปลากระพงที่ผ่านมา พบว่าบ่อเลี้ยงมีพื้นที่มากเกินไปทำให้ติดตามผลได้ยาก หากมีการทดลองเลี้ยงครั้งต่อไปจะจำกัดบริเวณให้แคบกว่านี้ และปลากระพงอาจใช้วิธีการเลี้ยงในกระชังแทน เนื่องจากติดตามผลได้ง่ายกว่าการเลี้ยงในบ่อใหญ่
5. วันสำรวจบ่อกุ้งอากาศร้อนพอสมควร และแต่ละบ่ออยู่ห่างกันต้องใช้เวลามากพอสมควรในการสำรวจ การลงพื้นที่ทุกบ่อพร้อมกันทั้งทีม ถ้าจะปรับปรุงอาจจะแบ่งเป็น 3 ทีม ไปสำรวจ 3 บ่อ แล้วนำมาแลกเปลี่ยนร่วมกัน สามารถประหยัดเวลาได้ทั้ง 2 วิธี มีส่วนดี – ส่วนเสียต่างกัน

กิจกรรมที่ 6 เฝ้ารวังคลอง 3 สาย และเขตอนุรักษ์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อดูแลและป้องกันการใช้เครื่องมือทำลายล้าง ผิดกฎหมายในการจับสัตว์น้ำ
2. เพื่อดูแลและป้องกันการทำลายทรัพยากรป่าชายเลน
3. เพื่อควบคุมดูแลการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าและสัตว์น้ำตาม กฎระเบียบที่ชุมชนกำหนด
4. เพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนและสัตว์น้ำให้กับคนในชุมชนและ

เยาวชน

ช่วงเวลา สถานที่จัด ผู้เข้าร่วม

ว / ต / ป	กิจกรรม	สถานที่จัด	ผู้เข้าร่วม (คน)	องค์ประกอบ
1 ก.ค.52	ประชุมทำแผนเฝ้าระวัง	บ้านเลขที่ 15/3 หมู่ที่ 4	22	ทีมวิจัย ผู้สนใจ พี่เลี้ยงพื้นที่
7 ของทุกเดือน	ปฏิบัติการเฝ้าระวังคลองบ้านห้วย	คลองบ้านห้วย	4 - 5	ทีมวิจัย
14 ของทุกเดือน	ปฏิบัติการเฝ้าระวัง	คลองบางตังหีบ	4 - 5	ทีมวิจัย

ว / ต / ป	กิจกรรม	สถานที่จัด	ผู้เข้าร่วม (คน)	องค์ประกอบ
	คลองบางต๋องหีบ			
21 ของทุกเดือน	ปฏิบัติการเฝ้าระวัง คลองบางต๋อง	คลองบางต๋อง	4 - 5	ทีมวิจัย
30 - 31 ของทุกเดือน	ปฏิบัติการเฝ้าระวัง คลอง 3 สาย	คลองบ้านห้วย คลองบางต๋อง คลองบางต๋อง	16 - 22	ทีมวิจัย และพี่เลี้ยงพื้นที่
ทุกๆ เดือน	ปฏิบัติการเฝ้าระวัง ร่วมวิถีชีวิต	คลองบ้านห้วย คลองบางต๋อง คลองบางต๋อง	ทีมทุกคนช่วยกันจัด บันทึกการทำผิด	ทีมวิจัย

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

1. ประชุมวางแผนเฝ้าระวัง มีการประชุมระดมความคิดเห็นทีมวิจัยเพื่อวางแผนเฝ้าระวังแบ่งความรับผิดชอบภายในทีม โดยได้แผนการเฝ้าระวัง 2 รูปแบบ คือ รูปแบบเฝ้าระวังไปพร้อมๆ กับการดำเนินวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ และรูปแบบลาดตระเวนเฝ้าระวัง
2. ปฏิบัติการเฝ้าระวัง โดยการแบ่งทีมรับผิดชอบในการเฝ้าระวังอย่างต่อเนื่อง ทั้ง 2 รูปแบบ
3. ประเมินผล และสรุปบทเรียนการเฝ้าระวัง โดยการสนทนากลุ่มย่อย ผ่านเวทีประชุมทีมวิจัยประจำเดือน

รายละเอียดการดำเนินกิจกรรม

กิจกรรมเฝ้าระวังคลอง 3 สาย และเขตอนุรักษ์ ทีมวิจัยได้เริ่มต้นการทำงาน โดยการประชุมทำแผนเฝ้าระวัง คลองทั้ง 3 สาย คือ คลองบ้านห้วย คลองต๋องหีบ และคลองบางต๋อง หลังจากนั้นก็ได้ลงพื้นที่ปฏิบัติการเฝ้าระวัง ตามแผนที่วางไว้ มีการบันทึกข้อมูล บันทึกเป็นภาพถ่ายตามโอกาส และมีการบอกกล่าว ตักเตือนทำความเข้าใจ ซึ่งในกรณีรายที่รู้จักกัน ผู้ใหญ่บ้านและทีมงานจะไปขอร้องเป็นการส่วนตัวและอธิบายให้เข้าใจว่าชุมชนอนุรักษ์ไว้เพื่ออนาคตข้างหน้า ส่วนรายที่ไม่รู้จักก็ประชาสัมพันธ์ให้รู้โดยดูโอกาสความเหมาะสมเพื่อป้องกันความขัดแย้งและอันตรายที่จะเกิดขึ้น

สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรม ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการดำเนินงาน

ข้อดี/สิ่งที่ได้จากกิจกรรม

1. เกิดแผนปฏิบัติการเฝ้าระวังคลอง 3 สายที่ชัดเจนมากขึ้น และมีการปฏิบัติการเฝ้าระวังอย่างต่อเนื่อง โดยการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบในการเฝ้าระวังคลองแต่ละสายไว้อย่างชัดเจน ทำให้สามารถทำงานได้อย่างเป็นระบบมากขึ้น และมีทักษะในการปฏิบัติงานเฝ้าระวังมากขึ้น

2. ทีมวิจัยได้ฝึกเก็บบันทึกข้อมูลเหตุการณ์ต่างๆ ที่พบเห็นจากการเฝ้าระวังอย่างเป็นระบบ เนื่องจากได้คิดแบบฟอร์มบันทึกผลการเฝ้าระวังร่วมกัน และได้บันทึกเหตุการณ์ต่างๆ ที่พบเห็นลงในแบบฟอร์ม เพื่อง่ายต่อการสรุปผลมากขึ้น และพัฒนาทักษะการสังเกตการณ์ ขอร้องผู้กระทำการผิด ขอความร่วมมือในการอนุรักษ์คลอง 3 สาย
3. จากการเฝ้าระวังที่ผ่านมา พบว่า มีการทำลายทรัพยากรป่าชายเลน และทรัพยากรสัตว์น้ำลดน้อยลง อาจมีผลมาจากการได้พูดคุยสร้างความเข้าใจกับผู้ที่เข้ามาใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ ในเรื่องการขอความร่วมมือในการอนุรักษ์คลอง 3 สาย และลด ละ เลิก การใช้เครื่องมือประมงทำลายล้าง
4. คนในชุมชน และชุมชนใกล้เคียง รวมถึงเยาวชนเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนและสัตว์น้ำมากขึ้น

ปัญหาอุปสรรค

1. การเฝ้าระวังเนื่องจากผู้กระทำการผิดส่วนใหญ่เป็นกลุ่มทุนชาวบ้านที่ทีมวิจัยยังกลัวและกังวลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
2. ขาดการบันทึกภาพเพราะการกระทำผิดแต่ละครั้งพบเหตุในเวลาที่แตกต่างกัน ไม่มีการบันทึกภาพ ส่วนใหญ่พบเห็นเวลากลางคืน
3. ไม่มีเครื่องมือสื่อสาร วิทยุสื่อสาร ใช้มือถือประสานงาน ไม่ทันต่อเหตุการณ์ บางครั้งไม่มีคลื่น โทรศัพท์เครือข่ายไม่ทั่ว
4. ไม่มีเรือปฏิบัติการเฝ้าระวังโดยเฉพาะ จึงต้องใช้เรือของทีมวิจัย ซึ่งเป็นเรื่องละเอียดอ่อนและสุ่มเสี่ยงต่อการพอสมควร

กิจกรรมที่ 7 เวทีนำเสนอผลงานวิจัยสู่ชุมชน

วัตถุประสงค์

เพื่อนำเสนอผลการวิจัยให้ชุมชน และหน่วยงานได้รับทราบ และรับฟังข้อเสนอแนะในการทำงาน

วัน เวลา สถานที่

วันที่ 14-16 มีนาคม 2554 ตั้งแต่ เวลา 08.00-17.00 น. ณ สยามกิตติมงคลพิพัฒน์ (สนามหลวงพ่ोज้อย) หน้าที่ว่าการอำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ประชุมร่วมกับเครือข่ายทีมวิจัยทุกโครงการในพื้นที่อำเภอดอนสัก เพื่อหารือเรื่องการจัดเวทีโดยมีมติร่วมกันว่าจะนำเสนอในงาน “วันวิชาการ สืบสานภูมิปัญญา ชุมชน

ก้าวหน้า พัฒนาสู่ความยั่งยืน” ซึ่งเป็นงานประจำปีของชุมชนดอนสัก ในวันที่ 14-16 มีนาคม 2554

2. ประชุมทีมวิจัย เพื่อคิดรูปแบบการนำเสนองาน และแบ่งหน้าที่กันทำงาน
3. รับผิดชอบหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย
4. ร่วมกันจัดซุ้มนำเสนอผลงาน ในงาน “วันวิชาการ สืบสานภูมิปัญญา ชุมชนก้าวหน้า พัฒนาสู่ความยั่งยืน”

รายละเอียดการดำเนินงาน

เนื่องจากช่วงที่จะจัดเวทีนำเสนอผลงานวิจัยสู่ชุมชน เป็นจังหวัดที่อยู่ในช่วงใกล้กับการจัดงานวันวิชาการฯ ของอำเภอดอนสัก ทีมวิจัย และเครือข่ายทีมวิจัยในพื้นที่อำเภอดอนสัก จึงตัดสินใจร่วมกันว่าจะขอสถานที่จากอำเภอในการจัดงาน เนื่องจากเห็นว่าถ้าจัดร่วมกันจะทำให้การทำงานวิจัยในพื้นที่อำเภอดอนสัก เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปมากขึ้นทั้งในระดับอำเภอ และระดับจังหวัด เพราะในงานวันวิชาการฯ มีกลุ่มคนที่เข้าร่วมทั้งในระดับอำเภอ และ ระดับจังหวัด และโรงเรียนต่างๆ กว่า 27 โรงเรียนในพื้นที่อำเภอดอนสัก โดยใช้ชื่อซุ้มว่า “ชาวบ้าน กับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น” ภายในซุ้มแบ่งเป็น 7 ส่วนการเรียนรู้ ของงานวิจัย 7 โครงการ แต่ละฐาน จะเน้นใน 5 เรื่องหลัก คือ ของโชว์ ของชิม ของขาย ถ่ายทอดความรู้ และรับฟังความคิดเห็นข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วม กล่าวคือ โชว์ผลการทำงาน ภาพถ่ายการทำงาน และผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาจากวัสดุที่มีในป่าชายเลน รวมถึงสาธิตการประกอบอาหารพื้นบ้านจากสัตว์น้ำและพืชพรรณในป่าชายเลน ซึ่งอาหารที่ประกอบขึ้นจะให้ผู้เข้าร่วมชิม และขายบางส่วน ทั้งนี้มีทีมวิจัยทำหน้าที่เป็นวิทยากรประจำฐานการเรียนรู้ คอยให้ความรู้ ตอบข้อซักถามของผู้เข้าร่วม ในเรื่องกระบวนการทำงานที่ผ่านมา รวมถึงให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและด้านอื่นๆด้วย ซึ่งผู้เข้าร่วมสามารถเข้าไปเรียนรู้แต่ละฐานได้ตามความสนใจของแต่ละคน นอกจากนี้ทีมวิจัยยังได้มีโอกาสขึ้นไปประชาสัมพันธ์การจัดนิทรรศการในซุ้มบนเวทีกลางของงานอยู่เป็นระยะๆ

ทั้งนี้สิ่งที่ปรากฏในซุ้มไม่เพียงเฉพาะการนำเสนอผลจากการทำงานวิจัยเท่านั้น แต่ยังมีการต่อยอดการทำงานในเรื่องการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากป่าชายเลน เช่น กะปิบ้านดอนนาร การทำชาใบขลุ และการนำสมุนไพรในป่าชายเลนมาทำยาแดง เป็นต้น ซึ่งได้รับความสนใจอย่างดีจากนักเรียนชุมชนและผู้เข้าร่วมงาน สำหรับการจัดนิทรรศการและนำเสนอของของทีมวิจัย ร่วมกับงานวันวิชาการ สานภูมิปัญญา ชุมชนก้าวหน้า พัฒนาสู่ความยั่งยืน ในครั้งนี้ ถือเป็นมิติใหม่ของงานที่มีชุมชน เข้าไปจัดนิทรรศการร่วมกับโรงเรียน ซึ่ง คุณวรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ และคุณสุคนธ์ทิพย์ รักแก้ว พี่เลี้ยงในพื้นที่ มีส่วนสำคัญเป็นอย่างมากในการผลักดันให้เกิดขึ้น เพื่อสร้างพื้นที่นำเสนอให้กับทีมวิจัย โดยงานนี้นอกจากจะเป็นการประชาสัมพันธ์การทำงานของทีมชุมชนให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางแล้ว ยังถือเป็นการประกาศเจตจำนงของทีมชุมชนในการยืนหยัดเพื่อฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ให้

คงอยู่คู่กับชุมชน รวมถึงการสร้างเครือข่ายในการหนุนเสริมการทำงาน และเข้ามาเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อสานต่อแนวคิดให้ขยายไปสู่สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนอื่นๆ ต่อไป อย่างไรก็ตาม การจัดงานขึ้น 3 วัน ทำให้ทีมวิจัยบางคน รู้สึกว่าเสียเวลาในการประกอบอาชีพของตนเองไป ถ้ามีงานในลักษณะนี้เกิดขึ้นอีก อยากเสนอให้แบ่งหน้าที่การรับผิดชอบ ออกเป็น 3 กลุ่ม แต่ละกลุ่มรับผิดชอบดูแลงาน 1 วัน

3.3 แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูล

ทีมวิจัยใช้กระบวนการเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการประชุมระดมความคิด การถอดประสบการณ์ของทีมวิจัย มีส่วนร่วมในการสืบค้นข้อมูลและร่วมแสดงความคิดเห็น เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสม ตลอดจนฝึกปฏิบัติการ โดยทีมวิจัยจะเป็นผู้ร่วมตั้งโจทย์และจับประเด็นสำคัญๆ สมาชิกในทีมร่วมกันบันทึกและนำเสนอ ร่วมกันประมวลผล วิเคราะห์ และเสนอผลการวิจัย ซึ่งจากการทำงานที่ผ่านมา มีแหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูลหลายรูปแบบ ดังจะกล่าวได้ต่อไปนี้

1. การประชุมกลุ่มย่อย

การประชุมกลุ่มย่อย เป็นการประชุมกลุ่มขนาดเล็ก เพื่อระดมความคิดเห็น หรือวางแผนการทำงานภายในทีม ที่จำเพาะเจาะจงในแต่ละกิจกรรม ตามกระบวนการวิจัยที่วางไว้ เช่น การประชุมทีมวิจัย ประชุมวางแผนการทำงานในแต่ละกิจกรรม เป็นต้น

2. การประชุมกลุ่มใหญ่

การประชุมกลุ่มใหญ่ เป็นการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นระหว่างทีมวิจัย และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำงานทั้งในระดับชุมชน ผู้นำชุมชน และหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้เข้าใจการทำงานร่วมกัน รับทราบ และแสดงความคิดเห็นต่อกิจกรรมต่างๆ ที่จะทำ เช่น การประชุมชี้แจงโครงการ การนำเสนอผลงานวิจัย การเสนอกฎกติกาเขตอนุรักษ์ต่างๆ เป็นต้น

3. ค้นคว้าจากเอกสาร

จากการประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น อบต.ดอนสัก และศูนย์ราชการต่างๆ ในการเก็บข้อมูลประวัติความเป็นมาในด้านต่างๆ ของชุมชน เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการอธิบายประวัติศาสตร์ชุมชน และบริบทที่เกี่ยวข้อง ในช่วงที่มีการศึกษาย้อนข้อมูลไปมากเกินกว่าจะหาข้อมูลได้จากการศึกษาภาคสนาม รวมทั้งบางส่วนได้ช่วยสนับสนุนข้อมูลจากการประชุมทีมวิจัยให้สมบูรณ์และมีความชัดเจนขึ้น นอกจากนี้ทีมวิจัยยังใช้ข้อมูลเอกสารที่สนับสนุนปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เช่น กฎหมายข่าวสารใน

การทำประมงพื้นบ้าน ข่าวกะปิ๊ต เป็นต้น มาช่วยอธิบายการเปลี่ยนแปลงหรือความเป็นไปของชุมชนในสภาพสังคมปัจจุบันด้วย

4. การสอบถามและสัมภาษณ์

การสอบถามและสัมภาษณ์ เป็นวิธีการที่ทีมวิจัยใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงลึก ในประเด็นความรู้เฉพาะทางที่ต้องมีความชัดเจนกว่าที่ได้จากข้อมูลการแลกเปลี่ยนในเวที เช่น ข้อมูลเรื่องประวัติความเป็นมา และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการสอบถามที่เป็นไปตามวิถีชีวิตของชาวประมง เช่น เมื่อเจอเพื่อนฝูงที่เข้ามาหากินในพื้นที่ ก็จะทักทาย สอบถาม แลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรต่างๆ จากประสบการณ์ในการประกอบอาชีพประมงของแต่ละคน ซึ่งนอกจากได้รู้ความคิดเห็นต่อคำถามที่ถามไปแล้ว ยังสามารถสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นในชุมชน และถือเป็นการประชาสัมพันธ์การทำงานได้อีกทางหนึ่ง

5. การสนทนากลุ่มย่อย

สนทนากลุ่มย่อยเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันภายในกลุ่มขนาดเล็ก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จำเพาะเจาะจงในแต่ละเรื่อง เช่น การสนทนากลุ่มย่อยข้อมูลด้านกายภาพ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านสังคม วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อประจำถิ่น ด้านเศรษฐกิจ เป็นต้น โดยการเตรียมประเด็นที่ต้องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเชิญ ผู้อาวุโส หน่วยงาน หรือ ผู้ที่มีความรู้ เข้ามาร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้

6. การปฏิบัติการ และการสังเกตการเปลี่ยนแปลง

ทีมวิจัยได้ทดลองปฏิบัติการต่างๆ ขึ้นในพื้นที่ และการสังเกตการณ์เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติการ เช่น การปลูกป่าชายเลน การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ การทำแนวเขตอนุรักษ์ การเฝ้าระวัง การใช้เครื่องมือประมงทำลายล้าง และการทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกึ่ง เป็นต้น โดยมีการเก็บข้อมูลระหว่างการปฏิบัติการ และหลังปฏิบัติการ มีการสังเกตความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทั้งโดยตรง และโดยอ้อม ซึ่ง การสังเกตโดยตรงเป็นการสังเกตพฤติกรรมผู้เกี่ยวข้องโดยทีมวิจัยเอง การสังเกตโดยทางอ้อมเป็นการให้ผู้อื่นสังเกตแล้วมาเล่าให้ทีมวิจัยฟังภายหลัง

3.4 การวิเคราะห์และการประมวลผลข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยที่ได้จากกระบวนการจัดเก็บข้อมูล ตั้งแต่เริ่มศึกษาวิจัยมีการวิเคราะห์อย่างต่อเนื่องในเวทีการประชุมที่ทีมวิจัยเป็นประจำทุกเดือน โดยนำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่ตามหมวดกิจกรรม วิเคราะห์ความสัมพันธ์ตามวัตถุประสงค์ที่ศึกษา เขียนผลการศึกษาโดยการบรรยายเล่าเรื่องตามกิจกรรม รวมไปถึงการวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัยตามวัตถุประสงค์ และโจทย์วิจัยที่วางไว้

บทที่ 4

ผลการดำเนินงาน

โครงการแนวทางการฟื้นฟูคลอง 3 สาย และการทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกึ่งบ้านห้วย หมู่ที่ 4 ต.ดอนสัก อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี ได้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ คือ 1. เพื่อศึกษารูปแบบการฟื้นฟูลำคลอง และอนุรักษ์ป่าชายเลนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านห้วย 2. เพื่อศึกษารูปแบบการเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกึ่งร้างสู่อาชีพที่พอเพียงของชุมชนบ้านห้วย และ 3. เพื่อศึกษารูปแบบการปฏิบัติการ และการใช้ทักษะการเฝ้าระวังทรัพยากรแบบมีส่วนร่วม ซึ่งจากการทำงานตามกระบวนการวิจัยที่ผ่านมา สามารถสรุปผลการดำเนินงานได้ดังนี้

1. การฟื้นฟูคลอง และอนุรักษ์ป่าชายเลนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านห้วย

การฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าชายเลนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านห้วย ทีมวิจัย และชุมชน ได้ร่วมกันทำกิจกรรมหลากหลายอย่างด้วยกัน ทั้งปลูกป่าชายเลน ปล่อยสัตว์น้ำ สร้างกฎกติกาในการใช้ประโยชน์จากคลอง และการทำอีเอ็มบอล เป็นต้น โดยมีผลของการทำกิจกรรมดังนี้

1.1 ปลูกป่าชายเลน

เนื่องจากป่าชายเลน เป็นแหล่งอาหาร และที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ ดังนั้นการอนุรักษ์ และฟื้นฟูป่าชายเลนจึงมีความสำคัญอย่างมากในการเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ และความหลากหลายให้กับคลอง ทีมวิจัยได้เริ่มต้นในการวางแผนปลูกป่าชายเลน โดยการเริ่มสำรวจพื้นที่ป่าชายเลน การประสานงานประสานคน เพื่อเข้าร่วมปลูกป่าชายเลน และการติดตามการเจริญเติบโตของป่าชายเลนที่ปลูก โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อป้องกันหน้าดินพังทลาย, เพื่อใช้ประโยชน์จากใบ ยอด ลูก เช่น ใบจากใช้เย็บเป็นตับจากใช้สำหรับมุงหลังคา และเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ โดยมีรายละเอียดแต่ละขั้นตอนการปลูกป่าชายเลน ดังนี้

สำรวจและจัดเก็บข้อมูลพื้นที่ปลูกป่า

การสำรวจ และจัดเก็บข้อมูลพื้นที่ในการปลูกป่าชายเลน เริ่มขึ้นในวันที่ 15 กรกฎาคม 2552 เวลา 10.00 น. ทุกคนมากันอย่างพร้อมเพรียง เตรียมความพร้อมเรื่องอาหารการกิน เครื่องดื่ม แล้วแบ่งทีมออกเป็น 2 ทีม คือ ทีมทำอาหารและทีมสำรวจ ผู้เข้าร่วม 22 คน ทีมทำอาหาร 8 คน ทีมสำรวจ 14 คน ทีมสำรวจลงเรือเวลา 10.55 น. โดยเริ่มลงเรือสำรวจจากคลองบ้านห้วย ส่วนพื้นที่ไม้ที่ปลูก จะเน้นพื้นที่ไม้พื้นถิ่นที่มีอยู่แล้วในพื้นที่ คือ ต้นจากและโกงกาง โดยการลงไปสำรวจว่าจะปลูกต้นอะไรบริเวณไหนนั้น จะยึดหลักสภาพแวดล้อมใกล้เคียงซึ่งมีอยู่เดิม เช่น พื้นที่ใกล้เคียงมีต้นจากเดิมอยู่แล้ว จะ

จุดที่ 1 ระยะห่างจากท่าเรือบ้านห้วยประมาณ 1,000 เมตร ปลุกจาก เหตุผลคือ

- จุดที่ 2** จากบ้านคุณสมชาย ประมาณ 500 เมตร ถึงต้นจากใหญ่ที่มีอยู่ ขวามือปลูกต้น

จุดที่ 3 จากบ้านคุณสมทบประมาณ 1,000 เมตร ถึงบ้านคุณสุธี ทองปานดี ซ้ายมือปลูกจาก เหตุผลคือ

- (1) สภาพพื้นที่เดิมมีต้นโกงกางอยู่แล้ว
- (2) ปลูกต้นโกงกางสามารถกันน้ำกัดเซาะชายฝั่งได้
- (3) สามารถเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำได้
- (4) ชาวบ้านในพื้นที่ที่อยู่ใกล้เคียงมองเห็นด้วยกับการปลูกต้นโกงกาง

จุดที่ 4 จากบ้านคุณสุธี ทองปานดี ถึงป่าชายเลน มีป่าอุดมสมบูรณ์สามารถปลูกแซมได้ทั้งต้น จากและต้นโกงกาง สังเกตเห็นมีแก๊สไฮโดรเจนเกิดขึ้นเป็นฟองเพราะน้ำไหลไม่สะดวก

จุดที่ 5 พื้นที่ว่างประมาณ 100 ตารางวา ใกล้บ้านคุณสมศักดิ์ นิยมผล ปลูกต้นโกงกาง เพราะรอบๆ บริเวณนั้นมีต้นโกงกางอยู่แล้ว

จุดที่ 6 ระหว่างบ้านของคุณสมศักดิ์ นิยมผล หลังที่ 2 และ หลังที่ 3 ซ้ายมือมีพื้นที่ว่างอยู่ ประมาณ 3 ไร่ 1.5 ไร่ เป็นดอนปลูกมะพร้าว อีก 1.5 ไร่ ปลูกต้นโกงกาง ขวามือปลูกซ่อมแซมต้นโกงกาง เขตอนุรักษ์ปลูกมะพร้าว

จากการสำรวจคลองบ้านห้วย พบว่า ได้พื้นที่สำหรับการปลูกป่าชายเลนจำนวน 6 พื้นที่ด้วยกัน สำหรับพื้นที่ที่ไม่ปลูกจะเป็นต้นจาก และต้นโกงกาง โดยการเลือกชนิดพืชมาปลูกนั้นจะดูจากพืชดั้งเดิมที่มีอยู่ในพื้นที่เป็นหลัก นอกจากนี้ระหว่างการสำรวจก็ได้กำหนดจุดปักป้ายเขตอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำและทรัพยากรป่าชายเลน จากบ้านคุณวันดี กอประเสริฐกุล ถึง 3 แยก 1 ป้าย แยกไปคลองบางแตง ซ้ายมือหมู่ที่ 4 บ้านห้วย ขวามือ ม.3 คลองตะเคียน ปักป้ายเขตอนุรักษ์พันธุ์ลิง คลองบางตังปีบ คลองบางแตง ซึ่งเป็นคลองที่เชื่อมกับพื้นที่บ้านห้วยแต่ไม่สามารถนั่งเรือไปดูสภาพพื้นที่ได้ เนื่องจากน้ำกำลังลง แต่วางแผนไว้ว่าจะปลูกจากสลับต้นโกงกาง

ปลูกต้นไม้พื้นฟูคลอง 3 สาย และปักป้ายเขตอนุรักษ์

เมื่อได้พื้นที่สำหรับปลูกป่าชายเลน และทำเขตอนุรักษ์ต่างๆ แล้วทีมวิจัยก็ได้เตรียมความพร้อมในหลายๆ เรื่อง โดยเฉพาะพันธุ์ต้นจาก ต้นโกงกาง ป้ายประชาสัมพันธ์เขตอนุรักษ์ จึงจำเป็นต้องปฏิบัติงานร่วมกันตั้งแต่วันที่ 26 – 28 กรกฎาคม 2552 โดยมีรายละเอียดการดำเนินงานในแต่ละวันดังนี้

วันที่ 26 กรกฎาคม 2552 ทีมวิจัยได้รวมตัวกันที่บ้านเลขที่ 15/3 หมู่ที่ 4 เพื่อจัดทำป้ายเขตอนุรักษ์ต่างๆ เพื่อปักในพื้นที่ที่กำหนดไว้ในวันที่ทำการสำรวจ โดยได้ไม่จากการระดมทุนจากบ้าน ส.อบต.สายันต์ แยมอ่วม และ บ้านผู้ใหญ่บ้านมาโนช ดิษฐเดช จากนั้นได้ช่วยกันทำจนเสร็จ เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการนำไปปักในวันต่อไป วันที่ 27 กรกฎาคม 2552 ตัวแทนทีมวิจัยร่วมกับพี่เลี้ยงพื้นที่นำป้ายนำเสาและอุปกรณ์ต่างๆ ลงเรือ ช่วยกันปักป้ายเขตอนุรักษ์แต่ละเขตจนเสร็จปฏิบัติการตั้งแต่ป้ายโมงจนถึงเกือบหนึ่งทุ่ม ด้วยความตั้งใจและปรารถนาดีที่ได้ทำตามความคิดที่ได้คิดร่วมกัน วันที่ 28

กรกฎาคม 2552 เป็นวันที่มีกิจกรรมปลูกป่าในคลอง 3 สาย ตามกำหนดไว้องค์ประกอบผู้เข้าร่วม ทีมวิจัย ทหารจากค่ายวิภาวดี คนในชุมชน ประมงอำเภอ พัฒนากรอำเภอ พี่เลี้ยงพื้นที่ระหว่างการรอความพร้อมที่หัวทำบ้านห้วย น.ส.วรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ ฐานะพีเลี้ยงก็พูดคุยทักทายแนะนำองค์กรโครงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยองค์การชุมชนภาคใต้(กลุ่มสายรุ้ง) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.สุราษฎร์ธานี กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการอนุรักษ์ทะเลท้องถิ่น จากนั้นมีการแลกเปลี่ยนกัน ระหว่างผู้เข้าร่วมปลูกต้นไม้ โดย ประมงอำเภอดอนสัก ได้กล่าวว่า “ การทำกิจกรรมปลูกต้นไม้ฟื้นฟูคลอง 3 สาย เป็นเรื่องดีที่ควรทำขอขึ้นชมบ้านห้วยที่ร่วมไม้ร่วมมือทำเรื่องดีนี้ การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำการคอยระวังฉลาม ฉลาม พวกเราต้องช่วยกัน ผมไม่อยากใช้กฎหมายมาจัดการ ต้องการให้มีการพูดคุยกันในชุมชน ถ้าจัดการแก้ปัญหาได้จะเกิดประโยชน์ไม่มีความขัดแย้งเกิดขึ้น ประมงอำเภอดอนสักมีแผนในการจัดการประมงหมู่บ้านต้นแบบที่เกาะแรต ที่เกาะแรตจะมีการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ ทำธนาคารปู ทำเขตทะเล ฯลฯ หลายๆ เรื่องเช่นกัน ซึ่งกำลังประสานงานในการดำเนินงานร่วมกันหลายฝ่ายสำหรับหมู่ที่ 4 บ้านห้วย มีอะไรให้ประมงอำเภอช่วยเหลือยินดีให้ประสานไป”

จากนั้น รต.เอกกมล อินทร์ชัย ฐานะตัวแทนทีมวิจัยได้พูดถึงวัตถุประสงค์การปลูกป่าให้ผู้เข้าร่วมฟังแล้วก็อธิบายพื้นที่ปลูกป่าที่ได้สำรวจไว้เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2552 คลอง 3 สาย ซึ่งประกอบด้วย คลองบ้านห้วย คลองบางต้างหีบ คลองบางแตน แล้วชี้จุดให้เห็น (มีแผนที่วาดมือประกอบการอธิบาย) โดยปลูกต้องปลูกให้มีระยะห่าง ประมาณ 1 เมตร หลังจากอธิบายเรียบร้อยแล้วก็ทยอยลงเรือเพื่อไปปฏิบัติการปลูกตามพื้นที่กำหนดการปลูกต้นจาก โดยมีเรือจำนวน 4 – 5 ลำ ร่วมปฏิบัติการปลูกป่าชายเลน โดยทีมวิจัยร่วมกันปลูกหน่อจากที่หามาจากบริเวณคลองคราม และคลองบ้านห้วย กว่า 4,000 ต้น โดยปลูกริมสองฝั่งคลองห่างกันประมาณ 2 เมตร

ซึ่งการปลูกป่าในคลองแตกต่างกับการปลูกป่านบนบกอย่างชัดเจน ผู้ร่วมปลูกเต็มไปด้วยโคลนเลน หลังจากปลูกเสร็จแล้วก็ขึ้นมาบนฝั่ง เพื่อรับประทานอาหารกลางวันร่วมกันที่บ้านเลขที่ 15/3 หมู่ที่ 4 มีการคุยกันแบบธรรมชาติเป็นกันเอง เมื่อรับประทานอาหารเสร็จ ทหารค่ายวิภาวดีก็ได้แสดงความคิดเห็นในกิจกรรมครั้งนี้พอสรุปได้ดังนี้

- กิจกรรมนี้เป็นเรื่องดีเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ลดภาวะโลกร้อน
- การปลูกต้นไม้เหมือนสร้างบ้านให้สัตว์น้ำ
- ปลูกแล้วต้องมีคนคอยสอดส่องดูแลจึงจะรอด
- ถ้ามีกิจกรรมลักษณะนี้อีกยินดีที่จะดำเนินการร่วมกับชุมชน
- อบอุ้นสำหรับการต้อนรับและอาหารการกิน
- ได้เรียนรู้ชุมชน องค์กรที่ทำงานกับชุมชน

หลังจากแสดงความคิดเห็นเรียบร้อยแล้วทางตัวแทนที่มิวจัดได้กล่าวขอบคุณทหารทุกนายที่มาร่วมปลูกต้นไม้ แล้วก็ได้ส่งทหารขึ้นรถกลับค่ายวิภาวดีด้วยรอยยิ้ม ความปลื้ม ปิติ ทั้งสองฝ่าย โบกมือลากันพร้อมรอยยิ้มที่ดูแล้วแม่เหนื่อยจากการปฏิบัติงานปลูกป่าชายเลน รอยยิ้มสื่อถึงมิตรภาพและความสุขที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมนี้

หลังจากนั้นได้มีกิจกรรมการปลูกป่าขึ้นอีกครั้ง ในวันที่ 12 สิงหาคม 2552 รวมกับนักเรียนโรงเรียนดอนเสาะง องค์การบริหารส่วนตำบลดอนสัก สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 14 ชาวบ้านในชุมชน และที่มิวจัด มีจากปลูกต้นไม้จากและต้นโกงกาง จากกว่า 2,000 หน่อ โกงกางกว่า 4,000 ฝัก รวมแล้วกว่า 6,000 ต้น ซึ่งได้ต้นพันธุ์มาจากคลองคราม คลองบางห้วย และได้สมทบจากสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 14 ซึ่งหาต้นพันธุ์มาจากในบาง อ.เมืองฯ

การติดตามการปลูกป่าชายเลน

หลังจากการปลูกป่าชายเลนเสร็จ ในวันที่ 28 กรกฎาคม 2552 และวันที่ 12 สิงหาคม 2552 ที่มิวจัดมีการติดตามผลการเจริญเติบโตของต้นไม้ที่อยู่สม่ำเสมอ ซึ่งได้ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของต้นจากและต้น โกงกาง เป็นดังตาราง

ตารางแสดงการเจริญเติบโตของต้นโกงกาง

ช่วงเดือน	ความยาว พักที่ปลูก (cm)	ปักลงดิน (cm)	การเจริญเติบโต สูงขึ้นรวมส่วนที่ เหลือพื้นดิน(cm)	การเจริญเติบโต สังเกตการแตกใบ	อัตราการ รอดร้อยละ
ส.ค.52	30 - 50	10 - 15	15 - 20	---	100
ก.ย.52			28 - 30	2 - 4	70 - 75
ต.ค.52			30 - 32	2 - 4	70 - 75
ธ.ค.52			34 - 36	4 - 6	70
ม.ค.53			36 - 38	4 - 6	70
ก.พ.53			38 - 42	4 - 8	60 - 70
มี.ค.53			44 - 46	4 - 8	50 - 60
เม.ย.53			46 - 48	6 - 8	50
พ.ค.53			48 - 52	8 - 10	50

จากตารางการเก็บข้อมูลการเจริญเติบโตของต้นโกงกาง ตั้งแต่เดือน สิงหาคม 2552 ถึง เดือน พฤษภาคม 2553 จะเห็นว่าต้นโกงกางที่ปลูกด้วยฝักยาว 30 - 50 cm ปักลงดิน 10 - 15 cm จะมีอัตราการเจริญเติบโตในแต่ละเดือนไม่เท่ากัน โดยเฉลี่ย โกงกางที่ปลูก จะมีความสูง เพิ่มขึ้น ประมาณ

2.5-3 cm ต่อเดือน พบว่า เมื่อการปลูกผ่านไป 10 เดือน พบว่าความสูงเพิ่มขึ้นจากเดิม ประมาณ 32 cm และแต่ละต้นมีการแตกใบ ประมาณ 8 – 10 ใบ แต่พบว่าอัตราการรอดของต้นไม้ที่ปลูก จะลดลงเรื่อยๆ พบว่า เมื่อระยะเวลา 10 เดือนผ่านไป ต้นโกงกางที่ปลูก มีเหลือรอด เพียง 50 % เท่านั้น เนื่องจากประสบปัญหาน้ำเสียน้ำมาก ปูแสม ปูลม กัดกินยอด

ตารางแสดงการเจริญเติบโตของต้นจาก

ช่วงเดือน	หน่อพันธุ์จาก(cm)	การเจริญเติบโตที่ปลูกความสูง(cm)	การเจริญเติบโตสังเกตจากการแตกใบ(cm)	อัตรา รอดร้อยละ	หมายเหตุ
ก.ค.-ส.ค.52	5 - 10	---	---	100	เริ่มปลูก
ก.ย.- ต.ค.52		3 – 5	บางต้นแตกใบ 2 ใบ	ไม่แน่นอน	บางต้นเพิ่งแตกหน่อ
ธ.ค.52		6 – 7	บางต้นแตกใบ 2 ใบ	ไม่แน่นอน	โอกาสรอดพอสมควร
ม.ค.53		8 – 10	บางต้นแตกใบ 2 ใบ	ไม่แน่นอน	โอกาสรอดพอสมควร
ก.พ.53		12 – 14	บางต้นแตกใบ 2 ใบ	ไม่แน่นอน	โอกาสรอดพอสมควร
มี.ค.53		16 – 18	2 – 4 ใบ	50	หน่อบางต้นถูกปูแสมกัดตาย
เม.ย.53		20 – 22	2 – 6 ใบ	50	มีตะกอนเกาะที่ใบ บางต้นตาย
พ.ค.53		22 – 24	2 – 6 ใบ	50	มีตะกอนเกาะ ปูแสม ปูลมกัดตาย

จากตารางการเก็บข้อมูลการเจริญเติบโตของต้นจากที่ปลูก จะเห็นว่า ต้นจากที่ปลูกด้วยหน่อความสูงเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ย ประมาณ 2 – 3 cm ต่อเดือน จากการเก็บข้อมูลต่อเนื่องกัน 10 เดือน พบว่า การเจริญเติบโตของต้นจาก มีความสูงเพิ่มขึ้น ประมาณ 22-24 cm มีการแตกใบ ประมาณ 2-6 ใบ แต่พบว่าการปลูกมีอัตราการรอด ประมาณ 50% เช่นเดียวกับต้นโกงกาง เนื่องจากพื้นที่ประสบปัญหาน้ำเน่าเสีย ปูแสมและปูลมกัดกินยอดเยอะ ถูกคลื่นเรือกัดเซาะ และหน่อจากบางหน่อเน่าไม่ออกทำให้มีอัตราการรอดต่ำ

ปัจจุบัน มีน้ำท่วม 2554 ต้นจากที่ปลูกทั้งหมดเหลือรอดเพียง 10 เปอร์เซ็นต์เท่านั้น เนื่องจากว่าปลูกด้อยอด น้ำกัดเซาะจากการวิ่งเร็ว มีตะกอนเกาะใบ และสาเหตุการตายที่สำคัญที่สุดคือน้ำท่วมใหญ่เมื่อเดือนมีนาคม 2554 ที่เหลือ 10 เปอร์เซ็นต์ปัจจุบันต้นสูง 30-40 เซนติเมตร ส่วนต้นโกงกางมีเปอร์เซ็นต์การรอดมากกว่าต้นจาก รอดประมาณ 60 เปอร์เซ็นต์ เนื่องจากต้นโกงกางทนต่อสภาวะต้นและใบเปื้อนโคลนได้มากกว่าต้นจาก จากการปลูกป่าทั้งสองครั้งและการติดตามผลการเจริญเติบโตของต้นจากและโกงกาง ทีมวิจัยพบว่าหากมีการปลูกในครั้งต่อไปทีมวิจัยจะต้องปลูกให้สูงขึ้นมาบนที่ดอนให้มากขึ้น เพราะถ้าปลูกที่ต่ำน้ำจะท่วมถึงและปลูกสามารถไถขึ้นไปกักด้อยอดได้ง่ายขึ้น

1.2 การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ

ทีมวิจัยได้เริ่มวางแผนการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2552 พันธุ์ปลาที่ปล่อยคือ ปลากะพง ปลานิล ปลาหมอเทศ กุ้ง พันธุ์ปูม้า ปูทะเล จากนั้นได้ประสานงานประมงอำเภอดอนสัก, ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งสุราษฎร์ธานี, เทศบาลตำบลดอนสัก, โดยมี นายมานิช ดิษฐ์เดช และนายสายันต์ แยมอ่วม เป็นผู้รับผิดชอบในการประสานงาน และได้กำหนดจุดปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำที่เหมาะสมไว้ 3 จุด คือ (1) ประตูเขื่อน (2) คลองบ้านห้วย (3) สามแยกคลองบ้านห้วย

จากการ ประสานงานศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งสุราษฎร์ธานี เพื่อขอพันธุ์สัตว์น้ำมาปล่อยในวันที่ 28 กรกฎาคม 2552 พร้อมกับกับการปลูกต้นไม้ป่าชายเลน ก็ได้รับการตอบรับเรื่องพันธุ์ปูม้า เพียงอย่างเดียว เนื่องจากช่วงนั้นเป็นช่วงใกล้ถึงวันที่ 12 สิงหาคม 2552 ซึ่งเป็นวันแม่ มีหลายภาคส่วนขอพันธุ์สัตว์น้ำเข้ามาจำนวนมาก หน่วยงานจัดเตรียมไว้ได้มากพอกับความต้องการของภาคส่วนต่างๆ ที่ขอในวันแม่

เมื่อได้รับการตอบรับจากศูนย์วิจัย เรื่องพันธุ์ปูม้า ทีมวิจัยจึงได้นำเรื่องไปปรึกษากับสมาชิกถึงความเหมาะสมในเรื่องการปล่อยพันธุ์ปูม้าในพื้นที่ ก็ได้คำตอบว่า ไม่สมควรปล่อยในพื้นที่ เนื่องจากคลองบ้านห้วยน้ำเสียมาก หากนำปูม้ามาปล่อยก็จะตายเสียเปล่า เลยต้องเลื่อนกิจกรรมปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำออกไป จนกว่าจะประสานหาพันธุ์สัตว์น้ำมาปล่อยได้

จนกระทั่ง วันที่ 3 ตุลาคม 2552 จึงได้วางแผนกันใหม่อีกครั้ง โดยจะมีการปล่อยพันธุ์กุ้งและปลากะพงในคลองบ้านห้วย วันที่ 16 ตุลาคม 2552 เวลา 09.00 น. โดยการปล่อยจะเป็นการปล่อยร่วมกันระหว่างทีมวิจัย และพี่เลี้ยงในพื้นที่ ไม่ได้จัดงานใหญ่ ซึ่งผลการปล่อยเป็นไปด้วยดี มีการปล่อยพันธุ์กุ้ง 100,000 ตัว และพันธุ์ปลากะพง 300 ตัว ซึ่งพันธุ์สัตว์ที่ได้เป็นการสั่งซื้อมาจากศูนย์เพาะพันธุ์สัตว์น้ำนั้นๆโดยตรง

1.3 สร้างกฎกติกาการใช้ทรัพยากรจากคลอง

การจัดทำกฎกติกาอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำและทรัพยากรป่าชายเลน จากการลงสำรวจ พื้นที่ปลูกป่าชายเลนในคลอง เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2552 ทีมวิจัยได้กำหนดพื้นที่ แบ่งเป็นเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ เขตอนุรักษ์ปูเปี้ยว เขตอนุรักษ์พันธุ์ลิง เขตอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ตามความเหมาะสมของพื้นที่ และได้แบ่งความรับผิดชอบให้ทีมวิจัย ในการยกร่างแล้วนำมาเสนอในที่มิจัยวันที่ 15 กันยายน 2552 เพื่อปรับแก้ก่อนนำเสนอเวทีประชาคมหมู่บ้านวันที่ 15 ตุลาคม 2552

จากการยกร่างเนื้อหากฎกติกาในเขตอนุรักษ์ ต่างๆ ที่มานำเสนอให้กับทีมวิจัยได้รับทราบในวันที่ 15 กันยายน 2552 เป็นดังนี้

กฎกติกาเขตอนุรักษ์พันธุ์ปูเปี้ยว 50 ไร่ (บางต้าง-กลางคลองบ้านห้วย-หนองห้าง)

1. ห้ามจับปูเปี้ยวโดยใช้กระป๋อง
2. ห้ามจับปูเปี้ยวในฤดูวางไข่ (ตุลาคม – ธันวาคม)
3. ห้ามจับปูเปี้ยวโดยใช้ยาเบื่อ(ยาฆ่าแมลง)
4. ห้ามจับและทำลายปูเปี้ยววัยอ่อน

กฎกติกาเขตอนุรักษ์พันธุ์ลิง 200 ไร่ (หนองห้าง-นาทุ่งร้าง มีลักษณะเป็นป่าผืนใหญ่)

1. ห้ามยิงลิงโดยเด็ดขาดไม่ว่าจะเป็นอาวุธชนิดใด
2. ห้ามจับลิง
3. ห้ามรังแกลิง
4. ห้ามให้อาหารลิงที่ไม่ใช่ผักและผลไม้
5. ให้อาหารลิงได้ เช่น กล้วย ผลไม้ ผัก

กฎกติกาเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำคลอง 3 สาย (ลอยทุ่นในคลองบ้านห้วย 3,000 เมตร)

1. ห้ามใช้ยาเบื่อทุกชนิดในการจับสัตว์น้ำทุกชนิด
2. ห้ามล่อมปลาตามนาไร่โดยใช้กากชาหรือยาเบื่อทุกประเภท
3. ห้ามใช้อวนวางปลากะพง ตาอวนต่ำกว่า 4 นิ้ว
4. ห้ามใช้อวนวางปลากะบอก ตาอวนต่ำกว่า 4 เซนติเมตร
5. ห้ามใช้กระป๋องจับปูเปี้ยว
6. ห้ามจับปูเปี้ยวในฤดูวางไข่(ตุลาคม – ธันวาคม)
7. ห้ามอวนรุน อวนลาก จับสัตว์น้ำในคลอง 3 สาย (คลองบ้านห้วย คลองบางแตง และคลองบางต้าง)

กฎกติกาเขตอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนคลอง 3 สาย (พื้นที่ป่าใหญ่กว้างประมาณ

- 1,000 ไร่)
1. ห้ามตัดต้นไม้ทุกประเภทก่อนได้รับอนุญาตจากกลุ่มอนุรักษ์
 2. ก่อนตัดต้นไม้ให้ทำเรื่องขออนุญาตให้ชัดเจน
 2. เรื่องคือ บอกความประสงค์ในการนำไม้ไปใช้ประโยชน์ และบอกประเภทของพันธุ์ไม้ ขนาดของต้นไม้ให้ชัดเจน
 3. ตัดต้นไม้ไปใช้ประโยชน์ 1 ต้นปลูกทดแทน 10 ต้นดูแลรักษาระยะเวลา 2 ปี

จากนั้นได้นำกฎกติกาที่ได้ร่างขึ้น ไปนำเสนอในเวทีประชาคมหมู่บ้านในวันที่ 15 ตุลาคม 2552 หลังจากเสนอในเวทีและได้มีการชี้แจงให้ชุมชนร่วมกันอนุรักษ์และคอยสอดส่องดูแลรักษาป่าและน้ำซึ่งได้มีบุคคลฝ่าฝืนบ้างแต่ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นบุคคลที่เข้ามาหากินในพื้นที่ ไม่ใช่คนในชุมชน หากทีมวิจัยพบเห็นจะดำเนินการตักเตือนขอร้องกัน ซึ่งหากทีมเห็นว่าเป็นคนที่ว่ากล่าวตักเตือนได้ยากก็จะมี การประสานไปยังผู้ใหญ่บ้านให้เข้ามาช่วยพูดคุย ซึ่งก็ได้ผลที่น่าพอใจระดับหนึ่ง อย่างการกันเขตเขตทุ่น 3,000 เมตรในเขตคลองบ้านห้วย ช่วยให้คนในชุมชนและคนภายนอกชุมชนเข้ามาหากินกันมากขึ้น

เนื่องจากการวางท่อนี้เป็นการกันไม่ให้เรื้อรังเข้ามาจนได้ในพื้นที่จึงทำให้ทรัพยากรในคลองบ้านห้วยนั้นค่อนข้างจะอุดมสมบูรณ์

1.4 ฝึกอบรมการทำอิเอ็มบอลบำบัดน้ำเสีย

จากการประกอบอาชีพ อยู่ในคลอง 3 สาย และการติดตามการเจริญเติบโตของต้นไม้ ทีมวิจัยได้สำรวจพบปัญหาน้ำเสียในคลอง 3 สาย คลองบ้านห้วย คลองบางตังหีบ คลองบางแตน เป็นแก๊สไข่เน่า มีตะกอนเกาะใบไม้ที่ปลุกทั้งต้นจากและต้นโกงกาง ทำให้ต้นจากและโกงกางตายจำนวนมาก จึงวางแผนจัดทำอิเอ็มบอลบำบัดน้ำเสียเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม โดยได้เรียนรู้วิธีการทำจาก พลตรีกิตติพันธ์ นพวงศ์ ณ อยุธยา ผู้อำนวยการศูนย์บูรณาการพัฒาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งได้ให้โอกาสมาสร้างการเรียนรู้ ณ โรงเรียนวัดนันทาราม เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2553 ซึ่งทีมวิจัยได้นำความรู้ที่ได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันภายในทีม ทั้งวงย่อยและการประชุมทีมครั้งต่อไปเพื่อวางแผนการปฏิบัติการทำอิเอ็มบอลบำบัดน้ำเสีย โดยทีมได้กำหนดทำอิเอ็มบอลภายในเดือนกรกฎาคม 2553 นี้

หลังจากนั้นชุมชนได้ร่วมกันทำอิเอ็มบอลกันอีกครั้งหนึ่งในช่วงเดือนตุลาคม 2553 โดยร่วมกับชาวบ้านในชุมชนกว่า 20 คน เด็กนักเรียนจากโรงเรียนดอนเสาะอีก 7 คน โดยมีการปั้นลูกอิเอ็มบอลกว่า 2,000 ลูก และตั้งทิ้งไว้ในรวมอีก 15 วันก่อนจะนำอิเอ็มบอลนั้นไปใช้ประโยชน์ ซึ่งทางทีมวิจัยได้แจกจ่ายให้กับชุมชนไปใช้ใส่สวนที่บ้าน และจ่ายให้ทีมวิจัยไปโยนในบ่อกึ่งของตน อีกทั้งมีการนำไปโยนในคลองทั้ง 3 สายด้วย

ผลจากการโยนอิเอ็มบอลนั้น สามารถแยกได้ 2 กรณี คือ ในกรณีน้ำขังเช่นในสวนหรือบ่อกึ่ง ร้างจะเห็นผลที่ชัดเจนประมาณ 3-7 วัน หลังการโยน จะสังเกตได้ว่าดินในบ่อกึ่งมีสีที่ทึบขึ้น ซึ่งเดิมนั้นเป็นสีดำและมีกลิ่นเน่า น้ำในบ่อจะมีลักษณะขุ่น ไม่ใส(ถ้าใสแสดงถึงน้ำไม่ดี) สุดท้ายสังเกตจากสัตว์ สัตว์ในบ่อจะมีกระดองหรือเปลือกที่มีความใสและสะอาดกว่าก่อนการโยนอิเอ็มบอล แต่ในกรณีโยนในคลองซึ่งมีน้ำขึ้น-ลงอยู่ตลอดเวลาจะไม่สามารถสังเกตผลของการเปลี่ยนแปลงได้

หลังจากทำกิจกรรมในเชิงฟื้นฟูและอนุรักษ์ลำคลอง ทรัพยากรในลำคลองนั้นได้มีมากขึ้น ทั้งป่าไม้และสัตว์น้ำที่มีเพิ่มขึ้นโดยสามารถวัดได้จากชาวประมงที่เข้ามาหาปลาในคลอง 3 สายมากขึ้น โดยเฉพาะคลองบ้านห้วย จากการตั้งกฎกติกาทำให้ชาวประมงที่เข้ามาหาปลาแบบทำลายล้างก็มีลดน้อยลงเนื่องจากว่าทางทีมวิจัยที่อาศัยอยู่ริมคลองได้ช่วยกันสอดส่องดูแลได้ดี โดยเฉพาะการวางท่อนั้นเป็นแนวยาวตลอดคลองกว่า 3,000 เมตรนั้นสามารถช่วยเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเรื้อรังไม่สามารถเข้ามาในเขตวางท่อนได้ มีเพียงเฉพาะชาวประมงที่หาปลาด้วยเครื่องมือเล็กๆเท่านั้นที่สามารถหาปลาได้ ปัจจุบันคนในชุมชนและคนนอกชุมชนโดยเฉพาะคนที่มาซื้อปลาประมงมีความคิดที่เปลี่ยนไปและให้

ความสำคัญกับการดูแลรักษาคอลงที่มากขึ้น เนื่องจากสิ่งเหล่านี้สามารถจะช่วยพวกเขาสามารถจะประกอบอาชีพนี้ได้ต่อไป

2. การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกุ้ง

ในอดีตประมาณ ปี 2526 พื้นที่ป่าชายเลนบ้านห้วย เป็นพื้นที่เลี้ยงกุ้งที่ได้รับความนิยม เป็นอย่างมาก เนื่องจากในขณะนั้น กุ้งมีราคาสูง สร้างรายได้เป็นอย่างดีให้กับผู้เลี้ยง แต่เมื่อการเลี้ยงกุ้งประสบปัญหา ก็มีการทยอยขายที่เปลี่ยนมือไปเรื่อยๆ ทั้งนี้ผู้ที่มาถือครองที่ดินในป่าชายเลนรายใหม่ส่วนใหญ่เป็นคนที่ขายที่มาจากภาคกลาง เพื่อมาซื้อพื้นที่ตั้งรกรากใหม่ในบ้านห้วย เพื่อประกอบอาชีพโดยการปรับเปลี่ยนจากการเลี้ยงกุ้ง มาเลี้ยงสัตว์น้ำตามธรรมชาติ แต่การประกอบอาชีพที่ผ่านมาทำได้ผลดีอยู่ไม่นาน ก็ประสบปัญหาโดยตลอด เนื่องจาก หลังจากที่ผู้ประกอบอาชีพเลี้ยงกุ้ง ออกนอกพื้นที่ รัฐก็เดินหน้าขอคืนพื้นที่ในการปลูกป่าชายเลน และห้ามนำเครื่องมือหนักลงพื้นที่ กลุ่มคนเหล่านี้จึงประสบปัญหาในเรื่องความไม่มั่นคงในการประกอบอาชีพ นอกจากนี้ยังมีเรื่องการซ่อมแซมคันนากุ้ง เมื่อได้รับความเสียหายจากเซาะกัดเซาะของน้ำในช่วงน้ำหลาก ประกอบกับน้ำเสีย ทำให้การเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกุ้งไม่ได้ผลเท่าที่ควร และต้องเหน็ดเหนื่อยจากการซ่อมคันนา ด้วยแรงงานคน เมื่อเกิดการพังทลายของคันนากุ้ง จนทำบางรายต้องถอนตัวออกนอกพื้นที่ ส่วนบางรายก็ยังไม่มีที่ไป ต้องจำทนอยู่ในพื้นที่ต่อไป

ทีมวิจัย จึงมีความต้องการที่จะหารูปแบบการเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกุ้งที่เหมาะสม สู่การประกอบอาชีพที่พอเพียงของชุมชน โดยการดำเนินงานได้เริ่มตั้งแต่ การถอดบทเรียน การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ผ่านมา การสำรวจบ่อกุ้งที่เหมาะสมในการทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำ และการปฏิบัติการทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำ โดยมีรายละเอียดในการดำเนินกิจกรรม ดังนี้

2.1 เวทีถอดบทเรียนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

ก่อนที่จะดำเนินการทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำ ทีมวิจัยก็ได้ถอดบทเรียนการเลี้ยงสัตว์น้ำที่ผ่านมาเพื่อหาชนิด และรูปแบบการเลี้ยงสัตว์น้ำที่เหมาะสมกับพื้นที่ วันที่ 16 ตุลาคม 2552 ในเวลาช่วงบ่ายต่อจากกิจกรรมการปล่อยสัตว์น้ำในช่วงเช้า ซึ่งจากการแลกเปลี่ยนทำให้ได้ข้อมูล พัฒนาการและรูปแบบการเลี้ยงสัตว์น้ำที่ผ่านมา ซึ่งข้อมูลที่ได้ สามารถสรุปได้ดังนี้

พัฒนาการและรูปแบบการเลี้ยงสัตว์น้ำที่ผ่านมา

จากการเก็บข้อมูลการเลี้ยงสัตว์น้ำตามธรรมชาติในนาุ้งนั้น ได้เริ่มมีมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2530 เนื่องจากคนที่เลี้ยงสัตว์น้ำในป่าชายเลนในขณะนี้ ได้เข้ามาซื้อที่ดิน ในช่วงปี 2530-2535 ที่ผ่านมานี้ และมีการปรับเปลี่ยน เรื่องการเลี้ยงสัตว์น้ำให้สอดคล้องกับพื้นที่มาเรื่อยๆ รายละเอียดการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ และการเลี้ยง เป็นดังตาราง

ตารางแสดงพัฒนาการและรูปแบบการเลี้ยงสัตว์น้ำที่ผ่านมา

ช่วงปี พ.ศ.	รูปแบบการเลี้ยง
ปี 2530 – 2540	เลี้ยงกุ้งและสัตว์น้ำอื่นๆ โดยการซื้อพันธุ์กุ้งบั้งเล็กน้อย ส่วนพันธุ์สัตว์น้ำอื่นๆ จะเข้ามาพร้อมกับการเปิดปิดน้ำเข้าออกตามธรรมชาติ รูปแบบการเลี้ยงสัตว์น้ำเลี้ยงแบบธรรมชาติ (นากุ้งธรรมชาติ) นาอยู่ในสภาพดีไม่มีปัญหาเรื่องคันนาพัง
ปี 2541 – 2546	เลี้ยงกุ้งและสัตว์น้ำอื่นๆ โดยการซื้อพันธุ์กุ้งบั้งเล็กน้อย ส่วนพันธุ์สัตว์น้ำอื่นๆ จะเข้ามาพร้อมกับการเปิดปิดน้ำเข้าออกตามธรรมชาติ รูปแบบการเลี้ยงสัตว์น้ำเลี้ยงแบบธรรมชาติ (นากุ้งธรรมชาติ) นาอยู่ในสภาพดี ต้องใช้แรงงานคนซ่อมคันนาบั้งเล็กน้อย มีใบไม้เริ่มทับถมบ้าง
ปี 2547 – 2548	เลี้ยงกุ้งเสริมด้วยหอยแครง และพันธุ์สัตว์น้ำจากธรรมชาติ โดยซื้อพันธุ์กุ้งและหอยแครง ส่วนสัตว์น้ำจากธรรมชาติจะเข้ามาในช่วงเปิดปิดน้ำ เข้า-ออก บ่อ รูปแบบการเลี้ยงสัตว์น้ำเลี้ยงแบบธรรมชาติ นาอยู่ในสภาพคันนารั่ว น้ำแห้งบางครั้ง น้ำท่วมในบางครั้ง สังเกตเห็นว่าสัตว์น้ำธรรมชาติลดน้อยลงมาก
ปี 2549 – ปัจจุบัน	หยุดเลี้ยงกุ้ง หันมาเลี้ยงหอยแครงและสัตว์น้ำอื่นๆ โดยการเปิดน้ำเข้า – ออก หอยแครงซื้อจากท่าทอง อำเภอกาญจนดิษฐ์

จากตารางจะสังเกตเห็นว่า การเลี้ยงสัตว์น้ำแบบธรรมชาติในนากุ้งนั้น มีมาตั้งแต่ปี 2530 เป็นต้นมา มีการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งในด้านสภาพพื้นที่และรูปแบบการเลี้ยงที่ต้องปรับเปลี่ยนไปตามสภาพพื้นที่ที่เปลี่ยนแปลงไป พบว่า เมื่อเริ่มเลี้ยงสัตว์น้ำตามธรรมชาติในช่วงแรกๆ นาอยู่ในสภาพดี ชาวบ้านจึงเลี้ยงสัตว์น้ำที่เข้ามาตามธรรมชาติและซื้อพันธุ์กุ้งมาปล่อยเสริมบ้างเล็กน้อย พร้อมๆ กับการเปิดปิดบ่อกุ้งให้สัตว์น้ำในธรรมชาติเข้ามาในบ่อการเลี้ยงในช่วงนี้ยังได้ผลตอบแทนดี จนกระทั่งในช่วงปี 2541 พบว่าคันนาเริ่มประสบปัญหาจากการทับถมของใบไม้และเกิดการรั่ว พัง มากขึ้น ต้องใช้แรงงานคนในการซ่อมแซม เนื่องจากภาครัฐ ประกาศห้ามนำเครื่องมือหนักเข้ามาในพื้นที่ ปี 2547 คันนาเริ่มพังรั่วหนักมากกว่าเดิมการซ่อมแซมต้องทำด้วยแรงงานในครัวเรือน จนเกิดปัญหาน้ำในบ่อเลี้ยงแห้ง และ น้ำท่วมในบางครั้ง สัตว์น้ำธรรมชาติลดลงมาก ต้องซื้อพันธุ์กุ้งและหอยแครงมาเลี้ยงเสริม และตั้งแต่ปี 2549 เป็นต้นมา ได้หยุดซื้อกุ้งมาเลี้ยงเสริมเนื่องจากสภาพบ่อที่รั่วซึมการเลี้ยงกุ้ง จึงเสี่ยงต่อความไม่คุ้มทุน จึงมีการซื้อหอยแครงมาเลี้ยงมากขึ้นเนื่องจากหอยแครง เป็นสัตว์ที่อยู่กับที่ลดความเสี่ยงในการเลี้ยง ระหว่างการเลี้ยงก็มีการเปิดน้ำเข้าออกบ่อเพื่อให้สัตว์ตามธรรมชาติเข้ามาในบ่อ สำหรับเป็นรายได้ในช่วงที่รอหอยแครงเจริญเติบโตจนได้ขนาดตามความต้องการของท้องตลาด ซึ่งถ้าสภาพแวดล้อมรอบนากุ้งสมบูรณ์ดีผู้เลี้ยงก็จะมีรายได้จากสัตว์น้ำตามธรรมชาติที่เข้ามาในบ่อเลี้ยงอีกทางหนึ่ง

ทั้งนี้ พบว่า ตั้งแต่ ปี 2546 เป็นต้นมา มีผู้สนใจเลี้ยงหอยแครงในนาุ้งเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ รายละเอียดการเพิ่มขึ้นของการเพาะเลี้ยงหอยแครงในนาุ้งป่าชายเลนบริเวณคลอง 3 สาย เป็นดังตาราง

ตารางแสดงจำนวนผู้เพาะเลี้ยงหอยแครงในนาุ้งในพื้นที่ป่าชายเลนบริเวณคลอง 3 สาย

ช่วงปี พ.ศ.	จำนวนผู้เพาะเลี้ยงหอยแครง (คน)
2546	3
2547	5
2548	9
2549	9
2550	9
2551	9
2552	9

แหล่งลูกพันธุ์และราคาลูกพันธุ์หอยแครง

จากการแลกเปลี่ยนกับผู้เลี้ยงหอยแครงที่ผ่านมาชาวบ้านผู้เลี้ยงหอยแครง จะไปซื้อลูกพันธุ์หอยแครงมาจากชุมชนคลองท่าทอง ต. ท่าทอง อ.กาญจนดิษฐ์ ซึ่งราคาลูกพันธุ์หอยแครงประมาณต้นละ 25,000 - 30,000 บาท เฉลี่ยกิโลกรัมละ 25 – 30 บาท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขนาดของลูกพันธุ์ด้วย เช่น 600 ตัว/กิโลกรัม จะมีราคา 30 บาท/กิโลกรัม , 400 ตัว/กิโลกรัม จะมีราคา 25 บาท/กิโลกรัม จากประสบการณ์การเลี้ยงหอยแครงของทีมีวิจัย พบว่าการเลี้ยงลูกพันธุ์หอยขนาด 300-400 ตัว/กิโลกรัมจะมีอัตราการรอดมากที่สุด

การเตรียมแปลงเลี้ยงหอยแครง

ไม่ว่าเลี้ยงกุ้งร่วมสัตว์น้ำอื่นๆ หรือเลี้ยงหอยแครงเสริมต้องดูแลดินออกและทำความสะอาดบ่อให้สะอาดก่อนเลี้ยง บางบ่อใช้ปูนขาวปรับปรุงบ่อเนื่องจากช่วยปรับสภาพน้ำได้ดีและรวดเร็ว แต่มีข้อเสียที่มีราคาพอสมควร จะปรับปรุงด้วยวิธีใดนั้นขึ้นอยู่กับกำลังทรัพย์และการประเมินสภาพพื้นที่จากเจ้าของบ่อ ซึ่งขนาดพื้นที่เลี้ยงต่อ ปริมาณ หอยแครงที่ปล่อย จากการระดมความคิดเห็น พบว่า ถ้าเนื้อที่ 5 – 30 ไร่ ส่วนใหญ่จะปล่อยลูกพันธุ์หอยประมาณ 3 ตัน ซึ่งถ้าลูกพันธุ์หอยที่ซื้อมามีขนาด 500 ตัว/กิโลกรัม จะได้ลูกพันธุ์หอยที่ปล่อยลงในบ่อประมาณ 1,500,000 ตัว ใช้เงินลงทุน 75,000 – 100,000 บาท (เฉพาะค่าพันธุ์หอยแครง) ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับศักยภาพทางการเงินของผู้เลี้ยงด้วย จากการแลกเปลี่ยน พบว่า ในการลงทุนเลี้ยงหอยของชาวบ้าน ปล่อยสูงสุดประมาณ 7 ตัน ลูกพันธุ์หอยประมาณ 3,500,000 ตัว

ลงทุนประมาณ 175,000 – 210,000 บาท (เฉพาะค่าพันธุ์หอยแครง) ซึ่งถือว่าการลงทุน แต่ละรอบการเลี้ยงนั้นค่อนข้างสูงพอสมควร

การเลี้ยงหอยแครงการเจริญเติบโต และผลผลิตที่ได้ ต่อรอบการเลี้ยง

เมื่อปล่อยลูกหอยลงในบ่อเลี้ยงแล้ว ต้องมีการดูแลอย่างสม่ำเสมอ คอยตรวจสอบระวังคันทนาไม่ให้รื้อ ไม่ให้น้ำแห้ง ถ้าน้ำแห้งมีภาวะเสี่ยงต่อการตายของหอยในบ่อได้ นอกจากนี้ยังต้องมีการเปิดปิดน้ำเข้าบ่อ ในช่วงที่น้ำใหญ่หรือน้ำขึ้นสูง (มีเดือนละ 2 ช่วง คือ ประมาณ ขึ้น 13 ค่ำ ถึงแรม 3 ค่ำ และแรม 13 ค่ำ ถึงขึ้น 3 ค่ำ) ซึ่งการเปิดปิดน้ำเข้าออกนอกจากจะเป็นการปรับระดับน้ำในบ่อเลี้ยง และน้ำในคลองธรรมชาติให้เท่ากันเพื่อป้องกันหรือลดปัญหาเรื่องคันทนา รื้อซึม หรือพัง จากแรงดันน้ำแล้ว ยังมีผลดีต่อการเจริญเติบโตของหอยแครงด้วย เพราะการเปิดปิดน้ำเข้าบ่อ ก็เปรียบได้กับการทำความสะอาดบ่อ และรับเอาอาหารจากธรรมชาติเข้ามาสู่อบ่อด้วย นอกจากนี้ยังเป็นการเปิดรับสัตว์น้ำนานาชนิดที่มีอยู่ในคลองธรรมชาติเข้ามาสู่อบ่อ ซึ่งสัตว์น้ำเหล่านั้น สามารถ อาศัย และเจริญเติบโตในบ่อ สร้างรายได้ให้กับเจ้าของบ่อได้อีกทางหนึ่ง

ทั้งนี้จากเก็บข้อมูลการเลี้ยงหอยแครงจากผู้เลี้ยงหอยแครงในนาทุ่งพื้นที่บ้านห้วย พบว่า หอยแครง มีการเจริญเติบโตในแต่ละช่วงเดือนโดยเฉลี่ย เป็นดังตาราง

ตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างการเจริญเติบโตและช่วงเวลาที่เลี้ยงหอยแครง

ขนาดหอยที่ซื้อมา เลี้ยง (ตัว/กก.)	การเจริญเติบโตของหอยแครงในแต่ละเดือน (ตัว/กก.)											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
500	400	300	250	200	180	150	140	100	90	80	75	70

หมายเหตุ โดยทั่วไปการเจริญเติบโตของหอยแครงจะเทียบเป็น ตัว/กิโลกรัม

หอยแครงตามต้องการของท้องตลาด จะมีขนาดตั้งแต่ 80 ตัว/กิโลกรัมขึ้นไป ดังนั้นถ้าเลี้ยงหอยแครงขนาด 500 ตัว /กิโลกรัม จะใช้เวลาในการเลี้ยงอย่างน้อย 10 เดือน จึงจะจับขึ้นขายได้ ส่วนใหญ่จะเลี้ยงประมาณ 12 เดือน ซึ่งจะได้หอยแครงขนาด ประมาณ 70 ตัว/กิโลกรัม ทั้งนี้ ถ้าเลี้ยงต่อไปเรื่อยๆ ประมาณ 13-17 เดือน จะได้ หอยแครงขนาด 40 – 50 ตัวต่อกิโลกรัม ถ้าเลี้ยง 18 – 20 เดือน ขนาดหอยแครง 35 – 40 ตัวต่อกิโลกรัม ซึ่งหอยที่มีขนาดใหญ่ขึ้น จะมีราคาขายที่สูงขึ้นตามไปด้วย ทั้งนี้ การจับหอยแครงขึ้นขายก็ต้องคำนึงถึงเรื่องราคาขาย และความต้องการของตลาดด้วยว่าต้องการหอยแครงขนาดเท่าไหน นอกจากนี้ ยังต้องดูความพร้อมของผู้เลี้ยงเอง และสภาพแวดล้อมในขณะนั้นว่าการเลี้ยงหอยต่อไปจะมีปัจจัยเสี่ยงต่อความเสียหายหรือไม่ เช่น ช่วงที่ฝนตกหนัก จะมีปริมาณน้ำจืดและตะกอนมากเกินไป ซึ่งอาจทำให้หอยแครงที่เลี้ยงตายได้ จึงอาจต้องตัดสินใจจับขายให้เร็วที่สุดก่อนหอยจะแช่น้ำจืดนานและตายไป แม้ว่าจะยังไม่ได้ขนาดที่ต้องการก็ตาม

ทั้งนี้ในด้านการมีชีวิตรอดของลูกหอยจากการประมาณการจากจำนวนหอยที่เลี้ยง พบว่า หอย ขนาด 500 ตัว/ กิโลกรัม จำนวน 1 ตัน จะมีลูกหอย ประมาณ 500,000 ตัว ซึ่งถ้าสมมติว่าหอยที่เลี้ยงรอดทั้งหมดและโตจนได้ขนาด 70 ตัว/กิโลกรัม ในรอบระยะเวลาการเลี้ยง 1 ปี จะได้หอยทั้งหมด ประมาณ 7 ตัน แต่ในความเป็นจริง พบว่า การเลี้ยงหอย 1 ตัน ในระยะเวลา 1 ปี จะสามารถจับหอยโตได้สูงสุดประมาณ 5 ตันเท่านั้น (คิดบนฐานข้อมูลที่บอกมาว่า หอยเล็ก 1 ตัน สามารถเลี้ยงให้เป็นหอยโตได้ 5 ตัน) แม้ว่าจะมีสภาพแวดล้อมที่ดี นั้นแสดงว่าในภาวการณ์เลี้ยงปกติ ลูกหอยแครงกว่า 1 ส่วน 3 ได้ตายไประหว่างการเลี้ยง คือ ประมาณ 29 % ตาย และมีชีวิตรอดอยู่ประมาณ 71 % ของจำนวนหอยที่ปล่อยไปทั้งหมด

ถ้ามองในเรื่องความคุ้มค่าในการเลี้ยงแล้ว ก็พบว่า แม้ว่าหอยแครงจะมีอัตราการรอดประมาณ 35 % ของจำนวนตัวที่ปล่อยก็ยังสามารถทำกำไรให้กับผู้เลี้ยงได้ จากการประมาณการเรื่องต้นทุน และรายได้จากการเลี้ยงหอยแครงในพื้นที่ พบว่า

- ถ้าซื้อลูกหอยแครงขนาด 500 ตัว/กิโลกรัม ในราคาเฉลี่ยกิโลกรัมละ 28 บาท จำนวน 1,000 กิโลกรัม ต้องจ่ายเงินต้นทุนค่าลูกพันธุ์หอยแครง จำนวน 28,000 บาท ซึ่งถ้าเลี้ยงหอยแครงไปประมาณ 1 ปี ในสภาพแวดล้อมที่ดี จะได้หอยแครงขนาด 70 ตัว/กิโลกรัม ประมาณ 5,000 กิโลกรัม (ประมาณ 71 % ของหอยที่ปล่อยทั้งหมด) ถ้าขายไปในราคาเฉลี่ยกิโลกรัม ละ 25 บาท คิดเป็นเงิน จำนวน 125,000 บาท เมื่อหักลบต้นทุนค่าลูกพันธุ์แล้วจะเหลือเป็นกำไร 97,000 บาท
- ส่วนในกรณีที่เกิดปัญหาหอยตายจากสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม หอยตายไปจนเหลือรอดเพียง 20% ของหอยทั้งหมดที่ปล่อย การเลี้ยงหอยในครั้งนั้นก็ยังไม่ขาดทุน คือ หอยขนาด 500 ตัว/กิโลกรัม 1 ตันจะมีลูกหอย 500,000 ตัว ถ้าหอยที่ปล่อยลงเลี้ยงมีอัตรา รอด 20 % จะเหลือหอยที่มีชีวิตรอด จำนวน 100,000 ตัว ซึ่งถ้าเลี้ยงหอยจนโตได้ขนาด 70 ตัว/กิโลกรัม จะมีน้ำหนักรวมประมาณ 1.4 ตันหรือประมาณ 1,400 กิโลกรัม และถ้าขายกิโลกรัม ละ 25 บาท จะได้เงิน 35,000 บาท ซึ่งหอยที่ขายได้ยังมากกว่าราคาลูกพันธุ์หอยที่ลงทุน เป็นเงิน 7,000 บาท แม้ว่าจะไม่ได้กำไรจากการเลี้ยงหอยแต่ก็ยังพอจะถอนทุนคืนได้ ซึ่งบางครั้งการเลี้ยงก็ประสบปัญหาหอยตายหมดทั้งแปลงก็เคยเกิดขึ้นกับผู้เลี้ยงเช่นกัน

ทั้งนี้ในการเลี้ยงหอยนั้นนอกจากจะมีต้นทุนค่าพันธุ์หอยแล้ว ก็ยังมีค่าปุ๋ยสำหรับปรับปรุงคุณภาพน้ำและดินในบ่อ ซึ่งปริมาณที่ใช้มากน้อยขึ้นอยู่กับการประเมินสภาพบ่อของผู้เลี้ยง ส่วนการดูแลแปลงหอยในด้านอื่นๆ เช่น การซ่อมแซมคันนา การเปิดปิดน้ำเข้าบ่อ จะใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก เนื่องจากไม่สามารถนำเครื่องมือหนักลงพื้นที่ได้

ที่ผ่านมา พบว่า การเลี้ยงหอยของชาวบ้านแต่ละรายจะเลี้ยงรอบ ละ 3-7 ตัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ ศักยภาพทางการเงินของผู้เลี้ยงแต่ละรายว่ามากน้อยแค่ไหน ซึ่งถ้าการเลี้ยงได้ผลดี การเลี้ยงหอย 3 ตัน ก็จะมีกำไรจากการเลี้ยงประมาณ 291,000 บาท ต่อราย/รอบการเลี้ยง แม้ว่าการเลี้ยงจะได้ ผลตอบแทนที่ดี แต่ก็มีต้นทุนการเลี้ยงค่อนข้างสูง และยังมีความเสี่ยงในเรื่องสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม เช่น น้ำจืดมากเกินไป หรือมีน้ำเสีย ก็ทำให้เกิดปัญหาขาดทุนได้ ดังนั้น การเลี้ยงหอยควรจะให้ได้ผลดีนั้น นอกจากดูเรื่องการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในบ่อแล้ว การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมต่างนอกบ่อก็จะมี ผลต่อการประสบความสำเร็จในการเลี้ยงเป็นอย่างมาก (จะกล่าวถึงอีกครั้งในหัวข้อปัจจัยที่มีผลต่อการ เลี้ยงสัตว์น้ำ)

สัตว์น้ำที่เข้ามาตามธรรมชาติ

อย่างไรก็ตาม นอกจากหอยแครงที่ซื้อมาปล่อยเลี้ยงในบ่อแล้วก็ยังมีสัตว์น้ำชนิดอื่นที่เข้ามา ตามธรรมชาติ ขณะที่เปิดปิดน้ำ เข้า-ออกบ่อ ซึ่งสามารถเป็นรายได้เสริมให้กับผู้เลี้ยงได้อีกทางหนึ่ง ดังนั้น ถ้าสภาพน้ำดี และทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ การเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกึ่ง ก็สามารถสร้างรายได้ให้กับผู้เลี้ยงได้ เป็นอย่างดี เนื่องจากภavnากุ้งที่ใช้เลี้ยงสัตว์น้ำของผู้เลี้ยงแต่ละราย มีพื้นที่ขนาดใหญ่ คือมีเนื้อที่ไม่ต่ำกว่า 80 ไร่/ราย และอยู่ในสภาพแวดล้อมริมคลอง 3 สาย และมีป่าชายเลนล้อมรอบบ่อเลี้ยง จึงเหมาะแก่ การอยู่อาศัยของสัตว์น้ำชนิดต่างๆ ที่เข้ามาในบ่อตามธรรมชาติได้ โดยไม่ต้องให้อาหาร นอกจากนี้การ การเปิดน้ำเข้าออกจากบ่อ เป็นประจำทุกเดือน ในช่วงน้ำทะเลหนุน หรือน้ำใหญ่ เดือนละ 2 ครั้ง คือ ช่วง ประมาณ แรม 13 ค่ำ-ขึ้น 3 ค่ำ และช่วงประมาณ ขึ้น 13 ค่ำ ถึงแรม 3 ค่ำ เพื่อเปลี่ยนถ่ายน้ำในบ่อนั้น ถือเป็นขั้นตอนสำคัญในการเปิดรับสัตว์น้ำชนิดต่างๆ ตามธรรมชาติที่มากับสายน้ำเข้าสู่บ่อด้วย โดย ในขณะที่ การปล่อยน้ำออกจากบ่อในช่วงน้ำลง ก็ได้ใช้ถุงตาข่ายกันสัตว์น้ำที่มีอยู่ไม่ให้ออกไปจากบ่อ ดังนั้น การเปิด น้ำแต่ละครั้งจึงเป็นเหมือนการสะสมสัตว์น้ำชนิดต่างๆ ในธรรมชาติเข้ามาเลี้ยงในบ่อให้มีเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ

ทั้งนี้ในช่วงที่เปิดปิดน้ำเข้าออกแต่ละครั้งผู้เลี้ยงยังสามารถใช้ถุงตาข่ายดักจับสัตว์น้ำ จำพวก กุ้ง ปู ปลาที่มีขนาดตามความต้องการของท้องตลาด ขึ้นมาขายได้ในทุกครั้งที่เปิดบ่อ ซึ่งถ้าสภาพน้ำดี มี สัตว์น้ำมากก็สามารถสร้างรายได้ให้กับผู้เลี้ยงได้ วันละ ประมาณ 500-2,000 บาท ซึ่ง 1 เดือน จะสามารถ เปิด ปิดน้ำเข้าออกในช่วงน้ำทะเลหนุนได้ ประมาณ 10 วัน สร้างรายได้หมุนเวียนให้กับผู้เลี้ยงเดือนละ ประมาณ 5,000 บาท – 20,000 บาท ได้ตลอดทั้งปี แต่ในบางกรณีที่มีน้ำเสียเกิดขึ้นในพื้นที่ ผู้เลี้ยงก็ไม่สามารถเปิดปิดน้ำเข้าออกบ่อได้ เนื่องจากน้ำเสียจะเข้าสู่บ่อ และอาจทำให้สัตว์น้ำที่เลี้ยงในบ่อตายได้

วิธีการเก็บผลผลิตหอยแครงและสัตว์น้ำตามธรรมชาติที่เลี้ยงในบ่อ

วิธีเก็บผลผลิตจากนาุ้งธรรมชาติ จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันของทีมวิจัยและผู้เข้าร่วมที่มีประสบการณ์การเลี้ยงสัตว์น้ำเกี่ยวกับวิธีการเก็บผลผลิตจากนาุ้งธรรมชาติ พบว่า นอกจากวิธีการจับสัตว์น้ำ โดยใช้ถุงตาข่ายดักบริเวณประตูนาุ้งในช่วงเปิด – ปิดน้ำเข้าออกในแต่ละเดือนแล้ว ยังมีการจับสัตว์น้ำที่เติบโตในบ่อ ซึ่งจำเพาะเจาะจงต่อสัตว์น้ำที่ต้องการแต่ละชนิด โดยจะมีเครื่องมือวิธีการ และช่วงฤดูในการจับ ดังนี้

กุ้ง เก็บผลผลิตในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ – พฤษภาคม เครื่องมือที่ใช้ ใช้ถุงอวนเปิดกุ้ง

ปู เก็บผลผลิตในช่วงเดือนมิถุนายน – สิงหาคม เครื่องมือที่ใช้ ใช้ตะขอลงและลอบ

ปลา เก็บผลผลิตในช่วงเดือนมกราคม – กุมภาพันธ์และตุลาคม - ธันวาคม เครื่องมือที่ใช้ ใช้อวนตาข่ายดัก

หอย เก็บผลผลิตแต่ละรอบขึ้นอยู่กับช่วงที่เลี้ยง ส่วนใหญ่จะเก็บผลผลิตในช่วงเดือนมกราคม – ตุลาคม ใช้มือคว่ำ

จากการถอดบทเรียนจะเห็นว่าถ้าไม่มีปัจจัยที่ส่งผลกระทบในทางไม่ดีต่อการเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อก็จะสามารถหมุนเวียนในการเก็บผลผลิตจากการเลี้ยงสัตว์น้ำตามธรรมชาติร่วมกับการเลี้ยงหอยแครงได้ตลอดทั้งปี

แหล่งขาย และราคาขายหอยแครงและสัตว์น้ำที่เลี้ยงตามธรรมชาติที่เลี้ยงในบ่อ

เมื่อหอยแครงที่เลี้ยงได้ขนาด ตามความต้องการของท้องตลาดคือแล้วใช้เวลาในการเลี้ยง รวม 10-18 เดือน ส่วนใหญ่ผู้เลี้ยงจะนำไปขายที่ แพดอนสำโรง แพยมนาท่าทอง และ แพปอ ที่อยู่ในพื้นที่อำเภอกาญจนดิษฐ์ บางรายขายแม่ค้าทั่วไป และบางรายขายปลีกตามตลาดนัดด้วย โดยราคาหอยแครงที่ขายขึ้นอยู่กับราคาตามท้องตลาด และขนาดหอยแครง เช่น หอยแครงขนาด 80 ตัวต่อกิโลกรัม กิโลกรัมละ 18 – 22 บาท , หอยแครงขนาด 60 ตัวต่อกิโลกรัม กิโลกรัมละ 25 – 30 บาท , หอยแครงขนาด 50 ตัวต่อกิโลกรัม กิโลกรัมละ 30 – 35 บาท เป็นต้น

ส่วนสัตว์น้ำอื่นที่จับได้ จำพวก กุ้ง ปู ปลา จะนำไปขายแพ หรือขายตามตลาดนัดภายในอำเภอดอนสักนั่นเอง

ปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกุ้ง

จากการแลกเปลี่ยนข้อมูลจากประสบการณ์ของผู้เลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกุ้ง พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกุ้ง เป็นดังตาราง

ตารางแสดงปัจจัยที่ส่งผลดี และผลเสีย ต่อการเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกึ่ง

ปัจจัยที่ส่งผลดี	ปัจจัยที่ส่งผลเสีย
1. ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร	1. ทรัพยากรเสื่อมโทรม
2. น้ำไม่เสียไม่เน่า	2. น้ำเสีย
3. ใบบ่ไม่ทับถม	3. ใบบ่ทับถม
4. มีการทำความสะอาดขี้เลนในบ่อ	4. กุ้ง หอย ปู ปลา เป็นโรค
5. คับแน่นไม่รั่ว	5. มีงบประมาณในการลงทุนน้อย
6. ขั้นตอนการเตรียมบ่อและการดูแลรักษาของผู้เลี้ยงดี เอาใจใส่อย่างสม่ำเสมอ	6. คับแน่นรั่วซังน้ำไม่อยู่
7. สร้างงาน สร้างอาชีพอย่างชัดเจน	7. มีการใช้ยาเบื่อในคลอง
	8. ใช้แรงงานคนไม่ทันต่อฤดูกาล
	9. น้ำร้อน หรือน้ำเค็มเกินไปไม่ดี

การเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกึ่ง เป็นการสร้างงานสร้างอาชีพให้กับผู้เลี้ยงได้อย่างชัดเจน แต่การเลี้ยงย่อมประสบปัญหาและอุปสรรคที่ต้องแก้ไขในหลายๆเรื่อง จากตารางจะเห็นว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกึ่งแบ่งเป็น 2 ปัจจัยใหญ่ๆ คือ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรสัตว์น้ำในคลองธรรมชาติ สภาพน้ำในคลอง และการดูแลเอาใจใส่ของผู้เลี้ยง ดังจะอธิบายได้ ดังนี้

1. ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรสัตว์น้ำในคลองธรรมชาติ จากสภาพนาทุ่งที่อยู่ในป่าชายเลน และมีคลอง 3 สาย ไหลผ่าน ประกอบด้วย คลองบ้านห้วย คลองบางแตน และคลองบางตังหีบ ซึ่งเป็นคลองสาขา ของคลองดอนสัก ซึ่งในภาวะปกติที่ไม่เกิดภัยธรรมชาติ ไม่มีการใช้เครื่องมือ ประมงทำลายล้าง และการปล่อยน้ำเสียลงสู่คลอง พื้นที่ดังกล่าวก็จะมี ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรค่อนข้างสูง ทั้งนี้พบว่า ถ้าพื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์ของ ทรัพยากรมาก การเลี้ยงสัตว์น้ำธรรมชาติก็จะได้ผลดีมีรายได้จากการเลี้ยงสัตว์น้ำมาก เนื่องจาก สัตว์น้ำที่มีอยู่ในธรรมชาติจะเข้าสู่ทุ่งขณะที่เปิดปิดน้ำเข้าออกบ่อได้มาก แต่ ถ้าสภาพพื้นที่เสื่อมโทรม ก็จะมีสัตว์น้ำธรรมชาติเข้าสู่ทุ่งน้อย ทำให้การเลี้ยงไม่ได้ผลเท่าที่ควร
2. สภาพน้ำในคลองและกิจกรรมต่างๆในพื้นที่ใกล้เคียงที่มีผลต่อสภาพน้ำในคลอง สภาพน้ำในคลองมีผลต่อความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำเป็นอย่างมาก พบว่าเมื่อเกิดน้ำเสีย สัตว์น้ำก็จะหายไปจากพื้นที่ ซึ่งมีผลต่อการเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกึ่งแบบธรรมชาติ เพราะน้ำเสียทำให้พื้นที่ขาดความสมบูรณ์ ซึ่งการเกิดภาวะน้ำเสียนั้นนอกจากสัตว์น้ำเข้ามาในพื้นที่ได้น้อยลงแล้ว การเปิดน้ำเข้าออกนาในช่วงที่เกิดภาวะน้ำเสีย ยังทำให้น้ำเสียที่มีอยู่ในคลองธรรมชาติ เข้าสู่บ่อเลี้ยง ซึ่งอาจมีผลให้สัตว์น้ำที่มีในบ่อเป็นโรคหรือตายได้ ดังนั้น ผู้เลี้ยง

จะต้องสังเกตสภาพน้ำก่อนการเปิดน้ำเข้าออกบ่อทุกครั้ง ก่อนเปิดน้ำเข้า-ออกบ่อ ทั้งนี้ สภาพน้ำเสียที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่ เกิดจากการทำกิจกรรมต่างๆของพื้นที่โดยรอบ เช่น การปล่อยน้ำเสียจากนาทุ่ง และการใช้ยาเบื่อเมาในการจับสัตว์น้ำ เป็นต้น

3. การเกิดปัญหาจากสภาพธรรมชาติที่ไม่เหมาะสม ในสภาพธรรมชาตินั้น แม้พื้นที่จะมีความอุดมสมบูรณ์สูง แต่ธรรมชาติที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ก็มีผลต่อการเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อทุ่ง เช่น ความต่างของน้ำในบ่อเลี้ยงกับน้ำนอกบ่อเลี้ยง ถ้าต่างกันมากเกินไปก็จะทำให้เกิดแรงดัน ซึ่งส่งผลทำให้ขอบบ่ออาจทำให้รั่วซึมหรือพังได้ , สภาพป่าชายเลนที่สมบูรณ์ ก็ทำให้ใบไม้หล่นร่วงทับถมในบ่อเกิดเป็นแก๊สพิษได้ นอกจากนี้ยังมีสภาพน้ำที่ร้อนหรือเค็มเกินไปก็อาจทำให้สัตว์น้ำเป็นโรคและตายได้ รวมถึงภัยธรรมชาติที่มักเกิดขึ้นในช่วงน้ำหลากหรือช่วงปลายปี ก็ไม่สามารถคาดเดาได้น้ำจืดและตะกอนในน้ำจะมากจนถึงขั้นเกิดวิกฤติขึ้นในบ่อเลี้ยงได้หรือไม่ ซึ่งกรณีนี้ผู้เลี้ยงต้องพยายามหลีกเลี่ยงการซื้อสัตว์น้ำจากภายนอกมาปล่อยเสริมในช่วงฤดูน้ำหลาก หรือต้องกะช่วงเวลาในการเลี้ยงให้สามารถเก็บผลผลิตได้ก่อนน้ำหลาก เป็นต้น

4. การดูแลเอาใจใส่ของผู้เลี้ยง การดูแลเอาใจใส่และการสังเกตความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกบ่อเลี้ยง เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในการเลี้ยงสัตว์น้ำ พบว่า ถ้ามีการติดตามเอาใจใส่ต่อการเลี้ยงอย่างใกล้ชิดก็จะสามารถเตรียมการวางแผน หรือปรับการเลี้ยงเพื่อตั้งรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น หรือเลี้ยงให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติได้ดีกว่าการเลี้ยงแบบไม่ค่อยดูแลเอาใจใส่ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงต่างๆ มีโอกาสเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทั้งเกิดจากธรรมชาติ และการกระทำของมนุษย์ เช่น กรณีคันนาชำรุดรั่วซึม ถ้าผู้เลี้ยงไม่ได้สังเกตก็อาจทำให้แรงดันน้ำดันคันนาให้ชำรุดมากกว่าเดิม ถ้าไม่สังเกตและพบเห็นรอยรั่วช้าจะทำให้ยากแก่การแก้ไข และอาจทำให้น้ำในบ่อแห้งลงส่งผลต่อสัตว์น้ำที่เลี้ยงได้ หรือกรณีที่มีน้ำเสียเกิดขึ้นในคลอง ก็ต้องระมัดระวังโดยการงดเว้นการเปิดบ่อ เพื่อกันน้ำเสียเข้ามาในบ่อเลี้ยง เป็นต้น

5. อื่นๆ เช่น ศักยภาพในการลงทุน และการจัดการของผู้เลี้ยงน้อย ก็จะทำให้มีรายได้จากการเลี้ยงน้อย เป็นต้น

ทั้งนี้โดยสรุปจากการถอดบทเรียนการเลี้ยงสัตว์น้ำในนาทุ่งที่ผ่านมา พบว่า ปัจจุบัน มีการเลี้ยงอยู่รูปแบบเดียว คือ การเลี้ยงหอยแครงควบคู่กับการเลี้ยงสัตว์น้ำที่เข้ามาตามธรรมชาติ จากการเปิด-ปิดน้ำเข้าออกบ่อ ซึ่งการเลี้ยงหอยแครง ต้องใช้งบประมาณค่อนข้างสูง และระยะเวลาในการเลี้ยงค่อนข้างนาน โดยส่วนใหญ่ ผู้เลี้ยงจะมีรายได้หมุนเวียนจากการเลี้ยง และการจับสัตว์น้ำตามธรรมชาติ ที่เข้ามาในบ่อ และรายได้จากการเลี้ยงหอยแครงจะได้เป็นเงินก้อนเมื่อครบรอบการเลี้ยง แต่ก็มีหลายครั้งที่

พบว่า การเลี้ยงหอยแครงเกิดปัญหาภัยธรรมชาติทำให้ได้กำไรจากการเลี้ยงน้อยและบางรายก็ประสบปัญหาขาดทุนจากการเลี้ยง

2.2 สํารวจบ่อกึ่งที่เหมาะสมในการทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำ

จากข้อมูลการถอดบทเรียนการเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกึ่งร้างที่ผ่านมา จะเห็นว่า ส่วนใหญ่จะเลี้ยงหอยแครง ควบคู่กับสัตว์น้ำที่เข้ามาตามธรรมชาติ ทีมวิจัยจึงคิดที่จะหาแนวทางในการทดลองปรับเปลี่ยนชนิดสัตว์น้ำที่เลี้ยงในบ่อ โดยวางแผนว่าจะเลี้ยง ปลากะพง กุ้ง และปูทะเลในบ่อ และเก็บข้อมูลผลการเลี้ยง และความเป็นไปได้ที่จะเลี้ยงสัตว์น้ำชนิดดังกล่าวในบ่อกึ่ง เพื่อให้การเลี้ยงสัตว์น้ำมีความหลากหลายมากขึ้น และสามารถเป็นทางเลือกในการเลี้ยงได้ในอนาคต ทั้งนี้ทีมวิจัยได้นัดหมายในการสำรวจบ่อกึ่งในวันที่ 3 ตุลาคม 2552 เวลา 09.00 น. โดยนัดเจอกันที่ บ้าน ส.อบต.สายันต์ แยมอ่วม เมื่อสมาชิกพร้อมก็ได้ไปลงเรือสำรวจความเหมาะสมของบ่อกึ่งในการเลี้ยงสัตว์น้ำชนิดต่างๆ ระหว่างลงเรือก็ได้สำรวจการเจริญเติบโตของต้นไม้ไปด้วย เผื่อจะวางไปด้วย

สำหรับการสำรวจพื้นที่บ่อกึ่งที่เหมาะสมในการทดลองเลี้ยงน้ำ ทีมวิจัยได้พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการเลี้ยงสัตว์น้ำแต่ละชนิด คือ **ปลากะพง**เลี้ยงในบ่อของนายวงศ์ดวง กอประเสริฐกุล พื้นที่ ม.7 ปากดอนสักเชื่อมโยงคลองบ้านห้วย เลี้ยงในบ่อกึ่งธรรมชาติ ขนาดบ่อประมาณ 80 ไร่ ปล่อยพันธุ์ปลาขนาด 1 นิ้ว กว่าแสนตัว เป็นปลาที่สั่งมาจากฟาร์มในจังหวัดชลบุรี

กุ้ง เลี้ยงใน บ่อของนายวันเด่น กอประเสริฐกุล พื้นที่ ม.7 ปากดอนสัก เชื่อมโยงคลองบ้านห้วย เหตุผลที่เลือกเนื่องจาก บ่อไม่ชำรุด, คับน้ำสูง , น้ำไม่ท่วม , มีอากาศถ่ายเทดี , ลมโปร่งและเจ้าของบ่อมีความเต็มใจในการทดลองเลี้ยงเพื่องานวิจัยส่วนรวม แต่ยังมีความปัญหาในเรื่องการลงทุนค่าอาหารของกุ้งและปลา ชื่อกุ้งมาจากฟาร์มเพาะเลี้ยงพันธุ์ลูกกุ้งในอำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช

ส่วนปูทะเล (ปูดำ / ปูขาว) บ่อของนายวิศิษฐ์ เมฆสุวรรณ พื้นที่หมู่ที่ 3 ดอนตะเคียนซึ่งมีความเชื่อมโยงคลองบางแตน เหตุผลที่เลือกเนื่องจาก น้ำไม่ท่วมคืบนา ในบ่อมีร่องน้ำลึก มีสัตว์น้ำเล็กอยู่ในบ่อ คาดว่าน่าจะเป็นอาหารของสัตว์น้ำที่เลี้ยงได้ พื้นที่โล่ง มีต้นไม้เล็กน้อย อากาศถ่ายเทดี และเจ้าของบ่อมีความเต็มใจในการทดลองเลี้ยงเพื่องานวิจัยของส่วนรวม ชื่อปูนี้มาจากแพนมาปล่อยในบ่อพื้นที่กว่า 5 ไร่ จำนวนกว่า 400 ตัว

ทั้งนี้จะเห็นว่าการเลือกพื้นที่ ส่วนใหญ่จะอยู่นอกหมู่ที่ 4 บ้านห้วย เนื่องจากพื้นที่ในบริเวณหมู่ที่ 4 บ้านห้วย สภาพนาเป็นพื้นที่คืบนาต่ำ เวลานั้นน้ำมากก็จะท่วมคืบนาหมด มีความเสี่ยงในการเพาะเลี้ยง ประกอบกับบ่อชำรุดค่อนข้างมากไม่สามารถใช้แรงงานคนในการซ่อมแซมได้ จึงไม่สามารถเพาะเลี้ยง กุ้ง ปลากะพง ปูดำ / ปูขาวได้ เมื่อได้พื้นที่ ที่เหมาะสมในการเลี้ยงสัตว์น้ำ ทีมวิจัยก็ได้ช่วยกันปรับปรุงพื้นที่สำหรับการปฏิบัติการทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำ ดังนี้

- บ่อเลี้ยงปูดำ ขนาด 5 ไร่ บ่อมีOWNเดิมล้อมอยู่แล้ว จึงซ่อมแซมOWNให้อยู่ในสภาพที่ใช้การได้ ก็สามารถปล่อยได้เลย กำหนดเวลาทดลองเลี้ยง 4 – 7 เดือน
- บ่อเลี้ยงกุ้ง ปรับบ่อโดยใช้OWNล้อม ประมาณ 2 ม้วน ลึกประมาณ 2 เมตร กั้นบ่อเพาะเลี้ยงลูกกุ้งขนาดยาว 10 เมตร กว้าง 10 เมตร ก็สามารถปล่อยได้เลย กำหนดเวลาทดลองเลี้ยง 4 – 6 เดือน
- บ่อเลี้ยงปลากะพง ปรับปรุงตกแต่งเล็กน้อย โดยใช้ตะแกรงเหล็กดันพื้นที่ในบ่อในเรียบเสมอ ปล่อยทดลองได้เลย กำหนดจะใช้เวลาในการเลี้ยง ประมาณ 7 – 8 เดือน

หลังจากนั้นก็ได้วางแผนในเรื่อง การบริหารจัดการผลการปฏิบัติการทดลองเลี้ยง โดยมีการตกลงร่วมกันว่า ถ้าปฏิบัติการทดลองเลี้ยงได้ผล หักต้นทุนเข้ากองทุนอนุรักษ์ หักค่าใช้จ่ายการเลี้ยงคืนเจ้าของบ่อ ส่วนแบ่งกำไรกำไรให้เจ้าของบ่อร้อยละ 70 เข้ากองทุนอนุรักษ์ร้อยละ 30 แต่ถ้าปฏิบัติการทดลองเลี้ยงไม่ได้ผล ทีมวิจัยต้องร่วมกันระบุเหตุผลความจริงว่าทำไมเลี้ยงไม่ได้ผล เพื่อสรุปเป็นบทเรียนเป็นประโยชน์ต่อการเลี้ยงสัตว์น้ำต่อไปในอนาคต

2.3 ปฏิบัติการทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำและการจัดเก็บข้อมูลการเจริญเติบโตของสัตว์น้ำบ่อทดลองเลี้ยงทั้ง 3 บ่อ

หลังจากที่มีการเตรียมบ่อปรับปรุงบ่อและประสานงานจัดซื้อพันธุ์สัตว์น้ำ กุ้ง ปลากะพง และปูทะเล ตามที่วางแผนเอาไว้แล้ว ก็มีการปล่อยกุ้ง และปลากะพง สู่บ่อทดลองเลี้ยงเมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 2552 และมีการปล่อยปูสู่บ่อทดลองเลี้ยงในวันที่ 15 พฤศจิกายน 2552 ซึ่งการทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำแต่ละชนิด สามารถสรุปผลได้ ดังต่อไปนี้

■ การเลี้ยงกุ้ง

การเลี้ยงกุ้งที่ทีมวิจัยได้เริ่มปล่อยกุ้ง เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 2552 จำนวน 100,000 ตัวละ 0.045 บาท รวมเป็นเงิน 4,500 บาท แต่จากการปล่อยได้ 3 วัน ในวันที่ 6 พฤศจิกายน 2552 เกิดน้ำท่วมคันนา ทำให้ลูกกุ้งที่ปล่อยไว้ส่วนใหญ่หลุดออกมาสู่ธรรมชาติ พบว่ายังมีหลงเหลืออยู่บ้าง จากที่จับในช่วงเดือนพฤษภาคม 2553 ได้น้ำหนักตัว $\frac{1}{2}$ ชีดบ้าง เกือบ 1 ชีดบ้าง

จากการสอบถามคนหากินในคลองบอกว่าหากุ้งในคลองได้มากขึ้นกว่าเดิม ทีมวิจัยกล่าวว่าแม้งุ้ง 100,000 ตัว จะไม่ได้อยู่ในบ่อแต่กุ้งก็เจริญเติบโตอยู่ตามคลองธรรมชาติ คนก็ได้บริโภค แต่ถ้าต้องการจะทดลองเลี้ยงใหม่ต้องเลือกบ่อที่มีศักยภาพมากกว่านี้ และบ่อขนาดเล็กกว่านี้เพื่อง่ายต่อการสังเกตผลการเจริญเติบโต ง่ายต่อการเก็บเกี่ยวผลผลิต

■ การเลี้ยงปลากะพง

การทดลองเลี้ยงปลากะพงได้ปล่อยในวันที่ 3 พฤศจิกายน 2552 เกิดน้ำใหญ่ท่วมคันนาทำให้ลูกปลากะพงออกสู่ธรรมชาติ ในช่วงปลายปี 2552 นับจากวันทดลองเลี้ยงเป็นเวลาเพียง 1 เดือนกว่าจากการสอบถามข้อมูลคนที่ใช้ประโยชน์คลองมีบ้างที่สังเกตเห็นปลากะพง บางคนก็จับได้ขนาดยังไม่ใหญ่ ทีมวิจัยสะท้อนว่าแม้การทดลองเลี้ยงไม่ประสบความสำเร็จตามที่คาดหวัง แต่ก็เป็นการเพิ่มปริมาณปลากะพงในธรรมชาติ ปลากะพงแทบจะไม่สามารถจับได้เลย ซึ่งทีมวิจัยเห็นว่าปลากะพงนั้นมาไกลจากจังหวัดชลบุรี อาจเกิดอาการล้าจึงเป็นเหตุให้ปลากะพงไม่แข็งแรงและตายไป

■ การเลี้ยงปูทะเล(ปูดำ)

ก่อนปล่อยปูสู่บ่อกึ่งทีมวิจัยมีการสรุปบทเรียนการทดลองเลี้ยงสู่กันฟังว่า การทดลองเลี้ยงกึ่งปลากะพง ประสบปัญหาน้ำท่วมคันนา ในช่วงน้ำใหญ่(น้ำทะเลหนุน) ระหว่างวันที่ 5-6 พฤศจิกายน 2552 ที่ผ่านมา ซึ่งไม่ได้คาดการณ์มาก่อนว่าเหตุการณ์แบบนี้จะเกิดขึ้น การทดลองเลี้ยงปูดำเริ่มทยอยปล่อยปู เนื่องจากปูที่สั่งซื้อไม่ได้ตามจำนวนที่ต้องการ ต้องหาเพิ่มแล้วปล่อย โดยเริ่มปล่อยตั้งแต่วันที่ 2 ธันวาคม 2552 ถึงวันที่ 21 ธันวาคม 2552 ปล่อยปูทั้งหมด 101 ตัว ปูอ่อน 83 ตัว ปูเล็ก 18 ตัว แล้วหาเพิ่มอีกระหว่างการทดลองเลี้ยง และจะมีการติดตามการเจริญเติบโตของปูต่อไปทุกๆ เดือน แต่พบว่าเลี้ยงได้ไม่ถึงเดือนก็เริ่มสังเกตเห็นปูดำท้องสีขาว เหลือง และพบเห็นปูตายบริเวณขอบบ่อ

จากการสอบถามผู้ที่มีประสบการณ์ในการเลี้ยง พบว่าช่วงนี้หลายพื้นที่ประสบปัญหาในลักษณะเดียวกัน สอบถามจากนักวิชาการประมงได้ข้อมูลว่าเป็นเพราะน้ำร้อนและเค็มผิดปกติ หลังจากนั้น วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2553 ทีมวิจัยได้พยายามแก้ปัญหาโดยการ ใช้ต่างทับทิมละลายในถังใส่ตามน้ำเวลาเปิดน้ำเข้าจำนวน 1 กิโลกรัม เพื่อฆ่าเชื้อโรคให้ปู แต่ก็ยังพบปัญหาปูตายบริเวณขอบบ่อ ในระหว่างวันที่ 3-12 กุมภาพันธ์ 2553 จึงได้ใช้ต่างทับทิมละลายในถังใส่ตามน้ำเวลาเปิดน้ำเข้าบ่อวันละประมาณ 2 ชีด หลังจากได้ใช้ต่างทับทิมฆ่าเชื้อโรคต่อเนื่องกันเป็นระยะเวลา 11 วัน ซึ่งใช้ต่างทับทิมรวมทั้งสิ้น ประมาณ 3 กิโลกรัม ในวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2553 จึงได้ทดลองจับขึ้นมาดู โดยการใช้ลอบ 10 ใบ พบว่าได้ปู 10 ตัว แต่ยังอ่อนอยู่ จึงได้ขังทิ้งไว้ 1 คืน ปรากฏว่าปูไม่ตายแต่ไม่แก่(กระดองไม่แข็ง) และในช่วงเดือนนี้ยังมีปูตายอีกเรื่อยๆ นายวิศัย เมฆสุวรรณ เจ้าของบ่อจึงได้หารือร่วมกับทีมวิจัย และตัดสินใจจับปูขนาดเล็กบางส่วนมาดอง หลังจากนั้นก็ยังสังเกตเห็นการตายของปูอยู่เรื่อยๆ จากการแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกัน ทีมวิจัยจึงมีข้อสรุปให้เปิดน้ำในบ่อออกเพื่อจับปูไปขาย ตากบ่อให้มีสภาพดีขึ้น

จากการเลี้ยงสัตว์น้ำที่ผ่านมา พบว่า การเลี้ยงสัตว์น้ำทั้ง 3 ชนิด ไม่ได้ผล เนื่องจาก ประสบปัญหาในด้านความไม่เหมาะสมของสภาพแวดล้อม ทั้งสภาพนาุ้งที่ไม่เหมาะสม ต่อการเลี้ยง เช่น การเลี้ยงปลา และกึ่ง ในสภาพที่มีคันนาต่ำ น้ำท่วมถึง เมื่อเกิดน้ำหนุนมากๆ น้ำจะไหลท่วมคันนา ทำให้สัตว์น้ำที่เลี้ยงสามารถออกจากบ่อ มาสู่คลองธรรมชาติได้ นอกจากนี้การเลี้ยงปู ก็มีปัญหาคือเป็นโรคระบาด

เจริญเติบโตไม่ดี และมีการตายเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้การเลี้ยงสัตว์น้ำทั้ง 3 ชนิดที่ผ่านมา ไม่ประสบความสำเร็จ อย่างไรก็ตาม ปลากระพง และกุ้งที่หลุดออกไปจากบ่อก็เป็นการเพิ่มสัตว์น้ำตามธรรมชาติให้กับชาวประมงผู้ประกอบอาชีพหาเลี้ยงชีพในคลอง 3 สายได้เป็นอย่างดี

การเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อร้างร้างที่เหมาะสม ทีมวิจัยเห็นว่าสมควรที่จะหาพันธุ์สัตว์น้ำจากในพื้นที่ เนื่องจากเห็นว่าถ้าขนย้ายสัตว์มาจากพื้นที่อื่นที่ไกล จะทำให้สัตว์ล้มและมีเปอร์เซ็นต์การอยู่รอดได้น้อย การเลี้ยงกุ้งที่ทีมวิจัยเห็นว่าต้องมีการดูแลค่อนข้างสูงเนื่องจากว่าพันธุ์กุ้งที่ซื้อมานั้นมีขนาดเล็กมาก และโรคค่อนข้างเยอะ ส่วนการเลี้ยงปลาก็ไม่เหมาะสมกับสภาพบ่อในพื้นที่ เนื่องจากปลาสามารถจะเดินออกนอกบ่อได้ การจะเลี้ยงปลาก็ต้องลงทุนมากในการทำคันบ่อให้สูงเพื่อป้องกันปลาเดินออกนอกบ่อ นอกจากนี้ยังพบว่าไม่ควรนำปลามาเลี้ยงร่วมกับหอยแครง แม้ว่ามีราคาดีก็ตาม เพราะปลาจะกินหอยเป็นอาหาร ซึ่งการเลี้ยงร่วมกันในปริมาณมากจะทำให้การเลี้ยงหอยขาดทุนได้

จากเงื่อนไขทางด้านกายธรรมชาติ และสภาพนาุ้งในพื้นที่บ้านห้วยที่ค่อนข้างต่ำและขรุขระ จึงไม่เหมาะสมต่อการเลี้ยง ปลากระพง ปลูทะเล และกุ้ง ทีมวิจัยจึงได้ข้อสรุปว่าการเลี้ยงหอยแครงร่วมกับสัตว์น้ำที่เข้ามาตามธรรมชาติจากการเปิด-ปิดน้ำ เข้า-ออก บ่อเลี้ยง เป็นทางเลือกที่ดีที่สุดของพื้นที่บ้านห้วยในปัจจุบัน ดังนั้น การดูแลสภาพแวดล้อมสมบูรณ์ ทั้งคุณภาพน้ำ และป่าชายเลน ให้เอื้อต่อการดำรงชีวิตของสัตว์น้ำ จึงเป็นสิ่งจำเป็น ที่ทุกคนต้องช่วยกัน เพื่อให้มีรายได้เสริมจากการจับสัตว์น้ำธรรมชาติในช่วงที่เปิดปิดน้ำเข้าออกบ่อ ระหว่างที่รอการเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากหอยแครง

3. การเฝ้าระวังคลอง 3 สาย และเขตอนุรักษ์

3.1 ประชุมทำแผนเฝ้าระวัง

การประชุมวางแผนเฝ้าระวังใช้เวลาช่วงบ่ายของวันที่ 1 กรกฎาคม 2552 ลานในสวนมะพร้าวบ้านเลขที่ 15/3 หมู่ที่ 4 บ้านห้วย บรรยายภาคเป็นวงธรรมชาติ คุยแบบกันเองและเปลี่ยนไปเรื่อยๆ มีพี่เลี้ยงร่วมกับทีมวิจัยบางคนช่วยกันจับประเด็นไว้ ผลจากการร่วมแลกเปลี่ยนทำให้ได้รูปแบบการเฝ้าระวัง 2 รูปแบบ คือ เฝ้าระวังไปพร้อมกับดำเนินวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ เฝ้าระวังโดยการลาดตระเวน ทั้งนี้ได้แบ่งทีมรับผิดชอบออกเป็น 3 ทีม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

รูปแบบที่ 1 เฝ้าระวังไปพร้อมกับการดำเนินวิถีชีวิตของคนในพื้นที่

(1) เฝ้าระวังคลองบ้านห้วย	ผู้รับผิดชอบ คือ นายน้อม เกิดสินธุ์
และ นายสมศักดิ์ นิยมผล
(2) เฝ้าระวังคลองบางตังหีบ	ผู้รับผิดชอบ คือ นายวงษ์ดวง กอประเสริฐกุล
และ นายชาติศักดิ์ สุวรรณมูล
(3) เฝ้าระวังคลองบางแตน	ผู้รับผิดชอบ คือ นายวิศัย เมฆสุวรรณ

และ นายสมบัติ สิงห์ครุ

รูปแบบที่ 2 การเฝ้าระวัง โดยการลาดตระเวน

- (1) เฝ้าระวังคลองบ้านห้วย ลาดตระเวนทุกวันที่ 7 ของเดือน หรือเลื่อนตามความเหมาะสมตามสถานการณ์
- (2) เฝ้าระวังคลองบางต้างหีบ ลาดตระเวนทุกวันที่ 14 ของเดือน หรือเลื่อนตามความเหมาะสมตามสถานการณ์
- (3) เฝ้าระวังคลองบางแตน ลาดตระเวนทุกวันที่ 21 ของเดือน หรือเลื่อนตามความเหมาะสมตามสถานการณ์
- (4) เฝ้าระวังลาดตระเวนรวมทั้ง 3 คลอง วันที่ 30 – 31 ของทุกเดือน หรือเลื่อนตามความเหมาะสมตามสถานการณ์

โดยการลาดตระเวนเฝ้าระวังแต่ละครั้ง ผู้ใหญ่มาโนช ดิษฐเดช ส.อบต.สาयันต์ แย้มอ่วม จะลงพื้นที่ลงปฏิบัติการด้วย หลังจากวางแผนปฏิบัติการแล้วมีการปฏิบัติกรอย่างจริงจังเรื่อยมา และนำมาสรุปประเมินผลการเฝ้าระวังกันทุกเดือน

3.2 ปฏิบัติการเฝ้าระวัง เครื่องมือที่ใช้ คือ การปฏิบัติการและการสนทนากลุ่มย่อย

ทีมวิจัยมีการปฏิบัติการเฝ้าระวังควบคู่ทั้ง 2 รูปแบบทั้งรูปแบบการเฝ้าระวังไปพร้อมๆ กับการดำเนินวิถีชีวิตของคนในพื้นที่และรูปแบบการลาดตระเวน โดยทีมวิจัยที่รับผิดชอบจุดบันทึกผลการเฝ้าระวังไว้ การออกลาดตระเวนในแต่ละครั้งจะยึดกฎกติกาที่ตั้งไว้เป็นเกณฑ์ โดยมีระยะเวลาตั้งแต่ช่วงเดือนสิงหาคม ปี 2552 ถึง เดือน พฤษภาคม ปี 2553 ออกลาดตระเวนสัปดาห์ละ 1 ครั้ง จากการเก็บข้อมูลในแต่ละคลองได้ผล ดังตาราง

ตารางบันทึกผลการเฝ้าระวังทรัพยากรชายฝั่งคลองบ้านห้วย

ว / ต / ป	เวลา	เหตุการณ์ที่พบเห็นจากการเฝ้าระวัง
7 ส.ค.52	01.00 น.	มีเรือรูน 1 ลำ
14 ส.ค.52	13.30 น.	มีเรือรูน 1 ลำ
21 ส.ค.52	03.20 น.	มีเรือรูน 2 ลำ
30 ส.ค.52	22.05 น.	มีเรือรูน 2 ลำ
31 ส.ค.52	24.00 น.	มีเรือรูน 2 ลำ
16 ก.ย.52	24.00 น.	มีเรือรูน 1 ลำ
17 ก.ย.52	04.00 น.	มีเรือรูน 1 ลำ และเรือปิดปลา 1 ลำ

ว / ต / ป	เวลา	เหตุการณ์ที่พบเห็นจากการเฝ้าระวัง
18 ก.ย.52	01.00 น.	มีเรือรูน 2 ลำ
19 ก.ย.52	21.00 น.	มีเรือรูน 2 ลำ
20 ก.ย.52	20.00 น.	มีเรือรูน 1 ลำ
21 ก.ย.52	18.30 น.	ผู้ใหญ่มาโนช ดิษฐ์เดช ลงมาห้ามเรือรูนไม่ให้รูนปลา
22 ก.ย.52		ไม่มีเรือรูน
23 ก.ย.52	19.00 น.	มีเรือรูนมารูนกึ่งเคย 2 ลำ
24 ก.ย.52	22.00 น.	มีเรือรูน 2 ลำ
25 ก.ย.52	23.00 น.	มีเรือรูน 1 ลำ
26 ก.ย.52	22.00 น.	มีเรือรูน 2 ลำ
27 ก.ย.52	01.00 น.	มีเรือรูน 1 ลำ
28 ก.ย.52		ไม่มีเรือรูน
29 ก.ย.52	21.00 น.	มีเรือรูน 2 ลำ
30 ก.ย.52	24.00 น.	มีเรือรูน 1 ลำ
1 ต.ค.52	21.00 น.	มีเรือรูน 2 ลำ
2 ต.ค.52	01.00 น.	ไม่มีเรือรูน
4 ต.ค.52	16.00 น.	มีเรือปิดปลาและเรือวางลอบ
7 ธ.ค.52	21.30 น.	มีเรือรูน 1 ลำเข้ามาในพื้นที่
14 ธ.ค.52	22.30 น.	มีเรือรูน 1 ลำเข้ามาในพื้นที่
21 ธ.ค.52	21.30 น.	มีเรือรูน 1 ลำเข้ามาในพื้นที่
28 ธ.ค.52	20.40 น.	มีเรือรูน 1 ลำเข้ามาในพื้นที่
7 ม.ค.53	01.30 น.	มีเรือรูน 2 ลำ
14 ม.ค.53	02.20 น.	มีเรือรูน 1 ลำ
21 ม.ค.53	22.00 น.	มีเรือรูน 2 ลำ
28 ม.ค.53	01.30 น.	มีเรือรูน 2 ลำ
7 ก.พ.53	02.00 น.	มีเรือรูน 2 ลำ
14 ก.พ.53	01.30 น.	มีเรือรูน 1 ลำ
21 ก.พ.53	22.00 น.	มีเรือรูน 1 ลำ
28 ก.พ.53	02.30 น.	มีเรือรูน 2 ลำ

ว / ต / ป	เวลา	เหตุการณ์ที่พบเห็นจากการเฝ้าระวัง
7 มี.ค.53	21.00 น.	มีเรื้อรูน 2 ลำ
14 มี.ค.53	01.30 น.	มีเรื้อรูน 1 ลำ
21 มี.ค.53	02.30 น.	เหตุการณ์ปกติ
28 มี.ค.53	01.30 น.	มีเรื้อรูน 2 ลำ
7 เม.ย.53	01.30 น.	มีเรื้อรูน 2 ลำ
14 เม.ย.53	01.30 น.	เหตุการณ์ปกติ
21 เม.ย.53	01.30 น.	มีเรื้อรูน 1 ลำ
28 เม.ย.53	01.30 น.	มีเรื้อรูน 2 ลำ
7 พ.ค.53	24.00 น.	มีเรื้อรูน 1 ลำ
14 พ.ค.53	24.00 น.	เหตุการณ์ปกติ
21 พ.ค.53	24.00 น.	มีเรื้อรูน 1 ลำ
28 พ.ค.53	01.00 น.	มีเรื้อรูน 1 ลำ

หมายเหตุ นายสมศักดิ์ นิยมผล และ นายน้อม เกิดสินธ์ เป็นผู้เฝ้าระวัง และบันทึกข้อมูล

จากการเฝ้าระวังคลองบางแตน ตั้งแต่เดือน สิงหาคม 2552 ถึงเดือนพฤษภาคม 2553 ที่ผ่านมา จะพบ เครื่องมือประมงที่ทำลายทรัพยากร จำพวกเรื้อรูน ที่เข้ามาเป็นประจำเกือบทุกคืน นอกจากนี้ยังมีเรือปิดปลา และเรือวางลอบ เล็กน้อย จากการสอบถามคนที่ใช้ประโยชน์จากคลองในพื้นที่ใกล้เคียงได้ข้อมูลว่ามีเรื้อรูนเข้ามาในคลองเกือบทุกคืน แต่หลังจากวางทุ่นเขตอนุรักษ์คลองบ้านห้วย และมีการห้ามปรามจากผู้ใหญ่บ้าน ทำให้เรื้อรูน ไม่เข้ามารุ่นบ่อยเหมือนเมื่อก่อน

ตารางบันทึกผลการเฝ้าระวังทรัพยากรชายฝั่งคลองบางต้างหีบ

ว / ต / ป	เวลา	เหตุการณ์ที่พบเห็นจากการเฝ้าระวัง
26 ส.ค.52	20.00 น.	มีเรื้อรูน 1 ลำ
28 ส.ค.52	21.00 น.	มีเรื้อรูน 2 ลำ
29 ส.ค.52	20.00 น.	มีเรื้อรูน 1 ลำ
30 ส.ค.52	19.00 น.	มีเรื้อรูน 1 ลำ
1 ก.ย.52	22.00 น.	มีเรื้อรูน 2 ลำ
2 ก.ย.52	22.00 น.	มีเรื้อรูน 1 ลำ
3 ก.ย.52	23.00 น.	มีเรื้อรูน 1 ลำ

ว / ต / ป	เวลา	เหตุการณ์ที่พบเห็นจากการเฝ้าระวัง
4 ก.ย.52	24.00 น.	มีเรือรูน 2 ลำ
5 ก.ย.52	20.00 น.	มีเรือวางอวน 1 ลำ
6 ก.ย.52	01.00 น.	มีเรือรูน 1 ลำ
7 ก.ย.52	02.00 น.	มีเรือรูน 2 ลำ
8 ก.ย.52	20.00 น.	มีเรือรูน 2 ลำ
9 ก.ย.52	22.00 น.	มีเรือตีปลา 1 ลำ
10 ก.ย.52	01.00 น.	มีเรือวางอวน 1 ลำ
11 ก.ย.52	24.00 น.	มีเรือรูน 1 ลำ
12 ก.ย.52	24.00 น.	มีเรือวางอวน 1 ลำและมีเรือรูน 1 ลำ
13 ก.ย.52	01.00 น.	มีเรือรูน 1 ลำ
14 ก.ย.52	02.00 น.	มีเรือรูน 1 ลำ
15 ก.ย.52	22.00 น.	มีเรือรูน 1 ลำ
16 ต.ค.52	23.00 น.	มีเรือรูน 1 ลำ
9 ต.ค.52	04.00 น.	มีเรือตีปลา 1 ลำและมีเรือรูน 1 ลำ
12 ต.ค.52	02.00 น.	มีเรือรูน 1 ลำ
15 ต.ค.52	02.00 น.	มีเรือรูน 1 ลำ
19 ต.ค.52	18.30 น.	มีเรือตีปลา 1 ลำและมีเรือรูน 2 ลำ
21 ต.ค.52	18.00 น.	มีเรือรูน 1 ลำ
22 ต.ค.52	01.00 น.	มีเรือรูน 1 ลำ
23 ต.ค.52	05.00 น.	มีเรือรูน 1 ลำ
24 ต.ค.52	05.00 น.	มีเรือรูน 1 ลำ
2 พ.ย.52	04.00 น.	มีเรือรูน 1 ลำ
9 พ.ย.52	03.00 น.	มีเรือรูน 1 ลำ
12 พ.ย.52	03.00 น.	มีเรือรูน 1 ลำ
13 พ.ย.52	24.00 น.	มีเรือรูน 2 ลำ
7 ธ.ค.52	22.00 น.	มีเรือรูน 2 ลำ
14 ธ.ค.52	22.30 น.	มีเรือรูน 1 ลำ
21 ธ.ค.52	18.30 น.	มีเรือรูน 1 ลำ
28 ธ.ค.52	21.30 น.	มีเรือรูน 2 ลำ

ว / ต / ป	เวลา	เหตุการณ์ที่พบเห็นจากการเฝ้าระวัง
7 ม.ค.53	20.00 น.	มีเรือรูน 1 ลำ
14 ม.ค.53	02.00 น.	มีเรือรูน 1 ลำ
21 ม.ค.53	02.00 น.	มีเรือรูน 1 ลำ
28 ม.ค.53	02.00 น.	เหตุการณ์ปกติ
7 ก.พ.53	22.00 น.	มีเรือรูน 1 ลำ
14 ก.พ.53	22.00 น.	มีเรือรูน 1 ลำ
21 ก.พ.53	22.00 น.	มีเรือรูน 1 ลำ
28 ก.พ.53	22.00 น.	มีเรือรูน 1 ลำ
7 มี.ค.53	24.00 น.	มีเรือรูน 2 ลำ
14 มี.ค.53	24.00 น.	มีเรือรูน 2 ลำ
21 มี.ค.53	24.00 น.	มีเรือรูน 2 ลำ
28 มี.ค.53	24.00 น.	มีเรือรูน 2 ลำ
7 เม.ย.53	01.00 น.	มีเรือรูน 2 ลำ
14 เม.ย.53	01.00 น.	มีเรือรูน 2 ลำ
21 เม.ย.53	01.00 น.	มีเรือรูน 1 ลำ
28 เม.ย.53	01.00 น.	เหตุการณ์ปกติ
7 พ.ค.53	02.00 น.	มีเรือรูน 1 ลำ
14 พ.ค.53	02.00 น.	มีเรือรูน 1 ลำ
21 พ.ค.53	02.00 น.	มีเรือรูน 1 ลำ
28 พ.ค.53	02.00 น.	มีเรือรูน 1 ลำ

หมายเหตุ นายวิศัย เมฆสุวรรณ เป็นผู้รับผิดชอบในการเฝ้าระวัง และบันทึกข้อมูล

จากการเฝ้าระวังคลองบางต้างหีบ ตั้งแต่เดือน สิงหาคม 2552 ถึงเดือนพฤษภาคม 2553 ที่ผ่านมา พบเรือรูนที่เข้ามาเป็นประจำเกือบทุกคืน นอกจากนี้ในบางครั้งยังพบเรือตีปลา และเรือวางอวนเข้ามาในพื้นที่ในช่วงเวลากลางคืน

ตารางบันทึกผลการเฝ้าระวังทรัพยากรชายฝั่งคลองบางแตน

ว / ด / ป	เวลา	เหตุการณ์ที่พบเห็นจากการเฝ้าระวัง	หมายเหตุ
1-7 ส.ค.52	09.00 น. – 09.30 น.	มีเรือรูงักและเรือตีปลากรอบอก	เป็นอาชีพประจำ คนหน้าเก่าๆ
	06.00 น. – 10.00 น.	มีคนดักปูเปี้ยว 4 คน มาเรือ 2 ลำ ชาวบ้านหมู่ที่ 9 ดอนสัก	
15 ส.ค.52	19.00 น.	มีคนมาจับปูเปี้ยวประมาณ 10 คน	เป็นชาวบ้านท่าทอง มาเป็นประจำ ทั้งคนไว้เป็นจุดๆ ตามคลองต่างๆ
16 – 17 ส.ค.52	19.30 น.	มีคนดักปูเปี้ยว 2 คน ชาวบ้านหมู่ที่ 9 ดอนสัก	หน้าเก่าๆ มาประจำ
29 ส.ค.52	07.20 น.	มีคนมาเก็บผักโก่งกางและผักครัก 2 คน	คนบางนางหมู่ที่ 9 ดอนสัก อาชีพประจำจับปูเปี้ยว
15 ก.ย.52	12.00 น.	มีคนบนสวนมาวางอวนปลากรอบอก 4 คน	คนเขาแร่
16 ก.ย.52	18.30 น.	มีเรือรูงัก 1 ลำ (18.30 น. – 21.00 o.)	ทำเป็นประจำเวลานี้ทุกๆ วัน ตลอดปี
16 ก.ย.52	23.30 น.	มีเรือตีปลากรอบอก 1 ลำ	
18 ก.ย.52	19.30 น.	มีคนมาจับปูเปี้ยวตามคลองและนาทุ่ง 5 คน และ เวลา 20.00 น. มาเพิ่มอีก 2 คน	
25-28 ก.ย. 52	06.00 น.	มีคนมาจาก ม.9 มาดักปูเปี้ยว 2 คน ด้วยกระป๋อง ประมาณ 200 กระป๋อง ดักตั้งแต่ 06.00 น. -12.00 น.	เป็นอาชีพประจำจะเปลี่ยนที่ดักไปเรื่อยๆ
1 ต.ค.52	08.30 น.	มีคนหมู่ที่ 7 มาตัด ไม้ครักจำนวน 3 ต้น จำนวน 2 คน เรือ 1 ลำ	เขาบอกว่าตัดไปเพื่อทำเสา หน้าบ้านจำนวน 3 ต้น
23 ต.ค.52	06.00 น.	มีเรือวางลอบกุ้ง 2 ลำ จำนวน 4 คน มาจากบ้านดอน	ได้เข้าไปถามว่าได้บ้างหรือเปล่า เขาบอกว่าได้บ้าง (น่าจะกลับช่วงเย็นๆ)
1 – 10 พ.ย.52	05.30 น. – 06.30 น.	มีเรือมาดักปูดำในคลอง 3 ลำ จำนวน 6 คน มาจาก หมู่ที่ 7 และ หมู่ที่ 9 ต.ดอน	ทำเป็นอาชีพประจำ จะมาตอนน้ำเริ่มขึ้น

ว / ด / ป	เวลา	เหตุการณ์ที่พบเห็นจากการเฝ้าระวัง	หมายเหตุ
		ลัก	
19. พ.ย.52	10.00 น.	มีคนมาเก็บผักครัก 2 คน	จำนวน 2 เป็นสามีภรรยา มาจากดอนสัก
	19.00 น.	จับปูเปี้ยว 3 คน มาจาก อ.ปากพนัง มา เข้าบ้านอยู่ในตลาดดอนสักเพื่อจับปูเปี้ยว	
ธ.ค.52	10.00 น. – 13.00 น.	มีคนมาจับปูเปี้ยวบางรายใช้กระป๋องดักปู เปี้ยว	
14 ธ.ค.52	19.00 น.	มีเรือรูน 1 ลำ	
21 ธ.ค.52	09.00 น.	พบการจับปูเปี้ยวโดยใช้กระป๋อง	
28 ธ.ค.52	09.00 น.	พบการจับปูเปี้ยวโดยใช้กระป๋อง	
7 ม.ค.53	10.00 น.	เหตุการณ์ปกติ	
14 ม.ค.53	19.00 น.	มีเรือรูน 1 ลำ	
21 ม.ค.53	10.30 น.	พบการจับปูเปี้ยวบริเวณเขตอนุรักษ์จำนวน 3 คน ดักกระป๋อง	
28 ม.ค.53	19.00 น.	พบคนจับปูเปี้ยว / เรือรูน 1 ลำ	
7 ก.พ.53	07.00 น.	พบเรือวางลอบกุ้ง 1 ลำ	
14 ก.พ.53	21.00 น.	พบเรือรูน 1 ลำ	
21 ก.พ.53	20.00 น.	พบกลุ่มคนมาจับปูเปี้ยว	
28 ก.พ.53	10.00 น.	มีคนมาตัดไม้บริเวณคลอง	
7 มี.ค.53	20.00 น.	พบคนมาดักปูเปี้ยวด้วยกระป๋องบริเวณเขต อนุรักษ์	
14 มี.ค.53	20.00 น.	เหตุการณ์ปกติ	
21 มี.ค.53	20.00 น.	พบกลุ่มคนมาดักปูเปี้ยวด้วยกระป๋อง	
28 มี.ค.53	20.00 น.	พบกลุ่มคนมาดักปูเปี้ยวด้วยกระป๋อง	
7 เม.ย.53	21.00 น.	พบเรือวางลอบ 1 ลำ	
14 เม.ย.53	21.00 น.	เหตุการณ์ปกติ	
21 เม.ย.53	21.00 น.	มีกลุ่มคนมาจับปูเปี้ยว	
28 เม.ย.53	21.00 น.	มีกลุ่มคนมาจับปูเปี้ยว	
7 พ.ค.53	22.00 น.	มีเรือรูน 1 ลำ / มีคนจับปูเปี้ยว	

ว / ด / ป	เวลา	เหตุการณ์ที่พบเห็นจากการเฝ้าระวัง	หมายเหตุ
14 พ.ค.53	22.00 น.	มีเรือรูน 1 ลำ / มีคนจับปูเปี้ยว	
21 พ.ค.53	22.00 น.	มีเรือรูน 1 ลำ / มีคนจับปูเปี้ยว	
28 พ.ค.53	22.00 น.	เหตุการณ์ปกติ	

หมายเหตุ นายชาติศักดิ์ สุวรรณกุล และนายสมบัติ สิงห์ครุ เป็นผู้รับผิดชอบเฝ้าระวัง และบันทึกข้อมูลจากการเฝ้าระวังคลองบางแตน ตั้งแต่เดือน สิงหาคม 2552 ถึงเดือนพฤษภาคม 2553 ที่ผ่านมา พบว่า ชาวบ้านใช้เครื่องมือที่หลากหลายในการเข้ามาใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่มากกว่าพื้นที่อื่นๆ มีทั้ง เรือรูนกึ่ง เรือตีปลากระบอก เรือมาดักปูดำ เรือวางลอบปู เรือวางลอบกึ่ง อวนปลากระบอก และดักปูเปี้ยวด้วยกระป๋อง นอกจากนี้ยังมี การเข้ามาเก็บผักโกงกางและผักครัก และตัดไม้ครักไปใช้ประโยชน์

สรุปการเฝ้าระวังคลอง 3 สาย

จากการเฝ้าระวังคลอง 3 สาย ประกอบด้วย คลองบ้านห้วย คลองบางแตน และคลองบางตังหีบ ตั้งแต่เดือน สิงหาคม 2552 ถึงเดือน พฤษภาคม 2553 โดยปฏิบัติการเฝ้าระวัง เดือนละ 4 ครั้ง และจะสุ่มลาดตระเวนตรวจตราในช่วงกลางคืนเป็นส่วนใหญ่ และการเฝ้าระวังตามวิถีชีวิตชุมชน พบว่ามี การทำมาหากินด้วยเรือรูน จับปูเปี้ยว(ปูแสม)ด้วยกระป๋องเกือบทุกวัน กล่าว คือ

- เรือรูนกึ่งถ้าไม่มีอุปสรรคอะไรก็เข้ามาทุกวัน เช่น ฝนตก , เครื่องพัง , คันรูนหัก , อวนขาด จะรูนทุกวันในช่วงเวลาน้ำแห้งอยู่ระดับกลางคลอง
- อวนปลากระบอกก็เช่นเดียวกัน จะทำงานเวลาน้ำนิ่งกลางคลอง
- จับปูเปี้ยวดักด้วยกระป๋อง ก็จะทำานเกือบทุกวัน ยกเว้น ช่วงปูเปี้ยวลอกกระดองตัวปูเปี้ยวจะนิ่มทำให้ขายไม่ได้(แพไม่รับซื้อ)

นอกจากนี้ยังมี เรือมาดักปูดำ เรือวางลอบปู เรือวางลอบกึ่ง อวนปลากระบอก และดักปูเปี้ยวด้วยกระป๋อง รวมถึง การเข้ามาเก็บผักโกงกางและผักครัก และตัดไม้ครักไปใช้ประโยชน์ สำหรับการกระทำผิดส่วนใหญ่และพบเห็นได้บ่อย คือ เรืออวนรูน จับปูเปี้ยวแบบใช้กระป๋องดัก ผลของการใช้เครื่องมือผิดประเภทจะทำให้สัตว์น้ำสูญพันธุ์ได้ เช่น การใช้เรืออวนลาก อวนรูน นอกจากจะทำให้สัตว์น้ำตัวเล็กตัวน้อยติดไปด้วยแล้วนั้น ยังเป็นการทำให้ดินสองริมฝั่งคลองเกิดการพังทลายได้อีกด้วย โดยเฉพาะในช่วงที่เป็นคลองแคบๆ หรือกรณีใช้กระป๋องดักปูเปี้ยวเป็นการกระทำที่ตัดตอนชีวิตปูเปี้ยว เนื่องจากปูตัวเล็กจะตกลงไปอยู่ในกระป๋องด้วย เป็นต้น โดยการกระทำผิดส่วนใหญ่เป็นการกระทำในเวลากลางคืนของบุคคลที่มาจากนอกพื้นที่ ซึ่งอาจเนื่องมาจากไม่ทราบถึงกฎกติกาที่ทางที่มิวิจัยได้สร้างขึ้นมา แต่จาก

การที่ทีมวิจัย และผู้นำชุมชนเข้าไปบอกกล่าว ตักเตือน สร้างความเข้าใจ ให้กับผู้ที่เข้ามาใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ พบว่า กลุ่มคนบางกลุ่มก็ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามกฎกติกาเป็นอย่างดีร่วมกันระหว่างคนในชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ภาครัฐที่เกี่ยวข้องต่อไป

อย่างไรก็ตามจากการเข้ามาใช้ประโยชน์ในพื้นที่ที่หลากหลายมากขึ้น ชี้ให้เห็นว่าทรัพยากรสัตว์น้ำคลอง 3 สาย อุดมสมบูรณ์ขึ้นจึงมีกลุ่มคนเข้ามาใช้ประโยชน์ทำมาหากินในพื้นที่มากขึ้น และเนื่องจากในพื้นที่มีเขตอนุรักษ์หลายเขต เช่น เขตอนุรักษ์ พันธุ์ลิง เขตอนุรักษ์ป่าชายเลน เขตอนุรักษ์ปูเปี้ยว และเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลมขมิ้ว จึงได้ทำแนวเขตคลองชุมชนขึ้น มีความยาวประมาณ 2,500 เมตร โดยใช้ทุ่นแกลลอนวางตลอดแนว เมื่อ 17 มกราคม 2553 และจากต้นทุนในการทำงานเชิงอนุรักษ์ของ ทีมวิจัย จึงได้เชื่อมโยงงานไปยังโครงการประสานความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหาความยากจนและเสริมสร้างสุขภาวะ จ.สุราษฎร์ธานี และอำเภอดอนสัก ขยับงานไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่ผ่านมามีการระดมทุนในการจัดทำศูนย์สิ่งแวดล้อมศึกษาและการท่องเที่ยวโดยชุมชนขึ้นในพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับผู้ที่สนใจต่อไป การทำกิจกรรมแต่ละกิจกรรมมีการประชุมวางแผนสรุปงานร่วมกันทุกเดือน

4. การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้ในการทำงานวิจัย

จากการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา พบว่า แต่ละกิจกรรมได้เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ และการสร้างสำนึกร่วมในการจัดการทรัพยากรในพื้นที่มากขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ จะกล่าวได้ดังนี้

4.1 ทีมวิจัยได้พัฒนาศักยภาพของตนเองไปในทางที่ดีขึ้น

- รู้จักหน้าที่ของตัวเองมากขึ้น
- สามารถทำงานเป็นกลุ่มได้ดีขึ้น แม้จะมีปากเสียงกันบ้าง แต่ก็สามารถกลับมาทำงานร่วมกันได้

4.2 พื้นที่การทำงานเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ในการทำนาให้กับคนในชุมชน และผู้สนใจ ดังจะกล่าวได้ดังต่อไปนี้

- มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์เข้ามาศึกษาเรื่องระบบนิเวศภายในชุมชน โดยเน้นเรื่องความหลากหลาย จำพวกพันธุ์ไม้ พันธุ์สัตว์ ครึ่งบกครึ่งน้ำ และนก

4.3 การทำงานวิจัยได้สร้างกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาความเข้มแข็งกลุ่ม

4.4 การมีส่วนร่วมของหน่วยงานและภาคีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ในการทำกิจกรรมที่ทีมวิจัยได้ประสานความร่วมมือ ไปยังหน่วยงาน และภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการเข้ามาหนุนในเรื่องการทำกิจกรรมในพื้นที่ ทำให้เกิดความร่วมมือในด้านต่างๆ เกิดขึ้นในพื้นที่ ดังนี้

- ความร่วมมือจากโครงการประสานความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหาความยากจน และเสริมสร้างสุขภาวะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เข้ามาสนับสนุนการเก็บข้อมูลบัญชีครัวเรือน และมีแผนขยายงานต่อเนื่องไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยที่ผ่านมามีการระดมทุนในการจัดทำศูนย์สิ่งแวดล้อมศึกษาและการท่องเที่ยวโดยชุมชนขึ้นในพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับผู้ที่สนใจ
- จากการทำงานร่วมกันทำให้พื้นที่ได้รับการขยายผลไปสู่ การเรียนรู้วิถีพอเพียง ด้วยวิธีการ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ซึ่งเป็นหลักสูตรการดำรงชีวิตตามวิถีพอเพียง หลักสูตรสำหรับผู้สนใจจะเปลี่ยนแปลงชีวิต และหน่วยงานองค์กรพัฒนาที่มีบทบาทส่งเสริมเผยแพร่วิถีเศรษฐกิจพอเพียง โดยได้รับการสนับสนุนจาก ศูนย์การเรียนรู้ทางไกลเศรษฐกิจพอเพียงมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช และองค์กรภาคี

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ

โครงการแนวทางการฟื้นฟูคลอง 3 สายและการทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกึ่งชุมชนบ้านห้วยหมูที่ 4 ต.ดอนสัก อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี วัตถุประสงค์หลักของการวิจัย คือ 1. เพื่อศึกษารูปแบบการฟื้นฟูคลองและอนุรักษ์ป่าชายเลนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านห้วย 2. เพื่อศึกษารูปแบบการเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกึ่ง (นากึ่งธรรมชาติ) สู่อาชีพที่พอเพียงของชุมชนบ้านห้วย และ 3. เพื่อศึกษารูปแบบการปฏิบัติการและใช้ทักษะการเฝ้าระวังทรัพยากรแบบมีส่วนร่วม

กระบวนการทำงานที่ทีมวิจัยในพื้นที่ได้ร่วมวางแผนมี 7 กิจกรรม ประกอบด้วย 1. ประชุมชี้แจงโครงการ จัดเวทีนำเสนอรายละเอียดของโครงการให้คนในชุมชน ชุมชนใกล้เคียง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับทราบเกี่ยวกับโครงการ 2. ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน ประชุมทีมเพื่อสรุปความก้าวหน้าของการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานรวมถึงการวางแผนการดำเนินงานและการบริหารการเงินในแต่ละเดือนร่วมกัน 3. ศึกษาบริบทชุมชน ประวัติศาสตร์ชุมชน โดยทีมวิจัยใช้วิธีการศึกษาข้อมูลจากเอกสารสัมภาษณ์ ผู้รู้ สทนากลุ่มย่อยแต่ละด้านไม่ว่าด้านกายภาพ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านสังคมภูมิปัญญา วัฒนธรรม รวมถึงด้านเศรษฐกิจ หลังจากนั้นจะนำเสนอเพื่อคืนข้อมูลสู่ชุมชนช่วยกันเติมเต็มให้ข้อมูลสมบูรณ์มากขึ้น 4. ฟื้นฟูคลอง 3 สาย วัตถุประสงค์เพื่อคืนสภาพความอุดมสมบูรณ์ให้กับคลอง 3 สาย เพื่อสร้างแหล่งเพาะพันธุ์และอนุบาลสัตว์น้ำ เพื่อเป็นแหล่งทำมาหากินเสริมรายได้ให้กับคนในชุมชน / ชุมชนใกล้เคียง เพื่อสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชน ชุมชนใกล้เคียงในการอนุรักษ์ฟื้นฟูคลอง ทีมวิจัยมีการวางแผนกิจกรรมไว้ คือ สำรวจและจัดเก็บข้อมูลพื้นที่คลอง 3 สาย ปลูกไม้ฟื้นฟูคลอง 3 สาย ปลูดยังพันธุ์สัตว์น้ำสร้างกฎกติกาการอนุรักษ์ฟื้นฟูคลอง 3 สาย เพื่อประชาสัมพันธ์ให้รับรู้โดยทั่วกัน 5. ทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกึ่ง วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกึ่งที่ผ่านมา เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการและพัฒนาการเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกึ่ง และเพิ่มผลผลิตสัตว์น้ำในบ่อกึ่ง โดยทีมวิจัยได้วางแผนกิจกรรมไว้ดังนี้ (1) เวทีถอดบทเรียนเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ผ่านมา (2) สำรวจบ่อกึ่งที่เหมาะสม (3) ปฏิบัติการทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำ (4) สรุปผลเป็นระยะๆ ในการประชุมทีมวิจัย 6. เฝ้าระวังคลอง 3 สาย และเขตอนุรักษ์ วัตถุประสงค์เพื่อดูแลและป้องกันการใช้เครื่องมือทำลายล้างผิดกฎหมายในการจับสัตว์น้ำ เพื่อดูแลและบังคับการทำลายทรัพยากรป่าชายเลน เพื่อควบคุมดูแลการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าและสัตว์น้ำตาม กฎระเบียบที่ชุมชนกำหนดขึ้น เพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนและสัตว์น้ำให้กับคนในชุมชนและเยาวชน โดยทีมวิจัยได้วางแผนเฝ้าระวังโดยชุมชน ปฏิบัติการเฝ้าระวังและให้มีการประเมินผล สรุปบทเรียนเป็นระยะๆ และ 7. สรุปข้อมูลและประมวลผลงาน นำเสนอให้สาธารณชนได้เรียนรู้ร่วมกันแล้วประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม

5.1 การดำเนินงาน

1. บริบทของชุมชนบ้านห้วย

ชุมชนบ้านห้วยเป็นชุมชนโบราณ มีหลักฐานการตั้งถิ่นฐานจากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ว่ามี การเข้ามาอยู่อาศัยตั้งแต่ประมาณ ปี 2350 มี 9 ครอบครัว มีการทำมาหากินแบบง่าย ๆ เช่น ปลูกผักจำพวก พืชไร่ ปลูกพืชล้มลุก และหาปลา เป็นต้น ผ่านมากกว่า 100 ปี ในช่วงปี 2441-2474 มีผู้คนเข้ามาอาศัยกัน มากขึ้นกว่า 40-60 ครอบครัว การทำมาหากินมีวิวัฒนาการมากขึ้น มีการทำนา ทำน้ำตาลโตนด เมืองเริ่ม ขยายขึ้นเรื่อยๆจนเกิดเป็นตลาดนัดหัวทำบ้านห้วยในช่วงปี 2499 ซึ่งเป็นพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนข้าวเปลือก และกะปิ และมีคนอพยพเข้ามาอาศัยมากขึ้นเรื่อยๆโดยในช่วงแรกเป็นกลุ่มคนที่ย้ายมาจากจังหวัด นครศรีธรรมราช ทำให้เมืองมีขนาดใหญ่กว่า 100 ครอบครัว มีการบุกเบิกที่ดินทำกินมากขึ้น ต่อมาได้มีกลุ่ม คนจากเกาะสมุย อพยพเข้ามาอยู่ ทำให้กลายเป็นชุมชนที่มีขนาดใหญ่กว่า 400 หลังคาเรือนในช่วงปี 2507-2508 แต่ภายหลังชุมชนมีขนาดใหญ่ได้ไม่นานเพราะคนในพื้นที่ดั้งเดิมได้อพยพเคลื่อนย้ายออกไป ทำสวนกันมากขึ้น ทั้งสวนกาแฟและสวนยางพารา โดยอพยพย้ายออกไปอยู่ในพื้นที่ อ.สวี จ.ชุมพร และ อ. ท่าฉาง จ.สุราษฎร์ธานี และเริ่มมีการทำนาถ้างในพื้นที่ป่าชายเลน ประชากรในชุมชนลดลงเหลือ 150 ครอบครัว กิจกรรมนาถ้างได้รุ่งเรืองและขาดทุนภายในช่วงระยะเวลา 10 ปี ในช่วงปี 2530-2540 เนื่องจากการปล่อยตะกอนดินเลนจากนาถ้างลงสู่คลองธรรมชาติทำให้เกิดภาวะธรรมชาติเสื่อมโทรมจึงส่งผลให้การ เลี้ยงกุ้งขาดทุน อีกทั้งยังมีการซื้อขายนาถ้างจากส่วนใหญ่เป็นชาวนครศรีธรรมราชถูกเปลี่ยนมือเป็นชาว สมุทรปราการที่เข้ามาตั้งถิ่นฐาน หลังจากนั้นจึงเริ่มมีการเลี้ยงกุ้งแบบธรรมชาติซึ่งไม่ใช่ระบบปิด คนใน พื้นที่อื่นๆก็เปลี่ยนจากนาถ้างและนาข้าวไปเป็นสวนปาล์มกันมากขึ้น ปัจจุบันประชากรในชุมชนไม่เกิน 80 ครอบครัว

2. การฟื้นฟูคลอง 3 สายและเขตอนุรักษ์

ทีมวิจัยได้เริ่มต้นจากการลงเรือเพื่อสำรวจพื้นที่ว่าบริเวณใดสามารถปลูกต้นไม้ได้และแต่ละ จุดเหมาะสมที่จะปลูกต้นไม้อะไร เช่น ต้นจากหรือต้นโกงกาง และมีการปลูกต้นไม้ 2 ครั้ง คือ ระหว่างวันที่ 27 - 28 กรกฎาคม 2552 และในวันที่ 12 สิงหาคม 2552 อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งก่อนปลูกได้มีการติดป้าย ประกาศเป็นพื้นที่อนุรักษ์ของชุมชนด้วยพร้อมๆ กับกำหนดกติกาชุมชน และยกเว้นในเวทีประชาคม หมู่บ้าน โดยมีกฎกติกาเขตอนุรักษ์พันธุ์ปูเปี้ยว 50 ไร่ กฎกติกาเขตอนุรักษ์พันธุ์ลิง 200 ไร่ กฎกติกาเขต อนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำคลอง 3 สาย และกฎกติกาเขตอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนคลอง 3 สาย มีการ ออกไปเก็บข้อมูลทุก 3 เดือน และมีการสังเกตจากการลงไปประกอบอาชีพ และมาแลกเปลี่ยนกันในเวที ประชุม จากการติดตามการเจริญเติบโตของต้นไม้ พบว่าต้นโกงกางที่ปลูกไปมีอัตราการรอดกว่า 60 เปอร์เซ็นต์เนื่องจากต้นโกงกางจะทนต่อสภาวะดินโคลนเกาะใบได้ดีกว่า ส่วนต้นจากตายกว่า 90

เปอร์เซ็นต์เหลือเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เนื่องจากว่าใช้หน่อจากที่มีขนาดความสูงประมาณ 10-15 เซนติเมตร และมีการปลูกที่ลุ่มทำให้น้ำกัดเซาะจากคลื่นของเรือในคลอง ปูเข้าไปกัดยอดอ่อนเสียหาย และมีตะกอนดินโคลนเกาะใบ ปัจจุบันมีขนาดสูงประมาณ 30-40 เซนติเมตร

ทีมวิจัยยังได้ทำอีเอ็มบอล มาทดลองใช้ในพื้นที่ จากการทดลองทำในรอบแรก ได้ทดลองใช้กับบ่อกุ้งและคลองธรรมชาติ พบว่าบ่อกุ้งนั้นสังเกตเห็นผลได้ชัดว่าน้ำดีขึ้น แต่ในคลองซึ่งค่อนข้างกว้างและน้ำไหลเวียน ทำให้สังเกตเห็นผลได้ยาก และยังได้มีการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ คือ ปลากระพงและกุ้งอีกด้วย ในวันที่ 16 ตุลาคม 2552

3. การทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกุ้ง

ทีมวิจัยได้อาศัยประสบการณ์จากการเลี้ยงสัตว์น้ำมากกว่า 20 ปี ในพื้นที่บ่อกุ้งหรือนากุ้งธรรมชาติ โดยร่วมกันถอดบทเรียนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ผ่านมาจึงมาทดลองเลี้ยงกุ้ง ปูดำ ปลากระพง โดยแยกบ่อเลี้ยงเป็น 3 บ่อ ระหว่างที่ทำการทดลองเลี้ยงอยู่นั้น เกิดเหตุการณ์น้ำท่วมคันนาทำให้กุ้งและปลากระพงออกไปกับกระแสน้ำได้ จากการประเมินพบว่ากุ้งและปลากระพงมีโอกาสเหลือรอดน้อยมากแต่ปูดำก็พอจะเหลืออยู่บ้าง แต่เมื่อเลี้ยงไปได้ระยะหนึ่งปูก็เป็นโรคมืดท้องสีเหลืองขาวโดยไม่ทราบสาเหตุ ทีมวิจัยได้แก้ปัญหาโดยการใช้น้ำจืดมาปรับสภาพบ่อใหม่อีกครั้ง และพยายามสอบถามหาสาเหตุจากประมงพบว่าในช่วงเดือนธันวาคม 2552 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2553 เป็นช่วงที่เกิดน้ำทะเลร้อนและเค็มผิดปกติ จึงเห็นว่าการเลี้ยงไม่ได้ผลเท่าที่ควร จึงเกิดการประชุมถอดบทเรียนการเลี้ยงในครั้งนี้อย่างจริงจัง และเกิดข้อสันนิษฐานว่าสัตว์น้ำที่เอามาเลี้ยงจากนอกพื้นที่อาจไม่ทนต่อสภาพพื้นที่ดังกล่าว จึงได้คิดหาวิธีเลี้ยงสัตว์น้ำที่เหมาะสม อยู่ในสภาพที่น้ำท่วม คันนาพัง อย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบันได้ จึงได้ข้อสรุปว่าจะเลี้ยงหอยแครง เนื่องจากที่ผ่านมา ชุมชนเคยเลี้ยงหอยแครงแต่ยังไม่เคยมีการเก็บข้อมูลการเลี้ยงอย่างเป็นระบบ จึงสนใจที่จะปรับเปลี่ยนมาเป็นการเลี้ยงหอยแครงแทนปลากระพงและกุ้ง ส่วนปูถ้าจะเลี้ยงจะต้องมีการปรับปรุงคันนาให้สูงขึ้นกว่าเก่าเพื่อป้องกันปูคลานออกนอกบ่อเลี้ยง แต่ก็ยังไม่ข้อจำกัดว่าไม่สามารถเลี้ยงปูและหอยแครงด้วยกันได้ เนื่องจากปูจะกินหอยนั่นเอง

4. การเฝ้าระวังคลอง 3 สายและเขตอนุรักษ์

เป็นกิจกรรมที่ทำขึ้นเพื่อดูแลพื้นที่ โดยมีการวางแผนเฝ้าระวัง โดยมีการจัดทีมเฝ้าระวังออกเป็น 2 แบบ คือ 1) เฝ้าระวังไปพร้อมกับดำเนินวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ 2) ลาดตระเวนเฝ้าระวังโดยในการลาดตระเวนในแต่ละครั้ง ผู้ใหญ่มาโนช ดิษฐเดช ส.อบต.สายันต์ แยมอ่วม ลงปฏิบัติการในพื้นที่ด้วยหลังจากแผนปฏิบัติการแล้วมีการปฏิบัติอย่างจริงจังตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2552 เป็นต้นมา และนำมาสรุปประเมินผลทุกเดือนที่มีการประชุมทีมปฏิบัติการเฝ้าระวัง ซึ่งทีมได้ฝึกทักษะในการเฝ้าระวังโดยการว่ากล่าวตักเตือนและขอรับรองวนรุ่นที่เข้ามาวนในคลองให้เข้าใจว่าเป็นพื้นที่ในเขตชุมชน ทั้งนี้เพื่อสร้างความ

เข้าใจให้กับผู้ที่ประกอบอาชีพเดียวกัน นอกจากนี้แล้วในพื้นที่ที่มีเขตอนุรักษ์หลายเขต เช่น เขตอนุรักษ์พันธุ์ลิง เขตอนุรักษ์ป่าชายเลน เขตอนุรักษ์ปูเปี้ยว และเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลมขมิ้ว จึงได้ทำแนวเขตคลองชุมชนขึ้น มีความยาวประมาณ 2,500 เมตร โดยใช้ทุนแกลลอนวางตลอดแนว เมื่อ 17 มกราคม 2553 ที่ผ่านมา และจากต้นทุนในการทำงานเชิงอนุรักษ์ของทีมวิจัย จึงได้เชื่อมโยงงานไปยังโครงการประสานความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหาความยากจนและเสริมสร้างสุขภาวะ จ.สุราษฎร์ธานี และอำเภอคอนสัก ขยับงานไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่ผ่านมามีการระดมทุนในการจัดทำศูนย์สิ่งแวดล้อมศึกษา และการท่องเที่ยวโดยชุมชนขึ้นในพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับผู้ที่สนใจต่อไป การทำกิจกรรมแต่ละกิจกรรมมีการประชุมวางแผนสรุปงานร่วมกันทุกเดือน

5. การสร้างจิตสำนึกของชุมชนและหน่วยงาน และการมีส่วนร่วม

การสร้างจิตสำนึกของชุมชน และการมีส่วนร่วมจากการทำงานวิจัยในครั้งนี้ เห็นได้ในหลายส่วนเช่นกัน คือ

- ในการปลูกป่า ชุมชนร่วมกันในการหาพันธุ์ต้นโกงกางและต้นจาก จากบริเวณคลองบ้านห้วย คลองบางแตน และคลองบางตังหีบ นอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุนพันธุ์ต้นจากจากสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 14 ซึ่งหาพันธุ์ลูกจากมาให้ และชุมชน , เด็กนักเรียนจากโรงเรียนดอนเสาะ , เจ้าหน้าที่จากสถานพัฒนาป่าชายเลนที่ 14 และทีมวิจัยได้ร่วมกันปลูกต้นไม้ รวมกันทั้งสองครั้งกว่า 6,000 ต้น
- ในกิจกรรมการทำอิเอ็มบอล ได้รับความร่วมมือจากพลตรีกิตติพันธ์ นพวงศ์ ณ อยุธยา ผู้อำนวยการศูนย์บูรณาการการพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้ความรู้เรื่องการทำ อิเอ็มบอล บำบัดน้ำเสีย หลังจากร่วมกันเรียนรู้แล้วทางทีมวิจัยได้จัดให้มีการทำอิเอ็มบอลเพื่อนำไปโยนในคลอง ในนาทุ่ง และในสวน ซึ่งในกิจกรรมได้รับความสนใจจากชุมชนและเด็กนักเรียนเข้ามาร่วมกิจกรรมพอสมควร
- ทั้งการเฝ้าระวังการใช้เครื่องมือทำลายล้างในคลองทั้ง 3 สาย ชาวบ้านและทีมวิจัยได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลเฝ้าระวังคลองมากขึ้น จึงทำให้คลองทั้ง 3 สาย โดยเฉพาะคลองบ้านห้วยมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น

5.2 บทเรียนข้อค้นพบจากการทำงานวิจัย ที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในด้านต่าง ๆ

จากการดำเนินงานเน้นการมีส่วนร่วมโดยใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือสร้างการเปลี่ยนแปลง 5 ด้านดังนี้

1. ด้านการพัฒนาคน พัฒนาศักยภาพการทำงาน

- ทีมวิจัยกล้าแสดงออก กล้าแลกเปลี่ยนความคิดเห็นมากขึ้น

- ทีมวิจัยมีทักษะในการจัดบันทึก การจับประเด็น
- ทีมวิจัยบางคนสามารถทำกระบวนการประชุมเองได้
- ทีมวิจัยรู้และเข้าใจระบบการบริหารแผนงานโครงการ งบประมาณ
- ทีมวิจัยมีทักษะเฝ้าระวัง
- ทีมวิจัยมีความรู้ ความเข้าใจการทำงานเป็นทีม
- ทีมวิจัยมีความรู้ ความเข้าใจการทำงานกลุ่มเครือข่ายมากขึ้น

2. ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรคลอง 3 สาย

- มีการจัดทำเขตอนุรักษ์ต่างๆ ในพื้นที่ชัดเจน เช่น เขตอนุรักษ์พันธุ์ปล้ำ เขตอนุรักษ์ริษพันธุ์ลิง เขตอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน เขตอนุรักษ์คลองชุมชน เป็นต้น
- มีการปฏิบัติการเฝ้าระวังอย่างต่อเนื่อง จัดบันทึกผู้กระทำผิดไว้ บางครั้งก็มีการตักเตือน
- มีการปฏิบัติการเฝ้าบอดำบัดน้ำเสีย
- มีการปลูกต้นไม้ ติดตามการเจริญเติบโต ซ่อมแซมอย่างต่อเนื่อง
- มีความร่วมมือในการพัฒนาศูนย์สิ่งแวดล้อมศึกษาและการท่องเที่ยวโดยชุมชน

3. ด้านการใช้ข้อมูลและความรู้ในการแก้ปัญหา

ใช้ข้อมูลสื่อสารต่อสังคม เช่น ข้อมูลชุมชน ข้อมูลบทเรียนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ข้อมูลกฎกติกาชุมชนในการอนุรักษ์ ข้อมูลการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าชายเลนการได้มาซึ่งที่ดิน เป็นต้น

4. ด้านท่าทีความสัมพันธ์และความเข้าใจระหว่างรัฐ ประชาชน นักวิชาการ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชน

ความเป็นจริง บ้านห้วยเป็นหมู่บ้านที่เคยได้รับคำชมเชยในการบริหารจัดการกลุ่มแต่ต่อมาเกิดปัญหาการบริหารจัดการกลุ่มทำให้ท่าทีความสัมพันธ์และความเข้าใจ รัฐกับประชาชนห่างกัน มีความสัมพันธ์น้อยมาก

การพัฒนา มีการฟื้นฟูกลุ่มเก่าโดยใช้กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการอนุรักษ์ทะเลท้องถิ่น มาทำทางให้คนได้มาประชุมแลกเปลี่ยนกันบ่อยครั้ง เมื่อมีงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นทำให้ได้ทำกิจกรรมร่วมกันบ่อยครั้ง ทำให้ท่าทีความสัมพันธ์ของรัฐกับประชาชนองค์กรพัฒนาเอกชนดีขึ้น

5. ด้านความร่วมมือหน่วยงานภาคี

ต้นทุนสำคัญหัวหน้าโครงการวิจัยเป็นผู้ใหญ่บ้านทำให้เกิดการประสานความร่วมมือดังนี้

- เกิดความร่วมมือระดับอำเภอในการขับเคลื่อนงานอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- เกิดความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์และสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด(ทสจ.) ในการดำเนินงานโครงการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพ

- เกิดความร่วมมือโครงการประสานความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหาความยากจนและเสริมสร้างสุขภาวะ จ.สุราษฎร์ธานีและคนในพื้นที่ใกล้เคียงในการสนับสนุนการสร้างศูนย์สิ่งแวดล้อมศึกษาและการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- เกิดความร่วมมือ อบต.ดอนสักในการพัฒนาแผน อบต. บรรจุเรื่องรื้อวางการอนุรักษ์ทรัพยากรคลอง 3 สาย และการท่องเที่ยวโดยชุมชนไว้ในแผน
- เกิดความร่วมมือค่ายวิภาวดีในการปลูกป่าฟื้นฟูคลอง 3 สาย

5.3 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

จากการดำเนินงานที่ผ่านมามีปัญหาอุปสรรคอยู่บ้างที่ทีมวิจัยร่วมด้วยช่วยกันในการแก้ไขปัญหาหว่านการดำเนินงานและมีข้อเสนอแนะ สรุปได้ดังนี้

ปัญหาและอุปสรรคจากการดำเนินงาน

1. ในการสนทนากลุ่มย่อย โดยมีผู้รู้ในชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอด ซึ่งนับว่าเป็นการเล่าขานทำมาหากินถึงเหตุการณ์ในครั้งอดีต แม้ด้านหนึ่งจะเป็นรูปแบบของการสนทนาพูดคุยอย่างเป็นธรรมชาติ ที่จะช่วยให้ผู้ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ และผู้ฟังมีอารมณ์ร่วมก็ตาม แต่ถึงกระนั้นก็ยังเป็นการใช้เวลาพอสมควรในบทสนทนาบางเรื่อง ทำให้ต้องเป็นภาระของพี่เลี้ยงและทีมวิจัยจะต้องดึงประเด็นกลับมาให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่ได้วางไว้
2. ทีมวิจัยยังขาดความพร้อมเพียงเป็นบางครั้ง เนื่องจากติดภารกิจต่างๆ ของครอบครัว และเหตุผลอื่นๆที่ไม่สามารถมาเข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่องบางคนขาดประชุมบ่อยทำให้ไม่เข้าใจรูปแบบของการทำงาน และการทำงานร่วมกันในระบบทีมงาน
3. ในประเด็นที่ว่าด้วยที่ดินในพื้นที่ป่าชายเลนทำให้ชาวบ้านผู้ที่ประสบปัญหาที่มีความเดือดร้อน ที่ได้รับผลกระทบจากการจับจอง บุกรุกที่ดินกันแนวเขตป่าชายเลน และราคาการซื้อขายที่ดินมีราคาสูงพอสมควร ทำให้การดำเนินการบนเวทีแลกเปลี่ยนเป็นเรื่องละเอียดอ่อน จึงต้องมีการควบคุมในบางประเด็น เพราะอาจส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของผู้ที่เข้าร่วมงานได้
4. สภาพการทำงานร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติในบางครั้งประสบปัญหา เช่น กรณีการปลูกป่าในคลอง 3 สายยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรเนื่องจากถูกกัดเซาะจากคลื่น ถูกปลูกดอยอด ทีมวิจัยจึงได้เรียนรู้ที่จะปรับปรุง , ภัยธรรมชาติน้ำท่วม ระดับน้ำสูงท่วมถึงคันทนาทำให้กิ่งและปลากะพงในแปลงเพาะเลี้ยงหลุดลอยออกมาจากแปลงทดลอง
5. ทีมวิจัยมีการจัดเวทีระดมและเขตอนุรักษ์ พบว่าที่ผ่านมาผู้ที่กระทำผิดส่วนใหญ่เป็นกลุ่มนายทุน ส่งผลให้ทีมวิจัยมีการกังวลถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ประกอบกับเครื่องมือสื่อสาร เช่น วิทยุสื่อสารยังขาดความทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ที่สำคัญ เนื่องจากมีคลื่นแทรกในระหว่างสนทนาทำให้การสื่อสารเป็นไปอย่างไม่คล่องตัวนัก

6. ข้อมูลด้านสังคมยังขาดความสมบูรณ์ในด้านข้อมูลบางส่วน โดยเฉพาะการจัดทำข้อมูลครัวเรือนที่อาศัยจริงในพื้นที่ จึงต้องมีการเพิ่มเติมในประเด็นดังกล่าว เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความเที่ยงตรงและถูกต้อง

7. รูปแบบการนำเสนออาจมีการปรับเปลี่ยนได้เพื่อเป็นการสร้างสีสันในการนำเสนอ เช่น การนำเสนอเป็นแบบเล่าเรื่อง การแสดงละคร เป็นต้น เพื่อเป็นการดึงความสนใจแก่ผู้ร่วมงาน

8. ในช่วงเวลาระหว่างการพัฒนาโจทย์ และการอนุมัติสัญญายาวนานเกินไปทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทีมวิจัยขึ้นภายในทีม แต่ส่วนใหญ่ก็ยังเป็นคนเดิม

แนวทางการแก้ไขปัญหาที่ผ่านมา

1. หัวหน้าโครงการวิจัยร่วมกับทีมวิจัยพยายามพูดคุยอธิบายเรื่องงานวิจัยกับผู้นำและทีมวิจัยบางคน เพื่อเป็นการปรึกษาร่วมกันหรือเป็นการคิดนอกกรอบ

2. นำประเด็นปัญหาเข้าที่ประชุมหารือร่วมกันระหว่างทีมวิจัยและปรึกษาพี่เลี้ยง เพื่อหาทางออกในที่ประชุมและเป็นการลงมติในที่ประชุมด้วยเลย

3. หากในโครงการมีปัญหาควรปรึกษาพี่เลี้ยงในพื้นที่ พี่เลี้ยงจากสกว. หรือไม่ก็ใช้การติดต่อสื่อสารทางโทรศัพท์บ้าง หรือไม่ก็ไปพบปะตามวาระและโอกาส เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อหาทางออกของปัญหาร่วมกัน

5.4 ข้อเสนอแนะต่อชุมชน หน่วยงาน และต่อการทำวิจัยในอนาคต

ข้อเสนอแนะต่อชุมชน

ชุมชนต้องสนใจร่วมมือกันในการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น ในการทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำ เมื่อเลือกแปลงในการทดลองแล้ว ไม่ใช่ให้แต่เจ้าของแปลงเป็นผู้ดูแล จะต้องให้ทีมวิจัยร่วมกันในการดูแลเพื่อจะได้เห็นความเปลี่ยนแปลงต่างๆไปพร้อมๆกัน

ข้อเสนอแนะหน่วยงาน

1. ภาครัฐต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พันธุ์ปลาน้ำจืด 3 สายตามลิตีและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

2. ภาครัฐต้องอนุญาตให้คนอยู่กับป่า ประกอบอาชีพที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อความมั่นคงในชีวิตรกรณคนที่มาซื้อที่ดินในเขตป่าขายเลนและประกอบอาชีพอยู่ในนาทุ่งพื้นที่ป่าขายเลนมาอย่างต่อเนื่องหลายปี

3. ภาครัฐควรหาทางออกในการฟื้นฟูทรัพยากรป่าขายเลนนาทุ่ง / บ่อทุ่ง โดยให้มีพื้นที่ป่าเพิ่มไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตการทำมาหากินของคนในชุมชน เช่น ทำบันทึกความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาพื้นที่ ปรับปรุงคันนา พื้นที่ส่วนหนึ่งปลูกป่าให้ชุมชนดูแลพื้นที่ส่วนหนึ่งให้ชุมชนประกอบอาชีพเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เป็นต้น

4. ภาครัฐ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรรับรองให้คนอยู่กับป่าได้และให้สิทธิขั้นพื้นฐาน สิทธิการขอขึ้นทะเบียน สิทธิการได้รับความช่วยเหลือ กรณีความเสียหายที่เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรม

5. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนพาหนะ น้ำมัน วิทยุสื่อสารรวมถึงสวัสดิการเพื่อ สนับสนุนการปฏิบัติการเฝ้าระวังเพื่อการปฏิบัติการเฝ้าระวังมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ข้อเสนอแนะต่องานวิจัยในอนาคต

1. การสนับสนุนการแก้ไขปัญหาโดยเจ้าของปัญหา คนในชุมชนร่วมกันแก้ สกว. ต้องเข้าวิถีชีวิตชุมชนด้วย เข้าใจชุมชนด้วยว่าชุมชนมีจุดเด่น ข้อจำกัดอย่างไร

2. สกว.ควรหนุนเสริมเรื่องสื่อให้เห็นทั่วกระบวนการของการแก้ไขปัญหาทั้งสื่อวีซีดี โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์

3. ควรสนับสนุนพี่เลี้ยงเพิ่มเติมเพราะการทำงานของชุมชนจำเป็นต้องอาศัยพี่เลี้ยงคอยแนะนำ ประกอบกับภาระงานของพี่เลี้ยงที่ต้องรับผิดชอบงานในหลายพื้นที่

4. ควรเคารพการตัดสินใจของชุมชนในการดำเนินงานตามแผนกิจกรรมที่ได้วางไว้

ประวัติทีมวิจัย

1) ชื่อ : นายมานิต ดิษฐเดช

วัน เดือน ปี เกิด : 1 พฤศจิกายน พ.ศ.2504

ที่อยู่ปัจจุบัน : 103/1 หมู่ที่ 4 บ้านห้วย ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ศาสนา : พุทธ

สถานภาพ : สมรส

วุฒิการศึกษา : ปวช.

ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน :

- ผู้ใหญ่บ้าน
- ประธานกองทุนหมู่บ้าน
- ประธานกองทุนแก้ไขปัญหาความยากจน (กข.คจ.)
- ประธาน SML
- ที่ปรึกษากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการอนุรักษ์ทะเลท้องถิ่น
- ประธานอยู่ดีมีสุข
- ร่วมปลูกป่าวันแม่ของหมู่ที่ 4

การฝึกอบรม :

- เกษตร
- ประมง
- ผู้นำท้องถิ่น

รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร : จากการสื่อสารของนางสาววรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาให้ความรู้และประสานงานให้ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น สุราษฎร์ธานีมาให้ความรู้ในพื้นที่

เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น : เพื่อให้ราษฎรอยู่ กินดี มีงานทำ อย่างมีความสุข

คติประจำใจ : ร่วมใจ ร่วมทำ ร่วมกันใช้ อย่างพอเพียงและอยู่ร่วมกันแบบมีความสุข

2) ชื่อ : ร้อยตรีเอกกมล อินทร์ชัย

วัน เดือน ปี เกิด : 29 มกราคม พ.ศ.2500

ที่อยู่ปัจจุบัน : 52/1 หมู่ที่ 4 บ้านห้วย ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ศาสนา : พุทธ

สถานภาพ : สมรส

วุฒิการศึกษา : ปริญญาตรีรัฐศาสตรบัณฑิต

ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน :

- ร่วมปลูกป่าวันแม่ของหนูที่ 4
- เลขานุการคณะกรรมการหมู่บ้าน
- กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง ส.ส.
- กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง ส.ว.
- ประธานกรรมการเลือกตั้ง ส.จ.
- กรรมการโครงการประสานความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน จ.สุราษฎร์ธานี
- ที่ปรึกษากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการอนุรักษ์ทะเลท้องถิ่น

การฝึกอบรม :

- หลักสูตรพัฒนาคุณภาพชีวิตสถาบันฝึกอบรมผู้นำพลตรีจำลอง ศรีเมือง (รุ่น 524)

รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร : จากการสื่อสารของนางสาววรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาให้ความรู้และประสานงานให้ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น สุราษฎร์ธานีมาให้ความรู้ในพื้นที่

เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น : เพื่อต้องการเห็นความก้าวหน้าด้านพัฒนาอาชีพของคนในชุมชน คิดเป็นทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น อยู่อย่างพอเพียงและยั่งยืน

คติประจำใจ : สามัคคี มีวินัย ทำวันนี้ให้ดีที่สุด

3) ชื่อ : นายเต็ม แยมอ่วม

วัน เดือน ปี เกิด : 7 สิงหาคม พ.ศ.2485

ที่อยู่ปัจจุบัน : 93 หมู่ที่ 2 บ้านดอนนาร ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ศาสนา : พุทธ

สถานภาพ : หม้าย

วุฒิการศึกษา : ป.3

ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน :

- ร่วมปลูกป่าวันแม่ของหนูที่ 4
- ประธานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการอนุรักษ์ทะเลท้องถิ่น

การฝึกอบรม : การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำประมง

รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร : จากการสื่อสารของนางสาววรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาให้ความรู้และประสานงานให้ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น สุราษฎร์ธานีมาให้ความรู้ในพื้นที่

เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น : เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของหมู่บ้านและชุมชนที่ยั่งยืน

คติประจำใจ : ทำทุกวันนี้ให้ดีที่สุดเพื่อลูกหลานและชุมชน

4) ชื่อ : นายสายันต์ แยมอ่วม

วัน เดือน ปี เกิด : 21 มิถุนายน พ.ศ.2507

ที่อยู่ปัจจุบัน : 15/3 หมู่ที่ 4 บ้านห้วย ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ศาสนา : พุทธ

สถานภาพ : สมรส

วุฒิการศึกษา : ป.4

ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน :

- ส.อบต.หมู่บ้าน
- เற்றுญีกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการอนุรักษ์ทะเลท้องถิ่น
- ร่วมปลูกป่าวันแม่ของหมู่ที่ 4

การฝึกอบรม :

- ลูกเสือชาวบ้าน
- ผู้นำท้องถิ่น

รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร : จากการสื่อสารของนางสาววรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาให้ความรู้และประสานงานให้ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสุราษฎร์ธานีมาให้ความรู้ในพื้นที่

เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น : เพื่อสร้างอาชีพสร้างรายได้ให้แก่สมาชิก พัฒนาครอบครัวอย่างพอเพียงสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

คติประจำใจ : จะทำหน้าที่ให้ดีที่สุดของชุมชนและครอบครัว

5) ชื่อ : นางขวัญเรือน นิยมพล

วัน เดือน ปี เกิด : 24 กันยายน พ.ศ.2509

ที่อยู่ปัจจุบัน : 8/1 หมู่ที่ 4 บ้านห้วย ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ศาสนา : พุทธ

สถานภาพ : สมรส

วุฒิการศึกษา : ป.6

ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน :

- กรรมการโครงการ SML
- ร่วมปลูกป่าวันแม่ของหมู่ที่ 4

การฝึกอบรม :

- การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำประมง

รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร : จากการสื่อสารของนางสาววรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาให้ความรู้และประสานงานให้ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น สุราษฎร์ธานีมาให้ความรู้ในพื้นที่

เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น : เพื่อพัฒนาชุมชนและสร้างรายได้เพิ่มขึ้นของการประกอบอาชีพและครอบครัว

คติประจำใจ : ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน

7) ชื่อ : นายอคมทรัพย์ ปานเมือง

วัน เดือน ปี เกิด : 14 มกราคม 2519

ที่อยู่ปัจจุบัน : 12/21 หมู่ที่ 4 บ้านห้วย ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ศาสนา : พุทธ

สถานภาพ : สมรส

วุฒิการศึกษา : ม.3

ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน :

- ร่วมปลูกป่าวันแม่ของหมู่ที่ 4
- ช่วยงานพัฒนาชุมชน

การฝึกอบรม : การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำประมง

รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร : จากการสื่อสารของนางสาววรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาให้ความรู้และประสานงานให้ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น สุราษฎร์ธานีมาให้ความรู้ในพื้นที่

เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น : ต้องการช่วยพัฒนาท้องถิ่น

คติประจำใจ : ทำวันนี้ให้ดีที่สุดเพื่อพัฒนาครอบครัวและชุมชน

8) ชื่อ : นายวิสัย เมฆสุวรรณ

วัน เดือน ปี เกิด : 31 สิงหาคม พ.ศ.2516

ที่อยู่ปัจจุบัน : ม.3 บ้านบางแตน ตำบลไชยคราม อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ศาสนา : พุทธ

สถานภาพ : โสด

วุฒิการศึกษา : ม.6

ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน :

- ร่วมปลูกป่าวันแม่ของหมู่ที่ 4 (วันแม่ปี 2551)
- สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการอนุรักษ์ทะเลท้องถิ่น

การฝึกอบรม : การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำประมง

รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร : จากการสื่อสารของนางสาววรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาให้ความรู้และประสานงานให้ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น สุราษฎร์ธานีมาให้ความรู้ในพื้นที่

เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น : ต้องการร่วมพัฒนาอาชีพ ท้องถิ่น ชายฝั่ง

คติประจำใจ : รู้รัก สามัคคี

9) ชื่อ : นายชาติศักดิ์ สุวรรณภูมิ

วัน เดือน ปี เกิด : 24 สิงหาคม พ.ศ.2504

ที่อยู่ปัจจุบัน : 5/2 หมู่ที่ 4 บ้านห้วย ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ศาสนา : พุทธ

สถานภาพ : สมรส

วุฒิการศึกษา : ปริญญาตรี

ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน :

- ร่วมปลูกป่าวันแม่ของหมู่ที่ 4
- ได้ช่วยเหลือด้านการพัฒนาชุมชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มการเลี้ยงสัตว์น้ำ

การฝึกอบรม : การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำประมง

รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร : จากการสื่อสารของนางสาววรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาให้ความรู้และประสานงานให้ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น สุราษฎร์ธานีมาให้ความรู้ในพื้นที่

เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น : เพื่อให้ชีวิตงานตนเองและท้องถิ่นให้มีความเจริญก้าวหน้า

คติประจำใจ : ทำเพื่อชีวิต คิดเพื่อพัฒนาตนเองและประเทศชาติ

10) ชื่อ : นายสุดใจ ปวนน้าว

วัน เดือน ปี เกิด : 2 กรกฎาคม พ.ศ.2513

ที่อยู่ปัจจุบัน : 17 หมู่ที่ 5 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ศาสนา : พุทธ

สถานภาพ : สมรส

วุฒิการศึกษา : ป.6

ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน :

- ร่วมปลูกป่าวันแม่ของหมู่ที่ 4
- สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการอนุรักษ์ทะเลท้องถิ่น

การฝึกอบรม : การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำประมง

รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร : จากการสื่อสารของนางสาววรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาให้ความรู้และประสานงานให้ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น สุราษฎร์ธานีมาให้ความรู้ในพื้นที่

เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น :

- เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของชีวิตและชุมชน
- เพื่อสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนเพื่อลูกหลาน

คติประจำใจ : ทำทุกวันนี้ให้ดี เพื่อสิ่งที่ดีในวันข้างหน้า

11) ชื่อ : นายวันเด่น กอประเสริฐกุล

วัน เดือน ปี เกิด : 7 เมษายน พ.ศ.2506

ที่อยู่ปัจจุบัน : 19/1 หมู่ที่ 4 บ้านห้วย ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ศาสนา : พุทธ

สถานภาพ : สมรส

วุฒิการศึกษา : ป.4

ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน :

- ร่วมปลูกป่าวันแม่ของหมู่ที่ 4
- สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการอนุรักษ์ทะเลท้องถิ่น

การฝึกอบรม : การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำประมง

รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร : จากการสื่อสารของนางสาววรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาให้ความรู้และประสานงานให้ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น สุราษฎร์ธานีมาให้ความรู้ในพื้นที่

เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น : เพื่อให้ท้องถิ่นได้เจริญ

คติประจำใจ : ทำเพื่อชีวิต

12) ชื่อ : นายน้อม เกิดสินธุ์

วัน เดือน ปี เกิด : 15 เมษายน พ.ศ.2507

ที่อยู่ปัจจุบัน : 19 หมู่ที่ 4 บ้านห้วย ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ศาสนา : พุทธ

สถานภาพ : สมรส

วุฒิการศึกษา : ป.4

ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน :

- ร่วมปลูกป่าวันแม่ของหมู่ที่ 4
- กรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการอนุรักษ์ทะเลท้องถิ่น

การฝึกอบรม : การพัฒนาการเลี้ยงสัตว์น้ำและพัฒนาที่ยั่งยืน

รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร : จากการสื่อสารของนางสาววรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาให้ความรู้และประสานงานให้ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสุราษฎร์ธานีมาให้ความรู้ในพื้นที่

เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น : พัฒนาที่ยั่งยืนและอยากเห็นหมู่บ้านพัฒนาที่ยั่งยืน

คติประจำใจ : ทำวันนี้ให้ดี

13) ชื่อ : นายสมบัติ กวินเฉลิมชัยกุล

วัน เดือน ปี เกิด : 20 มกราคม พ.ศ.2518

ที่อยู่ปัจจุบัน : 15/1 หมู่ที่ 4 บ้านห้วย ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ศาสนา : พุทธ

สถานภาพ : โสด

วุฒิการศึกษา : ป.6

ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน :

- ร่วมปลูกป่าวันแม่ของหมู่ที่ 4
- กรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการอนุรักษ์ทะเลท้องถิ่น
- กรรมการหมู่บ้าน
- อ.ส.ม.

การฝึกอบรม :

- อ.ส.ม.
- การเกษตร
- การปลูกปาล์มน้ำมัน

➤ ด้านการพัฒนา

รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร : จากการสื่อสารของนางสาววรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาให้ความรู้และประสานงานให้ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น สุราษฎร์ธานีมาให้ความรู้ในพื้นที่

เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น : ต้องการเห็นหมู่บ้านเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาที่ดีขึ้น มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

คติประจำใจ : ทำวันนี้ให้ดีที่สุด

14) ชื่อ : นางสาวแสงเดือน แก้วสะอาด

วัน เดือน ปี เกิด : 2 พฤศจิกายน พ.ศ.2515

ที่อยู่ปัจจุบัน : 118 หมู่ที่ 4 บ้านห้วย ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ศาสนา : พุทธ

สถานภาพ : สมรส

วุฒิการศึกษา : ป.6

ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน :

➤ ร่วมปลูกป่าวันแม่ของหมู่ที่ 4

➤ กรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการอนุรักษ์ทะเลท้องถิ่น

การฝึกอบรม : การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำประมง

รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร : จากการสื่อสารของนางสาววรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาให้ความรู้และประสานงานให้ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น สุราษฎร์ธานีมาให้ความรู้ในพื้นที่

เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น : เพราะอยากส่งเสริมอาชีพที่ยั่งยืน

คติประจำใจ : ทำวันนี้ให้ดีที่สุดเพื่อครอบครัวและชุมชน

15) ชื่อ : นายสมบัติ สิงห์คุง

วัน เดือน ปี เกิด : 7 พฤศจิกายน พ.ศ.2510

ที่อยู่ปัจจุบัน : 118 หมู่ที่ 4 บ้านห้วย ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ศาสนา : พุทธ

สถานภาพ : สมรส

วุฒิการศึกษา : ป.6

ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน :

- ร่วมปลูกป่าวันแม่ของหมู่ที่ 4
- กรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการอนุรักษ์ทะเลท้องถิ่น

การฝึกอบรม : การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำประมง

รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร : จากการสื่อสารของนางสาววรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาให้ความรู้และประสานงานให้ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น สุราษฎร์ธานีมาให้ความรู้ในพื้นที่

เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น : เพราะอยากส่งเสริมอาชีพที่ยั่งยืน

คติประจำใจ : ทำวันนี้ให้ดีที่สุด

16) **ชื่อ :** นายวงศ์ดวง กอประเสริฐกุล

วัน เดือน ปี เกิด : พฤษภาคม พ.ศ.2508

ที่อยู่ปัจจุบัน : 131 หมู่ที่ 7 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ศาสนา : พุทธ

สถานภาพ : สมรส

วุฒิการศึกษา : ป.6

ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน :

- ร่วมปลูกป่าวันแม่ของหมู่ที่ 4
- กรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการอนุรักษ์ทะเลท้องถิ่น

การฝึกอบรม : การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำประมง

รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร : จากการสื่อสารของนางสาววรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาให้ความรู้และประสานงานให้ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น สุราษฎร์ธานีมาให้ความรู้ในพื้นที่

เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น : เพื่ออาชีพที่ยั่งยืนและเข้มแข็ง

คติประจำใจ : ทำงานให้ดีที่สุด

17) **ชื่อ :** นายสมศักดิ์ นิยมผล

วัน เดือน ปี เกิด : 23 กรกฎาคม พ.ศ.2510

ที่อยู่ปัจจุบัน : 8/1 หมู่ที่ 4 บ้านห้วย ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ศาสนา : พุทธ

สถานภาพ : สมรส

วุฒิการศึกษา : ป.4

ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน :

- ร่วมปลูกป่าวันแม่ของหนูที่ 4
- กรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการอนุรักษ์ทะเลท้องถิ่น

การฝึกอบรม : การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำประมง

รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร : จากการสื่อสารของนางสาววรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาให้ความรู้และประสานงานให้ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น สุราษฎร์ธานีมาให้ความรู้ในพื้นที่

เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น : เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีและมีอาชีพมั่นคง

คติประจำใจ : จะตั้งใจทำงานให้ดีที่สุด

ประมวลภาพกิจกรรม

ประชุมชี้แจงโครงการ

ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน

กิจกรรมศึกษาบริบทชุมชน

กิจกรรมฟื้นฟูลำคลองและอนุรักษ์ป่าชายเลนคลอง 3 สาย

กิจกรรมทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกึ่ง

- เวทีถอดบทเรียนการเพาะเลี้ยง

- สำรวจบ่อกุ้งที่เหมาะสมในการทดลองเลี้ยง

กิจกรรมเฝ้าระวังคลอง 3 สาย และเขต อนุรักษ์

กิจกรรมจัดทำฮีเอ็มบอลบำบัดน้ำเสีย

ติดตามผลการเปลี่ยนแปลงการเจริญเติบโตของต้นไม้

กิจกรรมพัฒนาศูนย์สิ่งแวดล้อมศึกษาและท่องเที่ยวโดยชุมชน

การใช้ประโยชน์จากงานวิจัย(RE)

1. อบต. เห็นชอบ บรรจุเรื่องราวการอนุรักษ์คลอง 3 สาย และการท่องเที่ยวโดยชุมชนลง แผนพัฒนาฯ (RDG52S0024) : การใช้ประโยชน์เชิงพื้นที่ ด้านการจัดการทรัพยากร

บ้านห้วย ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบดินเหนียวและสันดอนทรายลาดสู่ชายฝั่งทะเล ในอดีตมีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ ชุมชนที่มีความสัมพันธ์ เป็นกลุ่มเครือญาติ มีวิถีชีวิตที่พึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลัก ประกอบอาชีพทำนาและจับสัตว์น้ำ ต่อมาเริ่มมีคนต่างถิ่นย้ายเข้ามาอยู่ในพื้นที่มากขึ้น มีการลงทุนเพื่อเลี้ยงกุ้งของกลุ่มทุน และคนนอกพื้นที่ ทำให้พื้นที่บางส่วนกลายเป็นนาุ้ง การลงทุนทำนาุ้งของกลุ่มทุนประสบปัญหากุ้งเป็นโรคบ้าง คันนารั่วบ้าง และในพื้นที่ก็มีการห้ามนำเครื่องจักรลงพื้นที่ ทำให้กลุ่มทุนหยุดการเลี้ยงและขายพื้นที่ต่อให้กับคนอื่น โดยเฉพาะชาวสมุทรปราการที่สมัยนั้นอพยพย้ายถิ่นมาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ใหม่ การซื้อขายที่ดินสมัยนั้นมีการทำสัญญาการซื้อขายที่ค่อนข้างชัดเจน ซึ่งการทำมาหากินในช่วงแรกก็ได้ผลดีมาก ต่อมาประสบปัญหาทรัพยากรเสื่อมโทรม คลอง 3 สายมีแก๊สไข่เน่า คันนาุ้งพัง ต้องใช้แรงงานคนในการซ่อมแซม รวมถึงภาครัฐต้องการพื้นที่คืนโดยการเข้ามาปลูกป่าชายเลนในพื้นที่นาุ้ง ชุมชนได้รับความเดือดร้อนและความไม่มั่นคงในการประกอบอาชีพมากยิ่งขึ้น ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและชุมชน ไม่ดีนัก

ปี 2550 มีองค์การพัฒนาเอกชนคือ สมาคมรักษ์ทะเลไทย และโครงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยองค์กรชุมชนภาคใต้(กลุ่มสายรุ้ง) เข้ามาในพื้นที่ได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง จนเกิดกลุ่มชื่อว่า “กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการอนุรักษ์ทะเลท้องถิ่น” ขึ้น และในปี 2551 ได้มีการพัฒนาจิตวิทยาร่วมกับศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานี เกิดเป็นโครงการ แนวทางการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนและการทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกุ้งชุมชนบ้านห้วย หมู่ที่ 4 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี ขึ้น โดยมีนายมาโนช ดิษฐเดช เป็นหัวหน้าโครงการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษารูปแบบการฟื้นฟูลำคลองและอนุรักษ์ป่าชายเลนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านห้วยศึกษาแบบการเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกุ้งร้างสู่อาชีพที่พอเพียงของชุมชนบ้านห้วย และศึกษาแบบการปฏิบัติการและใช้ทักษะการเฝ้าระวังทรัพยากรแบบมีส่วนร่วม

สำหรับกิจกรรมได้เน้นในเรื่องของ การอนุรักษ์ ป่าฟื้นฟู และเฝ้าระวังคลอง 3 สาย เพื่อให้

ทรัพยากรในพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ขึ้น และการทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกึ่งเพื่อเป็นอาชีพของชุมชน จากการดำเนินงานที่ผ่านมาในเรื่องของการฟื้นฟู และอนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่ ทีมวิจัยทำป้ายประกาศเขตอนุรักษ์ต่างๆ ในพื้นที่ เช่น เขตอนุรักษ์พันธุ์เปี้ยว เขตอนุรักษ์พันธุ์ลิง เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ และ เขตอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน เป็นต้น

พร้อมทั้งเสนอในเวทีประชาคมหมู่บ้านเพื่อออกกฎกติการ่วมกันในการใช้ประโยชน์จากเขตอนุรักษ์ดังกล่าว นอกจากนี้ยังมีการปลูกป่าชายเลน การทำอื่เอ็มบอดบำบัดน้ำเสีย และการเฝ้าระวังสร้างความเข้าใจให้กับผู้ที่เข้าไปประกอบอาชีพ และติดตามการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ รวมถึงมีการผลักดันเขตอนุรักษ์ต่างๆ ในพื้นที่ไปสู่การทำแนวเขตคลองชุมชนขึ้น ระยะทาง ประมาณ 2,500 เมตร โดยผ่านความเห็นชอบของเวทีประชาคมหมู่บ้าน

จากกระบวนการทำงานที่ผ่านมา ทำให้เห็นรูปธรรมของการทำงานในพื้นที่มากขึ้น ทรัพยากรในพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ขึ้น ทีมวิจัยมีการพัฒนาศักยภาพด้านต่างๆ ไปในทางที่ดีขึ้น และมีเครือข่ายและแนวร่วมมือในการทำงานมากขึ้น ทั้งนี้จากต้นทุนการทำงานเชิงอนุรักษ์ของทีมงาน และต้นทุนทัศนียภาพในพื้นที่ ที่ค่อนข้างสมบูรณ์ และสวยงาม ทำให้มีการติดต่อในเรื่องการยกระดับการทำงาน ไปสู่การท่องเที่ยวโดยชุมชน ควบคู่ไปกับการดูแลรักษาทรัพยากร เพื่อการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างยั่งยืนต่อไป จึงได้เสนอแผนการอนุรักษ์ทรัพยากรคลอง 3 สาย และการท่องเที่ยวโดยชุมชนชน เข้าสู่แผนพัฒนาของ อบต.ดอนสัก ซึ่งก็ได้รับการตอบรับอย่างดีจาก อบต. ในการบรรจุเข้าแผน ซึ่งคาดว่าจะสามารถผลักดันให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมได้ในอนาคต

2. “จากการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากร...สู่การท่องเที่ยวโดยชุมชน” สิ่งทีทีมวิจัยบ้านห้วยพยายามผลักดันให้เป็นจริง (RDG52S0024) : การใช้ประโยชน์เชิงพื้นที่ ด้านการจัดการทรัพยากร

บ้านห้วย ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบดินเหนียวและสันดอนทรายลาดสู่ชายฝั่งทะเล ในอดีตมีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ ชุมชนที่มีความสัมพันธ์ เป็นกลุ่มเครือญาติ มีวิถีชีวิตที่พึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลัก ประกอบอาชีพทำนาและจับสัตว์น้ำ ต่อมาเริ่มมีคนต่างถิ่นย้ายเข้ามาอยู่ในพื้นที่มากขึ้น มีการลงทุนเพื่อเลี้ยงกุ้งของกลุ่มทุน และคนนอกพื้นที่ ทำให้พื้นที่บางส่วนกลายเป็นนาุ้ง การลงทุนทำนาุ้งของกลุ่มทุนประสบปัญหากุ้งเป็นโรคบ้าง คันนารั่วบ้าง และในพื้นที่ที่มีการห้ามนำเครื่องจักรลงพื้นที่ ทำให้กลุ่มทุนหยุดการเลี้ยงและขายพื้นที่ต่อให้กับคนอื่น โดยเฉพาะชาวสมุทรปราการที่สมัยนั้นอพยพย้ายถิ่นมาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ใหม่ การซื้อขายที่ดินสมัยนั้นมีการทำสัญญาการซื้อขายที่ค่อนข้างชัดเจน ซึ่งการทำมาหากินในช่วงแรกก็ได้ผลดีมาก ต่อมาประสบปัญหาทรัพยากรเสื่อมโทรม คลอง 3 สายมีแก๊สไข่เน่า คันนาุ้งพัง ต้องใช้แรงงานคนในการซ่อมแซม รวมถึงภาครัฐต้องการพื้นที่คืนโดยการเข้ามาปลูกป่าชายเลนในพื้นที่นาุ้ง ชุมชนได้รับความเดือดร้อนและความไม่มั่นคงในการประกอบอาชีพมากยิ่งขึ้น ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและชุมชน ไม่ดีนัก

ปี 2550 มีองค์การพัฒนาเอกชนคือ สมาคมรักษ์ทะเลไทย และโครงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยองค์กรชุมชนภาคใต้(กลุ่มสายรุ้ง) เข้ามาในพื้นที่ได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง จนเกิดกลุ่มชื่อว่า “กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการอนุรักษ์ทะเลท้องถิ่น” ขึ้น และในปี 2551 ได้มีการพัฒนาจิตวิทยาร่วมกับศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานี เกิดเป็นโครงการ **แนวทางการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนและการทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกุ้งชุมชนบ้านห้วย หมู่ที่ 4 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี** ขึ้น โดยมีนายมานิช ดิษฐเดช เป็นหัวหน้าโครงการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษารูปแบบการฟื้นฟูลำคลองและอนุรักษ์ป่าชายเลนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านห้วยศึกษาแบบการเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกุ้งร้างสู่อาชีพที่พอเพียงของชุมชนบ้านห้วย และศึกษาแบบการปฏิบัติการและใช้ทักษะการเฝ้าระวังทรัพยากรแบบมี

ส่วนร่วม

สำหรับกิจกรรมได้เน้นในเรื่องของ การอนุรักษ์ พื้นที่ และเฝ้าระวังคลอง 3 สาย เพื่อให้ทรัพยากรในพื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์ขึ้น และการทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกุ้งเพื่อเป็นอาชีพของชุมชน จากการทำงานที่ผ่านมาในเรื่องของการฟื้นฟู และอนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่ ทีมวิจัยทำป้ายประกาศเขตอนุรักษ์ต่างๆ

ในพื้นที่ เช่น เขตอนุรักษ์พันธุ์เป็ด เขตอนุรักษ์พันธุ์ลิง เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ และ เขตอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน เป็นต้น พร้อมทั้งเสนอในเวทีประชาคมหมู่บ้านเพื่อออกกฎกติการ่วมกันในการใช้ประโยชน์จากเขตอนุรักษ์ ดังกล่าว นอกจากนี้ยังมีการปลูกป่าชายเลน การทำฮีเอ็มบอลบำบัดน้ำเสีย และการเฝ้าระวังสร้างความเข้าใจให้กับผู้ที่เข้าไปประกอบอาชีพ และติดตามการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ รวมถึงมีการผลักดันเขตอนุรักษ์ต่างๆ ในพื้นที่ไปสู่การทำแนวเขตคลองชุมชนขึ้น ระยะทาง ประมาณ 2,500 เมตร โดยผ่านความเห็นชอบของเวทีประชาคมหมู่บ้าน

จากกระบวนการทำงานที่ผ่านมา ทำให้เห็นรูปธรรมของการทำงานในพื้นที่มากขึ้น ทรัพยากรในพื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์ขึ้น ทีมวิจัยมีการพัฒนาศักยภาพด้านต่างๆไปในทางที่ดีขึ้น และมีเครือข่ายและแนวร่วมมือในการทำงานมากขึ้น ทั้งนี้จากต้นทุนการทำงานเชิงอนุรักษ์ของทีมวิจัย และต้นทุนทัศนียภาพในพื้นที่ ที่ค่อนข้างสมบูรณ์ และสวยงาม ทำให้มีการติดต่อในเรื่องการยกระดับการทำงานไปสู่การท่องเที่ยวโดยชุมชนควบคู่ไปกับการดูแลรักษาทรัพยากร เพื่อการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างยั่งยืนต่อไป จึงได้มีการเชื่อมโยงงานไปสู่ การผลักดันเข้าแผนพัฒนาของอบต. พร้อมทั้งเชื่อมโยงงานไปยังโครงการประสานความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหาความยากจน และเสริมสร้างสุขภาวะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี และประสานอำเภอดอนสัก เพื่อขยับงานไปสู่การท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งนี้เบื้องต้น ทีมวิจัยได้ระดมแรง ระดมทุนกันบางส่วนสำหรับจัดทำ “ศูนย์สิ่งแวดล้อมศึกษาและการท่องเที่ยวโดยชุมชน” ขึ้นในพื้นที่ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับผู้ที่สนใจต่อไป และเตรียมรองรับในเรื่องของการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่กำลังร่วมกันผลักดันให้เกิดขึ้นจริงในอนาคตอันใกล้

